MOSES-'HOSARSYPHOS-

SALI'HUS

LEVITES-A'HARON

FRATER

ZIPHORAH-DEBARIAH

CONJUX

MIRIAM-BELLET

SOROR

ELISHEBA-ELIZEBAT

FRATRIA

Ex monumento inferioris Aegypti per ipsum Mosen abhinc annos MMMCD dedicato nunc primum in lucem protraxit

Franc. Jos. LAUTH,

Dr. Prof. Academ. Conservator.

Cum tabulis duabus et uno photogrammate.

ARGENTORATI,

Apud CAROLUM J. TRÜBNER.

MDCCCLXXIX.

MOSES - HOSARSYPHOS
SALIHUS
LEVITES - AHARON
frater
ZIPHORAH - DEBARIAH
conjux
MIRJAM - BELKET
soror
ELISHEBA - ELIZEBAT
fratria

Ex monumento inferioris Aegypti
per ipsum Mosen abhinc añ. MMMCD
dedicato
nunc primum in lucem protraxit

Fr. Jos. Lauth.

Dr. Prof. Academ. Conservator.

Cum tabulis duabus et uno photogrammate.

Scr. MONACHÎ
Añ. MDCCCLXXIX P.C.N.

Tabula Materierum.

Pagina

Frontispicium: Stela Mosen cum familia repraesentans, (ex Serapeo).

Auctoris Praefatio 0–VI. Introductio. Novæ confirmationes 17 1–20

Pars historica, quinque dramatis personas continens 21–54

I. Moses Hosarsyphos: militaria ejus munera 35, judiciale 41, expiatio 49 35, 41, 49

II. Levites A'haron, ægyptiace Pa-soï 68 – Horus Bezalel metallurgus 80 55–79

III. Ziphorah-Debarjah – Jethro-Raguel 82 – Sancta Catharina 95 81–96

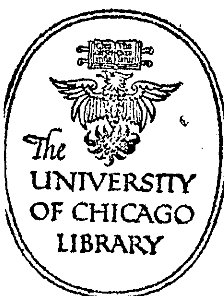
IV. Mīrjam-Bellet – Sancta Maria (m), stella maris 101 97–112

V. Elisheba-Elizebat – Phinehas nepos – Lepsius – Conclusio .. 113–128

Pars chronologica, Phoenicis, Sothidis et Apidis trias ... 129–176

Phoenicis apocatastasis – Sothiaca periodus 147 Apidis cyclus 161 129–176

Exodi Primordia, dramatis personas, loca, stationes amplectentia 177–248

I. Pharaoh Menophthah – Pheros – Bocchoris – Ba-en-Ra 177–184

II. Moses et Aharon rebellantes Laterum confectio 185–192

III. Huïs scriba scriptorque, ab Exodi Pharaonis consiliis. 193–200

IV. Ebraeorum nomen: Aperu, Apyriu; molum tractio structioque 201–208

V. Exodi theatrum Theorematis Bruxiani refutatio ... 209–216

VI. Sectio geographica: Campus Zoan; Sethosis Ireditus; Mosis iter... 217–224

VII. Exodi stationes: Pithom, Ramesses, Sochot, Eitham, Pihachiroth, Baal-zephon. 225–242

Canalis fluviatilis, conditio sine qua non Ebraeorum profectionis; Lepsi opinio.

Canalis maritimus, in papyro Lugdunensi I 348 a me detectus 243–245

Moses-Nebi Salichus, hodiedum in monte Sinaï obvius... 246–248

Mappula: Sethosis Ireditum, Mosis iter, Exodi viam ostendens: Tabula I

Major scala stelulae in frontispicio prostantis, ad calcem operis: Tabula II

Auctoris Praefatio.

En tibi, lector benevole, Moses ille sistitur cum familia sua famuloque suo amanuensi Hui, nec non Horo Bezalēle, Dei artifice, ex monumento lapideo, cujus genuinitas a nemine in dubium revocari queat, per ipsum Mosen abhinc MMMCD annos apud Memphin dedicato. Quodsi fortasse quaesiveris, cur haec pretiosissima Serapei stela, licet jamdudum publici juris facta, tanquam vile corpus tamdiu neglectum sit, donec ego in eam, Apidei cycli studiosus, forte fortuna inciderem, in promtu est responsum: nemo praeter me animum attenderat nominibus ibi conscriptis, neque quisquam Mosen adeo foverat, ut ejus vestigia vel levissima deprehenderet. Accedit quod e coetu Aegyptologorum, quorum provincia talis disquisitio praecipue videtur esse, nullus neque veteranorum neque tironum chronologiae rationem habuit, qualem ego per hos quindecim annos. Quinimo, ut ad nostrates restringam criticen, caeteri praecipuâ illâ quaestione: fueritne Moses persona vere historica, supersedendum vel tempus illi pro libitu assignare consueti, de filiorum Israëlis Exodo non nisi arbitrario modo agendum esse censuerunt.

Veluti vir doctissimus Lepsius in „Chronologia veterum Aegyptiorum" distantiam Salomonis templum inter et Exodum non 480 annorum, ut fert Sacra Scriptura, sed 330 tantum esse efficere conatus; Bruxius autem, alias maxime industrius, in Tractatu „de Exodo" filiorum Israëlis iter non traditâ, sed textu biblico prohibitâ viâ instituere ausus est. Trifolium ut integrum reddatur, auctor quidam anonymus (an. 1870), Americani Brownii hallucinationes avide amplexus, in libello „Anti-Lauth" non Aegyptum, sed Transatlantidem Exodi theatrum fuisse contendit, qua hypothesi nil possit rationi magis contrarium excogitari.

Hac meâ qualicunque lucubratione Mosen cum Exodo in verâ solidaque basi re-collocari, nemo sapiens non intelliget; quin etiam, novam explicandi Veteris Testamenti epocham unâ cum eâ exordiri quivis concedet. Quaenam corollaria exinde consecutura, quae argumenta pro Pentateuchi authenticitate militantia proditura – quippe quum Moses Aegyptio fonte (Pap. Anastasi I) librorum VI auctor fuisse perhibeatur – denique, quae Chronologiae fundamenta fulciminaque hoc opere meo evasura sint, facile est dijudicatu. Si quis, negandi dubitandique studio captus, hucusque omnia Sacrae Scripturae signo ut ita dicam interrogationis munivit, eum mox in castra mea transiturum atque a partibus meis pugnaturum esse confido. Sane, Mosis Exodique historiae quominus fides absoluta haberetur, permultae eaeque gravissimae obstabant rationes, quarum ea fuit princeps, quod nullibi in monumentis Aegypti copiosissimis ejus mentio fieri videbatur, licet litteralissima Ramessidarum aetate floruisse censendus sit. Ex alterâ autem parte ja-

dex aequus secum reputet oportet, ejusdem dynastiae XIX mediam partem, regna Siphthae et Amunmesis dico – de quibus propediem in Academia sum acturus – spissis adhuc tenebris obtegi, et Nechtsethi, Rhampsiniti patris historiam eadem caligine pressam fuisse, donec grande papyrum Harris novam et inexspectatam ei lucem attulit. Ergo, si Moses hucusque in monumentis Aegyptiacis non occurrerat, haec argumenti directi absentia reali ejus existentiae non debebat praejudicare. Sed miro quodam studiorum meorum casu factum est, ut non solum duo papyra: Anastasi I – cf. „Introductio" jamjam excutura – et Lugdunense I 350, sed tria monumenta lapidea a me possint produci, ex quibus, Mosen reverâ in Aegypto sub Ramesse II, Sesostride et Menephtha, Exodi Pharaone, multa officia etc. subiisse luce clarius apparet.

Quodsi quis, historiae haud ita studiosus, linguae potius animum attendat, plurimam investigationis materiem, praesertim in pap. Anastasi I^{us} in documentis geographicis, facile deprehendat. Animus erat, hoc loco quaedam adjungere vocabula iis, quae vir sagacissimus Chabas et ego in libro meo „Moses-Ebraeus" congesseramus; centuriâ certe mox superatur........

Perrecturus eram adjiciens. Ecce! auriculas mî
Vellit evangelicae – potiusve dysangelicae – vir
Doctrinae, acclamans verbis Selothomunculus hisce:

„Halle, den 4ten April 1879.....

„Auf Ihren Aufsatz über die Inschrift von Carpentras wurde ich durch einen unserer ersten Semitologen zuerst aufmerksam gemacht, als einen

setzende(!) Probe davon, daß Sie hier auf ein Ihnen fremdes Gebiet gerathen sind. So wird jeder kundige Fachgenosse urtheilen und ich selbst habe mich so ausgesprochen [mündlich] in einer Bemerkung zu einem neuen Aufsatze über die Inschrift, der in unserer Zeitschrift erscheinen wird und bereits gedruckt ist. . . ." Schlottmann, Herr Z(eit) Verf(asser) der Deutschen Morgenl. Gesellschaft.

Ergo Schlothomunculus iste, qui in praeambulo epistolae fatetur, „Über ägyptische Dinge maße ich mir kein Urtheil an", propter lapidem Carpentraten, qui aperte aegyptiacam praebet repraesentationem, me naso suspendit adunco! Quid fit autem, Schlothomuncule, ut ego Mosen indagaverim, tu nihil nisi MOC-ITEN id est, sedimentum fimi hucusque expedieris? Quo melius lector intelligat, isto in homunculo par ignobile: ignorantiam arrogantiamque, consedisse, narraturus sum, unde ei tantum irae maneat alta mente repostum. Nam in nota mea ad dissertationem: „Aegyptisch-Aramaeische Inschriften" (Acad. Monac. 1878) ansa vix ei praebeatur stilitis, quam verbo tenus ferat: „Die jüngste Besprechung in der Zts. DMG 1878, I hat das Verständniß (der Inschrift von Carpentras) nur in so weit gefördert, daß der Verfasser: Herr Schlottmann, eine gnostische Diction dabei erkennt, was mit meiner Ansicht ziemlich übereinstimmt (sic!), wenn auch die Auffassung im Einzelnen abweicht."

Ergo me neque consentientem neque contradicentem tolerare sibi proposuit Schlothomunculus! Quid isti faciendum? Nonne contra Cotium (Netzstein) in Transact. Acad. Monac. 1873 de Moabiticarum inscriptt. genuinitate dubitantem, reposuit in PO XXVIII 28 iisdem fere atque contra me verbis hisce: „Der

„begeisterte" Kritiker hat sich aber zu einem Ausfall auf ein von ihm nicht beherrschtes Gebiet verleiten lassen." Quid? Cotius, ut qui per annos solidos in Hauranitide et Trachonitide cum indigenis deserti linguale commercium exercuerit et haud paucas inde inscriptiones reportaverit, nil semitice scit?

Pergamus. Anno igitur 1874, quum Oenoponti in consessu Orientalistarum quaestio de Moabiticis figuris, a museo Berolinensi, Schlothomunculo si non auctore, tamen suasore, acquisitis oriretur, Cotius, photogrammata nonnulla ostendens petivit, ut, quod Societas de subvenienda istarum publicatione consilium cepisset, id annullaretur. Strepere Schlothomunculus et pro virili parte figurarum genuinitatem defendere, donec e senioribus unus: Sodalimagister (Gildemeister) mediator exstitit, et Schlothomunculo aureum quem vocant pontem struxit. Scilicet una praesertim ex figurinis adeo Napoleonis III imaginem referebat, ut a vicino, quid sibi vellet inscriptio, interrogatus, responderem: mihi videri versionem moabiticam canticulae illius, bello an. 1870 a Kutschkejo (Coccejo?) gregario milite compositae esse: „Was kraucht da in dem Busch herum? Ich glaub', es ist Napolium!" Quae explicatio non risum modo, sed cachinnum circumsedentium excitavit.

Caeterum tertius surrexi, de Moabiticis Societatem dehortaturus, narrans, qua ratione ego ipse, licet in indagandis Germanorum Runis occupatus atque cupide novas quasque inscriptiones amplexus, tamen in decipulam, a falsario francogallico Lenormanti structam, non inciderim sed officinam falsarii atque fontem unde hauserat, in Diurnali catholico sive

universali, quod Augustae Vindelicorum prodit, communicaverim. Sane, falsarii habilitas, qui Eccardo „De origine Germanorum" et ad runas effingendas et ad tabulas genealogicas efformandas usus est, tanta fuerat, ut vel Jacobus Furius (Grimm) Berolinensis in illecebras rueret; agnoscens, „Lenormantum runis suis francicis (tegulae cavae erant) optime de studiis germanicis meruisse". Cujus mei consilii dehortabundi in relatione de illo consessu (tom. XXIX pag. VI) mentionem frustra quaesieris — credas, in redigendâ illâ Sclothomunculum desudasse, vel unum ex familiaribus.

De altero similique falsamento hoc mihi in mentem venit, „librum silvestrium" („le livre des Sauvages") dico, quem sub auspiciis Gubernii Imperialis Domenechus abbas exaravit. Sed misere eum spes fefellit! Nam Henricus Noachus, tunc temporis in bibliothecâ Monacensi amanuensis, statim vidit, non phallolatriam Indianorum, sed phantasmata quaedam immunda pusionis germani isto libro praeberi! Quare protopseudistae reposuerim:
(Non verbis opus est, sed verberibus Petulanti)
Quid Moabîs, Parahybaque, transatlanticus Humbug?
Ista tibi laudes: istis, Sclothomuncule, fidas!......
Decipier mundus vult: tu ergo decipiare! Calumniatoribus dico:

Cervicis vos durae, obduratique cerebri,
Faminor, o socii! de me — per me licet — ima
Fatus ut est Fatuus, quem Aegyptus abominat omnis,
(„Liar!" ei acclamant Angli, „Nequam stolide!" Oebri.

Deus autem Optimus facit, ut liber hic, non obstanti autographiae humilitate, quam plurimis placeat prosit praebetur.

Scribebam Monachii, tempore paschali an. vulgaris aerae MDCCCLXXIV.

Quadriennio post Christum natum CDLXX

F. I. Lauth — meâ manû. — Auctor.

Introductio.

Decennium cum semenstri praeterlapsum est, ex quo in libro, cui titulus est „Moses Ebræus", Exodi ducem, filiorum Israëlis legislatorem et Pentateuchi auctorem in duobus documentis hieraticis Aegypto oriundis obvium esse demonstravi. Unum Londini, alterum Lugduni Batavorum servatur; illud vir sagacissimus Chabas una cum Goodwinio Anglo in opere „Iter Aegyptii cujusdam" publici juris fecerat; hoc, diarium scribae cum psalmo continens, a Leemansio editum et numero I 350 designatum, nemo ante me nisi obiter et summatim tractaverat. Ne Pleytejus quidem, quam Lugduni versans, qui primus in carceres descendit, thesin meam impugnaturus, unam saltem paginam analytice exposuerat. Quam debilia ejus arma fuerint, jam ex eo colligere licet, quod nullâ contextus ratione habita, tot computorum nullum perscrutatus, leviter mihi objecit, me in vertendo praecipuo papyri loco vehementer erravisse.x)

Nempe dixeram, scribae nomen, in papyro Anastasi I lacunâ abreptum,

x) In Periodico „Zeitschrift für aeg. Sprache etc. (quam deinceps litteris PA citabo) 1869, 33.

in ostraco Cailliaud exstare sub forma , hieroglyphice
id quod valet Hui, atque hunc Huin eundem esse cum theodulo Hui
, qui in papyro Lugdunensi sacerdotem Vulcani, cui
nomen est Mesu, apud superiorem Anhur (Ὀνουριν)
denuntiat, quod in sinu maris rubri Aelanitico lavacrum et pisces
sumserit, qua utraque re sacerdotibus Aegyptiis interdictum erat.
Totum locum ob eximiam ejus gravitatem hieroglyphice producere lubet:

Dixit theodulus Hui flabellifer templi Solis, qui in comitatu magno (est) Regis,

in accusando sacerdotem Vulcani (Mesu) dicens: sumpsit unum lavacrum in τῇ

Aolath (atque) pisces, peragrans τὴν Συρίαν (Khar). Is dixit mihi sexcenta de

.

Chelebu (urbe), quae cavet valde, (sic) dicat unicuique". Contra Pleytejus sic:
„Mention du prêtre Merimat, de l'ab de Ra (qui ?) se trouvait dans le grand
sfch (sic!) du sud; le prêtre se trouvant là, un sotem Ptahmesu lui annonça,
qu'un uab de l'ari de Ra qui appartient au Katena
nomé avait volé. Le préposé des troupes l'avait communiqué au
Karo (cocher du roi) qui n'en savait rien, ayant la garde du château".
Quae ex confusione (sive Galimathiam sive Humbug vocare malueris) si quis
sensum elicere potuerit, me devictum esse confiteor atque manus dabo.

Licet haec objectio flocci facienda sit, nihilominus alios Aegyptologorum e coetu, quominus a meis partibus starent, deterruisse videtur. Quo factum est, ut pretiosissimum post hominum memoriam documentum, papyrum Anastasi I dico, quod maximam partem ipsius Mosis verba praebet, caeteris obstinax silentium observantibus, a me uno defendatur. Vel viri sagacissimi Chabas et Goodwinius, quamquam in eorum favorem militat, operi meo non adhaeserunt, ne tunc quidem, quum Bruxius, vir de re aegyptologica alias optime meritus, mala avi vectus in criticā francogallice scripta, totum iter prorsus negavit, pensum lusūs cujusdam litterarii sine ulla realitate esse dictitans. Scilicet Bruxius apparatum itineris eodem fere quo Chabas modo accipiens vertit: „Sors, examine le joug de ton char, les chevaux sont rapides come des léopards; leur course est. . . ., ils sont come les souffles du vent qui se lève. Prends ton armure, saisis ton arc. Que nous voyions ce que ta main fera. Je vais t'expliquer ce que c'est que d'être un héros, je te ferai voir ce qu'il a à faire. Tu n'est pas parti pour le pays de Chéta etc."

Ergo, ex Bruxii sententia, junguntur equi currendo inhiantes, aptatur currus, armatur heros — ut ne iter reverā ingrediatur! Qua sensūs depravatione nil potest perversius excogitari. Quanto melius Chabas! „Partons! Tu as vérifié l'attelage; tes chevaux sont rapides come des chacals; leur oeil est enflamé; ils sont semblables à un ouragan lorsqu'il éclate. Tu prends les rênes; tu saisis l'arc; nous contemplons les actes de ta main. Je te renvoie

le portrait du Mohar; je te fais coñaître ses actions. N'es-tu pas allé au pays de Chéta? etc." Quã in versione quum omnia bene cohaereant, negationi [hieroglyphs] „non", interrogandi vim inesse quilibet philologus concedat oportet. Ergo locutio, „Nonne peregrinasti in terram Chetarum" genuinus ejus loci sensus putandus, et Mohar ille revera Syriam peragrasse (ⲕⲧⲉⲣ) credendus est, quem Huis scriba pag. 18, lin. 2 casu vocativo [hieroglyphs] „o tu Moses!" alloquitur. Quae omnia in libro meo anni 1868 fusius elucidavi.

Ephemeridibus aliquot exceptis, quae thesin meam Herbipoli 1868 in consessu Philologorum et Orientalistarum pronuntiatam cum plausu aliquo exceperunt - de contraria critici Lipsiensis in centrali scheda litteraturae opinione sub calcem hujus operis sermo erit - nemo in castra mea transiit. Veluti juvenis Augustus Eisenlohr, quamquam per litteras testatus, a se thesin meam de Mesu et Sesostridis phoenice coram Senatu Universitatis Rupertinae defensam fuisse - nempe ut gradum Docentis assequeretur - tamen in libello suo „De politica Aegypti Ramesse III regnante statu" pag. 5 ita scripsit: ... „Ingenious as this combination (of Lauth relating to the identity of the Mohar and the Mesu) was, it was not accepted by the men of science". Dolendum est, quod criticus vix ex ovo enucleatus nomina istorum „Sapientum" omisit! Fortasse ad eorum tribunal ipse provocassem. Non erubuit criticus, versionem meam totius papyri cujus poëticam partem ipse in „Manuali Aegyptiorum mathematico" p. 14 laudibus effert, vel Heathii („Exodus Papyri") hallucinationibus postponere!

Alius collega: Valdemar Faber (Schmidt) Danus, pro suae gentis civilitate, mite quidem judicium seu potius indicium hisce de Mose meo verbis enuntiavit in „Isagoge in Syriae historiam" p. 39 not. 2: „Efter Lauth: „Moses der Ebræer", skulde Moharen ikke være nogen Anden end Moses, Israels Lovgiver". Sed in contextu scripsit: „Hans (peregrinatoris Papyri Anast. I) Navn er tabt, hvorfor man i Reglen kalder ham Moharen, en Titel, som hans Biograph, Skriveren Hui, ofte tillægger ham", non animadvertens, se cum scriba Hui simul Mosen meum agnoscere. At in opere „De vetere Assyriae et Aegypti historia" Faber noster p. 603/604 not. 7 in critices campum descendit, scribens: „... men uheldigvis er de Grunde, Lauth anfører for sin Paastand, ikke meget overbevisende". Declaro, me nunquam thesin meam superargumentari voluisse.

Quod ad Lepsium attinet, is vir doctissimus litteris Berolino ad me datis se dubitare ait, an collegae Mosen meum accepturi essent, quid ipse sentiret, haud ita profundo obvelans. Quodsi quis putaverit, Lepsium, quod primus de aequatione nominis [hieroglyphs] Mes cum Mose tanquam „infante" (mes natus, puer) cogitaverit, Mosis quoque mei fontem esse, vehementer erraret. Nam quem Lepsius perhibuit, is vixit Sethosi II regnante, post Exodi tempora, atque Aethiopiae praefectus fuit. Quare immerito Lepsius Mosen, quem ego solus hucusque tuitus sum, vindicaret. — Unum ex collegis, qui anno 1868 librum meum „Aegyptologiae dedecus" appellavit, silentio praetereundum existimavi. Mox eum plagiatus arguam.

Novae confirmationes.

Quum, nemine mihi auxilio veniente, ipse in dubitationem revolutus essem, pertempestive in monumenta Serapei, ab Aug. Mariette publici juris facta incidi. Proh! dolor! e tot millibus inscriptionum figurarumque non nisi XXXVI tabulae, partem III^am formantes, apparuerunt, quemadmodum his diebus vir perspicacissimus Eug. Revillout Lutetia Parisiorum litteris ad me datis, certiorem me fecit. Deest quidem vel hujus voluminis textus explicativus, quem auctor operi suo, Napoleoni principi dedicato, mox additurum se esse pollicitus, ne nunc quidem pro programmate suo lectoribus discendi cupidis subministravit. Qua de causa nobis ad parcas parvasque notiones confugiendum est, quas Aug. Mariette dissertationi suae de 64 Apidibus in „Athenaeo francogallico" (Bulletino archaeologico) 1855 inserere dignatus est. Pagina 67 not. 44 de statulis in camera sepulchrali sive Apidis sive regis filii Chamoas sic habet: „J'en ai compté depuis 247. Elles sont toutes gravées au nom des principaux persoñages de Memphis. Les feñes y sont admises en assez grand nombre. L'étude de ces monuments fournira des détails précieux sur l'aristocratie de Memphis, quinze siècles avant Jésus-Christ. Il est à remarquer que tous ces persoñages, bien que vivants, prennent le titre de justifiés [hieroglyph] („ailleurs) appliqué aux morts. Ils s'assimilaient ainsi au dieu dont ils célébraient les funérailles" (Osirin-Apin = Serapin indigitat).

Quae subjicit de regis filio [hieroglyphs] Chamoas (Χαμοΐς), haud minoris sunt momenti: „Il a multiplié ses images dans cette tombe qui paraît avoir été spécialement érigée par lui. Les variantes des titres que prend le prince, seront curieuses à étudier; sa généalogie est, du reste, celle qu'on retrouve sur d'autres monuments. Ici Isisnofre, l'épouse de Ramsès II est appelée la grande chanteuse principale, celle qui est avec Neith dans Saïs, la royale épouse etc." Similem textum e Lepsii libro Regum (No 429 c) in „Moses-Ebraeus" desumpseram pag. 67, simul monens, Arabibus Muhamedanis praeter prophetae domus illustres feminas Fatemam et Chadijam etiam Asiam (Asiah) Pharaonis uxorem et Mirjam Mosis Aharonisque sororem, inter honoratas referri. Jam vero, ad similitudinem deae Isidis, quae plerumque apud Aegyptios [hieroglyphs] Ase-t nter muth „Isis dea materque" audiebat, etiam regina Isis cognomine hoc Θέρμουθις praedita fuit, praesertim ob Mosen servatum matronae munere fungi visa. De genuina nominis Mirjam scriptione, „Pars historica" nos docebit.

Cum regis Ramessis II, Sesostridis filio seniore: Chamoas dico, Mosi nostro familiaritatem quandam intercessisse multae res nobis persuadent. Ex more sive temporis illius sive aulae pharaonicae non solum tituli, sed etiam nomina propria multiplicabantur. Quod ad titulos, luculentissima nobis exempla afferent Huis scribae epitheta. De regis filio Chamoas, Aug. Mariette pergit enumerare:

le portrait du Mohar; je te fais coñaître ses actions. N'es-tu pas allé au pays de Chéta etc." Quā in versione quum omnia bene cohaereant, negationi [hieroglyphs] „non", interrogandi vim inesse quilibet philologus concedat oportet. Ergo locutio „Nonne peregrinasti in terram Chetarum" genuinus ejus loci sensus putandus, et Moharille revera Syriam peragrasse (ⲕⲧⲉ(ⲣ)) credendus est, quem Huis scriba pag. 18, lin. 2 casu vocativo [hieroglyphs] „o tu Moses!" alloquitur. Quae omnia in libro meo anni 1868 fusius elucidavi.

Ephemeridibus aliquot exceptis, quae thesin meam Herbipoli 1868 in consessu Philologorum et Orientalistarum pronuntiatam cum plausu aliquo exceperunt — de contraria critici Lipsiensis in centrali scheda litteraturae opinione sub calcem hujus operis sermo erit — nemo in castra mea transiit. Veluti juvenis Augustus Eisenlohr, quamquam per litteras testatus, a se thesin meam de Mesu et Sesostridis phoenice coram Senatu Universitatis Rupertinae defensam fuisse — nempe ut gradum Docentis assequeretur — tamen in libello suo „De politica Aegypti Ramesse III regnante statu" pag. 5 ita scripsit: ... „Ingenious as this combination (of Lauth relating to the identity of the Mohar and the Mesu) was, it was not accepted by the men of science". Dolendum est, quod criticus via ex ovo enucleatus nomina istorum „Sapientum" omisit! Fortasse ad eorum tribunal ipse provocassem. Non erubuit criticus, versionem meam totius papyri cujus poëticam partem ipse in „Manuali Aegyptiorum mathematico" p. 14 laudibus effert, vel Heathii („Exodus Papyri") hallucinationibus postponere!

Alius collega: Valdemar Faber (Schmidt) Danus, pro suae gentis civilitate, mite quidem judicium seu potius indicium hisce de Mose meo verbis enuntiavit in „Isagoge in „Syriae historiam" p. 39 not. 2: „Efter Lauth: „Moses der Ebræer", skulde Moharen ikke være nogen Anden end Moses, Israels Lovgiver". Sed in contextu scripsit: „Hans (peregrinatoris Papyri Anast. I) Navn er tabt, hvorfor man i Reglen kalder ham Moharen, en Titel, som hans Biograph, Skriveren Hui, ofte tillægger ham", non animadvertens, se cum scriba Hui simul Mosen meum agnoscere. At in opere „De vetere Assyriae et Aegypti historia" Faber noster p. 603/604 not. 7 in critices campum descendit, scribens: „... men uheldigvis er de Grunde, Lauth anfører for sin Paastand, ikke meget overbevisende". Declaro, me nunquam thesin meam superargumentari voluisse.

Quod ad Lepsium attinet, is vir doctissimus litteris Berolino ad me datis se dubitare ait, an collegae Mosen meum accepturi essent, quid ipse sentiret, haud ita profundo obvelans. Quodsi quis putaverit, Lepsium, quod primus de aequatione nominis [hieroglyphs] Mes cum Mose tanquam „infante" (μες natus, puer) cogitaverit, Mosis quoque mei fontem esse, vehementer erraret. Nam quem Lepsius perhibuit, is vixit Sethosi II regnante, post Exodi tempora, atque Aethiopiae praefectus fuit. Quare immerito Lepsius Mosen, quem ego solus hucusque tuitus sum, vindicaret. — Unum ex collegis, qui anno 1868 librum meum „Aegyptologiae dedecus" appellavit, silentio praetereundum existimavi. Mox eum plagiatus arguam.

Novae confirmationes.

Quum, nemine mihi auxilio veniente, ipse in dubitationem revolutus essem, pertempestive in monumenta Serapei, ab Aug. Mariette publici juris facta incidi. Proh! dolor! e tot millibus inscriptionum figurarumque non nisi XXXVI tabulae, partem IIIam formantes, apparuerunt, quemadmodum his diebus vir perspicacissimus Eug. Revillout Lutetia Parisiorum litteris ad me datis, certiorem me fecit. Deest quidem vel hujus voluminis textus explicativus, quem auctor operi suo, Napoleoni principi dedicato, mox additurum se esse pollicitus, ne nunc quidem pro programmate suo lectoribus discendi cupidis subministravit. Qua de causa nobis ad parcas parvasque notiones confugiendum est, quas Aug. Mariette dissertationi suae de 64 Apidibus in „Athenaeo francogallico" (Bulletino archaeologico) 1855 inserere dignatus est. Pagina 67 not. 44 de statulis in camera sepulchrali sive Apidis sive regis filii Chamoas sic habet: „J'en ai compté depuis 247. Elles sont toutes gravées au nom des principaux personnages de Memphis. Les femmes y sont admises en assez grand nombre. L'étude de ces monuments fournira des détails précieux sur l'aristocratie de Memphis, quinze siècles avant Jésus-Christ. Il est à remarquer que tous ces personnages, bien que vivants, prennent le titre de justifiés [hieroglyph] (ailleurs) appliqué aux morts. Ils s'assimilaient ainsi au dieu dont ils célébraient les funérailles" (Osirin-Apin = Serapin indigitat).

Quae subjicit de regis filio Chamoas (Χαμοΐς), haud minoris sunt momenti: „Il a multiplié ses images dans cette tombe qui paraît avoir été spécialement érigée par lui. Les variantes des titres que prend le prince, seront curieuses à étudier. Sa généalogie est, du reste, celle qu'on retrouve sur d'autres monuments. Ici Isis-nofre, l'épouse de Ramsès II est appelée la grande chanteuse principale, celle qui est avec Neith dans Saïs, la royale épouse etc." Similem textum e Lepsii libro Regum (No 429 c) in „Moses-Ebraeus" desumpseram pag. 67, simul monens, Arabibus Muhamedanis praeter prophetae domus illustres feminas Fatemam et Chadijam etiam Asiam (Asiah) Pharaonis uxorem et Mirjam Mosis Aharonisque sororem, inter honoratas referri. Jam vero, ad similitudinem deae Isidis, quae plerumque apud Aegyptios Ase-t nter muth „Isis dea materque" audiebat, etiam regina Isis cognomine hoc Θέρμουθις praedita fuit, praesertim ob Mosen servatum matronae munere fungi visa. De genuina nominis Mirjam scriptione „Pars historica" nos docebit.

Cum regis Ramessis II Sesostridis filio seniore: Chamoas dico, Mosi nostro familiaritatem quandam intercessisse multae res nobis persuadent. Ex more sive temporis illius sive aulae pharaonicae non solum tituli, sed etiam nomina propria multiplicabantur. Quod ad titulos, luculentissima nobis exempla afferent Huis scribae epitheta. De regis filio Chamoas, Aug. Mariette pergit enumerare:

„Sur une autre statuette on lit la légende: „Le royal fils, le Sam: Scha-em-Djom (lege Cha-m-oas!); il donne d'illuminer ce qui est caché(?); son nom fait paraître Sothis là où est Sahou (Orion). On voit par ces échantillons choisis au hasard, de quelle variété de documents nos connaissances sur l'antiquité égyptienne vont avoir à profiter." Utinam appareant! Forte fortuna textus hic originalis sistitur in tabula 13 Serapei Memphitani", eundemque in tabula mea paginae 17 loco fungenti adjungendam curavi. Est autem ejus tenor hic:

[hieroglyphs] Regis filius praelatus: Cha-m-oas, qui dat coronam (deo) occulti nominis, qui facit oriri (cor-ysa) Sothin ad latus Orionis (Sahu)." Quibus verbis haud dubie ad astronomicas ejus functiones alluditur. Nam in tabula 8 unā cum patre Ramesse II, Sesostride itidem adorat Serapin [hieroglyphs], qui cyclum illum 25 annorum repraesentat, deum Tum [hieroglyphs], et Horum vicis, deum magnum: [hieroglyphs], quem ad mediam tetraëteridem spectare „Pars chronologica" nobis ostendet. Idem filiorum regis princeps et in insula Pi-lak (Φίλαι) et in statione militari Silsilis triacontaëteridas patris inde ab āno XXX usque ad ān. XLVI regni ejus adnotari jussit. Eundem mox, quando de Sesostridis phoenice agetur, una cum ministris regiis anno LII, ultimo die mensis Mechir, publica panegyride fausta regi precantem inveniemus, quo die a scriptore papyri Lugdunensis notatur [hieroglyphs] initium āni retrogradi".

Quorsum haec? forsan aliquis interrogabit. Respondeo illico: Ut intelligantur, quae jam de Mosis astronomico titulo sum prompturus. Inter alia notatu digna, quae Georgius Syncellus, Aegyptologiae fons atque scaturigo, ex antiquis auctoribus excerpsit, pag. 226/227 haec meminisse juvabit: „Gemino itaque (ut Goaris utar verbis) nomine fuit insignitus et rerum ab eo gestarum comendatio geminae titulus exstitit appellationis. Melchias enim rex, Moses, sacra Aegyptiorum linguâ, ex aquis ereptus. Idem autem a Thermutide Pharaonis filia, quae et Pharia, regina adoptatus, litteris Aegyptiis apprime, velut reginae filius eruditus, regnantis ex aquis nomine merito vocatus est etc." Nomina sunt genuina, falsae definitiones.

Paucis ut absolvam, ad dissertationem meam „de Tetraëteride" lectorem allegaverim, ubi de collectionis Caillaud ostraco, in PA per virum penetrantem Chabas p. 37 sqq. an. 1867 tractato brevis nota est. Post enumeratos aliquot operarios cum dato, ultima linea fert haec:

Chabas vertit: „Pentaour a fait ce qui lui a plu", citans, quae alias de Penthueri, Aegyptiorum Iliadis poëta, magister ejus: Ameneman pronuntiavit: „il est comme un aviron sorti de sa place et qu'on ne peut plus manier en aucun sens". Quibus verbis poëtae, qui res a Sesostride in Syria ad Orontem gestas magnificavit, ne gravis fiat injuria, vehementer timeo. Accuratius attendenti ulti-

ma signa non constituunt duas voces cher-su „apud eum" quae et ipsae verbo mer „amare (-i), carum esse, placere" congruae vix essent, sed unam notionem, quae in templo Apollinopolitano saepius deprehenditur: merchet, instrumentum quoddam visorium denotans. Quidni vox coptica ⲙⲉⲗⲭⲓⲁⲧ „considerare" id ipsum referat? Qua ex voce Μελχίας fluxit, quod Judaei, prae omnibus gentibus jactatione sui laborantes, cum מֶלֶךְ melech = rex" confuderunt. Nonne Judaei antiquitus Hyqussos = reges pastores" eadem vanitate ducti, sibi annectere conati sunt?

Certe Moses, praestantissimus suae nationis heros, regiam dignitatem nunquam affectavit, Cécrops vocari contentus. Atque et Coptis est ⲙⲟⲛⲓⲟⲥ pastor, non de ποιμὴν λαοῦ sed de gregibus est cogitandum, quos Jethro socer qui et Raguel vocatur, custodiendos ei tradidit. At praeclare quadrat titulus ⲙⲉⲗⲭⲓⲁⲧ „considerator" quae vox et ipsa a [illegible] contemplandis ducitur, praesertim quum Aeis, ejus secretarius in pap. Anast. I p. 10,2 dicat, Mosen versatum esse in domo [illegible] cujusdam militum praefecti, quo tempore vacaret studiis in instituto litterarum urbis Heliopolis Anu (On). Hinc et ex turri astronomica ibi antiquitus fundata explicatur nomen Ἀσεδέκ (Jesaias XIX 18) = civitas Solis" (Vulg.) = עיר החרס „urbs disci solaris." Hieroglyphice est „domus contemplationis" (Oasis col. 32 cum !), ut Αἶνος = „domus scientiae."

Mosis titulum Μελχίες ad astronomiam spectare supra demonstratum est. Neque minus manifestum videtur, quod dicitur πᾶσαν Αἰγυπτίων ἀσκηθεὶς παίδευσιν [Syncell. p. 227 et Actt. Apostoll.] id ad siderum observationem, qua maxime callebant Aegyptii, esse referendum. Conferas, quae idem Syncellus p. 183 de Abrahamo praedicat: „Abraham, Chaldæus genere, primam ætatem apud Chaldæos egit et astrorum notitia reliquæque Chaldæorum eruditionis particeps fuit". Jam vero, quum juxta Chaldaeos Aegyptii rei astronomicae inprimis periti fuisse tradantur, verisimillimum est, iisque quoque studiis Mosen operam dedisse. Hinc elucidatur locus pap. Anast. I difficillimus, qui virorum Chabas et Goodwin acumen frustra exercuit: I 23,5. Postquam Mohēr Libani capitanos, gentis Schasu (unde Hyqu-schôs) ductores rebus fortiter gestis admiratione affecisset, ita ut, manibus datis, mensae suae eum adhiberent, isque longo defessus itinere esuriens cibis se impleret, mirabundi exclamare: [hieroglyphs] „O Bÿta! instar cameli (ⲉⲟⲩⲗ) Mohēr (est) in edendo!" Atqui Bÿten praehistoricum Heliopolis dynasten fuisse, in Chron. aeg. mea p. 30 sqq. luculenter exposui unā cum hoc papyri passu, atque mox cyclo Apidis insuper confirmare potero. Notandum, praeter titulum mohēr, qui a radice מהר „festinare, praeire" procedit, etiam kamo particulam ad Ebraeorum conjunctionem כְּמוֹ, כָּמוֹ instar, quomodo respicere, sicuti vox ail ⲁⲓⲗ = אַיִל aries (air!) cum אַיָּלָה cerva, ⲉ(ⲓ)ⲟⲩⲗ cervus, camelus facit.

ma signa non constituunt duas voces [hieroglyph] cher-su „apud eum" quae et ipsae verbo [hieroglyph] mer „amare (-i), carum esse, placere" congruae vix essent, sed unam notionem, quae in templo Apollinopolitano saepius deprehenditur: [hieroglyph] merchet, instrumentum quoddam visorium denotans. Quidni vox coptica ⲙⲉⲗϫⲓⲁⲧ „considerare" id ipsum referat? Qua ex voce Μελχίας fluxit, quod Judaei, prae omnibus gentibus jactatione sui laborantes, cum מֶלֶךְ melech „rex" confuderunt. Nonne Judaei antiquitus Hygussos „reges pastores" eadem vanitate ducti, sibi annectere conati sunt?

Certe Moses, praestantissimus suae nationis heros, regiam dignitatem nunquam affectavit, ἐπίσκοπος vocari contentus. Atque et Coptis est ⲙⲟⲛⲓⲟⲥ pastor, non de ποιμὴν λαοῦ sed de gregibus est cogitandum, quos Jethro socer qui et Raguel vocatur, custodiendos ei tradidit. At praeclare quadrat titulus ⲙⲉⲗϫⲓⲁⲧ „considerator", quae vox et ipsa a sideribus contemplandis ducitur, praesertim quum Hui, ejus secretarius, in pap. Anast. I p. 10, 2 dicat, Mosen versatum esse in domo anonymi cujusdam militum praefecti, quo tempore vacaret studiis in instituto [hieroglyph] litterarum urbis Heliopolis [hieroglyph] Anu (On). Hinc et ex turri astronomica ibi antiquitus fundata explicatur nomen Ἀσεδέκ (Jesaias XIX 18) = „civitas Solis" (Vulg.) = עיר חרס „urbs disci solaris". Hieroglyphice est [hieroglyph] „domus contemplationis" (Oasis col. 32 cum [hieroglyph]!), ut Aĩuos = [hieroglyph] „domus scientiae".

Mosis titulum Μελχίας ad astronomiam spectare supra demonstratum est. Neque minus manifestum videtur, quod dicitur πᾶσαν Αἰγυπτίων ἀσκηθεὶς παίδευσιν [Syncell. p. 227 et Act. Apostoll.] id ad siderum observationem, qua maxime callebant Aegyptii, esse referendum. Conferas, quae idem Syncellus p. 183 de Abrahamo praedicat: „Abraham, Chaldaeus genere, primam aetatem apud Chaldaeos egit et astrorum notitia reliquaque Chaldaeorum eruditionis particeps fuit". Iam vero, quum juxta Chaldaeos Aegyptii rei astronomicae imprimis periti fuisse tradantur, verisimillimum est, iisque quoque studiis Mosen operam dedisse. Hinc elucidatur locus pap. Anast. I difficillimus, qui virorum Chabas et Goodwin acumen frustra exercuit: I 23,5. Postquam Mohēr Libani capitaneos, gentis Schasu (unde Hyqu-schôs) ductores rebus fortiter gestis admiratione affecisset, ita ut, manibus datis, mensae suae eum adhiberent, isque longo defessus itinere esuriens cibis se impleret, mirabundi exclamare: [hieroglyphs] „O Bijta! instar cameli (ϭⲟⲩⲗ) Mohēr (est) in edendo!" Atqui Bijten praehistoricum Heliopolis dynasten fuisse, in Chron. aeg. mea p. 30 sqq. luculenter exposui unā cum hoc papyri passu, atque mox cyclo Apidis insuper confirmare potero. Notandum, praeter titulum mohēr, qui a radice מהר „festinare, praeire" procedit, etiam Kamo particulam ad Ebraeorum conjunctionem כְּמוֹ, כְּמוֹ instar, quomodo respicere, sicuti vox ail ⲁⲓⲗ = ל אַיִל aries (air!) cum אַיָּלָה cerva, ϭⲟⲩⲗ cervus, camelus facil.

Neque Jobel ille silentio praetereundus est, quem quinquaginta annorum fuisse – ne multus fiam – hoc solo Syncelli p. 185 testimonio confirmare lubet: Ἰωβὴλ δὲ παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ἑβραίοις) ἡ πεντηκονταετηρίς. Atqui hic cyclus nonnisi geminum Apidis añorum numerum refert, qui taurus saepissime cum Mnevide consociatur, veluti in Braxii collectione I pl. 38, 2 col. de deo lunari Chansu „Luno noctis, secundo (id est: altero) Solis" praedicatur col. 6: „fraternant aliquando in panegyride paris boum fratrum." Quid multa? In parte historica et chronologica operis hujus sistetur stela, par illud taurorum eadem primi mensis Thot hora ob epocham intercentos ostendens, nimirum anno regis Sesostridis XXIII. Huc accedit quod Moses noster in pap. Lugdunensi I 350 col. III lin. 13 memoratur his verbis: „Deserit sacerdos Vulcani Mesu cultum Vulcani ob functionem apud Apidem et Mnevin socium." Quae cum praedictis optime congruere nemo infitias ibit, praesertim quod in Parte historica (cf. frontispicium totius mei libri) revera Mosen, una cum muliere, supra quidem Vulcano et Osiridi, sed in scena media soli Apidi sacrificantem deprehendet. Hinc conjicere licet, Jobelis institutorem ad utrumque taurum sacrum respicientem pro εἰκοσικαιπεντεετηρίδι suam πεντηκονταετηρίδα effinxisse. Simul ex his apparet, Mosen iisdem, quibus princeps Chamoas, notionibus astronomicis imbutum, atque hanc studiorum communitatem amicitiae eorum vinculum, praeter adoptivam fraternitatem, fuisse.

Serapeum quoque Memphitanum Mosen regis filio familiarem exhibet. Tabula enim 13, e qua supra principis legendam quam vocant desumsi, ad latus ejus ostendit figurinam elegantem et praeter solitum morem vestitam cum hoc textu: „Illumina Osiri (Hapy), regium scribam, praesidem aedis Vulcani veridicum: Mesu." Quae formula, licet usitatissima, heic loci non de mortuo, sed de vivo Mose accipienda est, quemadmodum jam Aug. Mariette loco supra pag. 6 penult. allato, titulum illa in camera sepulchrali de vivis usurpari consuesse ait. Eundem titulorum ordinem exhibet stela in frontispicio proposita, de qua mox in Parte historica uberius agetur. Ergo de Mose biblico est sermo; nam ibi unâ cum uxore Debarjah, cum fratre Levi Aharone etc. sistitur. Quae si quis recte perpenderit, pulchritudinem quoque figurinae Mosis ad illud טוב Exodi et ad illud „ān-n-petar pulcher adspectu" Pap. Anast. I (cf. cum copticis „ⲣ̄-ⲁⲛ placere, ⲛ̄-ⲁⲛⲉ pulcher respicere concedet.

Quod ad titulum βασιλικογραμματεύς, ejus pronuntiatio antiquior sach-suten fuisse (cf. ⲥⲁϧ-ⲥⲟⲩⲧⲉⲛ) videtur, prout ex scriptura aenigmatica jam año 1866 in PA e monumento bigrapho eruî, scriptiones et juxta ponendo, cujus meae indagationis complures collegae, saltem in citando, obliti esse videntur. Sed quum inscriptio Philensis titulum sacerdotalem ἱερογραμματεύς hoc modo hieroglyphice designet: „scriba domûs vitae duplicis", ex hâc seriore pronuntiatione Dhi-suten fluit.

Reverâ hic Mosis titulus in traditis est. Namque Chaeremon Aegyptius apud Josephum Flavium [contr. Apion. I 32] de Leprosorum expulsione praefatus, sic pergit: ἡγεῖσθαι δὲ αὐτῶν γραμματέα(ς) Μωϋσῆν. . . . Αἰγύπτια δὲ αὐτοῖς ὀνόματα εἶναι, τῷ μὲν Μωϋσῇ Τισιθέν. En nostrum Dhi-suten, quod paullatim in Θισυτέν, Τισυθέν, Τισιθέν transiit. At proprie non fuit nomen (ὄνομα), sed titulus solum Mosis! Quamvis Chaeremonis, utpote serioris compilatoris, auctoritas haud ita magni sit facienda, tamen hac in re tradenda bono ex fonte hausisse putandus est, quum Mosis antagonistam simili sub titulo introducat. Dicit enim: Φριτιφάντην δὲ ἱερογραμματέα φάναι, ἐὰν τῶν τοὺς μολυσμοὺς ἐχόντων ἀνδρῶν καθάρῃ τὴν Αἴγυπτον, παύσειν αὐτὸν τῆς πτοίας. Atqui titulus hic facile ex hieroglyphico prototypo [hieroglyphs] „superior primus tabellariorum" deducitur. Conferas, quae in dissertatione mea „de Horapolline" de duobus appellativis Ἰαννῆς et Ἰαμβρῆς disputavi, ex [hieroglyphs] et [hieroglyphs] id est „litteratis et praestigiatoribus" esse exortos, et in nomina propria, Paulo apostolo tradita, transmutatos.

Tertia pars hujus operis luce clarius ostendet, neque Φριτιφάντην, neque, prout Josephus habet, Ἀμένωφιν Παάπιος Pharaoni Menophtha a consiliis de expulsione Leprosorum fuisse, sed Huin nostrum, Mosis et Ebraeorum acerbissimum osorem. Namque Amenophis ille, cum rege Amenophi III (Memnone Graecorum) cognominis, etiam [hieroglyphs] et [hieroglyphs] Hui audiebat et ab epochâ Apidis per eum conditi Si-Hapu = Πα-Ἄπις.

Age jam, quaenam de Hui monumenta documentaque tradant, singillatim perscrutemur.
In papyro Lugdunensi ter nobis occurrit: III 30 modeste [hieroglyphs] Hui cum titulo [hieroglyphs] pedissequus vel διάκονος. IV 19 [hieroglyphs] proficiscitur Hui tempore matutino habens epistolam ad domum Solis (id est Heliopolin). IV 26 jam cum gradu „theoduli [hieroglyph], flabelliferique domûs Solis, qui in comitatu magno regis versatur", apparet, Superiorem suum: Mosen, apud scribam pap. Lugdunensis denuntiaturus ob lavacrum et pisces sinûs Aelanitici et mysteria quaedam, quae Mohēr ille de Chalebu urbe eocum communicaverat. Qui locus quum supra (pag. 2) satis explanatus sit, jam ad figurinas Huis in Serapeum transeundum est.

Datum papyri Lugdunensis est annus LII Ramessis II, Sesostridis. Quando figurinae in camera subterranea depositae sint, certiores nos facit Aug. Mariette, in Athenaeo francog. p. 86 sic elocutus: „Les deux autres (Apis) avaient été déposés dans un même caveau sur l'une des parois duquel était tracé la date de l'an 55 déjà mentionée. L'un mourut alors que le prince Méneptah, qui plus tard devait succéder à son père Ramsès II, avait remplacé Scha-em-Djom (lege: Cha-m-oas) dans le gouvernement de Memphis... L'autre est mort par conséquent en l'an 55... la momie dont j'ai recueilli les débris, au lieu d'être celle d'un Apis, serait celle du prince Sch. lui-même."

Hinc quid sibi velint figurinae Mosis et Huis ad latus filii regii Chamoas, directe indicatur: sunt socii ejus in colendis campis Elysaeis: Suchet-Aalu „campus Dei“ (Ἠλύσιον πεδίον). Huis noster pl. 10 dextrâ sic praebetur: cum titulo „magistri artis praecipui“, sed cum determinativo viri vulgaris. In pl. 14 audit: Osirianus sumus praefectus Memphidis“, cum determinativo nobiliorum.

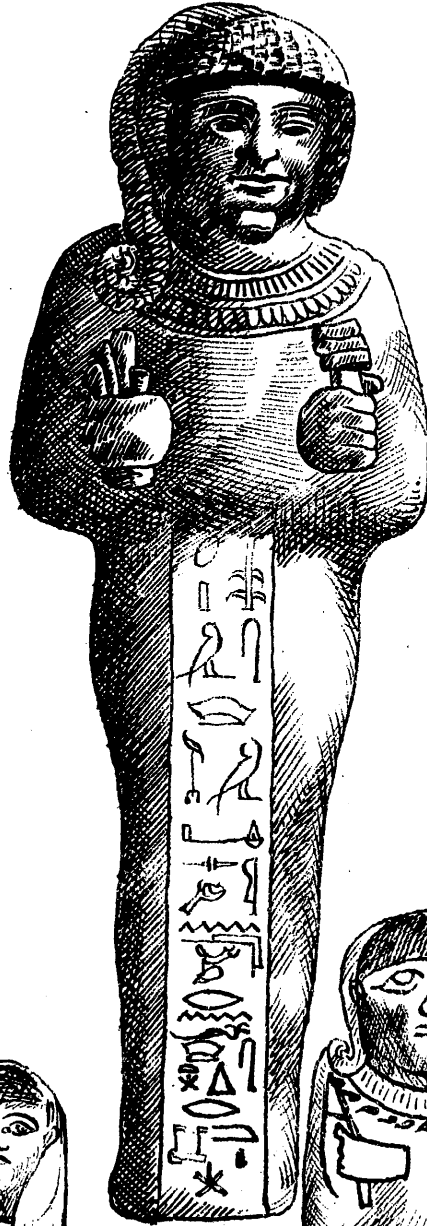
Alias quoque vestigia ejus deprehenduntur. Non loquor de titulo scriba, quem gerit in papyro Anastasi I, quia multis gradibus comunis est, sed de pap. Lugdun. I 349 vere calligraphico ex serioribus Ramessis II añis, ubi subalternus quidam „scriba: Qeni-Amun salutat dominum suum Kazena Huin in instituto Ramessis II Μιαμοῦν“, atque inter alia nuntium affert, se obediisse magistro et domino quoad mandatum, ut suppeditaret provisiones militibus et genti peregrinae Aperu (Ebraeorum) qui trahebant lapides ad sacrarium Solis a meridie urbis Memphidis.“

In duplicata porro pap. Anast. I, ostracon Caillaud dico, Huis est: pterophorus regis dextra, praepositus urbi et terrae circumjacenti, nec non Oasis oleiferae: scriba Hui.“ Fausto casu Canopa ejus in Antiquario Monacensi asservata lacunas explet, ferens . Tantum ei profuerat comendatio Mosis in fine pap. Anast. I sic flagitata: „Fac verba de me cum Sar-odfab.“ (Cha-m-oas)

17

II

I

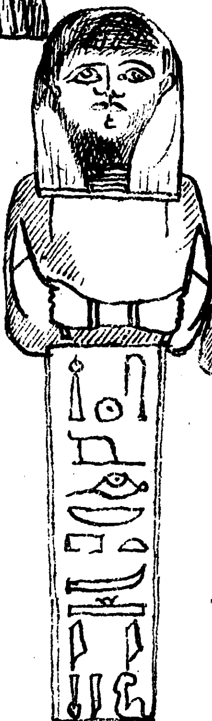
III

VIII a

VII a

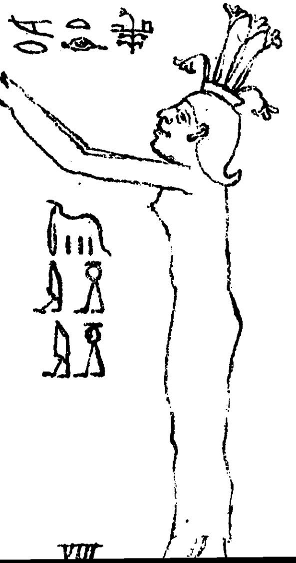
Ia

VI

VII

VIII

In tabula modo producta praeter exempla paullo ante tractata N^ro I, II, III, IV sub N^o I a aliud ad principem Chamoas relativum sistendum duxi, quod post ejus nomen et titulos adjungit hanc legendam: „videas Solem orientem (præbentem se) in loco, in quo versaris". Denique sub N^ro VI legimus: „Regis filius prælatus Chamoas, una cum (uxore) Ant-chepes, filia fratris ejus Nebeen-Char". Et de nomine proprio Nebenchar „dominus Syriae" taceam, quod ad bellum Sesostridis contra Chetas eorumque socios spectat, moneo, in nomine feminae Ant-chepes posterius elementum ex voce semitica „חָפְשִׁ Liber, nobilis, im̄unis" illustrari. Neque mirum, quod vetustissima linguarum cognatio Semitas inter et Aegyptios intercedit, nam- que duae hae nationes com̄uni fonte derivandae sunt. Sed a talibus vocibus accurate distinguenda sunt vocabula, qualia Bath-Anath „filia deae Anath" nomen proprium filiae Sesostridis primigenitae, vel Sar titulus, quem in fine pap. Anastasi supra deprehendimus in phrasi: „invenis occasionem loquendi de meis (meritis) conversans cum Sare Va-m-ab". Qui titulus שר Sar, manifesta ex Semitismo mutuatio, principi Chamoas consentaneus est, ad cujus nomen ipsum Chamoas illud Va-m-ab effictum esse videtur. Neque absonum quid significat; nam Va-m-ab sive Va-m-hati (utraque enim lectio aeque probabilis) cum copto ϣⲟⲩ-ⲛ̄-ϩⲏⲧ „longanimis" consentit et principem Chamoas prae ceteris longanimem fuisse, id ex humanioribus ejus studiis satis apparet.

Neque Ramesses II rex ipse similem nominis proprii detorsionem effugit. Quid enim aliud est celeberrimum illud Sesostris Σέσωστρις sive Σεσόωσις, nisi elementorum nominis Ῥα-μέσσησης, quod proprie „Sol natus hic (est)" significat, transmulatio in Ra-ses(t)-su, quod „Sol sublatus (educatus)" denotat, si cum copto ϭⲱⲥⲓ „sustollere" et cum hieroglyphica voce [hieroglyphs] sōs contuleris, cujus vis ex inscriptione Rosettana (lin. 4) obvia fit, ubi demotice (lin. 20) „ti-munq = ϯⲙⲟⲩⲛⲕ construere, exstruere" redditur. Neque hac libertate contenti, scribae, licet Ra-sest-su scribentes, transpositionem quoque elementorum in pronuntiando hoc nomine sibi permiserunt, omissa ad libitum voce Ra „Sol". Veluti scriba pap. Anast. I una cum cognomine Meri-Amun = ὃν Ἄμμων ἀδεῖ (ἀγαπᾷ - sic Hermapion, qui constanter Ῥαμέσσης graecisat) unde illud apud Josephum Manethonis Ῥαμέσσης-Μιαμοῦν, pleniorem formam Ra-sest-su, unde Se-sust-re Σέσωστρις, non ubique adhibet, sed interdum Sest-su scripsisse videtur, quamquam duas has formas annulo ⊂⊃ signatorio insigniens. At scriba pap. Leydens. col. III 28 praescr.: [hieroglyphs] „datum est (hoc die 28mo mensis Mechir) pedissequo Hon-en-Sesesu (duo panes triticei)". Sive capis tanquam nomen proprium pedissequi, sive vertis: servo regis Sesoosis" certe anuli absentia habet, quod offendat, nisi ex familiaritate, quae Onuri cum rege intercedebat — quae et ipsa scribis, pharaonicae aulae frequentatoribus, cons[illegible] poterat — hanc libertatem explicare malueris. — Utut res se habet, contextus testatur, illud [hieroglyphs] non obstante determinativo vulgari [hieroglyphs] ad princ. Chamoas pertinere.

Feminis quoque ad cameram illam subterraneam patuisse, quam Chamoas princeps et sibi et Apidi exstruxit aedituus, documento est fratris Nebencharis filia Ant-chepes, quam ipse sibi sociavit, uti supra docui. Aug. Mariette, qui hoc par cognatorum (in tabula 8va „Serapei Memphitani") colore roseo fulgens et fenestrae obumbrans edidit, pag. 47 „Athenaei" sic ait: „..les statuettes étaient reçues dans le caveau et jusque dans l'intérieur de la momie sacrée elle-même, les stèles étaient littéralement reléguées à la porte." Non intellexit vir alioquin perspicassimus, figurinas die funeris cum mumia fuisse depositas inclusasque, contra stelas post exequias muro exteriori affixas. Quare haud ita mirum est, quod etiam Huis artificum magistri uxor (Nro V pag. 17) sic introducitur: „domina domûs Huis, veridica", nomine ejus proprio tacite subintellecto. Eodem modo in „libro mortuorum" (seu potius „Hambres" vel „Piremharu" vocando) occurrit passus (cap. 148 coll. 24/25): „Seti (dea Amenthi) porrigit brachia sua duo ad excipiendum te (Osiriane Aufanche-Εφώνυχε) una cum domûs tuae dominâ." Similiter in textu Miramarensi hieroglyphice tantum „domina domûs" (Enhuramyis cujusdam) indicatur, sed demotice: „Tsenpaonch uxor" (ⲟⲩⲙⲉ) nominatim vocatur.

Quatuor feminae (sub Nris VII et VIII pag. 17) cantatrices et psalthias more Aegyptii delineatas repraesentant; ad eas, ubi Mirjam occurret, provocabo. Ultimum infimumque eidyllion, ex Aug. Mariette („Athenaeo" pag. 48 figura 3) desumtum, prope virum face munitum stelulam exhibet, unde secutura pendent.

Pars historica.

Quamlibet ubera theseos meae argumenta e documentis papyraceis nec non e monumentis Serapei lapideis hactenus suppeditata sint, attamen adhuc desideratur lapis ille angularis, quo possit aedificium firmiter inniti. Fax illa modo citata stelulam ostendit oculis, unde lucem nobis exorituram expertus intume confido. Namque divina quadam providentia factum esse videtur, ut, omnibus undique sepulchris devastatorum manu jampridem funditus eversis, id unum intactum relinqueretur usque ad eum diem, quo ab Augusto Mariette primum est reperta intrataque. Audiamus ipsum hac de re in Athenaeo pag. 66 disserentem:

„Le 15 Mars 1852, étant entré dans la chambre no. 2 des petits souterrains (découverts le 12 Novembre 1851), je m'aperçus que

la paroi Est de cette chambre, heurtée avec une massue de fer, rendait un son creux, et j'en conclus, qu'il devait y avoir de l'autre côté de cette paroi une chambre encore inconnue... le 19 Mars je découvris tous les symptômes ordinaires qui annoncent une porte, laquelle en effet ne tarda pas à paraître... complétement murée, et je devais en conclure que... cette chambre devait être parfaitement vierge". Pergit in sequentibus enarrare, quo in statu interiora camerae sepulchralis loca invenerit. Ex hac sunt oriundae figurinae illae, de quibus supra sermo fuit; heic moramur solam portam, quae stelulas undecim praebet, atque vicinas muri partes, ubi decem ejusdem generis monumentula apparent.

Quorum quod extremum est, prope facem accensam in manu hominis (Nº IX pag. 17 hujus operis), idem esse suspicor cum eo, quod Augustus Mariette in „Serapeo Memphitano" (pl. 18 part. III sinistrâ) publicavit. Hoc conspicis, lector benevole, in frontispicio atque ad calcem libri mei. Ubinam nunc temporis asservetur, unice ex Libellini „Dictionario hieroglyphico" docemur; quumque vir alias accuratissimus pro triginta columnis, quae sunt in monumento, tres tantum easque haud ita integras sub Nº 964 operis sui publicaverit, exinde conjicere licet, hieroglyphorum formas et temporis et temeratoris alicujus injuria fuisse lectu difficiles redditas. At brevis Libellini nota: „Louvre, stèle d'Apis" sedem ejus nobis indicat.

Idibus igitur Martiis anni post Christum natum 1852 Augusto Mariette contigit, ut praeter alia monumenta plurima (septies mille!) hanc quoque margaritam, stelulam nostram dico, de muro Serapei detractam, Lutetiam Parisiorum in collectionem mitteret, cujus ipse cum Vicecomite Emanuele Derugato conservator erat. Ex parte mea historica aeque ac chronologica luce clarius apparebit, hoc pretiosissimum post hominum memoriam monumentum, quod hucusque neglectum ne catalogo quidem continetur, abhinc MMMCCCC annos ipsius Mosis jussu muro infixum, atque nostra demum aetate in situ (sic!) repertum esse. Nam quin genuinum sit ne dubites, facit adspectus photogrammatis, ad quod lectorem identidem relego, quamdiu in sequentibus capitulis de eodem sermo fuerit.

Obiter intuenti quidem scenam in eo repraesentatam, ab aliis stelis haud ita multo differre videatur. At quicunque accuratius perpenderit, ibi non pauca deteget specialitatis indicia. Primum deorum trias in superiore parte sedentium non secus atque sacer Apis, qui media in stela basi insistens conspicitur, non dextram (e monumenti sensu) occupant, sed sinistram. Deinde textus columnae quinque priores, non ad triadem vergunt, quorsum pertinent, sed cum sequentibus quinque ad par adorantium spectant. Denique tertia pars altare quidem, sed sine deo praebet.

Deorum Memphitanorum trias, sellis, ut ita dicam, curulibus insidentium, munera panum florumque accipit, cippo imposita. Textus marginalis obtritus quidem, sed e vestigiis formulisque usitatis facilis est restitutu: „Oblatio orthodoxa (diis) Ptah, domino ulnæ – Dhitanen, regi magno, pulchro faciem – Osiri super sede præcipua."

Peculiare quid habet haec trias: pro deo Socari introducitur Dhitanen, cujus nomen saepius sub simpliciore forma Tanun occurrit, veluti in hexametris a mercenariis graecis prope Sagaram lapidi incisis:

Ἀντ' εὐεργεσίας ἄνδρες ξένοι ἀενάοισι
Ταῖσδε πρὸς οἰκοδομαῖς Τάνον θεὸν ἱδρύσαντο.

Quod ad epitheton „rex magnus" attinet, monendum, in deorum dynastiis, Memphitarum e doctrina, Ἡφαιστον (Ptah-Tanun) primum locum obtinere. Triadis hujus vestigia vel in nominibus urbium adjacentium deprehenduntur, siquidem, id quod nemo in dubium revocat, Memphis sacro vocabulo Hut-Ka-Ptah „aedes personæ τοῦ Ptah" – Socari hodiedum Saqarah – Busiris autem „unde ascendere solent pyramidas" (Plinius), hieroglyphice Par-Osiri scripta, et ipsa duabus aliis vicina fuit. – Sed epitheton „super sede praecipua" Heliopolin aperte sapit. Revera Youngius (Hieroglyph. II 63, 1 fert: et ejusdem temporis persona, Heliopolitanus: Moses-Osarsyphus, proxime nobis fit obvius.

MOSES—OSARSYPHUS.

Vere divinus post deos Aegyptios exsurgit vir: θεόπτης Moses. Trias illa Ptah-Tanun-Osiris, antiquiore proportionum canone effecta, sceptro combinato munita, veluti brachycephalorum typum refert, quum vir et femina, more Aegyptio manibus elevatis adorantes, potius ad dolichocephalos pertinere videantur. Neque obliviscendum, id quod jam supra monui, textûs columnas sinistrorsum procedere quasi ad hominum dyada, non ad deorum triada respiciant. Quod consulto, praeter consuetum ordinem, ita fuisse institutum contendo, scilicet ut posterior pars legendae Osiridis, simul ad personam adorantis traheretur. Age, jam contemplemur sequelam!

At, proh dolor! statim a limine magnus unius columnae hiatus obvius fit, neque quidquam ex signis de industria deletis elici posse videtur. Solum character finalis servatus et manum viri dextram attingens, quem ut compleas sic:, poscit legendae et vestigiorum ratio. Huc accedit, quod in columna proxime antecedenti unum conspicitur signum, a Maeandri fluminis ambage vocatum, ⊓⊔, ex quo Semitarum ℶ, Occidentalium Ǝ vel E originem duxit.

Attentius consideranti photogramma mox plura signorum vestigia se prodiderunt. Habet enim distincte (ut monumenti ordinem retineam), hascce formas: = sar vel sal, cum determinativis caveae et loci, quae vox, ob articulum antecedentem ה, necessario apud Semitas, Ebræos dico, quaerenda inveniendaque esse videtur; ita ut habeamus: הַסַּל „ὁ corbis, ἡ fiscella, τὸ canistrum". At quomodo pergendum est?

Hac difficultate laboranti pertempestive venit auxilio mihi brevior illa dissertatio „Moses-Osarsyph" inscripta, quam abhinc octo annos publici juris feci.* Cujus summa fere haec est: Nomen Ὀσάρσυφος, apud Manethonem de Exodo agentem bis obvium, nil aliud esse nisi „fiscellam scirpeam", in qua (Exod. cap. II, 3) parentes eum infantem exposuerant. Est autem prior Manethonis locus, apud Flavium Josephum exstans, hicce: Οἱ δὲ (μιαροί = leprosi) . . ἡγεμόνα αὐτῶν λεγόμενόν τινα τῶν Ἡλιοπολιτῶν ἱερέων Ὀσάρσυφον ἐστήσαντο. Posterior locus haec fert: Λέγεται δὲ, ὅτι τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καταβαλόμενος ἱερεύς, τὸ γένος Ἡλιοπολίτης, ὄνομα Ὀσαρσύφ, ἀπὸ τοῦ ἐν Ἡλίου πόλει θεοῦ Ὀσίρεως, ὡς μετέβη εἰς τοῦτο τὸ γένος, μετετέθη τοὔνομα καὶ προσηγορεύθη Μωϋσῆς (Var. Μωσῆς apud Theophilum).

Revera ostendi Osiridis legendam: „As-ar-Suph, nobilis (sinus) animorum Heliupoleos"; unde illud cognomen Osarsyph fluxisse nemo prudens infitias iverit. Sed accomodationem, non mutationem, esse jam videamus.

* In Periodico „Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft" 1871, p. 139. Breviter PO.

Caeterum jam tribus aññis ante in libro „Moses der Ebræer" (p. 69), idem proposueram: „Das eben besprochene סוּף suph gibt uns den Schlüssel zur Erklærung des -σύφ; was Ὀσαρ betrifft, so erinnere ich an den Wechsel von z u. l im Aegyptischen, der auch im Semitischen vorkomt (עמל = עמר cf. et מזלות = מזרות Masaurât Arabum apud Cailliaud; denique, sis, עצלון = עצרון)... Übrigens ist es unbenom̄en, auch den gewöhnlichen ebræischen Artikel ha (sic = ה) anzubringen, um dann Ὀσαρσυφ zu bekommen... Vergleicht man das deutsche Wort Schilf mit dem verwandten scirpus, so ist meine Überschrift: „Grosshaus u. Binsenkörblein" gerechtfertigt". Nempe vocabula Παρ-αώ פרעה (id quod ex Horapollinis versione οἶκος μέγας in legenda Pharaonum usitatissima Par-ao „domus magna" erueram) et Ha-sar-suph „fiscella scirpea" tropos esse, ubi continens pro continendo ponatur, atque idcirco pag. 65 haec duo adversis frontibus opposueram. Quam hypothesin nunc re comprobari valde laetor.

Columnam stelulae mediam, quae ferme radicitus deleta est, vestigiis, quae tantam plagam subterfugere, ducibus atque caeteris documentis munitus, lectoribus cum fiducia quadam sic restituo: . Quae legenda, adjuncto ex praecedenti columna praeambulo Ha-sar, sensum accomodatum hunc adfert: „Hasarsuph, nobilissimum ingeniorum in urbe Heliopoli". Ergo ex Osiris Heliopolitani protocollo desumta quidem, sed ad hominem, cujus nomen proprium proxume sequitur, ambiguitate quadam deflexa atque conversa est, ut et finis legendae dei Osiridis, et initium titulorum nominisque Mosis evaderet.

Hinc perspicuum fit, cur haec columna (textûs) non temporis vel casûs cujusdam, sed manûs humanae injuriâ paene tota perierit. Scilicet Aegyptiorum aliquis, Osiriani cultûs fervidior zelator, talem divinae legendae usum seu potius abusum indigne ferens, quo tempore Moses apertus Pharaonis antagonistes exstitit, eradi jussit. Quem ne longius repetas, sisto Huin nobis jam notissimum, Mosis secretarium, qui non solum per totum papyrum Anastasi I, praesertim eo loco, ubi contra magistri convicia recalcitrat (cf. ostraca Cailland et Parisiense) fervidissimum Osiriani cultus sectatorem se profitetur – quod mater ejus: Tavesurt deae Byblensis (id est Isidis Asiaticae) sacerdotissa erat, haud absonum ab hoc zelo – sed etiam in canopa Monacensi, praeter consuetudinem, Pedósiris „Osiridis amans" nuncupatur. Quâ de re in Parte III., ubi de Exodo sermo erit, fusius tractabitur.

Atqui reverâ vastator columnae mediae textûs nostri Mosi familiariter usus fuerit oportet. Namque in locum verborum „Sal-suph, chepesi biu em Anu", quinque capita personarum quinque stelulae nostrae substituit, quae sic superposita sunt: . Quod primo adspectu casui tribueram, id duplici photogramate tanquam genuina artificis machinatio probatum est, quasi dicere voluerit: „hic Moses princeps est (שַׂר pro סַלְסַר) familiae rebellium"; nam vel respondet voci cωπ rebellis, ϣοπ fasciculus; Ebraeis quoque אֲסַפְסֻף colluvies, faex populi" a radice אסף colligere (cf. Pack…). Sunt autem hae quinque personae: Moses, Ziporah, Aharon, Mirjam, Elizebat.

Has imagines quinque, licet leviter tantum ab artifice adumbratas, tamen maximi momenti esse, quia ipsius Exodi tempora et tempestates ad oculos quodammodo demonstrant, neminem fugiet. Sed timeo, ne multis somniare videar, si heic loci cuncta hujus sculpturae corollaria decerpam. Quare ad calcem singulorum capitum demum de iis sermo reiterabitur.

Quod proxime sequitur in columna sexta, est titulus [hieroglyphs] ἱερογραμματεύς, quem cum tradito Τισιθέν eundem esse supra demonstravi. Alter titulus audit [hieroglyphs] Mur-par-Ptah = accinctus templi τοῦ Ptah". Vox: [hieroglyph], phonetice [hieroglyphs] mur cf. μουρ, μηρ accinctus, μαλτ barba (quae apud Aegyptios accingi solebat) dignitatem designabat hieraticam, quae clavo, ut apud Romanos, prae caeteris distinguebatur; in bilinguibus monumentis documentisve respondet Graecorum ἀρχι-(ἱερεύς). Sed haec quaestio heic loci minoris est momenti; multo majoris, quod figura dei Ptah additur, quâ satis demonstratur, nomen adorantis post hoc divinum nomen demum incipere. At, vel posito, nomen hominis fuisse Ptah-mes, ut Pleytejo placuit: Nonne saepius nominis compositi, priore parte omissa, brevitatis causa, ut etiam aliis in linguis fere fit, sola pars posterior pronuntiatur? Citavi jamdudum e stela Vindobonensi [hieroglyphs] Scriba Thutmes dictus Mes". Quam legendam praebet quidem Libellinius in dictionario suo hieroglyphico sub N^ro 646. Nihilominus sub N^ro 964, ubi de nostra stela Parisiensi agitur, „Ptahmes" cum Pleytejo legit, e triginta columnis solas has tres exhibens: [hieroglyphs] (lege [hieroglyphs]!) [hieroglyphs] (lege [hieroglyphs]!) - [hieroglyphs] (comple [hieroglyphs])

Vestigia figurae dei Ptah: in monumento manent et vel spatio requireretur, si quidvis ex illa desideraretur. Ergo nomen Mesu sonat, estque idem cum Mose, quemadmodum decennio diutius contra omnes defendi. Videamus primum, qualis sit statura, vestitu atque ornatu.

Stat ante altare habitu adorantis eo, qui sacerdotibus Missam celebrantibus indigitatur missalis nota: „elevatis manibus". Sed hic gestus in Aegyptiacis monumentis omnibus erat communis, qui deos adoratum veniebant. Caput oblongum, crispis capillis haud ita longis circumdatum. Vestis longior ποδηνεκής usque ad pedes decurrit, qui sandalis insistere videntur. Brevior toga, quae tamen et ipsa inferiores suras attingit, itidem, ut altera, diligenter plicata, humeros quoque amplectitur, atque in collo, quod medium velut monili cingitur, desinit. Capiti supereminet duplex ornamentum: utrimque pennae struthionis, virorum militarium insignes, eleganter dispositae sunt, ita ut in medio earum triquetrum quoddam, e figura conica cum duabus appertinentibus compositum, satis apte collocetur. Heic loci monere lubet, nostrates quoque pennas volucrum tanquam insigne pileorum militarium usurpasse. Mosen vero in re militari cum laude versatum esse, luculenter e papyro Anastasi I apparet, ad cujus versionem lectorem ablegatum velim.

Quod ad triquetrum illud, struthionis pennas dividens, hac fere forma: , jam in libro meo „Moses Ebraeus" inscripto, pag. 79 ad epitheton illud Cornuti Mosis (Exod. XXXIV 29, 30, 35) respexi atque opinatus

eram, e titulo [hieroglyphs] sem שמע illud apte explicari. Sed mirum quanto melius novo ejus ornatu, quem stelula Parisiensis nobis suppeditat! Notandum quoque, Papyrum Anastasi I ad annum 52. vel 51. Ramessis II Sesostridis, contra stelulam Serapei ad ejusdem 55. pertinere. — Nunc de nomine proprio Mosis sciscitandum est.

Prout jam saepius monui, nomina cum radice [hieroglyphs] mesu composita, apud Manethonem, Septuaginta interpretum coævum, in „mosis" vel „moses" desinunt, veluti Aāh-mesu „Lunus infans" fit Ἄμωσις, Ἀμώσης; Dhut-mesu fit Θούθμωσις, Τουθμώσης. Eodem modo apud Theophilum Μωσῆς, apud Lysimachum Μουσῆς invenitur, ad ducem Exodi designandum. Revera radix [hieroglyph] μοσε „lorum" vocalem u continet, quae si scribebatur, post illud [hieroglyphs] debebat poni, quamquam in media voce pronuntianda, vel si consonans completoria [hieroglyph] vel — adjungebatur: [hieroglyphs] Mus, non [hieroglyphs]; hoc enim foret Mesuse. Porro, cum littera [hieroglyph] vel — apud Aegyptios non „es" sed se sonabat, hinc disyllabum oritur nomen Muse, quam formam Arabes hodiedum servant: موسى, Musĕh vel Musăh proferentes. Quo nomine „infantem" (μοσι fœtum edere, μας nasci, μες, μισε natus) μας infans" designante quid aptius, si quidem Moses „infans expositus" reverā fuit? Id ipsum autem nobis suadet cognomen ejus Οσάρσυφος — „fiscella scirpea". Quare nil est, quod tritam illam Septuaginta interpretum opinionem, Mosen significare τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος ἀνῃρημένον, foveamus.

Neque enim quidquam ponderis accipit ex adhaesione Flavii Josephi vel glossatoris Octateuchi (e codice Vossiano desumtā), quippe quae grammaticae Aegyptiorum structurae ex adverso repugnet.

Contra quam maximi momenti aestimandum est, quod textus Ebraeus, (Exod. II 10) formam מֹשֶׁה Moscheh adhibet, modo in scribendo urbis Rāmĕsēs nomine, litterā tenus, genuino vocabulo רַעְמְסֵס usus! Quid igitur statuendum? Si reverā Pharaonis filia „infantem" repertum nomine dotavit, debuit hoc Aegyptiorum ex idiomate proficisci, atque idem esse cum Muse nostro, e documentis monumentisque probato.

Sed meminerimus oportet, aetate illa nominum deflexionem moris fuisse, ita ut, juxta formam originalem, Ramessos II in Rasestsu et in Sesustra (Σέσωστρις), regis filius Chamoas in Va-mab transmutatus sit. Quid igitur mirum, si Mosi nostro simile quid evenerit?

In papyro Anastasi I 2,3 idem Mohēr (cf. Maharbal et inversam compositionem apud Libellinium No 936, 6), qui titulus sive „praetorem", sive „ducem" denotat et ad rem strenue gerendam spectat, a suo Hui interpellatus casu vocativo „O tu Moses!" praedicatur „militum fortium imperator", XIII 6 „exercitus imperator"; XVII „fax tenebrarum ante legiones", „dux fortis exercitūs contra Aolanas rebelles"; XIX 1/2 „expeditionis mercenariorum adversus Schasu ductor"; XXII 2/3 „incomparabilis Mohēr in praecedendo copias, Marinaque, sagittando excellentissimus"; qui (ibid. 4) arcum arripit, ferrum sinistrā capit et (5/6) famam sibi comparat prae omnibus Aegypti ducibus."

Num tantus heros propter expeditiones ab eo susceptas non meruerit cognomen quoddam significativum? Id ipsum esse מֹשֶׁה contendo. Nam - ut sexcenta alia vestigia silentio praeteream - cur in pap. Anastasi I, quo expeditio illa Syriaca narratur, verbum masi, cujus innumerae feruntur Variantes quas vocant, quoties de ductu vel expeditione ejus agitur, legitime adhibetur? Veluti XIV, 1: „Tu ejus (Pharaonis) regius scriba exiisti habens monumenta (statuas magnas domini utriusque terrae)." XV 8: „Tu quaerito ea (monumenta), quorum adductio tibi mandatur! Memor esto transportūs tui!" Lin. 2: „O! expedi te, neu stupeas (ⲧⲱⲙⲧ) adhaesorem (ⲧⲱϭⲉⲡ) pone te!" (Sermo est in proxime antecedentibus de provocatione litteraria). Notandum quoque, Huin scribam hic uti voce semitica צור urgere, praefixo causativo vel intensivo. — Locutio modo memorata: „expedi te!" transitionem praebet ad notionem interrogandi, quae vis radici saepissime convenit. Unum ejus usūs exemplum huc attulisse sufficiet: In „vetustioribus mortuorum libri exemplaribus", quae vir doctissimus Lepsius edidit, tab. 5 col. 4 haecce leguntur: „adducit (vitae symbolum) qui est in Sochem (Letopoli) ad personam (defuncti). Quis est adducens ad personam ejus? Adducit Horus ad personam ejus". Proxima linea fert antagonistam dei Hori: „adducit Set (Typhon) ad personam ejus", interrogatione non addita.

Jam si copticum consultatur lexicon, easdem notiones, quae verbo [hieroglyphs] (var. [hieroglyphs], cf. [hieroglyphs]), in sequentibus formis deprehendimus: 1, ⲙⲁϣⲓ abi! ⲙⲉϣ circumire, ⲙⲉϣⲧ transire, iter facere, peragrare, investigare, perlustrare, explorare, quaerere. 2, ⲙⲟϣⲓ via, iter, ire, reptare, ambulare; ⲙⲟϣⲧ considerare, explorare, perscrutari, speculari; ⲙⲟⲩϣⲧ circumspectio, consideratio, deambulatio, perambulare, vagari, errare, examinare, proficisci, circumspicere. 3, ⲙⲉϣ quaerere, ⲙⲉϣⲧ (idem). Quorum vocabulorum omnium comune id est, ut sibilantem ⲥ vocis masi in ϣ = sch mutaverint.

Ex hac igitur formâ recentiore nominis מֹשֶׁה Moscheh (vel Mošè potius scribendum) punctuatio a Masorethis instituta est; antiquitus fuisse debuit מֹשֶׂה Mosè. Quod ad litteram finalem ה attinet, haec respondet vocali E, uti jam supra monui, estque Quiescentium numero habenda. Contra in voce פרעה = [hieroglyphs] = פַּרְעֹה, sicuti in nomine aramaico אֲבָה = [hieroglyphs] cf. diss. meam „Inscriptt. aegyptio-aramaïcae" – abundare videtur tanquam paragogica.

Radicem vero [hieroglyphs] masi cohaerere cum semiticâ מָשָׁה trahere, educere, quâ voce textus ebraïcus Exod. II 10 Pharaonis filiam utentem facit in forma: מְשִׁיתִהוּ (ecce) ego (ex)tuli eum (LXX: ἀνειλόμην), luce clarius apparet. Quo magis innotescat ambarum linguarum cognatio, addere lubet, formam ampliativam מָשַׁךְ extrahere, hieroglyphice quoque exstare, atque eam in causa fuisse, ut simplicius illud masi transierit, maschi intermediante, in ⲙⲁϣⲓ. Conferatur quoque radix [hieroglyphs] ems ⲉⲙⲥ, ⲟⲙⲥ, ⲱⲙⲥ lotio, submersio, baptismus, lavare etc, atque eandem invenies cum ampliativâ מָשַׁח ungere.

Militaria Mosis Munera.

Sicuti titulus Mosis Dhi-suten-Θεουτέν-Τισιθέν-βασιλικογραμματεύς ad Pharaonem, id est, ad Regis palatium (οἶκος μέγας Phar-ao) pertinere supra demonstravi, eodem pacto altera ejus designatio: Mur-par-Ptah „praeses templi τοῦ Ptah" ad officium ejus in aede Vulcani religiosum referenda est. Quem sensum inesse titulo var. mur, ne dubitans neges, relego te ad vocem compositam μελ-ιτον (π) dux militiae - mel-ateñu (atun). Sunt enim praepositi exercitûs : tribuni vel legati militares, atque haec vox et ipsa, uti ex determinativo auris apparet, cum ebraeâ : „attendere (aurem), obedire" ejusdem est radicis. Conferas quoque, quae supra de voce μαλτ barba mento alligata ad illustrandum illud „mur" adduxi; atqui altera ejus forma est μελιτ- barba plur. μελετ. Jam ad militaria Mosis munera seu officia transeundum est, e quibus unum: . משה explanavi. Qui titulus quum semper et ubique parallelismum cum anu ειΝι, ιΝε, εΝ, ǹ ducere consistuat, et ipse de <u>educendis</u> (in aciem) copiis accipiendus est, sive „educentem" sive „lustrantem" suas copias eum intelligis. Neque quemquam fugiet, participii Mōšehē formam ad genuinum ejus nomen a filia Pharaonis inditum: Muse, Mose „infans" proxime accedere, utpote pro more illius aevi aulaeque de industria effictam selectamve. — Sed jam videamus, quid papyr. Anastasi I praeter locos supra allatos huc adjungat.

Pagg. 27, 28, postquam Mosis reditum per Gazam et Raphiam narravit, pergit: „Responde (inquit Hui scriba) cito! loquere mecum de iis, quæ dico de Moheritate tua tibi, faciens stupescere (ⲥⲓϩⲓ) laïcos in nomine tuo Marina [hieroglyphs] ‏מָרִיךְ‎, narrans iis iracundiam tuam, secundum verbum, quod dixisti. (Ego sum æstimans cor suum in officiis omnibus; instituit me pater meus, qui novit doctrinam (ⲙⲁⲧⲱⲟⲟ) suam, sexcenties). Tu nosti prehendere fræna, insuper habilis es in tractandis iis; nemo animosus (ⲡⲓⲣ-ⲁ anima) extendit se super membra mea: ego enim sum foetus maturus (ⲉϥⲧⲉ [hieroglyphs] utu, evtu) dei bellici Munth [hieroglyphs]." Ergo Moses his verbis ipse se equis curribusque regendis aptissimum declaravit, quapropter in praeambulo pag. 7, ult. [hieroglyphs] „marea ‏מָרְיָא‎ = essedarius (flagellator equorum) Majestatis suae" audit. — Quod ad deum Menthu, Munth Μάνθ, respondet Marti (Ἄρης) atque in urbe Her-monthi, sicut ego in PA 1865, 87 (cf. 1873, 21) ostendi, famosissima illa Cleopatra VI Imperatorem C. Julium Caesarem adulationis gratia sub emblematibus dei bellici Menthu quidem, sed veram ejus calvitiem imaginemque referens, nativitati Caesarionis assistentem repraesentavit.

Porro Mosi, in eodem pap. Anastasi I 10, 1 Hui satyrice perstrinxit tres e familiaribus Mosis: Levi, Amenvahsu et Nechtu, pergit dicere sic: [hieroglyphs] „Dico tibi quoque Superiorem mercenariorum, qui habitat Heliopoli" (tiro erat felis mas, grandis

natu factus est raga [hieroglyphs] para-λαφοπι hircus silvestris (= hirsutus, λαqωι – [hieroglyphs] pilosus); bene est ei domi suæ, obesitudo ϧτaι est cum eo. Post haec ita verbo tenus addit: [hieroglyphs] „Habitasti in instituto litterarum". Ex his sequitur, Mosen Heliopoli studiis vacasse sub disciplinâ militari Superioris (proh dolor!) anonymi mercenariorum.

Ultimus amicorum Mosis ab Hui scribâ derisorum est Vah, cum titulo [hieroglyphs] ὁ τῶν στοῶν (non Stoïcus, sed praefectus stoarum sive porticuum ϲτοϩ). Textus persequitur: [hieroglyphs] „onerabis eum collari aureo tribus vicibus". Ergo Moses, quippe qui amicum Vah insigni usech aureo – quod viris militaribus pro meritis bellicis tribui consueverat – exornare poterat, ipse ordinis militaris fuerit oportet. Quin res ita se habeat, exempla superius p. 32 e pap. Anastasi I producta, satis superque probantia, considerans; nemo in dubium revocabit. – Jam tempus est, ad insigne Mosis ipsius reverti.

Struthionis pennae duae, in capite ejus conspicuae, militarem virum indicant. Vel gregarii milites singulis talibus pennis ornati occurrunt, praesertim in legendâ [hieroglyphs] ⲙⲏϣⲉ turba (turma), multitudo. Derivanda haec vox a verbo ⲙⲟϣⲉ demotice [demotic] mascha „ire, iter facere, ⲙⲁ-ⲙⲟⲟϣⲉ exodus, exitus (proprie valet: „locus exeundi"), quae notio cum supra allatis quibusdam radicis [hieroglyphs] confluxit. At cave confundas! Nam mascha ⲙⲏϣⲉ turba semper sensu collectivo adhibetur, pluralique numero addito, licet antecedente articulo singulari [hieroglyphs] ⲡⲁ, ⲡⲉ, ⲡⲓ, ⲡ.

Contra hanc meam opinionem ne sistas Brugschii sententiam, illud ⲙⲏϣⲉ ex composito [hieroglyphs] (e. gr. Rosettana lin. 4) explicantis. Nam, quamvis graeca versio ferat πλῆθος οὐκ ὀλίγον, tamen [hieroglyphs] est vox exclamatoria, significans: quam (ⲙⲁⲓⲏ quantus, qualitas) multa!" ⲟⲩϣ, ⲱϣ (cf. pap. Rhind [hieroglyphs] „quam multa", ubi lacerta = [hieroglyph]). Sed haec signorum conjunctio nunquam substantivi vicem gerit, neque cum articulo conjungitur. Re vera vox [hieroglyphs] aschatu „societas hominum" saepe occurrit (cf. Pap. Prisse, quem ego solus et primus verti); sed haec semper feminini est generis, sicuti ⲁϣⲁⲓ, ⲁϣⲉ, ⲁϣⲏ (ⲧ) „multitudo" (cf. Plutarchi ΟΣ = πολύ). Priusquam hanc radicem deseram, opus est aliquot verbis de arbore [hieroglyphs] [hieroglyph], quam pridem cum acaciā, Chabas autem et Horrack cum cedro esse eandem censuerunt Aegyptologi. Neutrum placet. Ne multus fiam, dico: [hieroglyphs] var. [hieroglyph] (signum numeri centenarii ⲉ, copt. ϣⲟⲧ, ϣⲉ; non cum Lepsio („de metallis") āu legendum —) est „quercus" ⲙ-ⲛϣ = [hieroglyphs], cujus lignum durissimum est, ideoque apud Aegyptios incudum ⲁⲙ-ⲛϣ vice adhibitum. Cogitaveram aliquamdiu de fraxino, germanice äsch, Esche.

Ergo ⲡ ⲙⲏϣⲉ unice de militum manu, arcu sagittā et pharetrā armatorum usurpatur, neque exinde Mosis cognomen ebraïcum משה potuit exoriri. Quia abeundo ducta est vox, in memoriam revocat etymologiam vocabuli miles-itis, quasi significet „milia (passuum) euntem". Certe distinguitur a collega [hieroglyphs] menvi·tu ϫⲛⲟⲩⲧ janitor, adparitor, custos carceris", cujus officium ad internum ut ita dicam ministerium pertinebat.

Utpote Semita, Moses in autographo suo de itinere Syriaco etiam ebraïco vocabulo, exercitum designante, usus fuerat. Quare legimus pag. 19,3 zaba-u = צבאות exercitus, neque est quod miremur, hanc vocem adhiberi, quum ipse מהר „festinans, Celer" nuncupetur, quae designatio Romanorum Celeres (Tities, Luceres) in mentem revocat.

Nunc ad insigne illud capitis revertor. Deus Memphitanus Ptah audit quidem „dominus ulnæ, symboli justitiae veritatisque, saepissime plenā scriptione, atque reverā eum huic signo insistentem fere deprehendimus:, sicuti in stelula quoque sellae triadis curules eidem symbolo superpositae sunt. Sed nusquam struthionis peña in capite ejus conspicitur. Hoc insigne, utpote militare, socio ejus Dhitanen reservatur. Quid enim aliud sibi vult nomen nisi „occupator () terræ hujus"? Atqui deus hic semper effingitur tali habitu: Nonne hinc elucidatur, cur Moses adorans triadem Memphitanam eodem insigni struthionis pennarum sistatur?

Accedit, quod exercitūs Aegyptii deorum praecipuorum emblemata tamquam vexilla secum ferre atque sequi solebant. Veluti in pap. Raifet, quo pap. Sallier III, Sesostridis ad Orontem certamen singulare continens -auctor ejus Penthueris - felicissime completur, lin. 9 haec enuntiantur: „Ecce Majestas ejus (Sesostridis) solus in capite suo (sic) erat, nemo alius cum eo. Namque legio Amonis (Thebæi) ducebatur) posteum (in tergo ejus:); legio Solis (Heliopolitani) erat in fossa septentrionem

inter et occidentem oppidi Schabatuna; legio Vulcani (Ptah) e regione erat vici modo nominali ; legio Typhonis (Havarensis) in trajectu (ϩⲓ-ⲙⲏⲣ trans, ultra) terrae Amor".

Quae si cum iis contuleris, quae supra (pag. 32) de expeditionibus Mosis e pap. Anastasi I congessi, verisimillimum tibi videbitur, eum legioni Memphitanae praefuisse. Veluti tunc, quum quinque millia militum contra rebelles duxit Rūhanæ. Temporibus dynastiae XII. eadem regio peregrina, latomiis inclyta, occurrit sub forma Ruhanut. Equidem contulerim cum urbis nomine Rhaunathi, trans mare rubrum sitae, quartam stationem ab Azion-gaber, Madian et Phoenicōn oppidis intermediis, designanti. Quae opinio mihi eo pertinacius obtruditur, quo magis nomen populi illāc habitantis considero. Namque pap. Anastasi I 17, 3/4 praebet οἱ(ΝΕ) Aluna-u, id est: Aelanitas, qui orientalem illam sinûs Aelanitæ plagam obtinebant.

Mitto expeditionem Mosis adversus τοὺς(ΝΕ) Schasu (ϣⲱⲥ pastores ποιμένας cf. Υκουσσῶς βασιλεῖς ποιμένες – proptereaquod in „Exodi primordiis" hac de expeditione fusius tractabo, eam cum nova pastorum invasione falso esse commutatam demonstrans. – Neque de Mosis in Aethiopiam missione heic loci agendum mihi est, quia et ipsa ex alto ejus officio fluxit. Scilicet Moses multis rebus et bellicis et civilibus bene gestis, in summum fastigium dignitatis ascendit, si quidem hae duae lineae ad eum referendae sunt: atque: sub Sesostride et Menophthah.

Judiciale Mosis officium.

Longum est enarrare, quot quantaque munera secundum pap. Anastasi I Moses subierit. Veluti 13,2 – 14,8 agitur de transportandis colossalibus regis statuis, qua occasione oblata, planitiei inclinatae apparatus cum omnibus et singulis describuntur. Utitur hic quoque ebraïca voce [hieroglyphs], qui locus repletus erat arundine ⲕⲁϣ et trabibus, quarum altitudo erat ulnarum sexaginta. Vox „rugathá" est conservata coptice ⲣⲟⲕⲉ favere" id est, propitium esse, inclinatum esse"; ⲣⲁⲕⲓ inclinari, ⲣⲓⲕⲓ inclinatio; ⲉϥ-ⲣⲁⲕⲓ, λⲱⲕ-ϣ obliquus". Sed tota scriptio semitismum sapit. Quodsi meminerimus, urbem Gazam עזה const. ת-, in pap. nostro scribi pag. 27,8 [hieroglyphs] Gazath – terrae שִׁנְעָר nomen alias [hieroglyphs] Senügar sonare, haud ita difficile erit, ad illud rogath ebraïcum prototypon investigare. Est vox רוע malus, obliquus (cf. delictum) fuit, רַע, fem. רָעָה const. ת- obliquitas moralis vel accidentium. At bono sensu רֵעַ propitius, proclivis, hinc socius, amicus, uti mox in nomine רְעוּאֵל Regu-el, „amicus deo" videbimus. Ergo, quotiescunque Ain syllabam incipiebat, gutture proferebatur.

Hinc expeditur illud quoque offendiculum, quod vox ῥακά, raca! apud Matthaeum evangelisten V 22 prae se ferre videtur. Nil aliud est, nisi רַע malum esse, quae forma paradigmati Piel הֵרֵעַ malum reddere supponitur. Alia ejus transitionis exempla lector ipse inveniet.

Neque solum regis, sed etiam filii regii (Chamoas) mandata Moses

exequebatur. Agitur de obelisco ulnarum CX altitudine; caeterae ejus partes accuratissime describuntur; unde apparet, nullum obeliscorum nunc manentium ad illius magnitudinem esse elevatum. In epistola, hâc de re difficillima ab Hui scriba ad Mosen data, notanda pag. 16, 4 vox semitica, quam vir sagacissimus Chabas integram reliquit, in phrasi: „Sum ego, qui mittit (sic!) tibi (epistolam vel scriptum quidvis schatu) tanquam ὁ ἑρμηνεύς!" Ultimum vocabulum abhinc undecim annos verteram „reviser", ductus determinativo oculi inspicientis. Sed ex quo articulum הַ in cognomine Mosis Ha-sar(l)-suph-Ἀρσ-ύφ deprehendi, haec quoque vox ha-lezez mihi perspicua atque pellucida fieri debuit. Scilicet a radice ליץ clarum esse, formatur participium Piel מְלִיץ ἑρμηνεύς, interpres, Dolmetsch. Eadem autem vis causativa reduplicando ultimam radicalem efficitur: ha-lezez.

Possem alia ejusdem generis exempla in medium proferre; sed quia ad aliam tendo metam, unum addidisse sufficiet. – Pag. 17, 6 post vocem schelamoth, et Kamahu (panes) solidi CCC", sequitur: „Apa MDCCC". Aperte habemus hic antiquissimum illud אֹפֶה ὀπτᾶν, ὀπτός, opus pistorium. Eadem initialis littera obviam fit p. 18, 3 ult.: ex-pω, (or) ex-po, t fem. ϩan ex-pωor, limen, postis. – Sed jam gravior Mosis titulus ut elucidetur flagitat, illud Mapu dico, quod praeter solitum hoc in papyro saepius occurrit.

Pagg. 10,8; 14,8; 18,1; 26,9 Huis scriba alloquitur Mosen hoc titulo, quem casu vocativo proferri recte judicavit Chabas, ad vocem ⲙⲁⲡ, ⲙⲁⲃ, ⲙⲁⲁⲃ, triginta et ad XXX judices sive Areopagitas respiciens, quos Diodorus Siculus ex tribus Aegypti capitibus: Heliopoli, Thebis et Memphi, denos (libr. I, 75) e quaque urbe venisse ait. Reverâ in papyro Anastasi I 5,6,7 talia effatur: „Tu scriba exercite (ϣⲟⲟⲥ), mi magister, dijudica nobis cito! Fac ut nomen tuum clarissimum inveniatur unicum in consessu ad magnificandos caeteros triginta". Hi non erant tyranni, sed judices electi. Quare numero XXX saepius adjungitur determinans persona altioris gradûs, veluti in designanda urbe [hieroglyphs], quam equidem eandem esse cum Ἀνδρόπολι in Delta sitâ, comparaverim, quum ei ex adverso respondeat Γυναικόπολις. Lugduni quoque N^ro 17 (cf. PA 1867) similiter determinatur: [hieroglyphs] var. [hieroglyphs], unde jam elicias illud ⲙⲁⲃ triginta, quod etiam in N° 21 sic occurrit: [hieroglyphs] var. [hieroglyphs] [hieroglyphs]. Denique sibi respondent [hieroglyphs] et [hieroglyphs]. Quid his faciendum?

Primum Diodori locum I 77 attentius ut consideremus, suadent multae rationes. Dicit enim, omnia apud Aegyptios judicia scriptis tantum documentis, nil orali actione esse peracta, ut ne oratoris ars praeter jus moveret sententiam ferre, neve misericordia ducti Areopagitae ab instituto octo voluminum codice detruderentur. Hinc muti ⲉⲙⲡⲟ, ⲙ̀ⲃⲟ vocabantur, quae vox, si Kircherum sequaris, surdum quoque denotat.

In exemplari demotico, quod Bruxius Lutetiae reperit, col. II, 12 urbs appellatur [demotic] umbiu, respondens hieroglyphicae scriptioni [hieroglyphs] XXX, atque eadem vox umbi alias ex adverso duplicae Themidis (quae est διπλῆ Δίκη) [hieroglyphs] ϩⲙⲏⲓ justitia, veritas aequivalens est. Jam, si scriptionem [hieroglyphs] quoad initiale signum consideres, colum ⲉⲙⲡⲁⲓ, ⲙ̀ⲃⲁⲓ animadvertes, cujus tractatio apud Aegyptios virorum erat propria, non feminarum: ... τοῖσι μὲν (ἄλλοισι ἀνθρώποισι) τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν ἐστήσαντο ἤθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι (Αἰγυπτίοισι) αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἐόντες ὑφαίνουσι etc. Hinc elucidatur varians scriptio supra prolata: [hieroglyphs], quae procul dubio ad vocem ⲟⲩϩⲁ liciatorium, jugum textorium referenda est, atque nomen urbis Ἀνδρῶν-πόλις explicat.

Redeamus nunc ad „mutos" scilicet XXX judices Areopagitas. In papyro Lipsiensi, quam Aprius (Ebers) ex Aegypto, me praesente, sibi comparavit, pag. 97, 13 haecce leguntur: [hieroglyphs] „Aliud (caput) cognoscendi (ⲥⲟⲟⲩ) infantis die nativitatis (partus editi) ejus". Pergit: [hieroglyphs] „Quodsi dicit (clamat) „Nui", victurus est – sin clamat „Embá", moriturus est". Prognosticon hoc ad voces „ⲛⲟⲩⲓ futurum esse" atque ⲙ̀ⲃⲟ, „mutus" respicere nemo mox negaverit.

Sciscitemur nunc, quodnam vocabulum nomini Γυναικόπολις respondeat. Pap. Lugdunense I 350, quod ego primus et hucusque solus verti, continet psalmum Onuris. Ex initiis et clausuris versuum Goodwinius Anglus feliciter jam abhinc XV annos phoneticen numeralium Aegyptiorum eruit.

Eum secutus vir diligentissimus colligendi Pleytejus in PA 1867, 1,926 additamenta quaedam suggessit haud spernenda. Tenuinam signorum bis occurrentium [hieroglyphs] notionem phoneticenque se ignorare confessus (est autem ⲙⲁⲡ triginta vera eorum lectio) pergit transscribere signa illius poëmatis initialia et finalia hocce modo: [hieroglyphs]. Sed reverā ibi bis occurrit, licet obliterata, lectio: [hieroglyphs], cujus interpretatio haud ita difficilis est, quum antithesin parallelon contineat: occulens se (est), non notae (sunt) formae (species ⲥⲁ) ejus". Agitur de Amone, cujus nomen et ipsum saepius cum radice [hieroglyphs] (var. [hieroglyph]) τὸ κεκρυμμένον lusum praebet. Atqui Amonis, quae vocabantur, παλλάδες sive παλλακίδες, jamdudum recognitae sunt sub signis [hieroglyphs] asut-ū ⲁⲥⲁ chorus, coetus canentium, demotice [demotic] (in Tanitica) = ἱεραὶ παρθένοι. Hinc Brugschius in PA 1868 13 sqq. ansam arripuit statuendi, voci [hieroglyphs] et ipsi pronuntiationem inhaerere demoticam Kema - ⲕⲉⲙⲕⲉⲙ „pulsare instrumentum musicum", oblitus, antiquiorem phoneticen insuper bis praeberi a Plutarcho (Is. Osir. 13, 2 et 39, 4): Τυφῶνα.. συνεργὸν ἔχοντα ἐξ Αἰθιοπίας παροῦσαν, ἣν ὀνομάζουσιν Ἀσώ . . . ἡ δὲ συνεργὸς αὐτοῦ βασιλὶς Αἰθιόπων αἰνίττεται πνοὰς νοτίους ἐξ Αἰθιοπίας. Alias c. 36, 3. 5 Plutarchus recte dicit: Θεύω (Θρίαμ: [hieroglyph]) βασιλέα καὶ τὸ νότιον κλίμα τοῦ κόσμου γράφουσι, καὶ μεθερμηνεύεται τὸ Θεύον (Θρῖον?) ποτισμὸς καὶ κίνησις πάντων. Ergo demotica lectio recentior: Kema, non quoad sonum, sed quoad sensum convenit cum vetustiore illa: asu, cujus sequelam vel in ⲁⲥⲟⲟⲩ, ⲉⲥⲓⲉ elatus deprehendas. — Post nomina sacrarum virginum chori jam de clausura agendum.

Jampridem a viris doctissimis Vicecomite Derugato et Theodulo Dévéria illud vocabulum ita intellecta est, quasi „addictas cultui Amonis vel, pallacidas Amonis" denotaret, quarum numerus major (in pap. judiciali Taurini servato ad Rhampsinitum pertinent) ita ut „pellices" ejus esse viderentur. Sane id quod Muhamedanis haram „clausus locus", idem in illo chenitu inesse debet. Quare ad copticam vocem ⲡⲉϥ ϧⲉⲛⲛⲓ κάτοχος, ⲡⲉⲥ-ϧⲉⲛⲛⲓ domestica jam pridem inclinavi, itidemque vir strenuus Eugenius Revillout (Rapport sur une mission en Italie" p. 37 not. 1) vertit titulum „abbatissa Reclusarum", qui in stela Glyptothecae Monacensis nomen mulieris fiebat: var. „domina domus, sacerdos Amonis Solis Ur-t-chenta-ū".* — Formae , paxillum κάσσαλον (πήγω!) ostendunt, qualis ad pangendum quidvis objectum (πήγνυμι) adhibebatur, coptice ϣⲙⲟⲧ paxillus, cujus antiquiorem pronuntiationem thebaïcam illud (seu , seu incipit) memphitice pronuntiatum. Neminem fugiet, hanc quoque vocem chema semitice exstare in חוֹמָה muros, obstructio. — Ex omnibus hucusque allatis testimoniis apparet, sacras illas virgines, antiquitus chemuta-u, postea chenitu vocatas, ansam praebuisse urbis Γυναικοπόλεως denominandae, praesertim quod haec vox cum usitata feminarum designatione ϩⲓⲙⲉ-ⲟⲩ congruere videbatur. Hinc elucidatur sarcophagi in nomo Busirite reperti passus (Brugsius lexic. geogr. p. 578): „Propheta (θεόδουλος) Amonis-Solis, domini urbis .... praefectus gynaecei regii". Brugsius vertit „le prophète d'Amon-Ra,

*Adorat deam Hat-hor: οἶκος θεοῦ, quia haec et ipsa in domo Reclusa sistitur.

maître de la ville Âa-ḥennu (ou Âa-ḥun) ... gouverneur dans la ville Âpet du Sud (Thèbes)". Le texte n'éclaircit rien qui puisse nous aider à reconnaître la localité appelée Âa-ḥennu dans une des villes de la basse Egypte. Mais toujours il sera bon de retenir le nom en mémoire. L'occasion de la decouvrir ne manquera point." Credo, hanc occasionem jam esse oblatam, quippe cum et locus reperti sarcophagi et nomen ipsum Συναικόπολιν indigitent. Vox [hieroglyphs], phonetice [hieroglyphs] àât, saepissime occurrit in libro Hambres c. 149, ubi reconditae camerae labyrinthi coelestis ita describuntur, ut appareat, intranti multa impedimenta se opposuisse. Cogito de voce composita ρ-ατн, ρ-ι, ϯ cella; contra [hieroglyphs] est нι (πι) domus, et [hieroglyphs] нπι(ϯ) aedicula. Sed Brugsius ll. p. 21. ipse probavit Deveriae captum inscriptionis [hieroglyphs] „l'intendant du gynécée du Harem à Memphis". Cur igitur supra vertit „gouverneur dans la ville Âpet du Sud (Thèbes)"? – Ergo [hieroglyphs] palatium interius (π ϩoυн?) distinguendum ab gynaeceo regio [hieroglyphs], atque utrumque diversum ab illo sacro claustro [hieroglyphs], ubi ἱερόδουλαι: chorus psallentium [hieroglyphs] habitabat, quarum abbatissa [hieroglyphs] coronam gestasse videtur.

Vox igitur originaria chema designat „obmuratas", reclusas sacras feminas virginesve. Neque desunt alia ejus vocis vestigia. Namque ϧαμ-νιqι, ϩαμ-νιqι difficultas spirandi proprie obstructionem spirationis denotat. Similiter ϯ-ϩμε-q, ϯ-ϩμε penus (adyton templi Vestae apud Lampridium) verbo tenus valet domum penūs (ejus), id est, domum ex interna domūs parte.

Quorsum haec spectent, jam intellecturi sumus: Numerus quadragenarius

apud Aegyptios phonetice sonabat ϩⲙⲏ, ϩⲙⲏ a Reclusis (c)hema, quas quadraginta numero fuisse, Diodori locus suadet (I 85): ὅταν εὑρεθῇ (ὁ Ἆπις) τὰ μὲν πλήθη τοῦ πένθους ἀπολύεσθαι, τῶν δ' ἱερέων, οἷς ἐστιν ἐπιμελές, ἄγουσι τὸν μόσχον τὸ μὲν πρῶτον εἰς Νείλου πόλιν, ἐν ᾗ τρέφουσιν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας τετταράκοντα, ἔπειτα ... ἀνάγουσιν εἰς Μέμφιν, εἰς τὸ τοῦ Ἡφαίστου τέμενος. Ἐν δὲ ταῖς προειρημέναις τετταράκοντα ἡμέραις μόνον ὁρῶσιν αὐτὸν αἱ γυναῖκες, κατὰ πρόσωπον ἱστάμεναι καὶ δεικνύουσιν ἀνασυράμεναι τὰ ἑαυτῶν γεννητικὰ μόρια· τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἅπαντα κεκωλυμένον ἐστὶν εἰς ὄψιν αὐτὰς ἔρχεσθαι τούτῳ τῷ θεῷ. Erant quadraginta Reclusae Γυναικοπόλεως, quae alternantes coram sacro vitulo (non jam tauro!) cultum agebant, cujus obscoenitas magnopere minuitur, si quovis die unam tantum e Reclusis tanquam ἱεροδούλην officiantem statueris. Neve mireris, Nilopoli et Api hoc muliebre servitium contigisse, relego ad scriptionem vocum [hieroglyphs] [hieroglyphs] Hapi (Nilus) Aegypti inferioris (vel Νειλουπόλεως?) una cum terra Onitica (Heliopolitana) producitur (Brux. Geogr. III pl. XIII Nro 37) atque [hieroglyphs] „Hapi", tauri illius sacri. Utriusque nomen apud seriores cum radice [hieroglyphs] hapu (ϩⲁⲡ [hieroglyphs] ϫⲉⲡ festinare) ϩⲏⲡ, ϩⲱⲡ occultus confundebatur. Jam luce clarius apparet, cultum „occulti" hujus a Reclusis Amonis τοῦ κεκρυμμένου latius fluxisse.

Ex his quum numeralium triginta et quadraginta origo, tum Mosis titulus honorificentissimus [hieroglyphs] Mapu = ὁ τῶν τριάκοντα explicatur, nec non, cur dixerit coram Domino (Exod. IV 10): „Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius". Pro eo verba mox faciet frater [hieroglyphs] „Levi".

Mosis expiatio.

Modo dixi, ex infimâ vocis [hieroglyphs] Mapu = ɛμπω [hieroglyphs] ⲁⲧⲣⲱϥ mutus" vi elucidari locum scripturae sacrae, ubi Moses se „parum eloquentem" כְּבַד־לָשׁוֹן - כְּבַד־פֶּה - לֹא אִישׁ דְּבָרִים „difficilem ore, difficilem linguâ esse confitetur. Reverâ illud [hieroglyphs], [hieroglyphs] compositum est ex vocibus [hieroglyph] negativâ [hieroglyphs], [hieroglyphs], [hieroglyph] an (cf ἀν privativum, in-, un) = μή arab. لا ma, coptice ⲁⲛ et ⲉⲛ, ⲙ̄ et ⲛ̄) atque [hieroglyphs] פִּי (ex antiquiore פְּ, ubi i-y-v-u) statu absoluto פֶּה [hieroglyphs]. Sed mox haec antiquissima vox in oblivionem versa et in ejus locum ⲣⲁ ⲣⲱ, ⲣⲟ os oris, (nomen litterae ρ = [hieroglyphs] ρῶ graece) substituta est. Hinc ⲁⲧ-ⲣⲱϥ „mutus", eodem vero [hieroglyphs] sensu, ex negativa [hieroglyphs] μὴ ἔχων os suum" exoritur. Opponitur eloquenti [hieroglyphs] = Levi לֵוִי „ore sive oratione praeditus", vocali ll = 44 eandem cum ־ִי semitica vim et originem sibi vindicante. Itaque jampridem hoc nomen Rui, Lui = Levi. cum biblico לֵוִי comparaveram, eo magis, quod in semiticâ linguâ etymologiam hujus nominis nusquam indagare potes sumus.

Haud ita parvi momenti est vox [hieroglyphs] = פִּי; nam expeditior fit, ea admissa, nominis Pi-ha-Khiroth explanatio, quam stationem filii Israëlis post Ramessen, Succoth et Etham, conversione facta, attigerunt. Nam scriptio : פִּי הַחִירֹת non pluralem numerum designat, ut Brugschio statuere placuit, sed est fidelis imitatio prototypi aegyptiaci, quod in pap. Lugdunensi I 348 VIII 4 ult. deprehendimus: [hieroglyphs] = (os vox) saltûs, montis" ϧⲉⲗⲗⲟⲧ = Chirot, proprie „sedes latomiae, urbs", valens.

Pretiosissimum hoc documentum, in quo primus vir sagacissimus Chabas genuinam nominis Ebraeorum scriptionem assecutus est: [hieroglyphs] Apyriu, hic tractare non possum; fusius in „Primordiis Exodi" sub calcem hujus operis de eo disputabitur, quia nobis verum exitus filiorum Israëlis theatrum ob oculos sistet.

Moses igitur, utpote triginta Areopagitarum praeses, imaginem deae [hieroglyphs] indutus, judiciis absolutis, in alteram partem ex duabus adponebat, utra vicisset, hoc actu solemniter declarans. Eadem ejus dignitas in causa fuisse videtur, cur tam sero conjugium inierit. Scilicet „Muti" illi judices Areopagi sacramento adacti fuēre, ne judiciorum sententiarumque latarum arcana profanis traderent, quae res, inito matrimonio, haud ita facilis observatu videbatur esse.

Quid autem Mosen manebat, si ipse capitis criminisve gravioris in judicium arcesseretur? Nil nisi celerrima fuga salvare eum poterat. Atqui revera et sacra scriptura et veterum traditio Mosen fuisse homicidam, haud ambigue declarat; quin etiam nomen occisi Aegyptii ad nos pervenit, siquidem Χανεθώθης apud Artapanum et verum est vocabulum, conflatum e [hieroglyphs] et [hieroglyphs], et proprie scriptum Χανοθώθης (ΧΑΝΕΘΩΘΗC), cujus exempla sexcenta feruntur.

Nil igitur mirandum, si stelula nostra, quam tabulae frontispicii et calcis sistunt, vestigium quoddam exhibuerit, ex quo certius aliquid (certius) cerni queat. Quare ad secundam stelulae partem transeundum est.

Ut in superiore parte, sic heic quoque divina persona, Apidis numen dico, sinistram obtinet (e monumenti sensu), tegumento [illegible] scarabaeoque alis extensis ornato, et triquetro frontali, alias inter cornua collocato. Lunulae, quae saepius in dextro ejus latere, vel in pectore conspicitur, heic nihil superest, quia per totum monumentum fissura vel fractura lapidis grassatur, quae hoc signum abstulit. Vel duplices caudae capillorum coloris vestigium manet, quia torta efficta est. Super dorsum incisa est haec inscriptio usitatissima: [hieroglyphs] Hapu nem-anch Ptah neb ma-t, „Apis (Ἆπις) socius vitae (σύμβιος τοῦ) Vulcani, domini justitiae". Ante figuram Apidis magnificum lilium [hieroglyphs] ϣⲱϣⲉⲛ = שׁוֹשָׁן efformatum conspicis, et in cippo ori ejus tauri apposita munera sacrificantis: flores, panes et quae vasa lacunis abrepta sunt. Sed defectus his completur sarciturque vase libatorio, quod Moses – is enim est sacrificans – dextrā effundit, sinistrā incensorium aheneum praebens, e cujus thuribulo flamma [hieroglyph] exsurgit. Ergo tota scena ad votum quoddam vel ad expiationem sceleris spectare videtur. Quae suppositio re comprobatur.

Nam accuratius attendenti flammam [hieroglyph] inter et cornu [hieroglyph] Apidis obvia fit, licet minuscula, legenda: [hieroglyph] su-ueb „facere (reddere) purum", quae lectio Coptis, [hieroglyph] pro [hieroglyph] adhibentibus, in Ⲧ-ⲞⲨⲂⲈ, ⲦⲂⲂⲞ „purificatio, expiatio" commutatur. Inscriptio Tanitica vocis identicae [hieroglyphs] versionem graecam ἀπόλυσις „absolutio" praebet, cum voce πένδους.

At vero, hoc loci non de luctu absoluto, sed de lugubri laesione lucenda sermo est. Namque textus, quamlibet de industria deletus, satis perspicue pergit: [hieroglyphs]. Vox haec hadha, signo malarum actionum: [hieroglyph] (quae avicula et parva et prava quaelibet designat – hucusque nullibi fuit obvia. Nihilominus ne momentum quidem temporis dubito, quin eadem sit cum ebraeā: חָטָא chadha „peccator". Cujus generis peccatum comiserit Moses, id satis aperte declaratur apposito brachio notato: [hieroglyph]. Quum enim חָטָא proprie „praevaricationem (cf. nostratum „Vergehen") id est, errorem pedum notet, necesse erat ut [hieroglyph] adjungeretur, ad crimen specificandum.

Moses igitur „praevaricator manu" fuit, vel „brachio". Brevissima quidem, sed gravissima legenda: [hieroglyph] proximâ columnâ repetitur, ita ut poëticum parallelismum constituat. Quare etiam secutura columnae inscriptio, jam primitus minusculis litteris consulto redacta, de industria autem deleta, simile quid continere debebat atque illud חָטָא „peccator, praevaricator". Re vera, simulatque lentulam microscopicam admoveris, ad amplificanda vestigia textûs, mecum incides in vocem: [hieroglyphs] Khotebu-redhu-Ьωτєвωωςε(ρєϥ-ρδιτϥ) „homicidam". Jam sequi debet Mosis ipsius nomen, quod propter spatii deficientiam – triplex enim illud ejus ornamentum [hieroglyph] super capite iminens totum occupaverat – in angulum extremum pone Mosis occiput quasi abditum minusculis scriptum erat: [hieroglyphs].

Quodsi vestitum Mosis deprecantis atque scelus commissum expiantis attentius intuitus fueris, multo humiliorem quam in superiore parte, deprehendes. Nil struthionis pennarum, nil togae splendidae; solum illud basu sive subligaculum tunicae fuit adjectum. Scilicet non decebat deprecantem expiantemque cum fastu deum adire.

At qua de causa, inquiet quispiam, sacer ille taurus Apis tanto honore afficitur, ut Moses eum tanquam specialem dominum veneretur? Primum, id quod jam supra monui, Apidem fuisse Astronomorum deum, eo melius heic loci quadrat, quod Moses peculiaris lunae cursûs speculatorem familiaremque principis illius Chamoïs se profitetur, utpote Menefias, qui cultum dei Ptah (Vulcani) triennio ante deseruerat, Apidi Menefidique servitium praestiturus. — Deinde in memoriam revocandi sunt isti verborum lusûs, quibus Aegyptii delectabantur, ut intelligatur, Apidem simul ad vocem hapu ϩⲁⲡ judicium alludere. Denique, id quod maximum est: Aegyptius ille Chansu-Dehuti = Χανσδώθης, ut ex nominis proprii formatione apparet, ad familiam pertinuisset, in qua cultus deorum lunarium quasi hereditarium erat? Quid igitur mirum, si taurus ille sacer Hapu judex sedet in causa, quae utrimque Serapei cultorem monstrabat, et occisorem et occisum? Equidem nullus dubito, quin hac de causa sacer taurus Hapis, cui et sacramenti ⲁⲛϣ signum ☥ additur, litis arbiter electus sit.

Restat, ut de figura Mosis ter in stelula nostra occurrenti pauca subjiciantur. Aegyptiorum artifices omnino veris ovum habitusque repraesentationibus in reddendis personarum imaginibus studuisse atque voti plerumque compotes factos esse, inter omnes constat. Heic quoque, quamvis secunda Mosis utpote homicidae figura manu vastatrice quasi erasa sit, tamen eandem cum superiori bene servatā invenies: eadem capitis oblongitas est, iidem capilli crispi, idem nasus leviter aduncus, idem os paullo plenius. Accedit quod fratris Aharonis figura, bis conspicua, sibi constat atque cum Mosis vultibus quiddam commune praebeat, modo multo gracilentius et ut ita dicam semitius. Uterque autem semiticam originem prae se fert, sapit saltem. Quidem uxoris Debarjah ter, sororis Mirjam et Elisheba(Hebat) bis occurrentis effigies peculiare quiddam exhibent, ita ut artifex naturam ipsam assequi voluisse censendus sit.

Quid vero dicendum de Mosis effigie, mediā columnā sectionis superioris conspicuā? Caput ultra modum sublime, oculi grandes, os zygomaticum fortiter expressum, nasus aduncus, labium inferius praeeminens, mentum barbatum, modius toti artificio impositus! Equidem spero, quicunque Romae fuerit atque Michaël-Angeli illud miraculum: Mosen sedentem, semel viderit, huic extemplo magnam cum effigie nostra similitudinem obtrusum iri. Secundas obtinet Aharon Levites partes, ad quem illico mihi transeundum est.

II

LEVITES-AHARON.

Benigna quadam Providentiae divinae dispositione factum est, ut Mosis frater eodem in monumento produceretur. Namque quum Mosis nomen [illegible] alias quoque deprehendatur — conferas licet N^ro 785 lex. hierogl. Libellinii et pap. Anastasi VI 3,4 [illegible] („non est mecum ille tiro, sed est) in tergo (cura) τῶν ζώων praesidis mensurae Mesu", quem Heathrias sibi arripuit propter gregem caprarum — solius nominis Mesu (Musă) mentio nostra quoque in stelula nihil probaret, quia columna cognomen „Θάρσυβος = ἡ fiscella scirpea" continens, consulto vastatoris manu adeo mutilata exstat, ut nullum inde argumentum decisivum erui possit. Ast ubi frater Aharon Levites ad latus ejus constitutus fuerit, dubitationi vix locus relinquetur, atque spero, Aprium nunc demum a partibus meis staturum esse, quippe qui in libro „Per Gosen ad Sinaïn" not. 57 sic elocutus est: „Quodsi Lauthii conjectura, Moherem pap. Anastasi I eundem esse cum Mose biblico, confirmetur, litteratura Aegyptiorum papyris tradita accuratiores de Mosis vitae fatis notiones, quam Biblia silentio eas praetereunt, servasset.

Sciremus, qualis ejus in societate conditio, quod cum aequalibus litterarum studiis commercium fuerit. Sed dolendum est, argumentationes Academici Monacensis nobis nondum penitus persuasisse, ita ut ejus corollaria possimus acceptare." Hactenus Aprius (Ebers). Quid videbitur ei nunc, ubi Aharon frater Mosis, unā cum cognomine (sed revera nomine) Aharon-Levi: Aegyptiis denominationibus, ob oculos sistetur?

Age jam ad tertiam stelulae nostrae sectionem propius accedamus. Quid nobis occurrit? Primum cippus, abscisso bovis femore, pisce vel duobus animalculis - neque enim satis liquet - et panibus oneratum se praebens. Dextra sacrificantis viri tenet vasculum (vino repletum) libationis habitu, sinistra thuribulum cum incensorii gestu. Ast, mehercle! cuinam deorum hoc sacrificium offertur? Nulla dei figura conspicitur, neque cogitandum est, scenam mediae sectionis heic loci continuari. Namque femina post sacrificulum genibus innixa, eadem est cum illa, quae jam in media et in superiori sectione conspicua fit, uti ex ejus nomine et dignitate mox apparebit. Quodsi hoc impedimentum non obstaret, maxime consentaneum posset videri, Levin-Aharonem, utpote qui in deserto vitulum aureum Israëlitis adorandum effinxerat, in Aegypto quoque tauro sacro, sive Apidi sive Mnevidi, sacrificasse.

Revera autem hoc auxilio in explicanda dei absentia destituimur et ad aliam confugiamus oportet. Mihi quidem statim a limine in mentem venit locus ille Actuum Apostolorum XVII 22/23: „Stans autem Paulus in medio

Areopagi, ait: „Viri Athenienses! per omnia quasi superstitiores vos video. Praeteriens enim et videns simulacra vestra, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: „IGNOTO DEO" etc. Solummodo hac re inter se differunt ara Atheniensis et ara stelulae nostrae, quod haec neque dei numen nomenque ob oculos sistit, atque quod heic loci de superstitione neutiquam agitur, imo veri Dei adoratio intelligenda est.

Videamus primum, quonam designetur gracilentus noster sacrificulus titulo: [hieroglyphs] su-schot „faciens liturgiam λειτουργός ϣⲉⲙϣⲓ (demotice) [demotic] [hieroglyphs] λειτουργίαι, qua in voce determinativa signa precantis et adorantis deprehendes. Neque quidquam aliud sibi vult eadem vox praefixa vocali [hieroglyph] su, unde ⲟⲩⲱϣⲧ „adorare, salutare, propitium reddere". Vel usitatissimum illud ϣⲟⲩϣⲁⲟⲩϣⲓ victima, sacrificium, ϣⲟⲩϣⲟⲟⲩϣⲉ sacra facere, sacrificare, ϣⲟⲩϣⲟⲩϣⲓ adorare, ϣⲟⲩϣⲱⲟⲩϣⲓ sacrificium sacrificium, holocaustum, sacrificare" ex eodem fonte ⲥⲟⲩ-ϣⲟⲩ(ⲧ) fluxit. Sed nondum liquet, an non [hieroglyphs] ϣⲱⲧ, ϣⲱⲱⲧ, ϣⲉⲧ mactare, imolare, sacrificare" eodem pertineat.

Titulus hic Aharonis, ni fallor, aequivalet ebraico: כֹּהֵן sacerdos, qui sacra dat" vel ἔρδει - similiter „pontifex" non a faciendo faciove ponte, sed a voce σπονδαί dictus est (aeque apud Rumenos Valacho-Moldavenses vox sphint = sacer, sacrum), quod ad similitudinem participiorum formari videtur. Sed propius accedenti compositum apparet, conflatum e duabus radicibus aegyptiacis [hieroglyph] Ka" et [hieroglyph] ⲧ

hin ἐν μεσρηπτός (?). Sed eadem radix [hieroglyph] hennu, hun, hyn, hin incantandi (proprie glorificandi) et vaticinandi notionem adipiscitur, quemadmodum in vocibus ϢΕΝ-ϨΙΝ et ϬϢⲀⲦϬΙΝΙ vaticinari, vaticinia forlasse etiam in ϢΝΟⲨⲀ erectus, (elevatis manibus precans", uti solemne erat sacerdotibus [hieroglyph], [hieroglyph]. Illud ϬΙΝΙ et hoc ϢΝΟⲨⲀ, ex eadem conflatione duarum vocum ΚΑ-ϨΙΝΟⲨ, efferre laudibus, extollere vaticinia" orta esse videntur, quemadmodum duo brachia [hieroglyph] elevata ipsa satis declarant.

Semel saltem hieroglyphica tituli כֹּהֵן scriptio occurrit. Audiamus quid Bruxius in lexico geographico huc afferat: (p. 862). [hieroglyph] Kahani, ville située dans la basse Egypte à l'Est d'Athribis (Voir en haut l'article sub voce Ka-Kem = Athribis). Le nom de Kahani présente tous les éléments phonétiques qui constituent le mot hébreu כֹּהֵן (sic) „prêtre".

Sciendum est, Bruxium investigandae huic appellationi non ultra operam dedisse. Sed inscriptio regis Aethiopiae Pianchis, quem eundem esse cum Ἀμεσσί(s) Αἰθίοψ, dynastiae XXVI. Saïtarum praecessore in academica lucubratione contendi, qua occasione totum textum primus verti - luculenter nos certiores facit, quo tempore illud urbis nomen occurrat. Proprie significat „nu-t Kahēn" urbem sacerdotis כֹּהֵן".

Quare non cogitandum de archisacerdote Onia („cohenēnemgar") est, qui sero demum, Ptolemaei Philometoris aevo, antiquam illam urbem, cujus ruinae „Tell-el-Jahudi" Judaei collis vocitantur et antiquioris urbis Ὀνίου (πόλεως) locum obtinent, a rege Macedone concessam occupavit.

Tertia pars hujus operis, ubi de primordiis Exodi sermo erit, nobis ostendet, hanc Oniae sociorumque a Syriaca factione e Palaestina expulsorum immigrationem in causa fuisse, cur Manethonis illi depravatores novam Nomadum (Hyquschôs) ex Hierosolymis eisdem temporibus Exodi filiorum Israelis statuerint atque hoc modo usque ad nostram aetatem viros doctissimos fefellerint.

Nunc ad illum titulum [hieroglyphs] Kåhēn redeo, quem nobis monumentum saeculi ante Christum natum septimi revelavit. Textus plus centum columnarum satis explicitus est: „Relicta Heliopoli (Anu = און) Pianchis rex cum navibus suis (onerariis) transfretavit ad ulteriorem ripam (brachii bubastici) et pervenit in nomon Athribiten. Posuit ibi tentorium Majestas ejus a meridie urbis Kåhēn, quae sita est in orientali parte nomi Athrïbitaë". Ergo „urbs sacerdotis": Kahën eandem positionem sibi vindicat atque „Tell el-Jahudi," neque dubito, quin Levites noster Aharon ansam ejus appellationis praebuerit. Haud procul ab hac urbe, quae in fundamentis Sesostridis nomen exhibuit (Ramessis II Μιαμοῦν) Aemilio Bruxio, Musei Bulagensis (nunc Gizirensis) inspectori, chartae geographicae nobis ostendunt vicum Meschtul = ⲙⲉϣⲧⲟⲗ, melius ⲙⲉϭⲧⲟⲗ = [hieroglyphs] maktör, idem cum illo vico מִגְדֹּל Migdol, quem viri doctissimi fere omnes cum alia turri Magdolo (Tell-es-semūt) vel cum Bir-Muktul (Migdolo deserti) confuderunt. Tertia pars operis

hujus luce clarius ostendet, quam fataliter aberraverint a vero Exodi tramite. Hic prolibare lubet, per stationes Migdol, Etham et Pihachiroth nil nisi initium, medium et finem itineris indicari, quod Nilum inter et Mare rubrum, angulo canalis conforme legitime procedere debebat. Itaque in compendiario illo versu: Exod. XIV 2) „Conversi castrametaminor in (ἔπαυλι) Pihachiroth, quae est inter Migdol et inter mare, oppositaque oppido Baal-Zephon," vel ultra sinum Heroopoliten auctor, quippe qui sedem vel aedem deae Uot (Βουτώ) ad sinum Aelaniten ipse jam pridem visitasset, uti pap. Anastasi I nos authentice docuit, lectorem tanquam ad metam itineris in peninsula) Sinaitica ablegat, quasi dicat: „In urbe Baaleth-Zephon equidem jam fui (Romanis eadem statio „ad Dianam" auditura fuit) et prope aedem deae Uot [hieroglyphs] famosissimum illud lavacrum piscemque (ⲁⲃ-ⲡⲁⲙⲓ „carorajae") suimsi, quae utraque res, ab Hui, secretario meo, ad Onurin delata, in notitiam collegii venit atque Exodi primordium fuit." Neque absonum erit statuere, exodum filiorum Israelis ab urbe Sacerdotis sui, id est, Levitae Aharonis, exorsam, paullatim caeteros populi tractas alligisse atque secum abripuisse.

Nunc ad personam Sacrificuli nostri revertendum est. Est satis gracilenta et vestitu a Mosis fastu abhorrenti, et simplicior et vulgaris possit appellari; in summa: fert secundas.

Levi, Levides, Levites.

Modo dixi, sacrificulum scenae tertiae nostrae, cui titulus est: [hieroglyph] suschot, simpliciore habitu effictum esse. Rem ita se habere, quivis sibi persuadebit, cum Mosis humiliore statu in secunda scena eum conferens: fere eandem utriusque vestem esse deprehendet.

Multo majoris est momenti nomen ejus proprium: legitur distincte [hieroglyph] Levi-uab „Levi purus" cum determinativo signo [hieroglyph] viri gradūs altioris; ideoque flagellum ambabus manibus tenet. Quod ad nomen [hieroglyph], jamdudum cum Ebraeorum nomine proprio : לֵוִי Levi ea de causa contuleram, quod semiticā linguā haud ita facile expeditur, in Aegyptiacā vero quam promptissime fit intelligibile. Nam nihil aliud est quam vox usitatissima [hieroglyph] ru, lu rev, lev, additā vocali i, quae plerumque denominativa efformat. Sic jam supra habuimus [hieroglyph], var. [hieroglyph], derivatum ab [hieroglyph] genio, de quo fusius tractavi in dissertatione academica „Inscriptt. aegypto-aramaïcae". Occurrit hic genius cum tribus sociis, qui eum sequuntur hoc ordine: [hieroglyph], [hieroglyph], [hieroglyph], [hieroglyph] (cf. pap. Ludovici I Regis a me lectum et in bibliotheca Monacensi asservatum) ad denotandos sensūs linguae (loquelae et gustūs), oculi (visūs), auris (auditūs) et [illegible].

Non desunt alia ejus desinentiae exempla. Veluti Lutetiae Parisiorum descripsi stelam Apidi dedicatam, in qua ejusdem familiae atque Libellinianae № 791 nomina offenduntur, inter ea [hieroglyph] =

honore חור nobilis, quia scriptio hujus nasalationem quam vocant continet ejusmodi, qualis ille usitatissimus = deus. Plenior forma nominis Levi praebetur numeris 731, 763, 873 (apud Libellinium): , , . Sed longe pretiosissimum est exemplum Nri 829, Romae in Vaticano exstans ac ferens: „domina domus Levi (Labi); id est, conjux anonymos τοῦ Levi, ut supra ad pag. 17 sub Nro V „dominam domus Huis (ἀνώνυμον) produxi. Nam hic Levi Vaticanus non solus ibi nominatur, sed frater ejus natu minor eum sequitur, hisce cum titulis et nominibus: „Accinctus regnis τοῦ Ptah: Moses e(Mennufri, Mennufi) Memphi". Necessario legitur quemadmodum facio, quia nomen dei Ptah aperte membrum praecedentis tituli est: mer-setenu-Ptah; ergo Moses est nomen proprium atque appositio „Memphitanus" optime in eum quadrat, quippe quem stelula Parisiensis nostra itidem in urbe Memphi et in Serapeo versatum exhibeat.

Erat autem etiam versatus in historia Aegyptiaca: pluries Huis scriba ei hanc scientiam apprime attribuit. Neque obliviscendum est protocollon illud, quod jam supra ex Lepsii „libro regio" Nro 470 (477) excerpsi: „Regius filius (adoptivus), administrator Aethiopiae (Kusch כוש): Moses ὁ τῶν δυναστειῶν, electus (probatus δοκιμασθείς) a terra australi (νότου)."

Cave legas nomen cum Lepsio, quasi esset „Massui"; est enim [hieroglyphs], [hieroglyph] in nomine Rames-su pronomen demonstrativum: is, hic; neque unquam vocali i munitur, ad notionem inde derivandam. At quam bene quadrat hic titulus cum allato: [hieroglyphs] „Accinctus regnis τοῦ Ptah"! Scilicet Ptah-Ἥφαιστος-Vulcanus Memphitarum ex doctrina fuit πρωτομονάρχης sive πρωτοδυνάστης, prout exstat in papyro Taurinensi regio, a me jam abhinc quattuordecim annos in „Manethone explicato. Cave etiam, cum Lieblinio tribuas Mosi Vaticano No 829 nomen compositum Ptahmes; alioquin in eandem ac Pleytejus errorum voraginem incides. — „Fuit Moses vir vere magnus valde in terra Aegypti, coram servis Pharaonis et omni populo" (Exod. XI 3).

Stela Vaticana, quae fratrem natu majorem Levi ante Mosen sistit, admonet nos versuum (Exod. VI 26/27): „Iste est Aharon et Moses, quibus praecepit Dominus, ut educerent filios Israëlis de terra Aegypti per turmas suas. Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti ut educant filios Israëlis de Aegypto. Iste est Moses et Aharon" etc. (ordine fratrum hac vice inverso).

Supra demonstravi, quâ de causa Moses, vir litteratissimus, in historia et astronomia apprime versatus, se difficilem linguâ neque verborum faciendorum artificem professus sit coram Domino. Attuli exempla vocis [hieroglyphs] = פי os, oris, seriore aevo: pu, os aquam eructans, ex aenigmaticâ scribendi ratione desumtum,

cujus ego primus leges in PA 1866 indagaveram. Quicunque plura ejus vocis pu os (oris) vestigia desideraverit, in lexico coptico facile deprehendet. Huc pertinent procul dubio voces ⲡⲉⲓ, ⲡⲓ, ⲫⲓ osculum; ⲫⲓ osculari, ϯ-ⲟⲩ-ⲫⲓ dare unum osculum; ϯⲡⲉⲓ, ϯⲡⲓ, ϯⲡⲉ, ⲧⲉⲓ-ⲡⲉⲓ, ϯⲫⲓ dare os, ⲛ̄-ⲟⲩ-ⲫⲓ adducere unum osculum; ϯ ⲉⲙ-ⲡⲉⲓ dare ad gustandum etc., quare saepius [hieroglyphs] signo linguae [hieroglyphs] ⲉ nas λac לָשׁוֹן lingua determinatur.

Haec sufficiant, ad titulum [hieroglyphs] unus e (triginta) mutis, [hieroglyphs] ⲉⲙⲡⲱ, ⲉⲙⲃⲟ „mutus" magis illustrandum, et ad versum scripturae, quo se non eloquentem confitetur Moses, melius intelligendum. Sed versus Exod. VI 30 aliud quid innuere videtur. Dicit enim Moses: „En incircumcisus sum labiis – quomodo audiet me Pharao?" Voces duae עֲרַל שְׂפָתָיִם aegyptice exstant sub formis [hieroglyphs] ⲥⲫⲟⲧⲟⲩ, ⲥⲡⲟⲧⲟⲩ(ⲓ) labia et [hieroglyphs] = Gelmoth, quam vocem in PO cum radice כלם opprobrio afficere (cf. pudor, pudenda – Scham, Schimpf, Schande, Schmach) comparaveram. Quod ad עָרֵל inconcisus, incircumcisus, impurus, profanus, cum scriptione [hieroglyphs] mihi facere videbatur, quam aequationem, sane haud ita obviam, e collegis aliquis hos decem annos sibi vindicat. – At quorsum haec? Ut elucidetur illud „ārel-sephathaim = labiis impurum". Quamobrem Moses se ipse „impurum" declaret, ex homicidio ab eo patrato appareat, atque ex fratris epitheto [hieroglyphs].

Inter omnes constat, vocem ⲞⲨⲀⲂ cum varr. ab hieroglyphico [hieroglyph] uab purus, mundus sanctus descendere et simul „sacerdotem" ⲞⲨⲎⲂ id est „purificatum, ablotum" designare. Id solum hic offendere posset, quod post nomen Levi tanquam adjectivum ponatur. Sed animadvertendum est, titulum [hieroglyph] sechot „imolator λειτουργός" jam nomen praecessisse et reverâ Levin, utpote [hieroglyph] „os purum", labiis impuro Mosi antithesin constituere. Accedit, quod notiones „purus" et „sacerdos" ab Aegyptiis non discernuntur et Herodotus, ille perspicacissimus Aegyptiorum observator, re verâ ablutiones sacerdotum praegnanter memorat. Ergo epitheton [hieroglyph] uab, ueb, quod in stelula nostra nomen Levi sequitur, utraque notione accipiendum, quod facile quis sibi persuadebit reputans, apud Aegyptios et appositiva et adjectiva vocabula nominibus postponi.

Hoc ex epitheto phaenomenon fit dilucidum, quod absque hac reputatione aeternâ tegeretur oblivione. Scilicet Arabibus, peninsulae Sinaiticae accolis, Jethro-Raguel, Mosis socer, Pharanites sive Midianites dicendus, audit „sacerdos fidelis (moslem) Schu'eib". Unde haec vox desumta, nisi ex Aegyptiorum fonte? Audiamus Apvium ll. 398/399 sic elocutum: „Moses quum interfecto Aegyptio in desertum montis Sinai fugisset, compluros dies vagatum, tandem ab angelo (humano) servatum esse. Hunc primum ei viae ad Jethronem in terram Midiam auctorem fuisse, qui fidelis sacerdos Schu'eib inter idolatras

digerit." Koranus quoque Jethronem nomine Schu'eib novit, atque Pharanitae ejus posteri esse gloriantur. Quodsi hac cum forma, quae arabica non est, voces copticas, ϣⲟⲟⲩⲁⲛ, consobrinus; ϣⲟⲟⲩⲛⲟⲩⲁⲓⲃ (filius) filius patrui seu patruelis; ϣⲟⲟⲩⲉⲛⲁⲩ consobrinus; ϣⲉⲛⲙⲁⲩ cognatus ex parte matris, filius vel filia ex matre, eâdem matre genitus" accuratius contemplamur, ad antiquissima tempora relegamur, si quidem earum vocum originem indagare nobis propositum est.

In papyro Prisse, quod documentum vetustate omnia ubique inventa superat,* occurrit saepius vox [hieroglyphs] chenems cum determinativo personae altissimi gradûs, [hieroglyphs] athui, quae in nomen proprium capitis dynastiae VI, utpote Aethiopicae, Elephantine oriundae. Reverâ hodiedum ati-ge summus est pontifex in Nubia et Abessynia, multo regem politicum Negus dignitate antecellens. Atqui vocabulum copticum ϩⲉⲙⲛⲟⲩⲧⲓ familiaris οἰκεῖος inde derivandum per medias stationes (sit venia verbo) vocum [hieroglyphs] socer, ϣⲱⲙ socer et gener, demotice [demotic] - οἰκεῖος. Sicuti his vocabulis illud athui (Ὀθόης, ⲟⲩⲧ ati-ge (ό) adjungitur, ut sacerdotale quid ac maxime reverendum evadat, ita etiam illud ϣⲟⲟⲩⲛⲟⲩⲁⲓⲃ Arabum شعيب, Schu'eib nil aliud est nisi ϣⲟⲟⲩⲙ, ϣⲱⲙ = [hieroglyphs] + [hieroglyph] uaib = sacerdotalis. Cur autem Jethro hoc cognomine ornatus fuerit, facile est suspicatu, si titulum ejus כהן Kohen = sacerdos Midjan" consideras. Levi igitur tanquam [Hebrew] [hieroglyphs]

*Hucusque ego princeps et solus hoc difficillimum documentum verti explanique.

Revertamur nunc ad nomen proprium Levi. Sane bonam partem Exodi excerpere nos oporteret, si omnia loca huc facientia hic congerere vellemus. Aliquot exempla attulisse satis erit.

Exod. IV 10 postquam Moses enuntiavit „obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius" textus pergit: „et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris linguae sum". Ad quae Dominus reponit: „Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum et surdum (p. [hieroglyphs]) videntem et caecum? Nonne ego? At ille (Moses): „obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es!" (magis idoneum: ad Messiam aliqui referunt). Iratus Dominus in Mosen ait: „Aharon frater tuus Levi(tes) scio quod eloquens sit; ecce! ipse egreditur in occursum tuum, vidensque te laetabitur corde. Loquere ad eum et pone verba mea in ore ejus, et ego ero in ore tuo et in ore illius et ostendam vobis, quid agere debeatis."

Nonne haec verba diserte ad nomen Levi: [hieroglyphs] sacerdotis „oralis seu „oratione praediti" alludunt? Ecce igitur Levi orator ab ineunte aetate, quin etiam in cunabulis! inquiet quispiam. Nil moror, nomen et omen in Levi oratore coïncidisse, utpote qui ab atavo Levi nomen acceperit, Amrami patre, unde consequens esse videtur, hac in familia eloquentiae sive artis oratoriae curam fuisse gestam, adeo ut tirones exercendae linguae assuefierent. Accedit, morem nepotibus avorum nomina indendi genuine Aegyptiam fuisse, unde adminiculi aliquid depromere possis, ad optionem nominis [hieroglyphs] elucidandam.

Verba textûs ebraïci אַהֲרֹן הַלֵּוִי pressius et strictius sunt interpretanda, quam hactenus factum est. Septuaginta praebent: Ἀαρὼν (ὁ ἀδελφός σου) ὁ Λευίτης, quos Vulgata sequitur vertens „Aaron (frater tuus) Levites". Sed proprie hae voces aut designant: „Aharon (id est) Posterior τοῦ Levi" (Nam si patronymicon a nomine Levi formaretur, duae vocales i in fine vocis deberent exstare) Aut, id quod maxime se commendat, articulus ה est appositionalis, quasi diceretur: „Aharon, ille Levi". Cujus quaestionis, quod ad stelulam nostram vel maxime pertinet, in sequenti capite ex professo fiat disquisitio et solutio oportet.

Aharon ægyptiace Pa-soï.

Decennium praeterlapsum est, ex quo in PO tom. XXV pag. 620 inter vocabula semitica ad Aegyptios perlata illud ahlu e Duemichenii inscriptt. historicis tab. II col. 7 citavi: [hieroglyphs] ahelu. Quasi nil a me dictum esset, Bruxius, ut in quaestione de fabulis Aesopi in papyro Lugdunensi I 384 (cf. PA 1878-1879) quae ego jam 1868 erueram, nulla mei mentione facta, pag. 77. lex. geogr. scribit: ... „il est question du Pharaon de l'Exode contre les attaques des peuples de la méditerranée de nomades asiatiques qui avaient dressé leurs tentes [hieroglyphs] en face de la ville de Pi-bairos (ou Pi-bailos - Byblos - Belbeïs) où ils étaient près du canal Ϣakana au nord du canal de Ati". Ergo notionem „tentes = tentoria" tanquam novum sui ipsius indagamentum proponit, adeo rudis litteraturae, ut ne PO quidem nôrit.

Scilicet ego sum, qui primus in PO ll. aequationem [hieroglyphs] = אֹהֶל proposui. Quare ego solus sequelas quoque investigare potui. Namque radix haec late vagatur atque nonnulla emolumenta haud ita exigui momenti nobis inde redundatura confido.

Primum illud usitatissimum [hieroglyphs] le camp des soldats (Br. l.l. p. 69) nil est nisi abbreviata forma illius *ahel*: tentorium; castra enim militum singulis pluribusve tentoriis constare solent.

Deinde coptica hujus vocis sequela vel maxima est putanda, quum ⲁϩⲓ grex (inclusus tentorio); ⲁϩⲟ diversorium, hospitium, thesaurus, quod integris litteris ⲁϩⲱⲣ servatur; ⲁϩ-ⲥⲟⲓ tectum, tegimen, opertorium (dorsi, tergi!), ⲟⲩⲏϩ-ⲛ̄ⲥⲁ sequi (in dorso!); ⲟⲩⲉϩⲥⲟⲓ, tectum, culmen, contignatio; ⲟϩⲉ domicilium; fortasse etiam ⲟⲩⲉϩ-ⲥⲁ-ϩⲛⲉ mandatum, si quidem actor sive agitator gregis a *tergo* sequi consuevit. Conferatur quoque praepositiva conjunctio demotica [demotic sign] „et, etiam" cum sensu „sequendi".

Denique haec radix *aher=ahel*, cujus propria significatio in tuendo praeservandove consistit, ut sexcentae aliae, intensior fit, gutturali [hieroglyph] levi (= ʾspiritus lenis) in fortiorem [hieroglyph] (=H, Π, ʿspiritus asper) transeunte. Hinc expeditur illud frequentissimum [hieroglyphs] institutum magnum regis NN. Abjicitur enim rhotacismus antiquiorum vocum.

Hinc extemplo perspicuum redditur illud אַחֲרוֹן *posterior*, oppos. τῷ קֶדֶם „facies" ergo „dorsalis tergalis", ut ita dicam, atque etiam de

tempore usurpatur ad designandos posteros, qui nostra terga sequentur.
Jam noster Aharon, tanquam antiquior et senior forma τοῦ Aharon, hac ipsa scriptione declarat, se antecessorem habuisse, quem sequeretur avum suum Levi, qui primus hoc nomine (Aegyptio) obvius nobis fit. Quaeritur, num nostra quoque in stelulâ, non obstante exiguitate dimensionum, vestigium aliquod hujus nominis Aharon deprehendatur. Photogramata duo, quae ab originali Aug. Mariette tabula desumenda curavi, consentiunt in legendâ sequenti [hieroglyphs]. Habemus igitur articulum [hieroglyph] „pa, pe" et denominativum in i, qualia supra jam ostendi, a radice [hieroglyphs]. Quid sit hoc instrumentum, monumenta satis declarant, bellatoribus tales pharetras tribuendo, quales, uti apud omnes antiquitatis populos, in dorsalibus partibus portari gestarive solebant. Translatitio sensu paullatim in notionem dorsi sive tergi abiit, ut apud Coptos ⲥⲟⲓ, ⲥⲱⲓ dorsum. Quum aňo 1863 Berolini versarer, quo tempore Bruxius varr. [hieroglyphs] et [hieroglyph] sa diligenter persequebatur statim ei dixi, notionem „Rückhalt" his comunem esse atque in PA sequenti ingenue id se mihi debere confessus est ingenue.
Age jam exempla aliqua promamus e penu inscriptionum inexhausto. Decretum Conopicum aňo 1866 a viris doctissimis Lepsio, Reiniach et Roessler e ruinis Taneos urbis erutum, lin. 9 fert: [hieroglyphs] [hieroglyphs] „in dando dorsum suum reditibus copiosis". Textus graecus fert: οὐκ ὀλίγας δὲ τῶν προσόδων ὑπεριδόντες. Cum sensu persequendi saepe

occurrit, veluti in pugna Sesostridis contra Chetas eorumque socios ad Orontem (Pap. Sallier III 4, ult. [hieroglyphs] Majestas ejus erat in dorso eorum (hostium) instar gryphis".
Denique quoad temporalem ejus vocis notionem, exemplum sisto ex inscriptione biographica prophetae Bokenchonsis, Mosis coaevo, quae in Glyptotheca servatur atque a me primo publici juris facta est (P. 1863). Auctor alloquitur omnes homines, et praesentes et futuros hoc modo: [hieroglyphs] „o homines (Aegyptii) omnes qui nunc sunt super terra et qui veniunt in dorso meo" id est „post me".
Ergo Mosis frater natu major, cui nomina Levi [hieroglyphs] et [hieroglyphs] = אהרן vel etiam אַהֲרֹן legitime inderentur, vere dignissimus fuit.
Neque silentio praetereundum, totam hanc legendam sic: [hieroglyphs] „Pa-sa-i ma-cheru" in dorso stantis sacrificati decurrere, nempe ut allusio ad nomen sive cognomen pro more Aegyptio obviam fieret.
Quae omnia si quis incorrupto judicio, falsis praeoccupationibus longe lateque fugatis perpenderit, ex his nominibus „Levi - Pa-soi = Aharon" solis, me recte judicasse, intelliget.

Valde arridet nomen urbis Ptolemaidos, Coptis ⲡⲥⲟⲓ, ⲡⲥⲱⲓ nuncupatae, atque re vera intime haec appellatio cum themate nostro cohaeret. Invenitur scriptio hieroglyphica [hieroglyphs] „Psoi-Πτολεμαΐς", demot. [demotic] „Psoi de nomo Thebaïdis". Brugsius II. 362 adnotat quidem, seriore aevo tanquam in nomo addi-

titio, deum Horum [hieroglyph], ex adverso loci a Graecis Σπέος Ἀρτέμιδος dicti, imposuisse, sed veram ejus novitatis causam neque ipse, neque Duemichen in ZA 1873, p. 113 sqq. intellexit, hic de aenigmatica nominis Σωτήρ scriptione agi, quod Ptolemaeus tanquam „Lord-Protector" assumpserat. Quodsi tecum reputaveris, in sarcophago cum inscriptione graeca: „Σωτὴρ Κορνηλίου Πολλίου μητρὸς Φιλοῦς ἄρχων Θηβῶν" hieroglyphica signa praeberi (cf. Revue arch. 1846 II 711) [hieroglyphs], [hieroglyphs] = Σωτήρ, jam augurari tibi licebit, legendam [hieroglyphs] nil esse nisi Σω-τήρ, quum accipiter divinus [hieroglyph] saepe elementis [hieroglyph] ter τηρ „totum, omne" compleatur, ut illud Σωτήρ consurgat. Quod ad pantheismum serioris aevi pertinere credendum est, quia antea [hieroglyph] sive [hieroglyphs] „her-superus," sive [hieroglyphs] nuter = ноүт „deus" sit pronuntiatus. Demotica quoque legenda [demotic] pe-soter = ὁ Σωτήρ haud ita raro fit obvia. Graecis nomen urbis fuit Σινῦς (?). Ex his sequitur, urbis Πτολεμαΐδος nomen Ψοι, Ψωι esse abbreviaturam plenioris scriptionis Psu-ter, ut ad nomen conditoris, qui haud dubie Ptolemaeus I Soter I habendus est, alluderetur. Quod ad [hieroglyphs] sui-murus moenia, praeclare quadrat, quod supra de vera dorsi [hieroglyph] significatione protuli: revera murus est legimen protectorium, atque auri scriptio [hieroglyphs] inde redditur intelligibile, quippe quum Aegyptii pleraque artis monumenta auro incrustaverint. In summa: Ptolemaeus I Σωτήρ est διάδοχος τοῦ θεοῦ, (Alexandri I) ut Levi τοῦ Levi.

Repudiandum quoque est, scriptionem in templo demum Apollinopolitano (Edfuensi) occurrere, quia templum hoc amplissimum a Ptolemaeo Evergete I funditus reconstrui coepit. Quare numerale septem, antea ⲥⲁϣϥⲉ pronuntiatum, tunc temporis sonabat hept = Ἑπτά, quamquam antiquitus id quoque pronuntiatum fuerat hept. Nam in pap. Lugdunensi 1345 B 2,3, postquam sermo fuit de naribus, oculis auribus et ore (binario numero occurrentibus) concluditur τὰ ἑπτὰ στόματα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Similiter in pap. Rhind V,6 fertur: ἡ ἑπτάς στομάτων ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ (demot. …)

Similiter igitur in templo Apollinopolitano Ptolemaei I Λάγου (= ⲗⲁⲕⲟⲩ / pe nuter ent <u>lagou</u> „deus qui avertit malum") cognomen ὁ Σωτήρ graecum abiit in aenigmaticam So-ter = „protector universi" atque deus solaris: Horus ipse, qui aequivalet τῷ Ἡλίῳ, exinde in inscriptionibus appellatur Soter. Memini me Spirae, quum ibi Gymnasium frequentarem, in porta cujusdam magistratus membri archaeologizantis superscriptionem legere Ἡλίῳ Σωτῆρι. Textus Edfuenses scatent allusionibus dynasticis, veluti Duemichen l.l. citavit: Sepimentum (murus) territorii ( ) τοῦ Σωτῆρος", qua in inscriptione signum , cui <u>anut</u> pronuntiatio alias propria est, ad designandum deum Ἧρος ὁ ἐπαμύνας τῷ πατρί (Ἁρενδώτης – Ἁρενδώτης) et simul Ptolemaeum I Lagi tanquam Σωτῆρα – hoc loci solum particulam genitivi = refert! Cujus autem διάδοχος sa Ptolemaeus I Soter fuerit,

notissimum; namque regna Philippi Arrhidaei et Alexandri II ephemera et nominalia fuere, ita ut revera Alexandri I Magni τοῦ παντοκράτορος Ptolemaeus „satrapes Aegypti" dictus, fuisse διάδοχον praesumendus est. In inscriptione Miramarensi a me primo versâ, quam novissimus quoque publicator Dalminius (Bergmann) omnium longe difficillumam atque veram Aegyptologum crucem esse confitetur (scheda I p. 10/11) hic nobis occurrit passus: [hieroglyphs] Dii, ipsi tuentur divinam ejus (regis Alexandri) Majestatem super sede Hori (legitimi διαδόχου) ad ducendum ejus terrorem in circuitu terrae, postquam attigit potentia ejus usque ad quatuor (fulcimenta) coeli, ut sit tempus ejus idem atque firmamenti, duratio ejus eadem cum disco solari, regnum ejus ἡ οἰκουμένη πᾶσα". Hac ex panegyricâ Macedonis laudatione simul explicatur, cur scribae Aegyptii, ad designandum Ptolemaeum I Lagi tamquam Alexandri παντοκράτορος διάδοχον et eundem tutorem Alexandri II tunc embryonis, scriptionem [hieroglyphs] vocabuli graeci Σωτήρ elegerint: [hieroglyph] enim deum designant, qui a tergo sequitur deum [hieroglyph] universi, deum qui protegit deum infantem. Caeterum Alexandri I ut dei, Amonis filii [hieroglyphs], nomen divinum fuisse [hieroglyphs] ba (cf. ⲂⲀ-ⲙ-ⲡⲉ hoedus, caper; ⲂⲀ-ⲢⲎⲒⲦ hircus) ὁ Αἴξ, jam inde colligere liceret, quod Alexander II, Roxanes filius, ὁ Αἰγός audit.

Urbis P-soï sive Ptolemaïdis auctoritatem late patuisse, facile concedemus, si Vanslebenii brevem notitiam perpendimus: „Vah, en copte ⲞⲨⲀϨ (ⲟⲩⲁϩ) l'ancienne oasis; vah-ibsai, en copte: ⲟⲩⲁϩ-ⲯⲟⲓ," nempe usque ad Oasin.

Quaeret fortasse quispiam, qua de causa tam longus sim in elucidandâ etymi 𓋴 sa, ⲥⲟⲓ ⲥⲱⲓ dorsum" naturâ. Responsum in promtu est: ut gravitas hujus mei εὕρηκα omnium mentibus profundo inculcetur. Quis enim hactenus ausus esset, de genuina nominis אַהֲרֹן Aharon certi quidquam in medium proferre? Atque minime dubium est, quin versio hujus nominis Aharon in linguam Aegyptiacam jam ante Exodi tempora vel maximi momenti res sit appositura. Quare pergo, nova thesi meae subsidia ex hieroglyphica litteratura repetere.

Iam Thutmosis III aevo, id est XVIII mo ante Christum natum saeculo, Ebraei nobis occurrunt. Veluti in papyro Londinensi, primum a Goodwinio, deinde a viro juniore Maspero (in Diurnali asiatico 1878) tractato occurrit vox 𓂋𓊪𓂋𓅱 „Aperu – Ebraeus" tanquam essedarii qui regis equestri stabulo praefuisse videtur, quo tempore Tehutius Aegyptiorum, urbe Iupu (Ioppe Jaffa) per dolosum stratagema potitus est. In horto hujus nunc quoque cultura arborum praecellentis oppidi Pap. Anastasi I Mosen quoque nostrum aliqua re potitum esse narrat, scilicet favore bellae cujusdam Ioppensis, hortorum custodis [hieroglyphs], quibus in vocibus facile quis deprehendet sau ⲥⲱⲓ „custodire tueri" (Angli bene et breviter „to back" dorsare) modo explanatum — [hieroglyphs] sau-ā „imbecillis brachio" sine baculo seu adminiculo, qui eget auxilio, protectore" eodem pertinet — sicuti vocabula Kamu ϭⲱⲙ גַּן hortus", quae primus in autobiographia „Bokenchonsis" et in „novo Cambysae textu" erui.

Atqui inter alias plurimas urbes, quas Thutmosis III illa in expeditione, cujus tabula statistica Thebis mentionem fit, expugnaverat, invenitur quoque nomen [hieroglyphs] = יַעֲקֹב־אֵל, de quo Vicecomes Emmanuel Dorugatius (De-Rougé) in libello „Étude sur divers monuments du règne de Toutmès III" p. 59 ita scripsit: .... il serait facile de se livrer à des conjectures séduisantes; il est exactement composé comme Israël et signifierait Insidiator dei ou Sequens deum. Est-il permis de supposer que ce nom de localité conserve un souvenir d'un des établissements de Jacob en Palestine? C'est-ce que je n'oserais décider; toutefois, il est à remarquer que la famille de Jacob ne devait pas être en Égypte depuis un temps bien considérable sous le règne de Toutmès III". Contra haec, praesertim contra vocem אֵל deus, Chabas in „Itinéré" (Voyage p. 187) declamavit propter determinativi post [hieroglyphs] absentiam, oblitus, in talibus circumscriptionibus, quales sunt regales annuli [cartouche signs] et urbium praecincta [sign], ob spatii exiguitatem saepius, imo saepissime (sic) supersederi. - Reverâ nomen urbis Jâqob-El ad „sectatorem Dei" quendam spectat, sed utrum Jacobus patriarcha, aut vel quispiam alius nomen loco indiderit, in antiquo relinquendum est, donec novi fontes aperiuntur. Recte quoque vidit Dorugatus, nomen Israël similiter afformatum esse. Namque denotat „luctatorem dei" sive „cum deo", eo quod cum Domino ipso luctatus esset. Quod nomen, licet serius inditum (Genes. 32, 28) pertinacius mansit apud Ebraeos, ita ut Israëlis, non Jacobi filii vocitari praeferrent.

Simile quid Levi nostro accidit, ut nomen ejus proprium [hieroglyphs] Levi „oralis" sive „orator" fere in oblivionem abierit, altero nomine seu potius cognomine vel apposito [hieroglyphs] = אַהֲרֹן ὁ ἑπόμενος sequens, secundus, posterior („Hintermann)" praevalituro. Quod facillimum est explicatu. Scilicet, quo melius distingueretur Mosis frater Levi ab avo ejusdem nominis Levi, cognomen illius Ahâron selectum est ejusque versio Aegyptiaca [hieroglyphs] „Pa-sor". Jam intelligent lectores, qua de causa meo de [hieroglyphs] אֹהֶל tentorium (proprie tectum, tegumen dorsi) in PO proposito εὕρημα tantum ponderis tributum velim.

Caeterum, quum appellatio Ahâron specialiter cum respectu ad avum efficta sit, monendum est, apud Aegyptios quoque eum morem obtinuisse, ut nepotes cum avis homonymi essent et „filii" eorum vocarentur, ubi בֵּן apud Ebraeos latiore posterorum sensu usurpatur. Veluti stela Antiquarii Monacensis Petiharpocratem quendam sacerdotem exhibet, cujus caput insigni radiante [hieroglyph] tectum est; ejus filius natu maximus simul „filius avi NN" nominatur. Alterum exemplum e biographia desumo Amosis nautarum superioris, quam primus vir de re aegyptologicâ optime meritus: Devugatus vertit sub tituto: „Aahmes le chef des nautoniers". Is in praeambulo se ipse nominat [hieroglyphs] „filius Abanae"; sed e contextu apparet, patrem ejus [hieroglyphs] Baba fuisse. Ergo Abana fuit avi nomen. In sepulchro Babae (cf. Brux. hist. Aegypt.) mentio fit famis diutioris, quae Aegyptum visitavit diebus Josephi patriarchae.

Fuit igitur Mosis frater Levi, quo in nomine proprio [hieroglyph] simul oratoria ejus qualitas complectitur. Fuit Aharon cum respectu ad avi identicum nomen Levi, similique ac Jaqub יעקב „pedissequus," pejorem in partem acceptum „supplantator," („Hintergeher") notione. Tituli ejus כהן „vaticinator, vates"; [hieroglyph] su-schot „imolator, sacrificulus"; [hieroglyph] uab, ΟΥΗΒ „mundus, purus, sacerdos" satis e stelula nostra patefacti sunt. Accedit, quod sacrificium in altari positum offert Deo non praesenti. Diligentius inspicienti cippum arietes duos animadvertere mihi visus sum, piscem inter et tauri vel bovis femur. Nonne haec scena nos admonet Exod. XXIX 1: „Sed etiam hoc facies, ut mihi in sacerdotio (Aharonis et Levitarum) consecrentur: Tolle vitulum de armento et arietes duos immaculatos ect." Revera in superiore stelulae compartimento, columnâ mediâ, pone Mosis sublimem figuram deprehendo gracilentiorem fratris Pasoï = Levi = Aharonis! Sedet cum virgā illa virenti, barbatus ut ille; oris habitus maciem quandam prae se fert, genarumque rugae senilius quid sapiunt. Sed id quod maximum est: pileus capitis simillimus ei, quem hodiodum Judaeorum patres familias in consessibus festis gestare consueverunt! Me dius fidius! Nonne ibi quasi in circulo familiarium: Mosis, Ziphorae, Mirjam et uxoris ipsius Elischeba (var. Zebāt) sedet et officium religiosum peragere videtur? Equidem censeo, ex tot millibus stelarum Aegypto oriundarum vix ullam tanti momenti exstare. Nam exhibet nobis Par nobile fratrum!

Neque silentio praetereundum est, Huin scribam pap. Anastasii IX, ubi Mosis correptoris sui familiares satyrice perstringit, duo prima exemplaria ita seligere, ut ad Mosis fratrem Levi-Psoï saltem alludere videatur. Quorum primum est manifestum, ubi jam abhinc undecim años observaveram. Ut enim refellat Mosen qui dixerat, Huin non esse scribam regularem neque unquam, utpote negligentem, ad superiores ordinum gradūs ascensurum, Huis reponit, sibi notos esse permultos, viribus debiles, brachia fractos, nihilominus potentes et domi suae bene se habentes; tunc verbo tenus pergit dicere haecce: „Age dicam tibi qualitatem scribae Levi." Appellat eum „facem granarii (quotidie corr.) cognominatum; nunquam se movit, nunquam festinavit inde a nativitate suâ; horret activitatem realem, non novit illam; tamen, quamvis sit mortuus Amenti, membra ei sunt salva, neque unquam duxit eum timor Dei boni (Osiridis)." Nunc sequitur imediate: „Num perlaesum est te personae τοῦ <u>Sa</u>?" Sane possit nomen <u>Ka-sa</u> sonare; sed nihilominus restat allusio ad cognomen fratris, ut supra <u>Levi</u> haud absque malitioso consilio ab Hui scriba e multis seligitur. Hic <u>Sa</u> vel Kasa titulatur „Inspector gregum (id quod revera erat) et „ hopet-cheru = congregator vocum"; se Mosi jampridem ejus effigiem delineasse moralem, illo non contradicente." Videamus, an non unum ex amicis Mosis in Serapeo investigaturi simus, cui Huis pepercit.

Horus-Bezalēl metallurgus.

Exod. XXXV 30 legitur: „Dixitque Moses ad filios Israëlis: Ecce! vocavit Dominus (XXXI 2) nominatim Bezalēl filium Uri filii Hurri de tribu Juda." LXX: ...ἀνακέκληκεν ἐξ ὀνόματος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρείου τὸν Ὢρ.... Equidem ex hac versionum dissensione „filii"-τὸν (pro τοῦ) id mihi juris desumere velim, ut nomen avi חור Hur-Ὧρος Horus, quod in „inscriptionibus Serapei aegypto-aramaeis" aliasque saepius occurrit, ad nepotem quoque: statuarium Dei referam, ita ut בְּצַלְאֵל mihi valeat „artifex metallurgus sive statuarius Dei," quod cognomen in nomen proprium abiit. Quodsi haec ita se habent, Horus ille est, qui Exod. XVII 10, 12 in scenā illā magnificā pugnae cum Amalegitis una cum Levi Mosis manūs sustentāvit, donec occidente sole victoria pāta et hostium caterva in fugam conversa est. Haec praeferentia, qua Horus a sinistra Mosis cum Levi dextram fulcienti quasi triadem repraesentat, satis aperte demonstrat, Horum hunc e familiaribus Mosis Aharonisque fuisse. Accedit, quod vox בְּצַל, a radice [hieroglyphs] basan cf. terra metallis inclyta בָּשָׁן (Deuteron. III 1), ut recte monuit Chabas, copticae voci ⲂⲀⲤⲚⲎⲦ faber aerarius in pap. Anastasi I 26, 7 perfecte respondet. Itaque nullus dubito, quin vox בְּצַל atque Graecorum βάναυσος eodem pertineant. Aegyptii seriore tempore [hieroglyphs] mesen-ti dixere. Jam vero in Serapeo cf. Mariette pl. 10 infimediam hic positam inscriptionem invenio: „Illumina, Osiri, magnatem artis sculpendi: Horum!"

III
ZIPHORAH DE BARJAH

Dominam domus augustissimam ob oculos lectorum sistere quo: Mosis conjugem Ziporah, Jethronis Madianitae filiam, non solum pulchritudinis splendore florentem, sed etiam catechumenae coronâ redimitam. Cujus imago vel quater nobis occurrit in stelulâ nostrâ haud secus ac monumenti artifex praeferentiam quandam hujus feminae prae duabus aliis exprimere voluerit. Quamquam enim et Mirjam, quae eam proxime sequitur (in infima stelulae parte) tanquam fratrum nobilium: Mosis et Aharonis, soror atque prophetissa, magnam sibi vindicat auctoritatem, et Elischeba (=Zebat) quae ultimum locum obtinet, utpote Aharonis uxor, aliquid ponderis sibi flagitat, tamen Ziphorah (LXX Σεπφώρα – Vulgata: Sephora) longe eas antecellit, ita ut quasi regina familiae Leviticae appareat. Accedit, quod ejus nomen ad sublimiorem gradum vertendo evehitur, et in scriptione ejus tres variantes occurrunt, quae et ipsae per se consideratae, philologorum acumen provocat exercetque. Priusquam autem ad hanc difficillimam thesin accedam, haud absonum erit, de patre ejus: Jethrone, Madianitarum כֹּהֵן, pauca praemittere.

Jethro sacerdos — Raguel cognominatus.

De titulo ejus sacerdotali quum in praecedentibus jam prolixior sermo fuerit, ad proprium ejus nomen accedamus oportet. Scribitur יִתְרוֹ Jithro, descenditque a radice תּוּר circumire negotii causa, ut סָחַר „negotiari," unde tritissimum illud Judaeorum sachar „Schacher," saepius in malam partem acceptum, quasi esset „foenerari". Praefixo Jod יְ pronominali, tertiae personae masculini generis indice, exstitit illud יִתּוּר is (id) qui (quod) quaeritur; activo sensu יָתֵד paxillus clavus, a penetrando dictus. Equidem censeo, etymologiam nominis Jithrō cum תָּר „mercator, negotiator" intime cohaerere eo sensu, ut mercator futurus indicetur, quasi scriberetur יָתוּר „circumibit, mercabitur, negotiabitur". Revera Septuaginta interpretes scripserunt Jothor Ἰοθόρ. Cujus appellationis vim atque sensum quo melius intelligamus, illum Genes. XXVII.28 versum in memoriam revoco, ubi scriptum exstat: „Et praetereuntibus (וַיַּעַבְרוּ περώντων) viris Midianitis negotiatoribus (סחר) extrahentes eum (debet subintelligi „Joseph") de cisterna, vendiderunt eum Ismaëlitis". Quum heic loci negotiatores expresse אֲנָשִׁים מִדְיָנִים οἱ ἄνθρωποι οἱ Μαδιηναῖοι nominentur, haud dubium est, quin populus ille Madianitarum, Ismaëlitis cognatus, rei mercatoriae imprimis operam dederit. Unde consequitur, vocabulum Jithro „Mercabitur" ex intimis earum notionum visceribus fluxisse, quae Midianitis in promtu erant. At mox excelsius quoddam sacerdoti nomen contigit.

Postquam Jethro sacerdos Midianitarum, Mosis socer, audiverat, quanta fecisset Deus אֱלֹהִים Mosi et Israëli populo suo et quod eduxisset Dominus יְהוָה Israëlem de Aegypto, tulit Sephoram uxorem Mosi, quam remiserat, et duos filios Gersam (גֵּר „accola" et שָׁם „ibi") et Eliezer „Deus meus" אֱלִי „adjutor" עֶזֶר) ... nuntiarique jussit Mosi adventum suum. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit (salutavit) et osculatus est eum, seque invicem verbis pacificis allocuti sunt. Laetatusque Jethro super omnibus bonis, quae fecerat Dominus Israëli, eo quod eruisset de manu Aegyptiorum eum, aït: „Benedictus Dominus, qui liberavit vos e manu Aegyptiorum, et de manu Pharaonis, nunc cognovi, quia magnus Deus (Dominus) super omnes deos, eo quod superbe (Aegyptii) egerint in illos (Ebraeos)". Obtulit ergo Jethro Mosis socer holocausta hostiasque Deo; veneruntque Aharon et omnes seniores Israëlis, ut comederent panem cum eo. (Sequitur grave Jethronis consilium).

Haec narratiuncula plures continet res haud ita spernendas. Nam inde fit verisimillimum, nomen Raguel רְעוּאֵל Raguel Ραγουήλ „amicus Dei (Deo)" tunc demum Jethroni inditum fuisse, utpote ad cultum veri Dei converso. Quodsi quis objecerit, jam prius (Exod. II 18) nomen Raguël occurrere, animadvertendum est, hoc loco anticipatione non auctoris sed serioris librorum sacrorum revisoris seu redactoris nomen Raguel obvium esse, ubi legitime „Jethro" exspectetur. — Quae supra de vocalis Y initiativae in Γ, G, transitione produxi, jam sunt augenda.

Non agitur de re levi, sed de tali quae summi momenti habenda est. Si quidem nunc primus Europae nomen hieroglyphice et demotice scriptum prolaturus sum. Lin. 51 textus graeci inscriptionis Tani inventae sed Canopi decretae fert: „καὶ ἡ ἀναγωγὴ τοῦ ἱεροῦ πλοίου τοῦ Ὀσίριος εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν κατ' ἐνιαυτὸν γίνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ἡρακλείῳ ἱεροῦ τῇ ἐνάτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Χοιάχ." Quae signa notionem templi τὸ Ἡρακλεῖον vocati contineant, haud ita difficile est enucleatu. Nam textus hieroglyphicus fert (lin. 25/26): [hieroglyphs] sic! *
Quod Bruxius (lex. geogr. p. 119) correxit in [hieroglyphs] vertens „le temple du dieu Amūn de la ville de Pereb à l'embouchure du An-Nil." Neque ad demoticum textum monumenti satis respexit scribens: „le temple de Pi-Amūn de la ville Pereb": [demotic]
At revera in monumento demotice exstat: [demotic] ex templo domûs Chonsyis Europaei". Scilicet Chonsu, Amonis filius, ubi jamdiudum ex Herodoto (II 42) probavi, Graecis erat Ἡρακλῆς (cf. Etym. sub voce Χῶν, Χῶνες = Ἡρακλῆν φασι λέγεσθαι κατὰ τὴν Αἰγυπτίων διάλεκτον). Hic loci cognomen accipit τοῦ [hieroglyphs] = עֶרֶב ereb = „occidens", vespertina regio, = Εὐρώπη, atque idcirco a fratre Κάδμος = קֶדֶם qedem = oriens" quaesita. Neque piscis ān [hieroglyph] corrigendus in [hieroglyph], si quidem Herodotus II 93 de καταβάσει et de ἀναβάσει τῶν ἰχθύων ἀγελαίων simile quid indigitavit.
Id quod maximum est, ei insisto exclamans: „Cave credas Bruxio vel cuipiam alteri, inscriptiones Aegyptiorum corrigere praesumenti!

* [hieroglyphs] Hamdres 15,4 = [hieroglyphs] חנס = ϩⲛⲏⲥ = Ἡρακλεόπολις = [hieroglyphs]. Signum [sign] = [sign] = [sign] = [sign] determinativi loco.

Seriores ex hoc nomine ערב Gereb formasse Κάνωβος, vel hieroglyphice: [hieroglyphs] Ka-nup-t id quod Aristidi rhetori ansa fuit vertendi: τὸ χρυσοῦν ἔδαφος — et cum nomine Κανώβου, Menelaï nauarcho confudisse adeo ut vel nomus pertinens nomen Μενελαΐτης acceperit, haud mirum est. — Quod ad nomen urbis [hieroglyphs], a Bruxio cum antecedenti Gereb identificatum, in cuneiformibus inscriptionibus (cf. Oppertium: Rapp. p. 99) Karbanit occurrit, tanquam extremus terminus expeditionis, ab Assurbanipale susceptae, contra Tearcôn (Thirhagam Bibliae, Manethonis Τάρκος: Tahar-qa) qui Memphi versans, nuntium de regis Ninivitae invasione accepit. Bene Bruxius (l.l. 855) citat ex pap. Harris magno: [hieroglyphs] saltus occidentalis inde a Memphi („a domo personae τοῦ Ptah") usque ad Karbanam". Certum mihi quidem est, hoc quoque nomen, quod illud κορβᾶν in mentem revocat, ex Oriente repetendum atque ad radicem קרב qerāb „bellum, pugna" sensu ampliativo sumtum, referendum esse. — Quodsi Bruxius ad pap. Lugdun. I 350 IV lin. 5 ab infra, relegat ad nomen urbis [hieroglyphs], ego, qui totum hoc documentum analytice exposui, nil invenio nisi: [hieroglyphs] id est: paut (ⲡⲉⲧ in ⲡⲉⲧ-ⲃⲉ Saturnus = [hieroglyphs]) = „ϥⲧ deus, dii", non urbis nomen. — Quid autem e longinquo nomina repetamus, quum ad portas terrae Aegypti celeberrimum nomen Gazae occurrat? Pap. Anastasi I VI penult. loquitur de itinere Mosis speciali, inde a Raphia [hieroglyphs] „os postumum" usque ad Gazam [hieroglyphs] = עזה (stat. const.) ubi [hieroglyphs] = ע; schoenus erat.

Ziporah-Sephora.

In sacris litteris nomen uxoris, quam Moses exsul, utpote qui vindictam familiae ab eo occisi Chonsu-Tehutes (cf. [symbol] 173 Χωνσ Ιώτ Brux. Docum. demot. coll. tab. X col. II, lin. 17) timeret simulque Areopagi Aegyptii verdictum, unisone scribitur צִפּוֹרָה Σεπφώρα, Sephora. Prorsus non dubitandum est, hoc nomen quoad radicem identicum esse cum צִפּוֹר: generis comunis, plur. צִפֳּרִים, „avis" seu „avicula canora" a verbo צפר garrire, pipare, pipilare. Atque haud ita illepidum erat, infantulam recens natam tali caritatis et confabulationis appellatione vocare. Neu mireris, quod hoc nomen in stelulâ non occurrat, admoneo te duplicitatis nominum, cujus jam plura produxi exempla. Sed simul animadvertendum est, radicem צפר nil esse nisi derivationem a primitivo verbo דָּבַר loqui, unde דְּבֹרָה apis, a „loquendo" vel stridendo, sicuti „locusta" et ϣϫⲉ locusta (cf. ϣⲁϫⲉ loquor λόγος). Sicuti hoc celeberrimum nomen Deborae in nomen proprium versum est, ita etiam ab eadem radice in sequenti capite deprehendemus nostram Zipporam vel Sepphoram transmutatam in Debar-jah, ter variantem, quippe cujus initiale signum Aegyptiis Nt sonuerit.

Cave confundas hanc nostram Sephoram cum alia feminâ sacrae scripturae. Legimus enim (Exod. I 15): „Dixit autem Rex Aegypti obstetricibus Ebraeorum, quarum una vocabatur Sephora altera Phua."

Septuaginta quoque interpretes praebent Σεπφωρα ut supra, licet in ebraïco textu hoc nomen diverso modo scribatur: שִׁפְרָה Schiprah". Quid huic formationi faciendum sit, valde desudarunt commentatores. Equidem, ne nullus fiam, breviter ad radicem eam provoco, quae exstat in nomine regionis שְׁפֵלָה occidentalis Palaestinae tractus, qua mare versus patet atque ideo recte a verbo שָׁפֵל „humilem, depressum esse" denominationem traxit. Nonne terra Kanaan simile quid denotat? Revera כְּנַעַן hieroglyphice Kenāan, ampliativum radicis כָּנַע humiliari, humiliari se. Credo, Mosen in Pap. Anast. I 27, 1 ult.: „Mapu, qui cognovit manum suam, persecutor Aolanarum (Aelamitarum), qui perscrutatus es extrema utriusque terrae (aulire?) o Cananaee, non respondes mihi". Sane vox Kanani, quae casu vocativo prolata esse debet, litterā tenus respondet gentilicio כְּנַעֲנִי.

Ergo obstetricis nomen Schephelah sive Schepherah fuit atque „humilem" denotavit, quā denotatione, ubi de infantulis appellandis agitur, nil potest inveniri congruentius vel aptius. – Quod ad collegam ejus Φουά Phua attinet, hoc nomen mihi quidem Aegyptium quid sapere videtur. Scilicet vox pu Bω, qω, qoi, qωι crinis, capillus, saepius cum Adjectivo āa magnus longus ⲁⲓ crescere" conjungitur, ut „comatus(a)" exprimatur (cf. Libellin. No 144). Ergo פּוּעָה „comata" ut Schesch Menae uxor.

Debarjah-Ntebarjah-Ndhebarjah.

Post virorum triada supra demonstratam nunc ad feminarum inclytarum triada transeundum est. Animadvertet attentus lector, ubi stelulam in frontispicio hujus operis propositam accuratius inspexerit, Mosi bis uxorem adjunctam esse, et in superiore parte, et in media. Eandem tertium reperimus, non stantem, ut antea, sed in genua prolapsam pone Leviten sacrificulum, eodem adorantium habitu, quo duae aliae feminae post eam effictae sunt. Lentulam sicubi admoveris, deprehendes in capite hujus archiducissae feminei chori, coronam, tribus circulis super capillos conspicuam. Atque eodem instrumento usus, in superiore parte, columna media semidiruta, supra paris fratrum nobilis capita, tria feminarum capita investigabis, ex adverso quam illorum vultus, spectantium. Quarum quae lectoris sinistrae (monumenti dextrae) respondet, itidem corona insignem invenies, ita ut suspicio oriri possit, hanc Mosis uxorem regio vel magnali sanguine procreatam fuisse. Sed ne incertus ambigas, id quod diuturnā disquisitione persuasum mihi habui, breviter indicaturus sum: Corona ea ad initiationem referenda est, qua Zipporah, hoc nomine deposito, mysteria Dei veri cognovit et novum inde nomen „Debar-jah" accepit.

In universum dici potest, hanc figuram elegantia praecellere. Attendatur animus primum capillis diligenter comptis; vestitui vere fastuoso usque ad soleas defluenti; dextrae floris calycem tenenti, dum sinistra adorandi gestu elevatur; faciei pulcherrimae, quam supereminet florum fasciculus eleganter dispositus, ita ut ab occipite incipiens usque ad nasum faciei decurrat. In secundo compartimento, ad viri maritique Mosis humiliorem statum quodam̃odo accom̃odata, eodem quidem ut supra habitu adorantis repraesentatur, et dextra similem floris calycem tenet, sed capiti simplicior unius floris ornatus superpositus est. In tertia sectione genibus innixa, dextram ori admovet, dum sinistra elevatur; caput corona sive serto redimitum est; qualiter supra mediã columnã semidirutã effingitur, obscuriore paullulum colore, unde „Aethiopissae" nomen fluxisse videtur. Tribus his mulieribus inferioris sectionis id commune est, ut vestis, ventrem quã obtegit, figuram humani vel divini capitis ostendat. Quid huic ornatui faciendum? Casui quominus id tribuas, obstat constans in tribus ventribus ejus capitis occursus. Neve gravidas utero repraesentari putes, ventrium est tanta macies, ut ne phantasiã adhibitã quidem tale quid supponere possis, vel ejus rei ratione non habitã, quod Mirjam virgo eandem ventris vestisque singularitatem prae se fert. Ne multus fiam, breviter declaro, hanc pictam seu acu insertam imaginem neque ad Urim-Thum̃im, Massekah (?), Theraphim, neque ad Ephod summi pontificis, sed ad Pesel-Jehovah pertinere, de quo Judd. 18, 6: נֹכַח sic: יְהוָה דֶּרֶךְ

Septuaginta interpretes vertunt: ἐνώπιον κυρίου ἡ ὁδὸς (ὑμῶν): Vulgata habet: „Respicit Dominus viam (vestram)" – melius erat: „prospicit Jehovah viam". Nam verbum נכח cognatum τοῦ נחה „ducere praeire transferre" proprie significat ὁδηγὸν, ita ut verti debeat: ὁδηγεῖ ὁ Κύριος ὑμῶν. Atqui ὁδηγός „viae monstrator ductorve" faciei obtutu eorsum spectat, quorsum fit iter. Ergo illud simulacrum, quod feminarum trium ventribus quasi viam salutis (שלום cf. Judd. 18, 6) monstraturum insidet, sive ad מסכה Massekah „filorum in stamen inductio" (acu-picturae) sive ad אפוד — פסל retuleris, utique Jehovah deum repraesentat. Quod ad vocem Ephōd, copt. lex. praebet ⲈⲪⲞⲦⲦ „epomis (humeraculum ἐπ-ωμίς), amiculum e pilis caprinis vel camelinis contextum; vestis aspera, scabrosa" – ⲈⲪⲰⲦ piscis loricatus cf. Chronicon paschale: τῶν γὰρ ὑδάτων οἱ θῆρες, οὓς καλοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι μὲν Ἐφώθ, Ἕλληνες δὲ κροκοδείλους. Revera vox [hieroglyphs] (Hambres 15, 25; 100, 5) piscem denotat variis squamarum coloribus micantem: Hinc illud humeraculum Ephod proprie amiculum diversicolor fuit, quale jam in immigratione Semitarum in sepulchris Beni-hassanis depictā, praesertim quoad feminarum vestitum, satis perspicue deprehendimus. Itaque vox Aegyptiaca abot vera τοῦ Ἐφώδ radix habenda. Quod ad imaginem Jehovah τοῦ Κυρίου, cave offendaris, illa decalogi lege hic supersederi; neque enim agitur de fictili sculptilive, sed de textili-pictave figura, qualis Judicum quoque temporibus usitata fuit. Capitis tegumen Mosis modium in mentem revocat.

Siculi heic loci primum occurrit Sumi Ebraeorum Dei simulacrum effigiesve, sic etiam nomen ejus sublime stelula nostra princeps solaque exhibet tribus vicibus. Quasi poëtae romani „A Jove principium" artifici notum fuerit, incipit legenda „Debar-jah" a voce [hieroglyphs] „Jah" secundum Aegyptiorum consuetudinem, deorum nomina in scribendo anteponendi, licet in pronuntiando secundum elocutionis membrum forment. Veluti Pharaonis Exodi – de quo mox plura legentur – [hieroglyphs] scribitur „Ptah-meri-en", legitur autem „Meri-en-Ptah", unde Μενοφθάς. Videmus aliquoties hanc legendam hieratice hoc ordine scribi (cf. P. Anast. 3, Verso 5, 4, all.) [hieratic]

„Ba-en-Ra (unde Φερῶς et Βόκχορις Exodi Pharao) Meri-Amun (= Μιαμοῦν) – Mer-en-Ptah hotepu her Ma-t", quorum nominum vim in tertiā parte eruam.

Eodem igitur modo nomen sanctissimum Jah in stelula nostra praemittitur alteri dimidio jam secuturo: [hieroglyphs] „Debar" vel „Tebar". Quid hoc sibi velit, vel tironibus notissimum; est enim illud דָּבָר in statu constructo דְּבַר cum sensu: dictum (verbum) et factum ῥῆμα et χρῆμα. Quid crebrius illa phrasi „dĕbár-Jehovah"? Sic igitur habemus hic Dĕbár-jāh [hieroglyphs] „dictum (factum) τοῦ Jah", haud absonum nomen personae, quam Moses cultu Jehovae imbuerat atque ipsius mysteriis initiaverat, nisi potius fratri Levi-Aharoni id muneris obtigerat. Jam vero, vocem יְהוָה, τετραγράμματον τὸ πολυθρύλλητον, nil esse, nisi reduplicatum διγράμματον יָהּ Jah [hieroglyphs], quis non sentiet?

Non ignoro, Gesenium rei diversum ut ita dicam adspectum aperire, dicentem „יָה nomen abbreviatum pro Jehovah", quod perperam ab eo contendi facile est probatu. Scilicet radix יָה, quae existentem ac semel ipso (Consentem?) significat et cum verbis הָיָה esse חָיָה praegnanter esse=vivere intime cohaeret, reduplicata fit יָהיָה Jah-Jah, unde, propter vocalium i-y-v-ov uffinitatem exsurgit illud tetragrammaton יְהֹוָה „Jehovah". Sed antiquior simpliciorque forma servata est e. gr. a Diodoro I 94: παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆς τὸν Ἰαῶ καλούμενον θεὸν προσεποιήσατο τοὺς νόμους ἑαυτῷ δεδόσαι — Diodorus enim aperte ἢ θεός). Etiam versus Sibyllae meminit hujus antiquioris formae: Φημὶ θεῶν ὕψιστον ἁπάντων ἔμμεν Ἰαώ. Haec passim occurrit in pap. Lugdunensi gnostico: [illegible] Iah-o hoc est „Jah-magnus" ut „Pharao" valet „domus magna, οἶκος μέγας.

Jam vero, si conjunxeris vocem אֵל robur, de qua supra in capite de Raguel sermo fuit, voci Jah satis enucleatae, habebis אֵלְיָה, unde אֱלוֹהַּ „Eljah-Elvah-Eloah", Arabum „Allah", cujus compositi forma pluralis est אֱלֹהִים. Quam cum singularis numeri verbo construi non miraberis, ubi mecum esse compositum vocis אֵל „robur" et יָהִים „(es-)sentes" statueris. Quantopere hoc in vocabulo proprie „robur (es)sentium" denotanti desudaverunt Gesenius aliique, quorum provincia, ut ita dicam, sacra Biblia facta esse videbatur! — Sed tempus est, ad alia nunc transire.

Sicuti in phrasi „Jehovah-Elohim" radix „Jah" propriе ter repetitur. id quod ad triada sive trinitatem spectare videtur, sic etiam nomen Zipporae post initiationem ejus triplici scriptione reperitur. Unam „Debâr-jah" (sive „Tebar-jah" modo tractavimus. Alteram, quae in secunda Stelulae nostrae sectione legitur, paucis praeparare lubet.

In pap. Anastasi III, 1, 3 (Verso) ubi de Ebraeis lateres effingentibus est specialis sermo – prout in tertia hujus operis parte luculenter demonstrabitur – rationem reddit receptor quidam redituum superiori suo de operarum laboribus, in exstruenda nova Pharaonis aede occupatorum. Post praeambulum dicit haec: „Non sino eos remittere de strenuo labore in palatio regio, propter mandatum elapsum super linguam tuam, [hieroglyphs] „propter illud effatum dicens: O fac renovationem! Isti non relaxantur, luxuriantes!" Videmus hic vocem [hieroglyphs] „pa-dhabêr" τὸ ῥῆμα, illud effatum" ex semitismo desumtum, quia cum Semitis i.e. Ebraeis illi receptori res erat agenda. Similiter in scribendo nomine „Debâr-jah = „effatum Jahis" sculptor Stelulae nostrae non [hieroglyph] „manum" adhibet, ut ebraicum Daleth ד quod ex hieratica manûs formâ [sign] fluxit, exprimat, sed primo loco [hieroglyph] = t, secundo loco [hieroglyph] nt, tertio [hieroglyph] ndh (νϑ), unde perspicuum fit, Ebraeis litteram Daleth tunc temporis peculiari quodam linguae dentiumque sono pronuntiatum esse.

Simile quid millennio post(!) accidit. Nempe nomen persicum Dareiawusch = Δαρεῖος = Darius hieroglyphice hisce variantibus scriptum exstat: , , , , , , , , .
Quarum variantum quae ultima hic posita est, fidelissime nomen dynastae Persarum Aegyptiorumque (dyn. XXVII) reddit; caeterae initialem vario modo assequi conantur: nth, ntth, ndh, nd, t, sonantes. Neque absonum est Graecorum hodiernorum expediens, ad Medias consonantes b, g, d exprimendas. Scilicet postquam ipsorum β, γ, δ in leniorem sibilantemque pronuntiationem v, j, ð (th Danorum) transiit, nihil aliud iis auxilium apparebat nisi ut Tenues π, κ, τ, praefixâ Labiali μ, γ (proprie gutturali Liquida) ν: μπ = b, γκ = g, ντ = d — quae omnia in libro meo de „Alphabeto universali" 1855 et de germanico „Runenfudark" 1857 fusius exposui. Ergo μπάρων = baron, γκικας = Gikas, ντε = de (in praefixo nominum francicorum nobilium).

Quanto magis stupendum in antiquissima hac nominis „Debar-jah" scriptione: , ! Quamvis enim ulterius elementum „Jah" et in secundâ et in tertiâ sectione paene ad nihilum sit redactum, tamen vestigia conservata et connexus ejusdem personae cum antecedentibus ejus figuris nullam dubitationi ansam praebent, quin reverâ in originali sic scriptum exstiterit.

Manet nos alia ejusdem Debarjah repraesentatio, coronalem dico.

Sancta-Catharina.

Zipporah zelum quendam ostendit in circumcidendo filio Exod. IV 24-26, acutissimo usa silice, et allocuta Mosen maritum: „Sponsus sanguinum tu mihi es". Hinc si quis elicuerit, tunc temporis Mosen inter et Zipporam matrimonium justum non intercessisse, posteque coronam Debarjae nostrae ad sponsalia referri, magnovere erraverit. Nam ter audit [illegible] „domina domûs", quo titulo legitimae designantur uxores. Quodsi eam solam sic vocari animadvertas, neque hunc titulum aliis duabus feminis: Mirjam et Elischeba-Zebât, solemniter hic inditum esse, jam auguraberis, cur Exod. XVIII 2 et 7 simultas quaedam Mosis cum Debarjah aliquamdiu obtinuisse videatur. Sed, id quod maximum est, locus ille Exod. XII 1 sqq. ex hac zelotypia quodamodo expeditur, ferens: Locutaque est Maria (Mirjam) et Aharon contra Mosen propter uxorem ejus Aethiopissam etc". Sane, Aharon orator verba facit pro muliere suâ, seu viva seu mortua, haud alia de causa, quam quod Debarjah ampliore sepulchro condita esset. Nam eam ipsam tunc temporis morte abreptam fuisse, multae suadent rationes, quas heic persequi supervacaneum est. „Concupiscentiae sepulchrâ inter et Chazeroth, quae statio proxime sequitur, haec familiarium mussitatio contra Mosen exorta est. Cur?

Equidem censeo, propter honorificam ad latus montis Gebel-Mûsâ elationem uxoris ejus, quae a corona κίδαρις, σιταρις; גָּדֵר murus, septum; גְּדֵרָה sepes, sepimentum, κορωνίς, corona (κοδρωνίς, codrona?)

vocata est כְּדָרִינָה id est: „Coronata". In Aegypto eadem haec radix quae etiam in vocabulo כַּדִּיר magnus (ob circumferentiam, volumen) servatur, recurrit in composito [hieroglyphs] = מִגְדָּל dans sepem = turris, quod mutatio semitica videtur. Sed genuinae voces [hieroglyphs] Keter ⲔⲦⲈ circumire, ⲔⲒⲦ-ⲔⲈⲦ circulus, ⲔⲰⲦ circumjacens regio, [hieroglyphs] circulare, [hieroglyphs] rota figulina et multa alia exempla demonstrant, hanc radicem Ke te(r) ambabus linguis comunem, late vagari. Quin etiam [hieroglyphs] regio circulo comprehensa, a viro perspicacissimo Chabas (iter) recte cum גָּלִיל „Galilaea" confertur, atque ego adjunxerim copt. ⲔⲖ, ⲔⲞⲢⲔⲈⲢ, ⲔⲞⲦⲖⲰⲖ volvere, volutare, involvere. Fortasse etiam ⲡⲓⲗⲗ nil nisi Ⲕⲗⲓⲗ, tiara.

Quorsum haec spectent, jam dijudicaturus es. Est in monte Sinaï excelsissimus apex, quem antiquitus Gebel Katherina appellant. Temporibus christianismi, qui sub Marco, Petri discipulo, primum Alexandriae floruit, „Sancta Catharina" in omnium ore esse coepit, ita ut permulti ad illum apicem peregrinationem susciperent, ibi vestigia sepulchri ejus, ab angelis sublime corpore translato, subsistere rati. Maximum quoque illud claustrum, mox a monachis frequentatum, Sanctae Catharinae nomine inclaruit. — Ex omnibus his sequitur, antiquitus illud nomen sumo montis apici inhaesisse, neque dubito, quin Moses uxor Kedarjah, „Coronata" cognominata, reverā ibidem sepulta sit. Plura hac de re in Parte tertiā, ubi de primordiis Exodi agetur, afferentur, quae una cum Elischeba-Zebāt mortuā lucem accipient.

En tibi sisto Mirjam prophetissam, Mosis Aharonisque sororem, prototypon Beatae Mariae Virginis. Si lector attentus, quae hucusque in lucem produxi, vel severâ critice dignatus fuerit, non dubito quin persuasum tibi jam habeat, reverâ in stelulâ nostrâ Mosen cum familia sua sacrificantem adspici. Sin dubitatio — id quod fieri posse vix credibile at-de summâ rerum relinquatur, maximâ cum fiduciâ spero, capite hoc de sanctâ vate perpenso, hanc radicitus evulsum iri. Nam monumenti quoad hanc virginem ea est indoles, ut perceuique fidem inculcet, nisi forte quis oculis auribusque occlusis nihil lucis inde exoriri putaverit.

Scilicet figura sttis Mirjam, licet semel tantum, in infima stelulae sectione, praebeatur, tamen id peculiare ostendit, ut duplex facies uno super trunco conspiciatur: una profilum ostendens, altera ex adverso intuens, quae est etiam in superiore monumenti parte, columnâ media, qua vastatoris manus, tertia deleto, quinque illas familiae imagines quales Exodi tempore fuerunt, delineavit. Trium feminarum Mirjam medium occupavit locum, quem etiam infra inter fratrias suas obtinet.

Accedamus ad ejus figuram. In genua prolapsa, eodem quo duae comites habitu, Deum invisibilem adorat manibus eundem in modum elevatis. Vestitus quoque ab aliarum duarum forma haud dissimilis et simplicitatem quandam prae se ferens; imago sumi Dei Jehovah in ventriculae parte conspicua et capillorum undae, siculi etiam illarum, usque ad zonam defluentes. Ast ubi faciem ejus propius inspexeris, vel sine lentulae ope magnam animadvertes diversitatem. Namque sculptor primum eam in profilo, quemadmodum socias ejus, effinxerat, mox autem correxit se ipse et ex adverso spectantem delineavit, ita ut nunc duae facies ejusdem capitis conspiciantur. Eodem modo supra primitus Debarjam inter et Elischebam repraesentata est, unde apparet, hanc ejus efformationem pro genuinâ et legitumâ esse habendam. Quum autem talis adspectus figurae regulâ supersedeat, qua omnes ubique Aegyptiorum facies profilum ostendere solent, et quum exceptio semper strictissimam exigat interpretationem, oritur quaestio, qua de causa Mirjam praeter consuetam canonem sculptor tractaverit. Cujus phaenomeni originem, ubi ad cognomen ejus Belles (Mellah, Velles) perventum fuerit, mox facile investigabimus. Nunc ad nomen ejus accedamus oportet, quod per se ipsum maximi est momenti et certissimi, licet posteriora ejus elementa paullulum abstersae et tritae esse videantur. Idem de cognomine dicendum; sed servata vestigia, signum determinativum calvitiei et tympanum ◯ in sinistrâ, quale fuerit, satis docent.

Nominis igitur proprii, quod duabus columnis ante faciem occurrit forma haec est: Miñurjuma = Mĩrjām = stella maris. Determinativi quidem signi post minur, stellam dico, nonnisi perexigua manent vestigia; nihilominus nominis significatio eadem esse debet. Nam, ut recentiores omittam, qui uno ore nomen Mirjam מִרְיָם „stellam maris" esse autumant, quid inde eliciendum nisi hoc ipsum etymon? Sive a verbo נור nur = lucēre ducis, unde נֵר lumen, luminare, forma pielistica sumtum, quasi sit „dans lumen" – sive ad accadicum sumericum „mul (= mur) stella" provocas, unde fortasse Μύλιττα illa Babyloniorum, nec non Μύζζα Byblensium, syriace Kaukabtho (כּוֹכָב) vocata descendit, certum est, Aegyptiacam scribendi rationem ad pronuntiationem „mir" proxime accedere. Conferas sis = אֵל Deus; hunr = חור hōr nobilis, bunl = Βωλ, et sexcenta alia hujus generis exempla. Quod ultimum citavi, hoc occurrit in Verso pap. Anastasi III, 1, ubi sermo est de laboribus ab Ebraeis in palatio Menophthae praestitis: , operae multi sunt elaborantes Zamalan exterum Pharaonis – vivat salvus sanusque. Equidem hoc esse ampliativum substantivi צֶלֶם zelem (metathetice zemel) ad denotandam colossalem regis figuram, qualis in exteriore muro caelari solebat. – Ergo de pronuntiatione vocis „miñur" = „mir" minime dubitandum. Similem vocem eamque compositam praebet Athanasius Kircher: ⲤⲞⲨ-ⲚⲀⲠ Myrrha, a voce ⲤⲞⲨ ✶ „stella" et ⲚⲀⲠ, quae coptice non exstet, sed aperte = נֵר est.

Persimile huic composito est ⲤⲨ-ⲖⲈⲚⲰⲚ stella telluris, hucusque inexplicatum. Equidem censeo, nil esse aliud nisi [hieroglyphs] ⲥⲟⲩ-ⲣⲁⲛⲟⲩⲛ „stella altrix"; nam passiva ejus radicis acceptio dat ⲣⲟⲟⲩⲛⲉ, ⲗⲁⲟⲩⲛⲓ „alumna, virgo". Reliqua exempla ⲥⲟⲩ-ⲛ̄-ⲟⲩϩⲟⲣ Canicula; ⲥⲟⲩ-ⲛ̄-ϩⲧⲟⲟⲩⲉ Lucifer, ⲥⲟⲩ-ⲛ̄-ⲣⲟⲩϩⲉ vesper (Ἕσπερος), ⲥⲟⲩ-ⲛ̄-ϩⲱⲡ Orion dilucidiora sunt, quam ut explicatione egeant. Solum ⲥⲟⲩⲣⲟⲧ stella Veneris difficultatem excitat. Potest derivari a radice ⲣⲟⲧ, ⲣⲱⲧ crescere et ad phases hujus planetae alludere, sed etiam ⲟⲩⲣⲧ rosa („nardi" in litteris meis ex Aegypto scriptis) quocum consentit ϝρόδον) potest afferri, nec non ⲟⲩⲣⲟⲧ alacritas, id quod cum „rosa" videtur cohaerere.

Jam quaeritur de scriptione [hieroglyphs] juma = [hieroglyphs] mare. Cujus de vi ac sensu nemo Aegyptologorum ne momentum quidem temporis haesitet, transeo ad ulteriorem sciscitationem, ubi hoc mare situm fuerit, ab quo Mirjam nomen suum traxit. Fateor, me statim de Nilo cogitasse, utpote qui saepissime juma nuncupetur. Veluti in narratiuncula haud illepida, in pap. d'Orbiney exstanti, quam „duorum fratrum" appellant. Quum Bytes, frater junior, in valle ilicum, deorum misericordia feminam pulcherrimam accepisset, dei Cnuphidis arte creatam, dixit ei: „Cave prodeas e tentorio!" Sed illo absente, novitatis curiosa prodiit. At heu! quantopere Fluvius pa-juma (ὁ Ποταμός) eam statim adamavit et persecutus est usque ad limen tentorii! Cincinnum saltem ejus arripuit atque ad portum deduxit, ubi lotores pharaonici ob odorem ejus diu incerti altercabantur. Neque solum Fluvius integer, sed canalis ex eo derivatus, hodiedum Fa-jum.

STA MIRJAM-STELLA MARIS

Arabibus quoque quum Nilus audiat el-bah'r-mare, ob exaestuationem ripas occulentem, mihi quidem ne minima quidem dubitatio surrepsit, quin ad Nilum nomen Mirjam sit referendum. Neque audiendi sunt vero, insulam Rhodam cum Nilometro theatrum esse, in quo scena illa notissima Mosis infantis expositi fiscellaeque a sorore diligenter observatae fuerit. Nam ut caetera taceam, quonam pacto fieri potuit, ut ne fiscella undis fluvii exaestuantibus abriperetur? Stagnantem potius aquam, a Nilo derivatam Jochabed mater Mirjamque soror debuerunt eligere, cujus in papyrione (ἄχει, LXX apud Jesaiam XIX 7 ἄχει τὸ χλωρὸν Hieronymus achi viride, additum voci πάπυρον — hieר ἕλος, carectum, papyrion) fiscella scirpea (Θωβ-σύφ) ש תֵּבָה - [hieroglyphs] tebut, ΘΗΒΙ fiscella סוּף - [hieroglyphs] θρύον, juncus (qemā) seposita fuit. Sed quid pluribus opus est argumentis, quum nativa Mosis sedes e pap. Anastasi luce clarior appareat? Revera Huïs scriba pag. 27, 6 ita Mosen adfatur: [hieroglyphs] [hieroglyphs] [hieroglyphs] „Dico tibi qualitatem (terrae alienae) Ainini (Aean Plinii cf. Bruxii lex. geogr.), nonne scis ejus instituta? (Porro) Nachas (et) Rehuburath, non vidisti eas inde a nativitate tua (?)". Certo, quis affirmaverit, his duabus urbibus seu sedibus, quae signo [hieroglyph] terrarum alienarum vel a peregrinis cultarum munitae sunt, alias quasdam quam Aegypti orientalis plagas denotari? Videamus.

quid hodiedum illic in situ reperiatur. Quum locus Nachas vocatus determinativo aquae effluentis [hieroglyph] et territorii irrigati designetur, de serpentinis quas vocant cogitandum est, quia vox „nachas" = נָחָשׁ „serpens" eodem vergit et revera urbs Nechesiâ ad occidentale maris rubri littus invenitur, in Ichthyophagorum regione, eodem quo Thebae latitudinis parallelo. Accedit, quod alter locus Rehubu(rath), si elementum ra negligitur, quod ad ro „os" pertinet, proxime cum (Tell-el-) Rigabeh convenit, cujus radicem facile ex etymo רָחָב „latum vastum esse" elicere queas, ita ut Rehubu-ro significet „vastum ore esse". Atqui revera in frugifera illâ terrae Gosen regione, quam canalis a Nilo deductus irrigabat, hodiedum sunt lacus late patentes, vicum Tell-el-Rigabeh inter et antiquissimum aggerem, quibus nomen est Bir-ras-el-wadi „puteus principalis (capitalis) τῆς vallis (Wadi-Tu-mil-ât). Hic ergo Moses natus et in fiscella scirpea expositus fuit, non in canali ipso, sed, ut Septuaginta interpretes innuunt: καὶ ἔθηκεν αὐτὴν (τὴν θίβιν) εἰς τὸ ἕλος παρὰ τὸν ποταμόν - exposuitque eam in carecto ripae fluminis וַתָּשֶׂם בַּסּוּף עַל שְׂפַת הַיְאֹר, quarum vocum omnia elementa aegyptiace quoque servantur. ([hieroglyphs]).

Jam disquirendum est, an nomen „stella maris (cf. „marée" Gallorum) apte indatur personae. Provoco ad titulum [hieroglyph] „stella utriusque terrae", qui a rege Pastorum primo: Salati ejusque successoribus assumptus est, qualis exstat in monumento a vico Tell-Mogdam (קדם cf. Mogreb occidentalis!) oriundo: [hieroglyphs] „Deus bonus, stella utrius-

que terrae, filius Solis: Schalathi, Sutecho, domino Havareos, amatus." Cf. „Manetho" meus p. 249, ubi שַׁלִּיט Σαλίτης, Josephi sub Apophide rege titulus, utpote Regentis", memoratus est. — Neque solum viri, sed etiam feminae hoc titulo „stella" donari consueverunt. Ne multus fiam, unum exemplum attulisse sufficiet. Quum in Aegypto versarer, omnium in ore erat puella quaedam nobili ex familia — „comitissa" et erat et audiebat — quae vulgo „stella Albana" vocabatur, quia diutius in balneis Albanis versaretur, ob eximiam albedinem pulchritudinemque, fortasse etiam ideo, quo magis homuncio ibidem commorans, „pus virus atque venenum" (ἰχῶρ-quattuor) advenis adspergens, ob hanc venefica natura quasi daemon differret. Quum semper oscitanti garriret ore, merito illi obveniebat cognomen „os vastum", sicuti latomiis montis Troici, Ta-ro-vu = Τροία, Tura, λιοrι...

Jam ad seriora sereonioraque transeundum est. In notissimis est, patres ecclesiasticos nomini Beatae Mariae (Mirjam) Virginis homagia sua et equestri et pedestri sermone obtulisse: Ut ab hoc incipiam, „Sti Bernardi prooemium (homilia II) in medium protulisse satis erit: „Nomen Virginis Maria(m) quod interpretatum maris stella dicitur et Matri virgini valde convenienter aptatur. Ipsa namque est praeclara et eximia stella, super hoc mare magnum et spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis." Idem in tertia parte hymnus S. Casimiri: „Salutaris stella maris, Summis digna laudibus, Quae praecellis cunctis stellis, Atque luminaribus." Similiter in Officio Beatae Mariae Virginis canitur:

Per te, Mater gratiae, Dulcis spes reorum, Fulgens stella maris, Portus naufragorum; Patens coeli janua, Salus infirmorum, Videamus Regem, Aulaï sanctorum". *Agmen claudat Antiphone tempore Adventûs cantata:*

Alma Redemptoris Mater, quae pervia coeli
Porta manes et Stella maris, succurre cadenti,
Surgere qui curat, populo. Tu, quae genuisti (peperisti),
Naturâ mirante, tuum sanctum genitorem,
Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud „Ave", peccatorum miserere!

Qui versus hexametri quum ad Classicorum quos vocant scriptorum cultiorem formam propius accedat, sperari potest, eos vel a profanis cum sapore aliquo gustatum iri. Sed de forma non agitur hic; id unum in citandis sacris hymnis ob oculos sistere volui, unanimiter, sive traditione quadam, sive perspecto idiomatis ebraïci caractere, perantiquam illam [illegible] Mirjam lexicos explanationem ab ecclesiasticis porrigi.

Qui consensus nunc plus sibi ponderis postulaverit, postquam ex geminâ nominis Miñrjam *scriptione, quae in stelula nostra exstat, argumentum quod vocant „ad hominem" emicuit. Quodsi quis objecerit, ultima ejus scriptionis signa haud ita bene in monumentulo distingui, facere non possum quin concedam. Sed ne nimium dubitationi indulgeatur atque tribuatur, causas alterationis vel devastationis investigare necesse est, id quod nova in paragrapho fiet.*

Sequitur nomen proprium Mirjam altera ejus denominatio, quae primo adspectu difficillima enucleatu, immo inextricabilis esse cuipiam videatur. At propius inspicienti vestigia quaedam apparent, ad bonum successum tuto conductura, si quidem lentulâ microscopicâ paullulum uti volueris. Primum in memoriam revoco, totius faciei expositionem, qualis hîc praeter consuetudinem praebetur, strictissimae interpretationis esse, quia haec regulae exceptio a profilis alias occurrentibus quam maxime differt, et a sculptore tanquam correctura postea supplata est. Deinde ad repraesentationes pag. 17 VIII et VII lectorem ablegaverim, ubi musices et saltationis emblemata quaedam ob oculos sistere placuit. Et ab his incipiam, Besas ille Βησᾶς, a tripudiando בוס „bus" dictus, seriore aevo cum Arione Graecorum amalgamatus est, unde nomen compositum idemque tautologicum Βησ-αρίων var. Βησσαρίων, quod inter alios Cardinali celeberrimo et de Palaeologorum familiâ optime merito obtigit, sicuti in tractatu meo de musicâ veterum Aegyptiorum fusius exposui. Attendas quoque saltatricibus et cantatricibus ibidem depictis (VIII et VII p. 17), quarum una praesertim, elevatis manibus, capillis in formam desinentibus et cum insriptione (ΣΟΤ verbă annuntiata aeg-

nignissima est, cui attendatur. Repetit precem i, affer!" ad regem Sethosin I, Sesostridis patrem; quid afferre cupiat, haud ita obscure declarans manibus ad accipiendam remunerationem obtentis. Est antiquissimum ejus generis exemplum, quod hodiedum in Aegypto viatorem clamore „baeschisch!" persequitur, quam vocem a radice בקש poscere, reduplicata tertia radicali, descendere credo, nempe ut „flagitandi" sensus insit. Haec igitur cantatrix capillos eodem modo dispositos ostendit, quo Aramaei Serapenses, de quibus in „Inscriptt. Aegypto-aramaeis" fusius egi, Asiaticam ejus capillationis originem (Xerxis añō IV mense Mechir = añō III satrapiae fratris ejus Hachaman (Ἀχαιμένης) fuisse probans.

Quod ad titulum hujus puellae cantatricis, audit mert melet, ⲟⲩⲉⲗⲗⲉ, ⲟⲩⲏⲗⲗⲉ „modulatio, chorda musica". Sed oculus determinans ad radicem ⲂⲀⲖ, ⲂⲀⲢⲀ(-ⲖⲒⲰⲚ) ⲂⲈⲖ oculus nos allegat, atque reverā interdum varians scriptio bal, bar, bel „oculus" occurrit. Quin etiam ⲂⲈⲖⲖⲈ, ⲂⲈⲖⲖⲎ, ⲂⲖⲖⲈ „caecus" ab eadem radice deducitur, quamquam primo adspectu haec significatio contrarium quid denotare videtur. Sed moneo, vocem „caecus" proprie unius „ca" oculi" ecus = ocus Auge, oculus" hominem indigitare et nonnunquam, ut in nostratium „Stime-stum", „schlicht-schlecht", Fenster-finster", oppositum sensum derivatis indi. Accedit, quod cantores et harpenistae apud Aegyptios plerumque caeci repraesentari videntur, ita ut „musicus" an-

liquior ejus vocis notio fuisse statuenda sit.— Quod additur [hieroglyph] asu, hic non ad aera „chorus" referendum est, sed ad plagam australem; namque antithesis exstat in [hieroglyph] vel [hieroglyph] „cantatrix septentrionis", cui et ipsi titulus [hieroglyph] melet, bellet inditur (cf. pag. 17 VII-a)

Videamus nunc, quid ex titulo virginis Mirjam in stelula nostra devastationi superstes sit. Photograma ostendit initiale signum [hieroglyph] et finale determinativum [hieroglyph], ita ut restitutio [hieroglyph] pro certa sit habenda. Quid autem aptius de virgine Mirjam potuit praedicari, quam eam vatem, vaticinatricem, cantatricem fuisse? Audiamus e textu sacro Exod. XV 20 sqq.: „Sumpsit ergo Maria(m) prophetissa, soror Aharonis, tympanum in manū suā, egressaeque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris. Quibus praecinebat dicens: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem ejus dejecit in mare!" Jam tympanum illud, quod in monumentulo nostro Mirjam manu sinistrā tenet, dum dextra pulsatura esse videtur, satis superque illustrat locum modo citatum, ita ut nobis quoque triumphalem cantum intonare liceat. Vox תף thoph, τύμπανον (τύπτω) ab antiqua radice [hieroglyph] tab, [hieroglyph] tab-tab, in copt. ΤΒ, ΤΕΒΙ quadrans, as, minutum, ὀβολος (quasi „procusum"), ΤΟΒ signare, ΤΩΒΙ later (impresso super regis nomine) ΤΟΠ-q signum, ΤΑΑΠ-Ε desiderium pungens etc. servatur. Similiter hodiedum Alnearum chorus tympanum simplex „darabucam" mantinet, a voce [illegible], quae in monedis est.

Neque tympano contentus artifex monumentuli nostri harpam quoque adjunxit, duabus protomis conspicuam. Una protome deae Hathoris est, quae utpote musices fautrix, harpis plerumque ad pedem ornatus causa additur. Vocatur harpa nomine Aegyptio … -bent ΒΟΙΝΗ, ΟΥΟΙΝΙ cithara (nablium est … נֶבֶל nefel, et ϬΙΝΗΡΑ = כִּנּוֹר aeg. scriptum … "Kenuanaur") et respondet instrumento apud Josephum et Jamblichium de myst. sic descripto: ἐν Αἰγύπτῳ τὸ βυνί (τε-βουνί cum articulo praefixo) ὄργανόν τι τρίγωνον ἐναρμόνιον, ᾧ χρῶνται οἱ ἱεροψάλται. — Sed praeter Hathoris caput alterum harpae postea a manu serioris superpositum est sic …, quale revera saepissime in harpis conspicitur et a me in principio hujus paragraphi repetitum ostenditur. Haec additicia figura, licet per se genuina, pars legendae (Mirj)am … obscurata et vix logibilis reddita est. — Habeatne Mirjam capitis insigne, haud ita tuto potest asseverari; sed nullus dubito, quin vestigia servata florum hunc in modum dispositorum … sertum seu fasciculum (rosarum?) indicent. Nam in effigie columnae mediae partis superioris caput τῆς Mirjam simili serto seu fasciculo florum apparet ornatum, et ubi ejus protome isidem omnes alias superat et summum fastigium obtinet, sic hujus personae venerandae enucleatio hoc meum quoque opus quasi coronare dicetur. — Neque solum vatis sacrae, sed etiam virginitatis gloriâ Mirjam „stella maris" ditata fuisse videtur.

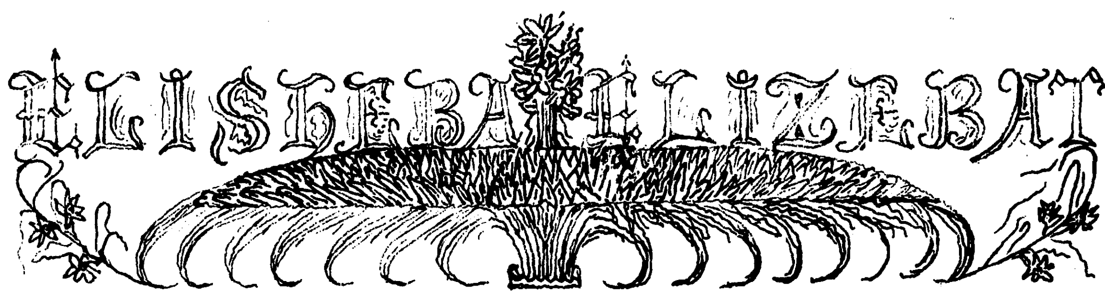
Extat enim, ut apud Aprium (Per Gosen ad Sinaïn p. 395 f. 185) fusius narratur, excelsus mons et pulcherrimus adspectu, cui nomen est apud Arabas Jebel-el-Bint بنت „mons virginis". In ejus apice nunc quoque manent muri pervetusti, quos ad Capellam Beatae Mariae Virginis Aprius pertinere autumat. „Quoad situm se habet Jebel-el-Bint ad giganteum Jebel Serbal (mea quidem sententia eundem cum monte Dei Choreb), quemadmodum Jebel Katherîn ad Jebel Mûsa'. ... .". Aliter vocatur „Jebel-el-benât", unde narratiuncula haud illepida orta est, quae a Burckhardtio traditur: „Duas fuisse puellas sive virgines Bedavinas, quae, ut effugerent matrimonium cum viris displicentibus, in montes se recepissent, unde, crinibus suis invicem colligatis, ex suma rupe in profundum se conjecissent." Perspicuum est, hoc ultimum pertinere ad seriora tempora, quibus virgo ab amasio petita hanc sibi mortem conscivisse ubivis narratur. Veluti in Palatinatu, apud vicum Dahn (Tahuni?) apex supereminens et proclivis nomen gerit „Jungfernsprung" „saltus Virginis" atque venator quidam anonymus ibi partes agit persecutoris. Sed hac additiciā narratiunculā omissā restat nucleus rei in eo consistens, quod „virgines" id fecisse dicuntur. Equidem non ad capellam Beatae Mariae Virginis Novi Testamenti, sed ad Mirjam nostram Veteris T. pertinere hanc fabulam crediderim. Nam quid aptius erat, quam ut Mirjam ἱεροψάλτρια ex adverso monti Choreb sisteretur eique sacellum in perpetuam memoriam dedicaretur?

Jam accedit, quod ad pedes montis el-Bint aliud quoddam aedificium ruinae indicant, et ipsae summam antiquitatem testantes. Saltem Ali, qui Aprio a conductu erat (cf. not. ll. 441), tale quid affirmabat; Aprius ipse non animadvertisse se ait.

Jam, si hanc traditionem omni qua decet observantiā dignamur, id menti nostrae inhaerebit, ut revera illic monumentum duplex τῆς Mirjam exstare credamus. Quod ad nomen Bint, id ipsum hieroglyphice scribitur [hieroglyphs] „Benut (Anta sive Anatha, nomen filiae Sesostridis primigenitae) var. [hieroglyphs] „Bath-Anath" ita ut duplex forma, et status absoluti בְּנָת = בַּת et constructi servetur (quae aegyptiace semper in unam confluxit, ita ut nunquam בְּנָה benek inveniatur). Veluti nomen filiae regis ad Tigridem regioni [hieroglyphs] Buchtan (cf. hodiedum „Isaï-Buchtan" et a Moltkejo nostro „Buchtan" vocatam) imperantis audit [hieroglyphs] „Bendh-rest", quasi esset „filia laetitiae"; sed revera audiisse eam [hieroglyphs] Bendh-rôsch בְּנָת־רֹאשׁ „filia capitis" (cf. „Minerva" et „Ben-jamin" „filius dextrae") in tractatu academico demonstravi, Sesostridi II Ramessi XII eam legitimo matrimonio conjunctam fuisse ostendens. — Ut ut res se habet, ob pluralem formam el-benāt (בָּנוֹת ?) cogito interdum de nomine instrumenti [hieroglyphs] „benat = harpa", vel de plurali vocis בִּינוֹת, בִּינָה „mens, intellectus". Nam re vera Mirjam Mosi a consiliis nonnunquam fuisse, e textu sacro haud ita artificiose concluditur, utpote quae, tanquam illius familiae prophetissa, vel auctoritati Mosis obstiterit, quum de praeferentiā „Aethiopissae" ageretur.

Neque tamen ejus contra fratrem cum fratre Aharone mussitatio murmuratioque impune facta est, quum ob id ipsum Mirjam leprâ correpta et per septimanam a caeteris seclusa fuisse Exod.-Num. XII 1sqq. disserte dicatur: Locutaque est Mirjam (Maria) et Aharon contra Mosen propter uxorem ejus Aethiopissam (ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίσσης – quod addunt LXX: ἣν ἔλαβε Μωϋσῆς, ὅτι γυναῖκα Αἰθιόπισσαν ἔλαβε nil nisi glossema Septuaginta interpretum pro nihilo faciendum) et dixerunt: „Num per solum Mosen locutus est Dominus? nonne et nobis similiter est locutus? Quod quum audivisset dominus (erat enim Moses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra) statim locutus est ad eum et ad Aharonem et Mirjam: „Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis!" Quumque fuissent egressi, desendit Dominus in columnâ nubis et stetit in introïtu tabernaculi, vocans Aharonem et Mirjam. Qui quum îssent, dixit ad eos: „Audite sermones meos: si quis fuerit inter vos propheta (נְבִאֲכֶם „si vos prophezatis!") Domini, in visione (ecstasis בַּמַּרְאָה) apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum. At non talis servus meus Moses etc." Iratusque contra eos, abiit. Nubes quoque recessit, quae erat super tabernaculum, et ecce! Mirjam apparuit candens leprâ quasi nix". Observandum, locutionem Domini: si prophezia vestra Dominica est!, aperte ad titulum τῆς Mirjam respicere ut pote quae Exod. XV 20 disserte מִרְיָם הַנְּבִיאָה „Mirjam ἡ prophetissa" vocetur. Quomodo Mosis intercessu leprâ sit liberata, huc nihil pertinet.

Supra dixi, Mirjam prophetissam virginitatis quoque gloriâ ditatam fuisse. Cui assertioni adversari videtur Josephus ille Flavius, quum in Antiqq. III 10 tradat haecce: ἐμπλήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρῆ τὸν τοῦ Ὥρου ἐκ φυλῆς Ἰούδα πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης ἀρχιτεκτονεῖν πάντων, ποιεῖν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ λιθουργεῖν τὸν λίθον καὶ πᾶν ξύλον σὺν τῷ Ἐλιὰβ τῷ τοῦ Ἀχισαμὲχ ἐκ φυλῆς Δάν. Τοῦτον τὸν Βεσελεὴλ υἱὸν εἶναι Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως διαβεβαιοῦνται καὶ τοῦ Ὥρου, ὃς σὺν τῷ Ἀαρὼν ἀνεῖχε τὰς χεῖρας Μωϋσέως κατὰ τοῦ Ἀμαλήκ. Syncellus de suo adjungit: καὶ πιθανὸς ὁ λόγος. Ἄλλοι τὸν Ὀζιὴλ φασὶν εἶναι ἄνδρα Μαρίας, οὐκ ἔχοντες δεῖξαι πόθεν. Sane, sicuti Ozielis, ita etiam Hori ratio non est habenda, ubi de viro τῆς Mirjam quaestio exoritur. Nam quid de Oziele statuendum sit, isti ipsi flocci putant habendum esse. Quod ad Horum attinet, cujus supra ad calcem Aharonis Levitae mentionem injeci, verisimilior est Josephi Flavii narratio, modo ne filius, sed pater ipse, siquidem Horo filius erat, cum Maria prophetissâ arctius jungatur. Nam quum artifex summae indolis ille [illegible] Serapei fuerit, familiaritas quaedam ei cum prophetissa et harpicine Mariâ intercesserit oportet, qualis in Novo Testamento fuit Josephi cum Maria virgine matrimoniale vinculum, non commercium. Quod revera obtinuisse, credat (per me licet) „Judaeus Apella" vel „Aprius Joseph"! Neque τῆς Mirjam, neque duarum comitum Debarjah et Elischeba Zebat, nostro in monumentulo infantes vel liberi adinveniuntur.

Anituma virginis Mirjam προσκυνεῖ τὸν ὅμοιον καὶ χόριον θεόν femina, quam insontissimam quinque dramatis personarum appellare liceat. Dux enim et pater familias: Moses-Osarsyphus, ob homicidium ab eo patratum expiatione lustrandus erat. Frater ejus, Aharon Levites, quamvis coram Deo invisibili hců loci officiatus, tamen in peninsula vitulo aureo litaturus, a Deo Moseque idolatriae ergo correptus fuit. Quod ad Zipporam-Debarjam, Mosis conjugem, ignoramus quidem, quanam re Aharonis et Mirjam mussitationem moverit – fortasse mortua demum, ob splendidiorem vel excelsiorem sepulturam – sed e praeferentia, qua in monumentulo nostro conspicua est, fastus quidam et altior spiritus quasi enitet. Mirjam ipsa, quamtumlicet tanquam dei Optimi Maximi Yālrgia et virginitatis gloria praecellens, tamen ob murmurationem contra Mosen leprae maculam poenae loco sibi conscivit, quae Mosis intercessione post septimanariam seclusionem demta est. Quaeritur nunc, num mortem ejus, in statione קָדֵשׁ secutam (quae vox „sanctam" denotat) Elischeba-Elizebat, Aharonis uxor viderit, an ipsa prius mortem obierit.

Stelula nostra postremam exhibet feminam in genua prolapsam ut par antecedentium, absconditam paene ac modestissimam, qualis in floribus viola manifestationis impatiens sibi soli suavissimum odorem exhalare videtur. Neque pro comperto habuerim, quem tenet flosculum dextrâ oculisque admovet, eum non revera e violarum genere esse. Sinistra ejus non in modum caeterarum feminarum supplicantis habitu elevata, sed demissa quasi sedaturae ritu. Quod in capite gerit, neque corona est catechumenes quali Debarjah est ornata, neque fasciculus rosarum, qualis in capite τῆς Mirjam conspicitur, sed simplicissimus violarum decor, capillos bene ordinatos neque vero sumtuose comptos tegens. Quem etiam in superiore parte, columnâ mediâ, deprehendere poteris, simulatque lentulam amplificativam admoveris. Hic quoque protome ejus post protomas fratrierum obvia est, neque abhorret ab hac loci modestia, quod in stelula Vaticani, quam ob oculos sistere me non posse aegerrime fero, nomine suo proprio omisso, solius conjugis Aharonis Levitae mentionem fieri passa est, quasi se indignam habuerit, cujus persona ac nomen juxta „Par nobile fratrum" sisteretur. Atqui fuit Elischeba – Elizebat mulier haud contemnenda vel silentio praetereunda. Nam ut parentes ejus hic omittam, nonne ejus ex utero prodiit Eleazar, Aharonis Levitae in sacerdotio successor? Nonne nepos ejus: Phinehas, Eleazaris filius, vir maxime strenuus exstitit? Jam, num reverâ heîc tam praeclara mater et avia praebeatur, videamus.

Hieroglyphica signa quae ad feminam modo descriptam pertinent, quoad priorem partem bene sunt servata, neque temporis momentum dubitari possit, quin duae primae columnae ferant: id est: „Elisheba" (qua in transscriptione utor litteris Sh = ═, dum Sch = est) quod nomen proprium litterā tenus convenit cum eo cujus Exod. VI.23 fit mentio: „Accepit autem A'haron uxorem Elishebam אֱלִישֶׁבַע filiam Aminadabis, sororem Na'hassonis, quae peperit ei Nadabin, Abium, et Eleazarem et Ithamarem". Consensus textûs hieroglyphici cum ebraïco tantus est, ut vel vocali a, prō Ain ע subscripta in aquila quae secundae columnae initium est, aequivalentem invenerit!

Sed quid huic nomini proprio quoad significationem faciendum? Quod si analogia cum nomine Eliezer, filii Mosis proprio, admittitur, — nil aliud sibi velle videtur Eliezer nisi „Deus meus adjutor(-ium)" — habebimus haud dubie in nomine Eli-scheba notionem: „Deus meus juratio". Nam de numero septinario שֶׁבַע quominus cogitemus, impedit natura intrinseca hujus vocabuli, ut nonnisi in statu constructo, altera voce sequente, usurpetur, quamquam aliunde satis constat, hunc numerum „septem" apud Ebraeos in formulam jurandi antiquitus abiisse. —

Plerumque utitur sacra scriptura voce חַי, praesertim conjuncta cum nomine Dei יְהוָה חַי, sic vivit Deus (ut verum est, quod dicturus sum)" nostrates: „so wahr Gott lebt", proprie „per vitam Dei". Aegyptii quoque similiter anch anaw jusjurandum, quod symbolum in Initiali conspicis.

Sicuti igitur duo hi populi per vitam Dei vel Pharaonis jurare solebant, sic intima vocis „jusjurandum, juramentum, sacramentum" cum nomine Dei connexio non habet quod offendat, estque Eli-sheba „Deus meus juramentum (est, sit)" genuina existimanda. — At cur, inquies, Septuaginta interpretes, quos Vulgata sequitur, nomen uxoris Levitae Aharonis non Elisebam scribunt, sed „Ἐλισαβέθ = Elisabeth", quae forma cum ebraïcâ in priore tantum parte convenit?

Causam hujus phaenomeni, quod inextricabile pridem videbatur esse, nunc primum revelatura est scriptio stelulae nostrae, unde luce clarius apparebit, Septuaginta interpretes praeter exemplaria ebraica alios quoque fontes habuisse, unde sanas notitias haurirent. Quid enim legimus in tertiâ columnâ, quae et ipsa ad Elishebam pertineat oportet, quum nulla jam persona eam sequatur? Dolendum est, textum hujus columnae, quae ad marginem monumenti vergit, temporis injuriâ adeo evanuisse, ut prorsus nihil inde elici posse videatur. Tamen, ubi photogrāma, lentulae ope usus, attentius inspexeris, animadvertes vestigia quorundam signorum ad hieroglypha pertinentium, quae ad bonum eventum nos conductura esse jam visurus es. Est enim signum, quod primum occurrit, duplex, ex duobus hieroglyphis ligaturâ quadam adhibitâ constans: Quae proxime sequebantur, paene deleta sunt; sed signum huic duplici hieroglypho subscriptum, aperte est digitus, qui vocem

determinativi loco comitari plerumque consuevit. Quin haec vox zeba·t eadem sit cum copticâ ⲐⲎⲂ, ⲦⲎⲂ, ⲦⲈⲂ „digitus", unde etiam ⲦⲂⲀ „myrias", nemo in dubium revocare ausit. Neque minus inter omnes constat, ⲦⲰⲂ signare, ⲦⲀⲞⲂ signari, ⲦⲈⲂ-Ⲥ sigillum, cum multis variantibus ad eandem radicem pertinere, sicuti apud Graecos δακτύλιον et δάκτυλος intume cohaerent. Denique quis iverit infitias, ebraïcam vocem אֶצְבַּע „digitus", litterâ [hieroglyph] = א tenus, quae apud Aegyptios quoque prothetica est, eandem esse cum [hieroglyphs] gener. femin.x? Annulum quoque signatorium saepius addi, docet exemplorum multitudo, veluti in Collect. Brugschii II tab. LXXXIV, ta legitur: [hieroglyphs] „(In parte australi-occidentali urbis) Teb·t (Tebu ⲀⲦⲂⲰ, hodie Edfu), namque cupiebat deus (Sol-Tum) facere sigillationem consiliorum τῶν θεῶν". (Nota lusum verborum „teb"). Ex his sequitur, nomen Dei El et cum sheba „juramentum", et cum zeba·t „sigillum" aeque convenienter potuisse conjungi, ita ut notio inde exsurgens haud ita multum differet, sive Eli-sheba „Deus meus est juramentum", sive Eli-zeba·t „Deus meus est sigillatio" (confirmatio)" formaretur. Ergo genuina hujus nominis forma aput Ebraeos אֱלִיצְבַעַת Eli-zeba·th fuerit oportet, quum Septuaginta interpretes tam fideliter Ἐλισαβέθ transcripserint, nisi forte, id quod haud absque bona ratione esset, ex fonte aegyptio eos hanc nominis formam hausisse statueris. Sed jam ad alia transeundum est.

x Cf. vox טַבַּעַת annulus signatorius.

Quae sequuntur in stelulâ nostra nomen duplex Elisheba-Elizebât, ad internecionem quidem paene sunt redacta. Nihilominus accuratius inspicienti signum [hieroglyph] cum particulâ [hieroglyph] n Genitivum denotanti satis perspicuum est, quumque in ultimâ columnâ titulus cum nomine proprio Levi occurrat, caetera quoque possunt suppleri: [hieroglyphs] „mulier (uxor) τοῦ λειτουργοῦ Levi-Pasoï, id est Aharonis". Animadvertas, hic quoque, uti supra, legendae eam partem, quae ad cognomen Pa-soï ὁ διάδοχος (ὁ νόσιος) refertur, pone dorsum personae in genua prolapsae, significanter et de industriâ decurrentem.

Quodsi quaestio injiciatur, cur Aharonis uxor tam amplo protocollo donetur, licet ultimum obtinuerit locum, responsio in promtu est: necesse erat, ut hoc modo designaretur, quia duabus feminis intermediis, tertia demum post maritum ponatur. Namque trium feminarum chorum ducit Debarjah, Mosis conjux, et idcirco legendâ [hieroglyph] „domina domûs" ter insignita, ita ut Aharon, Mirjam et Elisheba-Elizebat quasi ad regimen illius pertinere videantur. Haud ita absonum est praesumere, hanc Debarjae praeferentiam et vivae et mortuae mussitationem et murmurationem Aharonis et τῆς Mirjam bona ex parte contraxisse, uti jam supra suspicatus eram. Fueritne Elisheba-Elizebat inter querulantes, nescimus; sed minime probabile est, eam cum duobus aliis trifolium repraesentasse, sive quod inter vivos non jam moraretur, sive ob morum mansuetudinem. Videamus jam, quid huc facere videatur.

In peninsulâ Sinaï, non procul a vertice cui nomen Djebel Mûsa' (cypressi quaedam hodiedum exstant), duplex est capella, viatoris a sinistrâ sita, simplicissimae structurae, quam prophetarum Eliae (Eliahu) et Elisaei ferunt esse. Sane, de Eliae in monte sacro Domini praesentiâ non dubitandum est, quum tradatur I (III) Regg. 8/9: Qui (Eliahus) quum surrexisset, comedit et bibit et ambulavit in fortitudine cibi illius (per Angelum allati) quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Choreb. Quumque venisset illuc, pernoctavit in spelunca. Et ecce etc.

Ex his verbis recte deducitur, Eliahum in montem Choreb confugisse; sed utrum spelunca traditionalis apud cupressos, an alius quis locus deserti mansio ejus fuerit, haud ita compertum habemus. Vel posito, monachos in tradenda hac legenda non a veritate multum aberrasse – quanquam Sanctae Marinae sacellum me de Mosis titulo [hieroglyphs] Marina commonefacit – quid antrum ibi excavatum vel natura subsistens quoad Elisaeum probat? Qui successor quidem ab Eliahu suffectus eumque quoquoversus comitatus est, donec in coelos eveheretur, neque vero unquam peninsulae Sinaï appropinquavit, nam Eliahus eum post fugam et exilium demum consecravit. Sicuti in proverbio est, fumum non esse sine foco ardenti, ita hac quoque in traditione de Elisaei sive peregrinatione sive commoratione, quae probari nullo pacto potest, aliquid veri subesse potest.

Meminerimus, Elisaei nomen scribi אֱלִישָׁע Elischa', eodem fere modo quo vocabulum Elisheba antea satis explanatum. Quum Eliahus, ejus praecessor, in monte Dei comoratus esse traderetur, successorem quoque Elischaeum eodem profectum esse opinati sunt anachoretae atque eo facilius et lubentius nomini Elischebae illic obvio prophetae Elischaei denominationem substituerunt. Quod non invitâ vicinitate contendere ausim. Scilicet Mosis mons (Gebel Mûsa', qui ibi sub nomine Salih-Sancti colitur) idem est, in cujus ascensu duplex illi capella offenditur et medium tenet Stae Catharinae claustrum inter et Gebel Katherîn, quibus nominibus Debarjam, Mosis uxorem, ob cidarin catechumenicam designari supra vidimus. Atqui hic apex: Gebel Katherîn vocatus, longe altissimus est omnium totius peninsulae et Gebel Mûsa' id est montem Mosis mille ducentis pedibus superat. Quodsi igitur Debarjah hac in summitate, Elisheba autem in depressa illa prope cupressos spelunca posita est, erat, quod Aharon et Mirjam contra Mosen ob praeferentiam Aethiopissae murmurarent.

Hoc modo simul explicatur, cur in sequentibus Exodi stationibus de sepultura vel morte neutrius feminae sit sermo. Neque Aharonis legenda deest. Mitto quidem Arabem Edrisium, qui thermas „Faran-Aharun" vocat. Sed ea traditio, quae „collem Aharonis" (cum vitulo aureo) in valle „Wâdi Schuèib (Jethronis)" collocat, majoris est momenti, quia lo-

cus ille propinquus est capellae apud cupressos sitae, quasi dicat traditio, Aharoni quoque, ob scelus idololatriae, poenam esse inditam atque illatam, nempe ut Elishebam eodem loco et tempore amitteret. Sed tempus est, ab excursu in regiones parum compertas suscepto ad solidam basin, Aegyptum dico, redire (via maris: redeundi!). Aharonem Leviten cum Mose et Mirjam ad canalem Nili in valle Tumilât prope lacûs quibus hodie nomen est „Bîr Râs-el-wadi" in lucem editum fuisse, ex antecedenti paragrapho facile colligas. Quaeritur nunc, num Elisheba uxor eadem e regione sit oriunda, an e longinqua domum ejus deducta fuerit. Prior suppositio placet. Namque nomina familiae paternae eodem spectant, praesertim quum de alienâ ejus origine nil tradat sacra scriptura. Ut nomen patris: Ami-nadab „populus meus augetur", fratrum natu majorum Nadab „augmentum", Abihu „pater meus is(est)", minorum Eleazar „Deus adjutor", Eithamar „insula palmae" silentio praeteream, praecipue in eo vertatur cardo, quod Elisheba-Elizebat nominatur „soror Nachaschon". Nam nomen hoc disserte alludit ad vicum „Nachas" = serpentina (aqua), quem Mosis nativum fuisse pap. Anastasi I expresse tradit. Est autem „Nachaschôn" nil nisi ampliativum, quemadmodum Aharon. Filii Eleazaris, qui patri in sacerdotio successurus erat, denominatio prope attingit filii Mosis: Eliezer vocabulum, ita ut ex hoc quoque symptomate arcta quaedam cognatio eluceat. Maxime vero nepotis Phi-nehas.

Phinehas Aharonis Nepos.

Postquam Nadab et Abihu filii natu majores igne coelesti devorati, et in eorum locum minores Eleazar et Eithamar suffecti sunt (Exod. c. X) quae plaga post obitum uxoris Elischebae-Elizebat altera in Aharonis caput effusa est, mox ipse, quamvis virga ejus viresceret, in monte Hor diem obiit supremum, Eleazare filio sacerdotii insignibus rite investito. Jamque prodiit in scenam Eleazaris filius, Aharonis nepos: Phinehas. Legimus enim Num. XXV, 6–13: „Et ecce! unus de filiis Israëlis intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Mose et omni turbâ filiorum Israëlis, qui flebant ante fores tabernaculi. Quod quum vidisset Phinehas filius Eleazaris filii Aharonis sacerdotis, surrexit de medio multitudinis et arrepto pugione ingressus est post virum Israëlitem in lupanar et perfodit ambos simul. . . Cessavitque plaga (pestis) a filiis Israëlis et occisi sunt viginti quatuor hominum millia. Dixitque Dominus ad Mosen: Phinehas filius Eleazaris filii Aharonis sacerdotis avertit iram meam a filiis Israëlis, quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israëlis in zelo meo. Idcirco loquere ad eum: Ecce! do ei pacem foederis mei, et erit tam ipsi quam semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro deo suo et expiavit scelus filiorum Israëlis." Talis vir rei strenuae agendae aptissimus erat.

Revera Num. XXXI 6/7, ubi de puniendis Midianitis agitur, duodecim millia expeditorum ad pugnam mittuntur duce Phinehasi, qui quum Madianitas devicissent omnes occiderunt. Sed nomina regum Evi, Regem, Zur et Chur Rebâque, quod quinquefolium gladii acie trucidatum est, neutiquam admonent regis Jethronis-Raguelis, neque filii ejus Hobabi, qui Mosis invitationi ut secum proficisceretur, adversatus erat. Utrum hoc dissidium, an Qinaeo (cf. Num. X 29-32; XXIV 21,22) a Balaamo praedicta pernicies hujus austeri consilii causa fuerit, incertum. Namque "קֵינִי" non est verum nomen, sed a קֵן „nidus", vocali i derivativa formatum. Quare textus habet: „Vidit quoque Qinaeum et assumpta parabola ait: Robustum quidem est habitaculum tuum; sed si in petrâ posueris nidum tuum et fueris electus de stirpe Qain (melius fortasse: et fueris in dominum nidi) quamdiu? (poteris permanere?): Asshur te capiet". Ex his colligi potest, hoc loco, si quidem de Madianitis sermo est, ut interpretes quidam volunt, regionem Midian usque ad Petram porrectam et prolatam esse, arcem illam naturâ munitissimam Aelanitem inter et Asphaltiten. Utut res se habet, Phinehas quasi executor divini cujusdam praecepti extitit eique a Domino benedictum est.

Nunc ad scriptionem nominis pergendum est: פִּינְחָס Phinehas, quod vere Aegyptium esse jamdudum probavi. Heic loci tria exempla attulisse sufficiet. Lieblinius lex. hierogl. nom. N° 885 distincte fecit „regius scriba, addictus thesauro: Panehasi"

Nota catalogi est: „Scribe of the royal treasury under the King Ramses II."
N° 888: [hieroglyphs] Kazena (פנחס) Panehas", sub eodem rege Ramesso II
Nro 907: [hieroglyphs] „Praefectus urbis et orbis Panehasi", sub Exodi Pharaone Menoptah (exstat apud Lepsium: Mon. III 200) Cf. N^ro 677, 748, 797, 877, 969, 972, 973, quae exempla documento sunt, et „Phanehasi" et „Phinehas" scriptionem Exodi temporibus valuisse.

Quid sibi velit hoc nomen, haud ita difficile est recognitu. Namque gentis Nigritiae constans est scriptio [hieroglyphs] Nehasi-u, ita ut praefixo articulo Pha- vel Phi πα, πε, φι, πι jam evadat illud nomen „Phinehas" et verbo tenus significet: ὁ Μέλας, ὁ Αἰθίοψ, Aethiops". Quod ad „Aethiopissam", cognomen Zipporae, proxime accedere, nemo non videt. Fortasse ambo, et Mosis uxor, et Aharonis nepos ob fuscum colorem tanquam „Aethiopes" designati sunt. Ne in regio quidem catalogo papyri Taurinensis deest hujus denominationis exemplum, quum primus rex col. VIII frag. 97 vocetur [cartouche: hieroglyphs] „Ra-Nehasi" = „Sol Nigritius", quod nomen fortasse ob Solis obscurationem, tempore quo Xoïtes hic thronum ascendit, factam, refertur.

Ex his consequitur, me recte judicasse, quum abhinc decem annos in libro meo: „Moses Ebraeus" p. 70 lectionem Pagemsi (pro Panehasi) rejicerem Exodique tempore nomen „Phinehas" in usitatioribus fuisse et viguisse contenderem. Ast haud ita visum est critico „Schedae centralis litterariae", quae Lipsiae sub auspiciis Zarnckeji prodiit anno 1869 N° 1. Simius hic — sive pithecanthropon sive anthropopithecon secundum Darvinistarum doctrinam vocaveris —

thesin meam de aequatione Mesu-Moses non admittit neque de nomine Phinehas aegyptio quidquam audire vult, quum signum exclamationis ! adjungat. Stultissimus iste criticus idemque ἀνώνυμος adeo rudis est litteraturae, ut ne copticam quidem calleat linguam. Scilicet in lexico coptico servatur vocabulum compositum ΝΕϨⲤ-Ν-ΗΙ „verna" = Nehasi-n-ei „Niger domesticus" (sive „ad domum pertinens"). Quamvis ejus litteraturae generis prorsus rudissimus, tamen mihi opprobrio vertit, quod textum „Vulgatae" citassem! Numquid talis homuncio dignus fuit, qui refelleretur? Sane, nisi ad Zarnckejum refutationem meam; sed is (quae est ejus justitia) remisit, criticum esse virum summae doctrinae affirmans! Ergone Lipsiensibus asinis germanicae litteraturae palladium concreditum est?

Lepsii refutatio Berolinensis.

Post Lipsienses Lepsius Berolinensis in certamen singulare provocatur, non ob merita ejus de re aegyptologica, praecipue ob monumenta diligenter collecta, sed propter nomen „Elizabeth" reginae, quod duabus vicibus inscriptioni ab ipso fictae inseruit. In famosissima ista tabula, ad celebrandos natales Frederici Guilielmi, Borussiae regis, ejusdemque Maecenatis, composita, et super introitum pyramidis maximae, Cheopis dico, inserta, col. VI legitur: „Elisabeth" tanquam reginae nomen. Utpote Palatino-Rhenanus reginaeque augustissimae compatriota, contra hanc scribendi nominis proprii rationem protestor.

Nam, licet prior ejus legendae pars ferri possit, tamen posterior sensu prorsus caret. Neque sibi ipse constat [hieroglyphs] „Lapsius scriba". Scilicet in Museo Berolinensi reginae Elisabeth nomen variantibus non tolerandis scribitur sic: [hieroglyphs] „Alisabadh", quâ in forma, si modo ebraicum vocabuli initium: Eli-scheba comparationis gratia spectatum esset! Neve putes, Ilme Lepsii elucubrationem aegyptologicam judicari quoad scalam trutinamque, quae nunc mihi patet, postquam genuina ejus nominis scriptio in monumento contemporaneo reperta est, id unum urgeo, Lepsii „scribae" fuisse, ut in delineanda augustissimae reginae legenda sibi ipse consentiret.

Accedit, quod in inscriptione Cheopis pyramidi impietate quadam insertâ – scilicet signum duplicis aquilae, orbem terrarum cum cruce tenentis, hieroglyphicum non est, sed ad insigne borussicum pertinet – datum adjunctum est [hieroglyphs] „MMMCLXIV = 3164 post (pro [hieroglyphs]) apparitionem (lege [hieroglyphs]) Sothidis sub majestate regis Aegypti superioris et inferioris: Ba-n-ra Meri-Amen", id est: sub Exodi Pharaone Menoptah. Ut hic omittam, quae in sequenti parte „chronologicâ" fusius tractanda sunt, merito miretur quispiam, auctorem hypothesi suae male vel debiliter tantum fundatae ausum esse nomina Maecenatum augustissimorum immiscere, ita ut pro tot tantisque beneficiis macula correcturae iis adspergatur! Quare qui quam primum istum lapidem e Cheopis pyramide demserit, Lepsii famae optime consuluerit.

Recapitulatio et Conclusio.

Quae in antecedentibus de stelulâ Serapei a me hucusque in medium prolata sunt, vel severissumo, nedum aequo, judici sufficient, unde sententiam ferat. Neque enim casui tribuet, tot tantique momenti personas et denominationes, eodem in monumento obvias, cum iisdem in Sacra Historia traditis verbis tenus congruere. Accedit, quod stelula in Vaticano servata, nominum quidem tantum dyadem, sed personarum triadem praebet, quum Elisheba-Elizebat, qua fuit modestia, se titulo „domina domus του Levi" designari sivit. Huc adde papp. Anastasi I et Lugdun. I 350, in quibus de Mose ejusque secretario Hui fusior est sermo, nec non figurinas illas, pagg. 17 et 80 indicatas, quae comercii Mosis cum regis filio Chamoas rationem reddunt – et habebis materiem satis amplam de primariis Exodi personis. In parte chronologica, quae jam secutura est, novum documentum in lucem protraham, pap. Anastasi III (Verso, ex quo Mosis Aharonisque accurata desriptio apparebit, cum protomis eorum in supremâ stelulae nostrae columnâ mirabiliter consentiens.

Sane, multo prolixior poi val instituti dissertatio; sed quoniam ad alia festinandum est, paucis tantum hic telegisse quaedam sufficiat. Veluti apud Arabes peninsulae Sinaï, quibus nomen est „Gebalije", id est „montanis" traditio servatur, valli (wadi) „Legá" a nomine sororis Zipporae appellationem istam inhaerere. Fortasse id

figmentum esse putaverim, quale supra p. 66 de Pharanitis attuli, Jethronem tanquam progenitorem jactantibus. Quodsi memineris, quod p. 37 de voce [hieroglyphs] ρακα-λαφο(-πι) „caper hircus silvestris (hirsutus, pilosus)" attuli, fortasse huc faciunt. Nam quum Zipporae nomen proprie designet aviculam pipilantem, consentaneum erat, ei capream montanam (quales ibi nunc quoque occurrunt) comitem et sororem addere. — Neque silentio praetereundum, Aristophani hanc vocem ansam praebuisse τοῦ τραγελάφου.

Seriosior est quaestio de Mosis homicidae reditu in Aegyptum. Ne tantopere vageris et ambigas, moneo, bis ferri nuntium (Exod. II 23 et IV 19) de rege Aegypti mortuo; illud sane ad principem Chamoas (שׂר), hoc ad patrem ejus Ramessen II Sesostridem referendum esse videtur, sive impetrata venia, ut exequias amici anno LV patris regnantis mortui faceret, sive amnestia generali promulgata. Certe sub finem regni Ramessis II et initio regni τοῦ Menoptah Mosen cum dignitate in Aegypto versantem ostendent. Hinc diluitur illa quoque quaestio, num Moses ipse praesens stelulam in Serapei catacomba muro infigendam curaverit, an absens miserit. Equidem censeo, Mosen cum fratre Aharone Levi, cum Debarjah uxore, cum Mirjam sorore et cum Elisheba-Elizebath fratria ipsum adfuisse atque hoc monumentum „aere perennius" in memoriam principis Chamoas, Maecenatis et amicissimi, dedicasse. Quonam tempore? sciscitaberis. Respondeo: abhinc 3400 annos! Nam quum annus 55mus Ramessis II respondeat ann. a. Chr. 1522, habebis $\frac{1522}{\frac{1878}{3400}}$!

Pars chronologica.

Falso queritur – ut cum Sallustio exordiar – Aegyptologorum genus, quod tam rara seu potius nulla extent monumenta documentaque, ex quibus absoluta quae vocant data queant deduci. Immo plurima sunt obvia, dummodo dux et imperator inquisitionis sit ingenium animusque. Porro, quandoquidem inter omnes constat, sine chronologia historiam fundamento carere, in eam ante omnia incumbendum atque tendendum esse cuivis facile persuadeatur. Quare equidem jam in prima mea lucubratione aegyptologica, astronomicae quaestioni elucidandae operam navavi. In litteris enim ad Bruxium datis, quas PO XVIII 358 sqq. publicavit, demonstravi, zodiacum sarcophagi sacerdotis Heter tanquam horoscopum anni VII. Hadriani explicandum esse, id quod tabulae demoticae a Stobbarto Anglo allatae haud ita difficile enucleatu reddiderant. Ibidem quinque planetarum in signis zodiaci positionem accurate definivi.

Sacerdotem hunc Heter (ϩⲁⲧⲣⲉ „gemellus") revera Hadriano imperante vixisse, Apidis año CXXI post Christum natum post multum tempus inventi auctorem fuisse et septuagenario majorem diem supremum obiisse, in libro „de cyclo Apidis", cujus rudimenta jam ante tres menses Academiae nostrae vulgavi, fusius exponentur. Hic memorasse sufficiat, non temere in papyro sacerdotis Heter funebri, quod Museum Bulagense servat, sermonem injici de Amenophi illo, Amenophis III Memnonis cognomini, utpote qui in stela Londinensi disserte dicatur Si-Hapu „filius Apidis", ab epochâ tauri sacri hoc sub rege ab eodem Amenophi cognominato Hui consecrato. Quo pacto Amenophis hic, qui idem „Huis" et „Si-hapu = Πάαπις" ab epitomatoribus Manethonis historiae ejus de Exodo genuinae intrusus sit, nempe cum Hui nostro, Mosis secretario et inimico commutatus, in sequenti parte „Exodi primordia", ex professo tractabitur.

Anno 1864, quum Lutetiam Parisiorum venissem, a Vicecomite Derugato, tunc ipsum cum filio ex Aegypto reduce, hospitaliter exceptus cum pluribus Aegyptologis mensae adhibitus sum. Quo in consessu quum quaestio et questus de raritate seu potius nullitate monumentorum vere chronologicorum exorta esset, ad elucubrationem meam supra memoratam ablegavi, adjungens, in Brucxii coll. I tab. XX infra, exstare datum absolutum, siquidem decas a die XXVI^ma mensis Athyr usque ad sextam mensis Choiakh decurrens, intime conjungatur cum scenâ intercalationis, supra delineatâ. Quod volumen quum Derugatus attulisset inspexissetque,

se nihil duplicis calendarii ibi ~~cit~~ deprehendere, parumque aberat, quin deriderer exploderer que, nisi hospitis civilitas tale quid impediisset praesentis. Ex hoc inde momento persuasio mihi insidebat „alta mente reposta", neminem ex istorum coetu datum absolutum unquam inventurum esse. Id quod re atque eventu comprobatum est, quum hucusque ad unum omnes quaelibet chronologiae vestigia talpis caeciores praeterierint.

Anno post prodierunt „Zodiaci Tentyritani „Les zodiaques de Denderah", mémoire où l'on établit que ce sont des calendriers commémoratifs de l'époque gréco-romaine". Quo in opere id mihi demonstrandum proposui, ut horoscopos esse probarem: rectangularem nativitatis Tiberii Caesaris, ad diem XVII^num^ Novembris = XXI^mo^ mensis Athyr in calendario Alexandrinorum fixo, rotundum in tecto templi obvium, ad I^mum^ Septembrem = I Thoth calendarii vagi respicere, unde Cleopatra novam aeram tanquam Θεὰ νεωτέρα Ἶσις inchoavit. Ergo, quum annus XXI^mus^ Tiberii bis sub designatione LKA occurrat, et Cleopatrae anni in numis duplices numerentur inde a sedecimo = 36 ante Christum natum, epocha utriusque zodiaci certo definita et distantia temporalis septuaginta annorum fuisse demonstrata sit. Quid his resultatibus amabilissimi collegae opposuerunt? Nil nisi absolutum silentium!

Ne Dümichen quidem, qui abhinc paucos annos murum templi Tentyritani mole arenarum liberavit et graecam inscriptionem in Σεβαστῇ desinentem detexit, hac occasione oblata, mei de eodem Σεβαστῇ fati mentionem facere dig-

natus est, quamquam anno 1866, quo ei Monachii versanti librum meum de Zodiacis donaveram, valde eum comprobare visus. At non licuit, quid sentiret, in medium proferre, quippe qui in verba magistri jurasset. Lepsii dico, de cujus systemate jam prolixior sermo futurus est.

In volumine, cui titulus „Chronologia Aegyptiorum" Lepsius, jampridem Theonis Alexandrini de Sothide loco nixus, fundamentum totius suae chronologiae statuit, esse Theonis Μενόφρεως in Μενέφθεως corrigendum et ad Exodi Pharaonem Meneptah, referendum. Non animadvertit vir doctissimus, nomen regio epochalis in duobus codicibus occurrere, hic Μενόφρεως, illic Μενώφρεως scriptum, unde sana cujusvis philologi critice statuet, vocem Menophreos pro genuina habendam esse. Neque Herodoti Μοίρῑ τετελευτηκότι animum advertit, quae locutio cum Theonis Μενώφρεως λῆξις apertam continere aequationem cuivis videbitur. Porro, quum lapis Elephantinensis ferat: die duodetrigesimo mensis Epiphi Sothin apparuisse, quod datum año ante Chr. nat. 1477-1477 respondet, illico convertit in mensem Payni, nempe ut chronologiae suae concordantem redderet. Quam ob correctionem merito a Vicecomite Derugato correptus est, dicentis, non esse talem corrigendi maniam pro genuina monumentorum interpretatione habendam. – Denique, ut alia arbitrarie ab eo correcta silentio praeteream, inscriptionem a Bruxio allatam demoticam, annum XV^mum^ Apidis = annis XIV et XI (Ptolemaei XI et Cleopatrae III) ferentem, statim cogitat de corrigendo dato in X^mum^, ut suo Apidis cyclo congruat.

Culminat autem Lepsii chronologica ratio in eo quod dicit, ex Amenophibus regibus - plures enim traduntur nominis Meneptah - a Theone Sesostridis filium designari, quia celeberrimus fuerit, quasi coelestium astrorum motus ad claritudinem hominis cujuspiam respiciat! Perinde est, ac si quis celeberrimum quemque Aegyptologorum adeat, inde lucis quidquam se adepturum esse ratus: misere eum spes falleret, si quidem oraculum istud roganti mutum foret, nullâ longioris textûs analysi se quidquam pollere, testatum.

Bruxius, quo est acumine in indagandis singularium vestigiis, anno 1864 librum edidit cui titulus est: „Materialia Calendario veterum Aegyptiorum reconstruendo inservitura", quo in opere multa sunt congesta discussaque, quae ad chronologiam sanam pertinere videntur. Auctoris sententia finalis in eo consistit, ut duas añi fixi formas statuat, solum quoad initium diversas. Haec sententia, licet ex ea nunquam dati cujusquam absoluti recuperatio possit sperari, tamen tolerabilis erat, quamdiu monumentali de ea re doctrina destituebamur. At postquam anno 1866 a viris doctissimis Lepsio, Reinischio et Roeslero decretum Canopicum sive inscriptio Tanitica in Europam allata est, Bruxius, et cujus systema hoc textu explicitissimo funditus eradicetur obstinacitatis est arguendus, quod in sequentibus suis libris falsae theoriae perpetuo faveat atque aures oculosque luci occludat. Ne temere judicare videar, ex novissimo quodam ejus libro quaedam afferantur.

In „itinere ad oasin magnam" pagg. 39/53 infallibile argumentum theoriae suae in textu pap. Bulagens. N^ro II reperit, quia ibi de inundatione Nili die 15mo mensis Mesori sit sermo, viginti dies ante primum Thot! Quasi phaenomenon hoc non alio quolibet die anni vagi debeat possitque evenire! Re vera nobis monumenta hucusque plura eaque diversa data apparitionis Sirii heliacae et Nili exundationis revelaverunt: veluti Tanitica I. Payni, lapis Elephantinensis XXVIII. Epiphi, cur non etiam XV. Mesori vel XXIII. Thot? Associat sibi Carolum Rielium, „Anni Ramessidarum solaris et siriaci" auctorem, licet hic quatuor anni formas statuat diversis epochis respondentes. Quod ad pag. 53 attinet, ubi plures templi Tentyritani textus citantur, ad probandum annum Sothiacum, mera est mutuatio tractatus mei: „Periodus sothiaca sive siriaca", quadriennio ante impressi, sed pertinaci silentio praeteriti. Eodem modo mutuatur pag. 42 explicationem meam vocis Μεσορή apud Plutarchum obviae, jam anno 1863 factae, nominis mei nulla mentione injectâ. Ibidem longior excursus (p. 54) fit de aenigmaticâ scribendi ratione, qualis in extenso Darii textu et alias Oasis praebet, sed sedulo tacetur, me jam anno 1866 in ZA ejus mysterii velum maxima ex parte sustulisse. Similiter (cf. „Tria calendaria festorum") explicatio mea vocis aethiopicae Ἀστάπους = τὸ ἐκ σκότους ὕδωρ, ad denotandum Nilum, a me jam anno 1869 exhibita (in tract. acad. „de stela regis Pianchi" (= Ammeris Aethiopis)) a Bruschio ἀνωνύμως citatur tamquam novum sui ipsius commentum. Quousque tandem...

Equidem ex textu Taniticae corollaria quaedam desumsi, quae sub titulis „Dies intercalares Euergetis I et Augusti" – „Periodus Sothiaca sive Siriaca" – „Nechepsos, Petosiris et Triacontaëteris" – „Tetraëteris veterum Aegyptiorum", inde ab anno 1874 in Transactionibus Academiae Monacensis apparuerunt. Maxime vero in opere autographo: „Chronologia Aegyptiaca", quae ineunte año 1877 meis sumptibus in lucem prodiit, illud Taniticae duplex datum: „I. Payni = apparitio Sothidis" año IX Euergetis I ansam mihi praebuit, completam trium periodorum seriem inde a Byte usque ad Hadrianum per 4380 annos perductam contexendi. Quod opus hucusque a collegis sedulo tacetur. Quin imo, tres ex his, quibus librum meum transmisi, diverso quidem sed in essentia concordanti modo de hoc opere siluerunt. Unus, Francogallus natione, pro gentis ejus civilitate, se recepisse saltem documentatus est, cecula quadam de scarabaeo tanquam aequivalenti remissa. Alter, Anglus natione, ne syllaba quidem se accepisse me certiorem fecit. Tertius, Ebraeo-Germanus, conviciis etiam donatorem oneravit. Quid his sociisque eorum faciundum putas? Sane, nulla alia agendi ratione melius clariusque ostendere potuerunt, se quoad chronologicas quaestiones et solutiones insanabili quadam caecitate ferilos esse. Quare ipsi quoque oblivioni tradantur oportet. – Age jam demonstrem, istos in rejicienda mea Chronologia simul τὴν Χρονολογίαν repudiasse, neque unquam ex his quemquam absoluto dato eruendo parem fore, quia indicia monumentorum documentorumque negligant.

Exstat apud Youngium (Hieroglyph. tab. 7 mediā) fragmentum ex basalte fusco, „brought from Egypt by E. Wortley Montagu esqu." Scena illa repraesentata ostendit regem Psametichum I [hieroglyphs] offerentem munera panum figuris symbolicis trium mensium Mechir, Phamenoth, Pharmuti. Prima est [hieroglyphs] vir cultro munitus, quem legendae [hieroglyphs] in „Zodiacis Tentyritanis" respondere demonstravi. Revera ⲙⲁⲛⲓⲣⲟⲥ „coquus et stella polaris" sectionem anni indicat, quae cum sexto mense apparet, et alias lectio pap. Anastasi I [hieroglyphs] Tubachi, si cum ebraico טָבַח dhebach „immolare, mactare" et Arabum „tabach-coquus" contuleris, similem notionem administrat. Stella vero polaris, vulpe seu cane aureo (שׁוּעָל jacal) designata, ibidem medium coeli polaris obtinet, ideoque uterque, et Mekir et jacal, pro mense sexto usurpatur. — Altera figura symbolica constat ex uno quidem corpore humano, sed duplici capite taurino praedita est, nempe ut [hieroglyphs] [hieroglyphs] „duos pedissequos hippopotamae Menat" indigitent, unde nomen alii mensis Pha-menot(h) jamdudum a me deducta est. — Tertia figura est serpens [hieroglyphs], et ipsa, ut antecedentes, fulcro incumbens, cum vestigiis nominis [hieroglyphs] Rannuti, in cujus legendae locum saepe succedit [hieroglyphs] Remut, quo facilius nomen mensis Pha-rmuti intelligatur. Ergo ex his patet, Psametichum regem deinceps duodecim mensium symbolis litasse. Quonam loco hoc fragmentum sit repertum, licet laconice „from Egypt" dicatur allatum esse, haud ita difficile est divinatu. Scilicet Herodotus in libro II, 153 tradit: Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμήτιχος, ἐποίησε τῷ

Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα etc. Idem Herodotus, fidelissimus observator, II 121 retulerat: ... Ῥαμψίνιτον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ πρὸς ἑσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου· ἀντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἐόντας τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν πρὸς βορέω ἑστεῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον Χειμῶνα· καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσί τε καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ Χειμῶνα καλεύμενον τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Hac narratiuncula Herodotus nobis κειμήλιον chronologiae tradidit, licet ejus rei sibi haud conscius. Scilicet, duae illae statuae aestatem et hiemem, id est [hieroglyphs] et [hieroglyphs] ϣⲱⲙ et Ⲫⲣⲱ repraesentantes, quae in geographicis catalogis saepius occurrunt, a dextra et sinistra stabant repraesentatrici tetramenidae primae: [hieroglyphs] ϣⲉⲉⲓ „inundatio", atque hanc fuisse primitus a Rhampsinito cultam et honoratam, exinde patet, quia Ramesses III Anit = Ῥαμψίνιτος tanquam Νεῖλος chronologicam denotat epocham, quae in vico Medinet Abu nunc quoque scripta exstat: [hieroglyphs] „mense Thoth (primo die) apparitio Sothidis", uti jam dudum contendo cum Champollione et Derugato. Accedit, quod haud ita longe a propylaeis Rhampsiniti et Psammetichi exstat hodiedum aedificium statuis symbolorum repletum, quae ad chronologiam reconstruendam maximi sunt momenti. Duo tantum exempla inde depromere lubet: Psammetichus II audit [hieroglyphs] = P-sa-mnot = Ψάμμουθις unde Ψάμμουθις — et Sesonchis IV [hieroglyphs] Σενθμοῦις, prouti in mea

„Chronologiâ Aegyptiacâ hypothetice tantum conjeceram! Plura possent afferri exempla. Sed quorsum invitis et mutis margaritas obtrudere? Nempe veluti qui unum de thesi Pythagoraea argumentum non intellexerit admiseritve, ne duodenario quidem ejusdem rei geometricae argumento aditum praebebit, sic quoque hodiernae generationi chronologicam cogitandi rationem, licet omni ex parte probatam, frustra infilltres.

Haud meliori successu in tractatibus majoribus thesin meam chronologicam, quae necessario fuerat concisa et laconica, fusius explanare conatus sum. Nam quis unquam mentionem fecit „Epochae Troïcae", vel Ramessei primae elucidationis, quam in tractatu academico „Busiris et Osymandyas" publici juris feci? Id unum hic memorare lubet, qua ratione collegae amatissimi hucusque de chronologicis meis in Augusti regnum inquisitionibus peroblique siluerint. Nempe primum ex papyris ab Anglo Rhindio in Europam allatis et a Brugschio propter demoticam hieratici textus versionem denuo editis, cognomen Augusti deprehenderam [hieroglyphs] τοῦ ἐκπληξιώσαντος = ΠΑΠΑΜΑϨΤΕ „titulus Augusti", quem Goodwinius „potentissimum" denotare opinatus est. Quid secutum est meam meliorem explicationem? Altum silentium. — Deinde, quum ex theoria mea Augusti cognomen quoad coincidentiam anni V ante Chr. nat. cum primo die mensis Mesori flagitas-* sem, idque revera in Dümicheni Tentyritano Harmaïs invenissem — quid? Altius silentium. — Tertium nunc, [hieroglyphs] vocatum, quid? Altissimum silentium.

Phoenicis Apocatastasis.

Venio nunc ad specialem stellulae nostrae chronologiam, quae simul ad Exodi tempora spectat. Oritur quaestio, num ex monumentis et documentis certius quid dati absoluti possit erui. Respondeo affirmative, quum Sesostridis aevum in litteratissimis sit habendum. Neque contentus sum vaga quadam et ut ita dicam generali indicatione, qualis illa Aristotelis (Polit. IX) πολὺ γὰρ ὑπερτείνει ἡ Σεσώστριος τοῖς χρόνοις τὴν Μίνω βασιλείαν — sed ex contemporaneis testibus accuratam chronologiae instituere rationem est animus.

Primum ad notissimum illum Taciti locum provocaverim, qui Anall. VI 28 disserte dicit, Sesostride dominante primum alitem Phoenicem in Aegyptum advolavisse. Ex epochis ab eo allatis luce clarius patet — quandoquidem phoenicem año XXI Tiberii nuntiatum expresse falsum vocat, qualis Claudii año DCCC urbis conditae fictitius a Plinio praedicatur — epochas ab Augusto retrorsum enumerari, ita ut 250 añis prius (275 ante Chr. nat.) Ptolemaeo Philadelpho, qui tertius ex Macedonibus regnavit, prior ales apparuerit, tertius Amaside dominante, primus autem omnium Sesostride. Jam si temporis distantia ab Augusti V^{to} anno aegyptiaco (=25 ante Chr. nat.) usque ad 525, Amasidis epocham, rite computetur, habebis partialem illum quingentorum annorum cyclum, qui ut duplicetur vel triplicetur ad Sesostridis aevum assequendum, sana poscit ratio.

Cum hoc classico passu mire consentit pap. Lugdunens. I 350 IV 4, quem abhinc undecim annos in extenso citaveram, haec ferentem:

(sic) , quae verto: „Anno LII mensis Mechir die ultimo praeses palatii regis filius Chamoas excitat, pote superior comitum, ad precandum annum bonum Regi : Ramessu-hyq-Anu (vivat salvus sanusque!): Initium anni retrogradi.“

Notandum est primo loco, datum hoc optime consentire cum morte filii regii Chamoas, quam año patrii regni quinquagesimo quinto, Augusti Mariette ductu, evenisse supra comperimus. Deinde, quid sibi velit „annus retrogradus“, quum librum meum „Moses Ebraeus“ componerem, non fuit pro comperto habitum. Nunc omni cum fiduciā declaraverim, nil aliud esse nisi Phoenicis ἀποκατάστασιν, post 1500 años redeuntem, qua Periodi Sothiacae ultra veram añi tropici durationem excessus corrigeretur. Nempe, quemadmodum apud nos, inde a reformatione calendarii a Gregorio XIII per Lilios fratres introducta, quadringentesimo quoque anno tres dies tanquam excedentes excalantur, quo melius sibi constet computi coelestis ratio, ita etiam apud Aegyptios, quippe quibus vera anni tropici duratio jamdudum cognita esset, correctio quaedam excessūs intercederet oportebat. Unde hauserint hanc pretiosissimam notitiam, jam visuri sumus: est enim „initium anni retrogradi“ (pehu παϩου retro) nil aliud nisi Phoenicis apparitio.

Revera in obelisco Heliopolitano, cujus inscriptionem Augusti jubente, Hermapion graece vertit, hicce occurrit passus: βασιλεὺς Ραμέστης... ὃν ὁ Ἥλιος προέκρινεν [hieroglyphs]... ὃν Ἄμμων ἀγαπᾷ = [hieroglyphs] πληρώσας τὸν νεὼν τοῦ Φοίνικος ἀγαθῶν (καὶ Ἡλίου πόλιν etc.) cui ex adverso respondet in obell. Flaminio et Sallustiano ... Ramessu II [hieroglyphs]. Sane, unicus hic passus per se ipse satis probat, Ramessen II sive Sesostridem Phoenicis cultui speciali de causa addictum fuisse, ita ut pluribus argumentis supersedere possimus. Sed rei gravitas, quominus compendiose agamus, impedire videtur, licet silentium Aegyptologorum, hac de temporis signatura hucusque pertinacissime (cf. p. 4) observatum, parum exhortationis mihi adferat.

In fragmento, cujus photograma mihi a viro doctissimo Fischero Friburgensi transmissum est, legitur haecce inscriptio proh dolor! mutila:

[hieroglyphs]

„Superior instituti P-Arus veridicus dicit: Equidem stiti symbolum duplicis Tát atque jubilationes in urbe Tattu (Mendes); festivitates intervallorum temporis in urbe Anu (= On, Ἡλιούπολις)... utinam (mihi) propitius sit Bennu (Φοῖνιξ) ὁ κυκλομορφός (sic) quando elucet, personae Superioris instituti P-Arus, filii S. T. Thutimesu". Aperte hac ex inscriptione Phoenicis revolutio, reditus, ἀποκατάστασις indigitatur, quum vox [hieroglyphs] chen „annulum" et „magnum annum" (gyrus = Jahr) designet.

Quo tempore hic P-Arus = P-Asur ὁ Ἀσσύριος (uti Pa-char ὁ Σύρος) vixerit, forte fortunâ certiores nos facit stela Musei Britannici, apud Libellinium Nro 888 designata, unde supra nomen [hieroglyphs] Phinehas desumsi. In hac legimus lin. 11: [hieroglyphs] „soror ejus, (scilicet) Superioris Instituti P-Asur", et deprehendimus eandem modestiam, qua Elisheba = Elizebat supra usam, atque Huïs mulierem, aeque invenimus. Hic igitur P-Asur = ὁ Ἀσσύριος, propter patris nomen in [hieroglyphs] desinens non idem est atque in fragmento; sed ex eadem familia oriundus sit oportet. Neque silentio praetereundum est, hunc „Assyrium" tanquam Chaldaeum rei astronomicae sub Sesostride praefuisse. Ejus enim regis nomina Ὀσυμανδύας et Ῥαμέσσης-Μιαμοῦν in tabula Londinensi exstant, unde Libellinius Nrum suum 888 desumpsit.

Stela Metternichensis inter alia notatu digna continet hunc passum: [hieroglyphs] (sic), quem Bruxius vertit: „Tu es le grand Bennou qui fait naître les sections du temps (Kamu?) [dans la maison du grand-vieux à Héliopolis]". Ex juniorum caterva quidam in PA 1879 prim. sched. vertit: „auf der Spitze der Weiden" = in cacumine salicum", non animadvertens, hic de voce ⲁⲡ-ⲣⲏⲧⲉ „intervallum temporis" agi, quae Horapollinis χρονίως ἀπὸ ξένης ἐπιδημοῦντα (I 35) et ἀποκατάστασις πολυχρόνιος = Φοῖνιξ τὸ ὄρνεον accurate respondet. In universum juvenis hic scholae Lipsiensis, quamquam multa bonae frugis exempla congessit, a summa rerum quam longissime aberravit.

Putat enim, Phoenicem alitem nil aliud esse quam Solem orientem. Sed monumenta astronomica cuivis oculis munito notionem obtrudunt, fuisse Phoenicem alitem, hieroglyphice Bennu et Benu = Venu scriptum, haud diversum a planeta Venu id est Veneris, e cujus nomine caetera fortasse fluxere panthei. Mirum est, quod juvenis Lipsiensis scholae cui nomen est Wiedemann, unum illud exemplum non urget, quod in theseos suae favorem militare videtur, dico locum pap. Bulagens. 3 tab. 11 Aug. Mariette, quod omnino astronomicis scatet notionibus: „Tu (mortue Heter sacerdos!) es tanquam Bennu-Phoenix, forma Solis". Sed haec legenda satis elucidatur, ubi meum statueris; Bennum esse Venerem planetam, circum Solem se moventem atque transitibus per Solem periodon annorum CXXV formantem, quae duodecies repetita, magnam MD annorum περίοδον conficit.

Affero nunc fragmentariam quidem, sed nihilominus maximi momenti repraesentationem, in templo Tentyritano (cf. Dümichen: „Baugeschichte" tab. III supra) exstantem. Deae Hathor-Sothidi, emblematibus usitatis praeditae, offert rex Ramesses II Sesostris duo sistra, ipsa Hathoream faciem referentia, vaccae auribus munitam. Caput regis simili symbolo insignitum est, phoenicis arboris (φοίνικος τοῦ δένδρου) spathin, non, ferenti. Ergo hic Ramesses II Sesostris Deae Hathor-Sothidi ex adverso positus est, tanquam correctivae periodi Phoenicis repraesentator. Revera MD annis post Augustum similiter fungentem itidem

invenimus. Exstat enim apud Aug. Mariette („Denderah" tom. II tab. 54) repraesentatio, in qua Augustus imperator, corona [hieroglyph] „hetes ϩⲏⲧⲥ extremitas, initium, principium, summitas", praeditus, eidem Deae Hathor-Sothidi Phoenicem alitem bis offert: [hieroglyph] et [hieroglyph], nempe ut significaret, se periodi inde a Sesostride usque ad sese decurrentis finem simulque initium alterius periodi esse. Re vera Augustorum Constantii et Constantis moneta exstat, phoenicem alitem ostendens, cum inscriptione: „Felic. temp. Reparatio", quae ad ἀποκατάστασιν τοῦ Φοίνικος Augusto imperante factam referas oportet.

Affero alium textum Augustei temporis, idquod ex aenigmatica scribendi ratione conspicitur; cujus ἀινιγματικῆς quum ne inclytissimi quidem Aegyptologorum elementa hucusque cognoverint, per plana hieroglypha reddo: [hieroglyphs] „Cheni-nt-Bast, officiator monumenti duplicis ad latus (ⲉⲡⲧ) terebinthi Ramessis-Miamunis-Achut (hinc Ῥαμψ-ἄκης!), scriba palatii regii, magnas instrumenti visorii Phoenicis, reïterantis formam duplicem". Hic astronomus aevi Augustei, verisimiliter Bubasti oriundus – nam nomen ejus proprium Cheni-nt-Bast = „vates deae Bast (Vestae?: cf. symbolum [hieroglyph]) Sesostridis memoriam, utpote cum epochâ Phoenicis MD annis pridem visi aequalem pie fideliterque conservaverat. Fortasse Chenintbastes idem est cum auctore monumentuli probabiliter Heliopolitani, nunc in urbe Qahira privatim servato, cujus tenor fere est hic: [hieroglyphs] „O fili Phoenicis adspice me: ego quoque filius

Phoenicis, tui similis". Mireris, quod praecisam monumentuli hujus sedem non indicem. At memineris, primum mihi a proprietario id juris non esse tributum, neque confratres Aegyptologos, si indicassem, ejus rationem habituros fuisse, quemadmodum prioris monumenti, quod jamdudum omnium manibus teritur.

Pergo itaque ad traditionem classicam, ut Phoenicis sub rege Sesostride obvii vestigia indagem. Quis non audierit de Syncelli chronographia, si quidem Aegyptologi denominationem affectaverit? Atqui diligentissimus hic monachus compilator, Caroli Magni temporibus aequalis, sub Numeris ιδ', ιε', ιϛ' catalogi sui ex Sothide Manethonis conflati, quem canonis instar chronologici sequitur, haec habet: Χαμοῖς ἔτη ιβ' – Μιαμοῦς ἔτη ιδ' – (Ῥ)αμεσσῆσις ἔτη ξε'. E quibus, si quis Aegyptologiam vel modice callet, facile deducat duo regna consecutiva Sethoseos I et Sesostridos oportet. Nam Sethosis I revera insigne palatii prae se fert [hieroglyphs] Cha-m-oas, unde Χαμοῖς graecisatum est. Porro Ῥαμεσσῆς II Σέσωστρις hic duas in partes dirimitur: ex cognomine [hieroglyphs] Meri-Amun fit Μιαμοῦν-Μιαμοῖς, et ex principali legenda illud (Ῥ)αμέσσης necessario deducitur, quia nemo Ramessidarum tam diuturnum 65 annorum regnum assecutus est.

Ergo annus quinquagesimus alter LII, ut in pap. Lugdunensi I 350, sectionem repraesentat, ob epocham Phoenicis factam. Quos XIV annos si a totali numero 66 annorum, quibus regnavit [?] Sesostris, habebis an. LII.

Attendatur quaeso simili catalogo, quem primitus Eratosthenes ille „Chronologiae pater" struxerat, ab eodem Syncello sub nomine Apollodori Atheniensis traditum. Sane maximi illius Cyrenaei opus, qui Manethonis in bibliotheca Musei inclytissima successor fuit, non jam exstat. Nihilominus e vestigiis nobis servatis haud ita paucas epochas deprehendere licet. Ultimum XXVIII regum Thebaeorum locum obtinet „Ἀμουθαρταῖος ἔτη ξγ΄, τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος ͵γϡιγ΄. Adjunxit Bunsen:, cui ultimo numero si annos addideris 62 (63 mum) annum habebis mundi 3975, ad quem usque hanc seriem pertinere in iis, quae jam sequuntur, docet Syncellus". Atqui annus mundi 3975, ex Africani systemate his in calculis valenti, ubi de sum̃a 5500 an̄orum usque ad Christum natum pertinentium subtraxeris habebis 1525 ante Christum natum tanquam epocham Sesostridis, id est Phoenicis ejus, qui anno LII. regni ejus apparuisse satis superque demonstratus est.

Neve offendaris nomine Ἀμουθαρταῖος, moneo litteram M antiquitus, uti hodiedum v. g. in CIƆ DCCCLXXIX = 1879, rotunda conspici form̃a, quae ad litteram O proxime accedit. Atqui Ἀμουθαρταῖος = Ἀμουμερταῖος nil aliud est, nisi Participium Ἀμουν-merer graecisatum!

Quum vero stelula nostra, Mosen cum familia ejus exhibens, ad annum LV mum Sesostridis referenda sit, facilis est computus instituti, quo praecisum ejus datum tuto eruas: Est annus 1522 mus ante Chr. natum, ita ut, quemadmodum jam supra posui, nunc numeret an̄os 3400.

SOTHIACA PERIODUS.

Postquam in capite antecedenti Phoenicis apocatastasis exinde a Sesostride usque ad Augustum, MD annorum spatio, extendere se demonstrata est, unde Stelulae nostrae datum tutissimo in añum 1522 ante Christum natum fixari potuit, quaeritur jam de Sothiaca periodo, quae apud veteres, exempli gratia citetur locus Taciti supra memoratus – nonnunquam cum Phoenicis apocatastasi, propter annorum aequalitatem, in unum confluxit. Scilicet Sothiaca Periodus illa est, quam Tacitus indigitat verbis: "Sunt qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interjici (annos)." Simulatque enim Sirius (Sothis) stella in horizonte orientali paullo ante solem exorta est, quam ἀνατολὴν heliacam appellare consuevimus, atque illico Solis radiis obruta evanuit, novum incipit quadriennium, uno die tetraëteridem anni vagi superans, ita ut reverâ post absolutos 365×4=1460 dies annus fixus sive sothiacus, quater repetitus, numeret 365×4+1=1461. Itidem ergo 1460 anni sothiaci – sive fixos, sive astrales vocandi, dummodo ne solares – accurate respondent annis vagis 1461. Unde fit, ut hac periodo per omnes dies anni vagi transgressa, incipiente anno vago 1462mo, primus dies mensis Thot rursus coïncidat cum primo Thot añi sothiaci, quarto quovis anno absoluto una sede retrocessurus. Quare Sothidis exortus heliacus, siquidem cum dato quolibet añi vagi occurrit, certissimam praebet scalam, ad datum absolutum eruendum.

Atqui novimus ex indicationibus et Theonis Alexandrini, et Censorini – qui duo testes mire concordant – primam tetraëteridem Sothiacae periodi fuisse inter annos post Christum natum 136–139, Hadriano et Antonino imperantibus. Unde consequitur, ut statuamus, proximam Pharaonum epocham correspondentem fuisse 1325 ante Christum natum, ita ut primum quadriennium años 1325–1322 complectatur. Theon mathematicus idemque astronomus hoc initium, quod simul finem anterioris periodi includit, Μενόφρεως λῆξις appellat, quemadmodum eodem in passu ab eo Αὐγούστου λῆξις memoratur, id est, finis aerae Augusteae, inde ab anno 25 ante Chr. nat. usque ad epocham Diocletiani = 284 post Chr. nat. expansae.

Ergo Menophres rex antiquior quidam est, cum epocha 2785 ante Chr. nat. coïncidens, atque revera Phiops Moeris id est seriore in pronuntiatione Me-no-ph-res – [hieroglyphs] Mer(i)-(n)-(ph)rê „amatus Soli" illud temporis punctum sibi vindicat. Cumque Diodorus Moerin inter et Nilum reges duodecim generationes ([hieroglyphs] hanti) intercessisse dicat, atque Thebis in vico Medinet-Abu nunc quoque datum exstet duplex, quod disserte sub Nilo = Rhampsinito sive Ramesse III Sothidem die primo mensis Thot vagi indicat, ne minima quidem dubitatio potest subsistere, quin Ramesses III designet epocham anni 1325 ante Chr. natum. His addas Byten praehistoricum Oniten, quem año proleptico 4245 respondere probavi, et habebis quatuor epochas:

1245, 2785, 1325 ante Chr. et 136 post Christ. natum, quibus respondent Bytes, Moeris-Menophres, Rhampsinitos-Neïlos et Hadrianus; cognomina chronologica autem Σι-θώοις, Α-θεόδης, Μα-νε-θώθ. Ecquid hoc in consensu casui censes tribuendum esse? Nonne haec tria exempla luce clarius ostendunt, a primo die mensis Thot (Θωύθ, Θωύδ, Θεώτ) haec cognomina regibus indita fuerunt! Num quisquam ausit contradicere? Jam ad specialem tabulae nostrae chronologiam pergendum est. Quum Ramesses III epocham principalem 1325 ante Chr. nat. designet, necesse est ut Ramesses II, Sesostris, quem inter et Ramessen III reges Nechthsethôs, Syrus (Κέρης) Ammmeses, Siphthas-Ἁρμαχις, Sethosis II, Merenptah thronum occupaverunt, aut Mesori aut Epiphi mense Sothiacam apparitionem viderit. Si quis chronologiam meam aegyptiacam attentius perlegerit, revera Ramessen II Sesostrin inter epochas Sethoseos I Χωαρεφθάς Ἐπαφος (ab Epiphi mense denominati) et Σιφθᾶ τοῦ καὶ Ἑρμῆς = Ἁρμαις = Ἁρμαχις inclusum deprehendet. Quod ad ulteriorem hunc regem attinet, quum et deus Ἁρμαχις [hieroglyph] Har-m-âchu et Armain-ôn, id est, Harmachis-hon [hieroglyph] rex epochalis ad añum 2925 pertinens distinguendi essent, ipse novo quodam cognomine designaretur oportebat. Hoc fuit [hieroglyph] dun, τωn, θωn, θηn, se levare, germinare, unde Θῶν Homeri, Θῶνις Herodoti, Δαναός epitomatorum exortus est. Denique, Augustus ipse, ob epocham añi 5 ante aeram christianum, quo Sothis primo die mensis Mesori apparuit, Tentyrae [hieroglyph] Ἁρμαῖς audit.

Verisimillimum est, datum Elephantinensis lapidis et datum papyri Lipsiensis, ab Aprio me praesente in Aegypto comparati, quae ad ultimum et penultimum diem mensis Epiphi vagi pertinent, et eodem rege Siptah, qui medicus erat — a cujus conjuge [hieroglyphs] = Tausert = Πολύδαμνα Menelaus Helenaque illud νηπενθὲς φάρμακον acceperant, mox in Telemachi consolationem abiturum esse profecta.

De regis Sethoseos I cognomine chronologico Ἔπαφος passim in sequentibus erit sermo. Quodsi priores reges a mensis Epiphi neomenia cognominati requirantur, invenies in „Chronologia mea Aegyptiaca" enumeratos. Habebis primo loco ex dynastia quinta Tatkeram cognominatum As-as, quia revera mensis Epiphi nomen et ex reduplicatione Apap et ex As-as potest formari. Datum requisitum est 3045 / 1460 ante Chr. natum. Una periodo sothiaca ab eo distans, id est, anno 1585 ante Chr. nat. habebis Sethosin I, Sesostridis patrem, Ἔπαφον cognominatum. Neque solum hoc cognomine epocha anni 1585 indicatur, quo primo die mensis Epiphi vagi Sothis heliace exorta est, sed etiam titulo [hieroglyphs] „reïterans nativitatem vel coronationem". Scilicet hoc anno 1585 ante Chr. nat. Sethosis I annorum regni sui novam numerationem inchoavit, quemadmodum ante eum Antef-aa (XI.), Amenemes I (XII.), Thutmosis III (XVIII.) et post eum Ramesses IX (XX. dyn.) eodem titulo [hieroglyphs] muniti occurrunt. Quid plura? Nonne nobis suppeditatur unicum Ramessei auxilium, unde Sesostridis epocha per se ipsa, nulla re intermedia, potest enucleari?

Longior jam excursus opus est de magnifico hoc monumento, quod mira quadam providentiâ, omnibus undique antiquitatis vestigiis susque deque eversis, ad nostra usque tempora paene integrum manet. Multi de eo scripsere, inter quos „Descriptionis Aegypti" auctores primo loco decet nominare, quod recte viderunt, Ramesseum hoc nihil aliud esse quam μνῆμα Ὀσυμανδύου βασιλέως, a Diodoro secundum Hecataeum Abderiten minutim descriptum. E recentioribus – ut alios silentio praeteream minus accuratos – imprimis Lepsius delineando zodiaco operam dedit, atque in Museo Berolinensi reproducendum eum curavit. Cujus in descriptione id solum desideres, quod scitu dignissimum esse videtur: dico finem hujus magnificentissimae repraesentationis; quid sibi velit, ante omnia quaerendum erat. Qua quaestione posita, jam pars aliqua responsi reperta est; namque haud ita longo sciscitationis ambitu id facile quis assequetur, debere horoscopum in Ramesseo inveniri, quale Tentyritani zodiaci prae se ferunt. Neve hac suspicione Aegyptiis justo plus tribui censeas, si quis illis accuratam rei astromicae scientiam adscribat, moneo, omnes veterum auctores in eo consentire, ut et Aegyptios et Chaldaeos hanc coelestem artem praecipue calluisse dicant.[1] Atque monumentorum adspectus ipse probat, sideribus cognoscendis, id quod sereno semper coelo facillimum observatu illic redditur – Niliacos Aegyptios bonam operae partem navasse. Ne multus fiam, ex „Osymandya et Busiri" (titulus est dissertationis meae academicae) huc spectantia afferre.

Si quis tegumentum Ramessei, ubi zodiacus nobis occurrit, vel obiter tantum perlustraverit, tres in eo sectiones animadvertat oportet, tribus tractibus juxtapositis formatas. Accuratius inspicienti tres disci sive potius globi obvii sunt, in fine tripartitionis conspicui. Sane, haec non est effigies coeli rotundi, sed catalogus astronomico-calendarius. Atque disci illi sive globi ita sunt sparsi, ut duo contemplanti a sinistra in extremis tractibus occurrant, unus a dextra medium obtineat. Ne multa proferendo tempus et spatium teratur, dico: hos discos sive globos triplicem anni formam repraesentare, fixi, vagi et intercalaris. Quae tripartitio in ipsa chronologiae Aegyptiacae natura posita est, utpote quae regum gesta anno vago metiatur, Sothidis apparitionem adnotet et e quatuor quartis solidum diem quarto quovis anno absoluto intercalet. Quumque vere dies intercalaris differentiam anni vagi ab anno fixo constituat, merito medium inter utrumque obtinuit, hippopotamā symbolicā taurinum quartum vel solidum taurum sibi primitus (quia Phamenoth medius septimusque anni mensis erat) vindicante, donec temporum decursu id muneris a symbolo mensis Mesori id est, ultimi, arreptum est. Exstat Philis in insula monumentum astronomicum, ubi Horus (Harmachis, Mes-hori) cum hippopotama certamen singulare videtur inire, utri taurinum quartum, id est, symbolum quartae diei partis excedentis, obventurum sit. Inscriptio Tanitica docet, Horum vicisse, quum Mesori mensi et quinque Epagomenae et ¼ adjungantur.

Ad textum concomitantem si respexeris, tripartitionem similem deprehendes. Ea enim columna, quae symbolis mensium anni fixi ad latus addita est, fere materiem solidorum lapidum monumenti tractat. Quae ex tribus bipartita medium obtinet, ad stabilitatem regii nominis [hieroglyph] σετ permanentiamque pertinet. Neque casui tribuendum est, quod in pariete adjacenti, ubi bibliothecae introitus fuit cum inscriptione: Ψυχῆς ἰατρεῖον = [hieroglyph] „nutrimentum spiritûs" (cf. Leibnitii in bibliotheca Berolinensi superscriptionem), deum litteraturae Tekulin (Thot) cum Musa historiae sive Κλειώ: [hieroglyph] (proprie hesternum tempus id est: praeteritum designanti!) nomen inthronisationis [hieroglyph] Οσυ-μα in cordiformibus foliis et fructibus arboris [hieroglyph] terebinthi [hieroglyph] inscribere, ut quam diutissime hominum memoriae insideret. Addito [hieroglyph] nuti-aa „deus magnus", qui titulus Sesostridi et vivo et mortuo indi solebat, habebis Ὀσυ-μα-νδυ-α-ς. Atqui reverâ in Ramesseo, quod potius Osymandyaeum vocandum est, non agitur de nomine familiae Ramessu, quod avo pridem obvenerat et sodorim Ramessidis deinceps obventurum erat, sed de nomine inthronisationis. Jam hinc verisimillumum redditur, in Osymandyaeo horoscopum exstare, ipsius Ramessis II Ὀσυμανδύας ad thronum elevationis epocham indicans. Qui actus quum intime cohaereat cum decessu patris ejus Sethosin I dico, fortasse lector attentius cogitans in causam incidet, cur Diodorus hoc monumentum et μνῆμα (μεμνόνιον) et τάφος nuncupet.

Scilicet, ulterior haec designatio ad syringa spectat illam omnium magnificentissimam, cujus aditum primus patefecit Belzonius, Sethoseos I regis sepulchrum, cujus horoscopum cum dato Ramessei seu potius Osymandyaei conveniat necesse est, ita tamen ut occubitus patris vespere, filii adscensus mane factus esse repraesentetur. Quā de syringe licet sexcenta dictu digna videantur, tamen iis hōc loci supersedendum esse censeo, quia ad interiorem Osymandyaei quoad chronologiam sensum perveniendum est. Ansam praebuit mihi textus lateralis, qui necessario ad vagum annum spectat, quia duae aliae aññi formae jam ut ita dicam caracterizatae sunt legendis concomitantibus.

Est autem hujus textûs laterialis tenor verbo tenus hicce: Dicunt Dii Deaeque coeli meridionalis (id est: planetae, Solis Lunaeque phases) ad Dominum alba rubraque corona (id est: utriusque Aegypti emblemate) praeditum: Ra-vesu-ma-sotep-en-ra, filium Solis: Ramessu-Meri-Amun: „Largitur tibi Sol transformationes tuas similes Lunae, ut juvenilitas tua denuo nascatur omni festo, ut radies albedine instar horizontei (Harmachis), quando se offert, ut illucescas ritu Isidis-Sothidos in firmamento, tempore matutino (sum̄o mane) anni incipientis - ut tibi mille myriadas tetraëtëridum (panegyreon), Nilos non deficientes - ut tibi appareant decani coelestes quavis decade, ad augendos años tuos, benevola tibi sit neomenia, ob sculpturas tuas durabiles; ut naviges in bari tua, ritu Orionis in coelo: ut tua duratio sit aequalis illius, o Rex Osymandya!"

Qui textus lateralis revera respondet columnis transversalibus, quae recto angulo opposita sunt, nempe „dii deaeque coeli meridionalis" attingunt protocollum quinque planetarum, Lunae Solisque phases. Ex altera parte triginta sex decani incipiunt enumerari praecise eo loco, ubi textus de decadibus sermonem injicit, quasi sit titulus seu superscriptio decanorum, haud ita in coelo, sed in calendario obviorum.

Accedit quod designatio mensium anni vagi quoad directionem una ex parte sequitur textum lateralem dextrorsum, altera ex parte per tetramenias sinistrorsum procedens. Haec monumentalis legendae ratio prima mihi subministravit cogitationem, eum mensem, cujus progressus sinistrorsum procedens cum signo composito „initium anni" quasi angulum efficit, eundem esse, quo Isis-Sothis heliace summo mane exorta esse perhibeatur. Sane, licet ex hac cogitatione illico oculus incidat in tertium mensem tertiae tetrameniae, id est, in mensem Epiphi, tamen accuratior computus exinde nequibat institui, quia solidus triginta dierum mensis añis 4×30=120 respondet, ita ut epocha monumenti 1585 inter et 1465 comprehensa videatur.

Itaque ad Decanos confugiendum erat, quorum dux atque regina Isis-Sothis perhibetur, mediam repraesentationem cum baride obtinens. Namque Decani coelestes prototypa sunt decadum calendarii, atque ex iis facile quis vel diem certam eliciat, si forte nota quaedam significativa adjungatur. Tale quid in Decano Nº 31 occurrere monstraturus sum.

Decano huic nomen est [hieroglyphs] Siqed, in catalogo Hephaestionis sonat Σικέτ. Infra hanc legendam est videre hieroglypha [hieroglyphs], quae jam sub decano № 23: [hieroglyphs] sat ϵcωoσ „ovis" occurrit, hanc formam exhibentia [hieroglyphs] „ventris Rheae (Nut) sedes". Ergo nostro loco vertendum erit, „secunda sedes ventris Rheae", atque reverā, quia dea haec coelestis umbilico duas ventris partes quasi separare videtur, talis appellatio haud ita incongrua est. Posito igitur, decanum Σικέτ significativo quodam epitheto caracterizari – id quod pedetentim probabitur – habebimus epocham monumenti restrictam inter annos 1585 et 1545 ante Christum natum, quia decanus № 31 respondet primae mensis Epiphi decadi. Jam videamus, quodnam sit illud caracteristicon, unde vel praecisus hujus decadis dies deducatur.

Quum tertius dies mensis cujusvis Osiridis proprius sit, jam verisimile fit, hunc ipsum diem indigitari, quia nomen regis Sethoseos I tanquam Βούσιρις = [hieroglyphs] Pusiri, quae legenda in ejus sepulchro ubique conspicitur, nonnisi ex hoc die mortuario potest elucidari. Accedit autem peculiaris quaedam in Osymandyaeo additio, quod sub nomine Decani Σικέτ adjungitur: [hieroglyphs], nen (haru) mes outen „hic dies (tertius primae Epiphi decadis) est dies coronationis [hieroglyphs] regiae". Qui sensus ut eliciatur necesse est, si omnino legenda haec perperam descripta sensum praebet. Hoc die admisso, habebimus epocham monumenti: an. 1577–1574 a. Chr.

Neque praecisus hujus tetraëteridis annus deest. Scilicet in syringe Sethoseos I scena intercalationis exhibet solidum taurum: , quo indicatur, datum illud respondere fini tetraëterides absolutae. Contra in Ramesseo, seu potius Osymandyaeo femur solum cum capite taurino praebetur, satis aperte declarans, jam initium novi quadriennii instare. Neve forte opineris fieri non potuisse, ut mors Sethoseos et adscensus Sesostridos eodem quo Sothidos apparitio evenerit, moneo, etiam in dato biblico „Hodie vos egredimini in mense τοῦ Abîb" non nisi signaturam anni datam esse, die omisso. – Ergo Ramesses II Sesostris primo tetraëteridis anno, id est, 1577 ante Christum natum ascendit thronum, atque in hujus facti memoriam horoscopon Osymandyaei excusum est. Neque fortuito fit, ut in hoc pretiosissimo mnemate cynocephalos, secundum Horapollinem aequinoctii (autumnalis – τὰς δύο ἰσημερίας ὁ κυνοκέφαλος σημαίνει) index, sedeat praecise apud symbolon mensis Thot. Nam si tertius Epiphi respondet Sothidis exortui = ante diem XIII. Kal. Sextiles, 63mo die post incides in I. Thot = ante diem XII. Kal. Octobres, quo tempore solet aequinoctium autumnale obtinere. – Simile quid de duobus oculis mysticis dicendum: sinister, Lunae symbolum, in calendario Ramessis II (Pap. Sallier IV) sex primis anni mensibus dominatur, quia nox longitudine diem superat; contra dexter, Solis symbolum, dominatur sex ultimis mensibus – id quod Goodwinius in PA Heathio se debere professus est.

In universum si contemplatus fueris, quo modo Sothidis apparitio cum tertio die mensis Epiphi vagi quasi aenigmatice combinata sit, eundem fere invenies cum eo, qui in lapide Elephantinensi observatur. Scilicet in utroque signa hieroglyphica tractibus suis rectangulum formant hocce modo:

Lapis Elephantinensis: (Confrontatio) Tegumentum Osÿmandyaei:

die XXVIII Epiphi – die III Epiphi –

Ex hac confrontatione facile quis deprehendet, me non temere in datum quod vocant absolutum incidisse, sed diligenti comparatione et textuum concomitantium et rei astronomicae accurata definitione hoc lucri mihi obtigisse. Quodsi reputetur, ex hoc Sesostridis aevo, utpote litteratissimo et omni monumentorum copia ditissimo permultas alias pendere quaestiones, religiose attendat oportet (etc.)

Age, jam corollaria nonnulla colligamus. Non urgeo decadum motionem, quae primo (uti hic) et tertio quovis tetraëteridos anno a primo die usque ad decimum et sic deinceps – contra secundo et quarto quovis tetraëteridos anno a sexto usque ad decimum quintum et sic deinceps decurrere debent, et quinque Epagomenas, semidecadem efformantes; quamquam ex hac quoque consideratione resultabit, a me tertium diem mensis Epiphi vagi tanquam Sothidis apparitioni aequivalentem recte enucleatum esse. Sed potius urgendum, quod calculus hic meus quoad tempora optime congruit cum eo, quem supra ex Phoenicis sub Sesostride advolatu accurate definivi. Nam 52mus Sesostridis annus inde ab initio 1577 vere est 1525 a. e. d.

Neque silentio praetereundum est, quosdam regum annos singulari formā [hieroglyph] ronpet sop, pro usitatā [hieroglyph] ronpet occurrere. Ne casui tribuas, monent stelae Silsilienses et Philenses, in quibus e.gr. annus trigesimus Sesostridis designatus est [hieroglyph], ad triacontaëterida indicandam. In dissertatione academicā (quae nunc ipsum e prelo processit) cui titulus est: „Tetraëteris aegyptiaca", satis superque probavi, designationem [hieroglyph] var. [hieroglyph] ha-sop = ϩⲁ-ⲥⲫⲱⲟⲛ annus primus" proprie convenire anno primo sive initiali tetraëteridos; contrâ [hieroglyph] ronpe·t sop", cognatum semitico אסף colligere, collectivo quodam verbo medium quadriennii denotare. In proxima parte, ubi de Apidis cyclo sermo erit, occurret ipsissimus trigesimus Sesostridis annus, eodem signo [hieroglyph] definitus. Hinc oritur suspicio, ubicunque de generali tetraëteridos designatione ageretur, selectam ~~esse~~ illam rationem ut signis [hieroglyph] ronpe·t sop exprimeretur.

Nobilissimum ejus exemplum affert stela quaedam in ruderibus Tanis urbis ab Augusto Mariette reperta, quia omnium prima et huc usque sola aeram prae se fert: [hieroglyph] ronpe·t sop CCCC. Refertur hoc monumentale datum ad unum ex regibus Hyquschôs, Sutech-aapehuti Nubti, quem cum Africani Σιτάν, Josephi Ἄρρας, Τάρρας et pap. Taurin. [hieroglyph] (Set) An-nubti identifices. Atqui, si medius regni hujus Hyqschôs annus, qui 50 an. regnavit, inde a 2000 usque ad 1950 ante Chr. natum, reverā incides in mediam tetraëteridem 1577-1574, id est 1575, qui tertius fuit

Ramessis II Sesostridis. Quae quam bene quadrent, jam ex eo colligere est, quod magistratus, qui stelam hanc aerae anni CCCC erigendam suscepit, initio regni Sesostridis id fecisse putandus est, et ipse Sethosi = Σέθωσις appellatus, uti rex Sethosis I, et Hygschôs ille quadringentis an̄is major. Accedit quod rotundus hic CCCC an̄orum numerus similiter occurrit in biblo biblorum, ubi prophetia exstat de servitute filiorum Israëlis per quadringentos annos duratura. Reverâ distantia temporis inde a rege Hygschôs Staane usque ad Apophim, Josephi Pharaonem, eadem fere est ac inter Ramessis II primordia et Exodi Pharaonis exitum. Adduntur 30 anni (430), ut integer numerus habitationis filiorum Israëlis in Aegypto computetur. Hanc quidem an̄orum sum̄am hîc non moror.

Contra id potius urgeam, in Exod. XIII 4 hanc praeberi signaturam anni, quo filii Israëlis Mose et Aharone ducibus, ex Aegypto migravere: „הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב Hodie vos egredimini in mense τοῦ Abîb." Quum illico septem dies azymorum adjungantur, id mihi primum cogitationem suggessit, posse hoc additamento memoriam Exodi chronologicam suppeditari. Quidni sumatur septimus a fine mensis Epiphi dies tanquam signatura an̄i? Revera Epiphi dies vicesimus quartus ipse est, quo Sothis sive Sirius heliace apparuit per tetraëteridem 1493, 1492, 1491 et 1490 ante Christum natum. Quodsi supponitur [illegible] ronpe t sop, id est, collectivus quadrien̄ii semicyclus, jam habebis medium $\frac{1492}{1491}$ tanquam verum Exodi an̄um, qui idem elicitur e Sesostridis et Menophthae regnis.

APIDIS CYCLUS.

Venio nunc ad inclytissimum Apidis Cyclum, e cujus definitione certiorem monumentali nostri epocham deprehensuri sumus. Namque Moses ipse, utpote Μελχίας μελχιατ siderum observator, sacro tauro Serapei litat, sed etiam Mnevidis cultor simul fuisse praesumendus est, quum uterque taurus, et Apis et Mnevis, eodem viginti quinque annorum cyclo vitam emensus esse censendus sit. Accedit, quod vitulos aureos, quem Aharon frater, Ebraeis flagitantibus, in peninsula Sinaï faciendum suscepit, ut populo tanquam dux et insigne praeferretur, haud dubie Mnevis fuit, sacer ille Heliopoleos taurus, a quo regione terra Γεσεμ tanquam provincia pendebat. Sed ad singula pergendum.

Primum est animadvertendum, quaecunque hactenus a viris doctissimis de cyclo Apidis disputata sunt, prorsus nullius esse momenti. Veterum quidem testimonia Jablonskius diligenter collegit et cum sollertia quadam discussit. Neque tamen bene distinxit inter epochales tauros eosque, qui intra cyclum naturali vel violenta morte obierunt: illos a sacerdotibus occisos, id est sacro Nili fonte seu puteo immersos fuisse, hos omni cum fastu in Serapeum elatos esse nunc quidem, me judice, constare videtur. Quare, quae sibi invicem obstabant, haec veterum testimonia alteramutram in partem optime jam trahuntur.

Usque ad nostram aetatem res integra mansit. At postquam Augusto Mariette contigit, ut sexaginta quatuor taurorum sacrorum sepulchra in Serapeo detegeret, nova atque inexaudita materies studium denuo excitavit. Doleo quod mihi declarandum est: quantopere A. Mariette indagatis Apidibus de re publica litteraria bene meruit, tantopere theoriâ huc illuc fluctuanti quaestionem ipsam obfuscavit, adeo ut in Athenaeo francogallico ultimatum ejus existet sic habens: „La période d'Apis me paraît définitivement enterrée". Si quid inhumatum est, certe non cyclus Apidis, sed explicatoris interpretisve habilitas, qui Plutarchi disserto testimonio putat supersederi posse, ferente: ποιεῖ δὲ τετράγωνον ἡ πεντὰς ἀφ' ἑαυτῆς, ὅσον τῶν γραμμάτων παρ' Αἰγυπτίοις τὸ πλῆθός ἐστι, καὶ ὅσον ἐνιαυτῶν ἔζη χρόνον ὁ Ἆπις. (Is. Osir. c. 56) Idem auctor de rebus Aegyptiacis explicitissimus ibidem cap. 75 haec praebet: ἑξήκοντα δὲ τίκτουσιν (ᾠὰ οἱ κροκόδειλοι) καὶ τοσαύταις ἡμέραις ἐκλέπουσι, καὶ τοσούτους ζῶσιν ἐνιαυτοὺς οἱ μακρότατον ζῶντες, ὃ τῶν μέτρων πρῶτόν ἐστι τοῖς περὶ τὰ οὐράνια πραγματευομένοις. Quemadmodum hic locus theoriam meam de periodo partiali 120 annorum (hanti) prosperrime confirmavit, ita ut Isidis-Sothidis lucidum sidus beneficium existimem: ita etiam ille de 25nali cyclo Apidis talis est, cui fidamus, Osiridis-Unnophreos, id est Euergetis, memores. Nam ut Sirius astrum Isidis, ita taurus sacer Apis Osiridis est symbolum. Ex compositione vocum Osiri-hapu exortum est vocabulum Σέραπις = Serapis.

Duplici hoc numinum Isidis et Osiridis auxilio munitus, accuratiorem antiquitatis chronologiam proponere potui, quam antea a viris doctissimis fieri posse videbatur. Ut ad Apidis cyclum redeam, qui nunc ex professo mihi tractandus est, Lepsius, quā est doctrinā, loci illius Plutarchei haud immemor, reverā viginti quinque annorum cyclum Apidis in Aegypto viguisse arbitratus, vel epochas ejus definire ausus est. Exorsus a papyris Lugdunensibus et Londinensibus Graecis, e quibus redundare videbatur, sorores quasdam διδύμας vocatas, in Serapeo Memphitano sub rege Ptolemaeo VII Philometore anno 164 ante Chr. nat. luctui (πένθει) de Apide (seu Mnevide, seu utroque) officiantes interfuisse, Lepsius epochas ita definivit, ut intra idem saeculum anni 189, 164, 139, 114 epochales Apidis statueret. Quum quatuor Apidis cycli respondeant saeculo, manifestum est, etiam prius ac posterius easdem epochas obtinuisse, ita ut, exempli gratia, Artaxerxis Ochi Apis in añum 339, contra Hadriani, ob quem seditio Aegyptiorum exorta est, ad añum 136 post Chr. nat. pertineret. Ast mala adversissimaque fortuna inscriptio demotica a Bruxio allata est, ferens: „Año XIV, qui idem est XI = XV Apidis viventis." Quod datum quum necessario ad Cleopatram III, Euergetis II viduam, et filium ejus Ptolemaeum XI Alexandrum I referretur, Lepsius ipse confessus est, Apidem hunc, año LIII Euergetis II = 118/117 ante Chr. nat. introductum, propter epocham quae debuit año 114 intercedere, theoriae suae quam maxime adversari; quare dimisit eam auctor ipse:

„Quodsi igitur hanc ob inscriptionem demoticam series epocharum a me pridem constituta corruit, sane etiam spes corruunt, quas pro chronologia Aegypti inde ab Amenophis III temporibus ex Apidum datis concipere fas erat". Non animadvertit vir doctissimus, se sibi maxime adversatum esse. Namque Acta Apidis, cujus textum ipse in libro: „Dynastia XXII. etc." in extenso tradidit, disserte affirmat, anno XXXI^mo^ regis Euergetis II taurum sacrum, in Apieo ipso natum, incipiente mense Thot fuisse inthronizatum. Sed malo corrigendi furore delatus, Lepsius illud datum mutavit in „Thot XXII", atque hoc modo unicus hic taurus, qui pro ejus theoria militare poterat, epochalis esse desiit. At reverā dictio generalis „mense Thot", ubi singularis dies expectatur, semper ad primum diem referenda est, quia hic et proximus et is est, qui aliorum triginta in respectu ad periodum hanti (30×4=120) vices gerebat. Eodem modo Theon Alexandrinus in computo de Sothidis exortu verbis utitur: πάντας τὰς ἡμέρας ἀπόλυσον ἀπὸ Θώθ „hosce dies subtrahito a Thoth I," atque multa ejus usūs exempla afferre possem.

Contra Lepsium Johannes de Gumpach iniit certamen singulare in „dissertationibus duabus chronologicis"; pag. 70 de „spebus desperatis" sic ait: „Nolite inquietari hac locutione: spes disquisitionis historicae (et chronologicae) non prorsus pendent ex opinionibus systematicis Lepsii Prof. Berolinensis" etc. Quid vir sagacissimus Johannes de Gumpach ipse de Apidei cycli epochis senserit, dignissimum est, cui attendatur. Nam

primus intellexit, Apides in Serapeo conditos non esse epochales, quia unanimis est traditio, Apides epochales clam a sacerdotibus sacro fonte Nili im̄ersos neque solemni funere elatos fuisse. Deinde, utpote astronomicus, qui vel ad Sinenses calendarii ordinandi gratia postmodo arcesseretur, Johannes de Gumpach solus vidit, debere epocham Apidei cycli primo diei mensis Thot vagi inhaerere. Denique eo audaciae processit, ut vel initium hujus instituti chronologici computando assequi conaretur. Sum̄a ejus doctrinae haec fere est: Apidum in Serapeo conditorum data in universum spectata, non sunt epochalia. — Incipit novus Apidis cyclus, ubicunque recens conspicienda falcula Lunae apparuit, quia taurus sacer symbolis huc spectantibus sit munitus. — Initium totius instituti coïncidit cum epocha Sothiacae periodi, id est, anno 1325 ante Chr. nat., ita ut epochae ipsae jubilaeis nostris prolepticis 25, 50, 75, 100 etc. respondeāt. Qua viri sagacissimi doctrinā diu me constrictum fuisse confiteor, donec melior et sanior ratio errores ejus me edocuit.

Fieri quidem non potest, ut hoc in libro de Apidis cyclo ex professo fusiusque agam — id quod speciali in opere mox me facturum spero — sed aliqua tamen ex parte theoriam exponere lubet, qua ductus in novas et fixas epochas inciderim. Omnibus in notissimis est, Apidis cyclum constare 25 annis vagis, id est 9125 diebus. Atqui 309 menses lunares quos synodicos vocant, undetricenis diebus cum 12¾ horis constantes, sed a tota 9125 dierum sum̄a, horâ unâ, minutis octo, secundis 33 diversos.

Quae differentia, licet minima, tamen efficit, ut XXI cyclis peractis jam solidus dies intersit cyclum inter et coelum. Veluti inde ab epocha Rhampsiniti (Ramessis III: 1325 ante Chr. nat., usque ad Ptolemaeum Philadelphum: 275, XLII cycli evolvuntur spatio 1050 annorum, qui numerus genuinus est tertii tomi Manethonis. Per hoc igitur spatium 1050 annorum cyclus Apidis duobus solidis diebus a coelo, id est, reali neomenia, recessit. Paucis ut absolvam, citaturus sum textu Apollinopolitano (PA 1870 pag. 12 tab. II lin. 37/38: [hieroglyphs], Sed anno XXX (Euergetis II) mense Paÿni, die nono, festo conjunctionis Osiridis-Luni cum Sole, festum fuit Sextae lunaris mensis Paÿni". Hoc datum, quod primo adspectu contradictionem apparentem in se continere ideoque inextricabile esse videtur, attentius inspicienti fit praestantissimum lumen, quo duce ad investigandam cycli Apidei naturam progrediatur.. Nam, si differentia jam sextum diem attingit, institutio haec, sive astronomicam, sive mere calendariam vocare malueris, sex grandioribus illis 521 annorum complexibus, id est 6×21 = 126 cyclis Apideis sive 3150 annis prius facta sit oportet, aut ad illud temporis punctum computata. Longius ab instituto sevocarer, si heic loci probare vellem, in cyclo Apidis totum Aegyptiorum systema quoad Deorum et Semideorum XVII periodos Sothiacas et Manium (Nekvior = urvagan Armenio Eusebii interpreti) et specialiter Bytis mei praehistorici continere, ita ut hinc quoque adminicula suppeditentur.

Qua ratione ad hanc metam pervenerim, breviter expositurus sum. Quum inter omnes constaret, 309 menses lunares synodicos aequales esse 25 annis vagis sive 9125 diebus, primum disquirendum mihi fuit, quanam scala menses pleni et cavi, quales apud Graecos Judaeosque occurrunt, ab Aegyptiis constituti fuissent in calendario lunari. Reputato, annum vagum inter et annum lunarem undecim dies interesse (365 – 354 = 11) vicies quinquies sumtos dies 275 effici, hos pro scala 5:4 divisi, ita ut quinque pleni, quatuor cavi menses existerent. Ergo fuerunt per totum annum 155 pleni, 154 cavi menses. Sed quum (5 × 30 =) 150 et (4 × 29 =) 116 tantum 266 dies efficerent, novem illi dies, quae ex summa 275 adhuc deerant, in novem menses cavos distribuendi erant, ita ut 164 pleni (= 164 × 30 = 4920) et 145 cavi (145 × 29 = 4205) evaderent, quorum utrorumque summa est 9125.

Porro, ut ne signatura singulorum annorum misceretur aut turbida redderetur, 309 neomeniae (unde sextae etc. pendent) ita erant constituendae, ut sua cuique sedes obveniret. Hoc modo, quum omnino 365 sedes exstarent et ex iis per πεντεκαιεικοσιετηρίδα tantum 309 occuparentur, 56 vacuae essent oportebat. Ex iis tertia et quinta Epagomenarum, quae apud Coptos quoque ἀποφράδες, id est, dies nefasti habentur, Typhoni et Nephthyi obveniunt. Ille ὁ ἐν τῷ κενεῷ πνεύματι δεινὸς, ἀόρατος, παντοκράτωρ, (Pap. Lugdun. gnost.) haec apud Plutarchum Τελευτὴ, τὰ ἔσχατα μέρη τῆς ὕλης (Is. Osir. c. 59: τὸν Τυφῶνα τῇ Νέφθυϊ συνοικεῖν φησιν ὁ μῦθος) ita ut consociatio hujus paris in matrimonio ex calendario fluxisse videatur.

Exstat apud eundem Plutarchum (c. 12) mythus ille notissimus de Rheae per Solem maledictione, ut neque mense neque anno pareret, quare Mercurium (Tehutin) cum Luna aleis lusisse et tantum ab ea abstulisse ut quinque Epagomenas exinde formaret. Hanc fabulam omnino comprobant legendae monumentales documentalesque. Simile quid de Phoenicis alitis ex Arabia in Aegyptum advolatu fabulae innuunt, quod ut omnibus notissimum silentio hic praetereundum esse existumo. Ex his luce clarius apparet, omnino mythos chronologicos Aegypto tanquam patriâ primitivâ, oriundos esse. Adjunctarus sum Epagomenarum et Phoenicis fabulae tertiam, omnibus notam, sed hucusque a nemine recognitam: quinquaginta Danaïdum dico.

Audiamus primo Plutarchum c. 30 haecce tradentem: Φαίνονται δὲ καὶ οἱ Πυθαγορικοὶ τὸν Τυφῶνα δαιμονικὴν ἡγούμενοι δύναμιν· λέγουσι γὰρ, ἐν ἀρτίῳ μέτρῳ ἕκτῳ καὶ πεντηκοστῷ γεγονέναι Τυφῶνα ...... τὴν δὲ ἑκκαιπεντηκονταγωνίου Τυφῶνος, ὡς Εὔδοξος ἱστόρηκεν. Sane, nulla alia ratione quam ex calendario lunari et cyclo Apidis haec Typhonis cum numero 56 consociatio explicatur. Ipse est dux et princeps τοῦ κενεοῦ id est sedis vacuae, quâ nulla neomenia locum habere poterat; ejus „satellites," praeter Nephthyn conjugem, tam constanter cum eo memorantur, ut intuma quaedam iis cum eo familiaritas intercessisse videatur — sunt quatuor sedes vacuae, quinque primis diebus mensium ultimae tetramenidae obviae. Quae cribra restant, aperte sunt quinquaginta Danaïdum.

Apidis cyclus, institutio vere sublimis, quamvis vitio laborans, tamen Aegyptiorum ingenio in virtutem mutato — quippe qui debiter adversa fronte quid debeat semper confiteatur et aliquando se soluturum esse testetur — a Ptolemaeo Claudio cum Sothiaca periodo conjuncta est, ita ut maximus ille 36,525 annorum cyclus exaderet. Cujus summae quum Manetho Diis Semideis Manibusque majorem partem: 24,925 annos attribuerit, manifestum est, ex ejus sententiā 11,600 annos hominibus obvenire. Atqui Menes protomonarcha incipit año 4157 ante Chr. nat. Finis ergo totius periodi año 7443 post Chr. nat. praesumendus erit.

Ad Ptolemaeum Claudium redeo, de quo Syncellus noster sic habet: Ἐντεῦθεν δὲ οἶμαι καὶ Πτολεμαῖον τὸν Κλαύδιον τοὺς προχείρους κανόνας τῆς ἀστρονομίας διὰ κε΄ ἐτηρίδων ψηφίζεσθαι θεσπίσαι, ὡς τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἐνιαυτοῦ (τοῦ καὶ ἡλιακοῦ) διὰ ͵αυξα΄ ἔτους ἀποκαθισταμένου.... (p. 97: cf. p. 389): τὰς μέντοι ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου ψηφοφορίας τῶν ἀστέρων ὁ αὐτὸς φιλόσοφος (Πτολεμαῖος ὁ Κλαύδιος) ἐν προχείροις κανόσιν ͵αυοςʹ ἐτῶν περιόδῳ, ἤτοι ἀποκαταστάσει Αἰγυπτιακοῦ ἑνὸς ἔτους ἐξέθετο. Posuit hic 1476 años, nempe ut divisor 25 in 1461 quadraret atque μονὰς superesset, unde nova apocatastasis originem duceret.

Sed satis superque de theoria Apidei cycli a me disputatum esse vel benevolentissimus lector cogitabit, licet haud oblitus, quaecunque attuli, nova prorsus et inexaudita esse. Jam ad practica quae vocant exempla transeundum mihi est, in quibus tritissimum istud „hic Rhodus, hic salta" valet.

Ab Hadriano fiat initium, de quo Spartianus c. 12 haec fere tradit: „Compositis in Britannia rebus, transgressus in Galliam, Alexandrina seditione turbatus (est), quae nata est ob Apin: qui quum repertus esset post multos annos, turbas inter populos (Memphitanum et Alexandrinum) creavit, apud quem (utrum?) deberet locari omnibus studiose certantibus." Quum añus post Chr. nat. 121 respondeat omnibus conditionibus, epochalis fuerit necesse est. Apin hunc sacerdotis Heter (ϩⲁⲧⲣⲉ) opera inventum esse, qui anno VII imperatoris Hadriani major septuagenario obiit, ex ejus sarcophago jamdudum enucleaveram. Accedit quod in ejus pap. funebri (papp. Bulaq. N°3 pl. 7 ult. hic occurrit passus: [hieroglyphs] „conversatur anima tua cum scriptis regii scribae utilis principisque Amenhotep." Est hic Amenophis idem cum auctore colossorum Amenophis III, exstructore templi Kaka, et primo introductore Apidei cultus in Serapeo Memphitano; unde praeter nomen Amenophis, quod a patre ei inhaesisse videtur, etiam [hieroglyphs] Si-Hapu „filius Apidis" audiit, ob epocham. Idem [hieroglyphs] Hui vocabatur atque haec fuit ansa introducendi ejus in Exodi Historiam, quam Manetho contexerat, seriores depravaverunt, uti in sequenti parte fusius demonstrabitur.

Sequatur jam Apis Augusteus. In dissertatione mea „Inscriptt. aegyptoaramææ" ex pap. demot. Parisiens. citaveram annum XXII. Augusti, cui nomen chronologicum [hieroglyphs] ⲡⲁⲡⲁⲙⲁⲍⲧⲉ ὁ τῆς ἐκπληρώσεως, eique respondentem annum V Haposiridis (sic) et añ. VI sacrae vaccae [hieroglyphs], id

est: „altrix dei" sc. Apidis, cui nomen proprium erat „fortis brachio". Jam vero datum hoc añi XXII ab Idibus Martiis añ. XLIV ante Chr. natum sumendum est, ita ut sacrae vaccae recte sextus et tauri exceptionaliter Hapsiridis vocati quintus respondeat. Epocham ergo hic taurus, unum tantum añum in throno degens, añi XXIX ante Chr. nat. designat. Neque erat, cur Dümichen Eduardi Naville opinionem impugnaret, asseverantis, Cleopatram Caesarionemque exterioris parietis templi Apollinopolitani sculpturas addidisse. Duobus his litigantibus (cf. PA 1871 April. et Duemicheni „Oases deserti libyci" p. 27) - nam et Ptolemaeus XI Alexander I Cleopatraque III ibidem constructiones erexerant - tertius gaudens accedam liceat, utpote qui eandem vaccam (tab. VI et XII apud Dümichen) ibi deprehenderim, cujus vitulus seu infans „nechen" notus dicitur esse „Hapys". Num forte amabilissimi collegae chronologicis indicibus unquam attendent?

Tertius Apis est Euergetis II año CXXXIX ante Chr. nat. primo die mensis Thot rite quidem inthronizatus, sed nihilominus ψευδοεποχαλις, quippe qui distantiam quidem 25 añorum inde ab año CLXIV sub Ptol. Philometore observet, sed irreptitius sit vocandus, ideoque ejus epocha a Cleopatra III et Ptol. XI Alexandro I neglecta et despecta fuit, uti jam supra vidimus.

Quartus Apis sistatur is, qui año XXXI Ptolemaei II Philadelphi terminavit in inscriptionibus Serapei demoticis „anno XXXIII. Ptol. Philadelphi) qui est tertius Hapydis viventis" (Brug. gr. dem. tab. IV, 2; in contextu pag. 201 citatur inscriptio duplex, aequationem XXXI = I continens).

Quum inter omnes constet, Philadelphum a patre Ptolemaeo I) Sotere año CCLXXXV regnum accepisse, vel tiro inde concludere possit, añum Philadelphi XXXI coincidere cum año CCLIV ante Chr. nat., atque hunc quoque Apidem, cujus mater Chennit appellabatur, epochalem fuisse.

Quintus Apis a Diodoro memoratur hisce verbis: Μετὰ γὰρ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτήν, Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἄρτι παρειληφότος τὴν Αἴγυπτον, ἔτυχεν ἐν Μέμφει τελευτήσας ὁ Ἆπις γήρᾳ. Siquidem Apis hic senio confectus obiit, extremum vitae stadium idemque epocham attingere debuit, quae quum ex testimoniis antea a me allatis año CCCIV ante Chr. nat. comprehendatur, quam bene omnia cohaereant, nemo non intelliget.

Sane haud absque deliciis quibusdam fore putandum est, si Artaxerxis Ochi, Darii, Cambysis Psametichi I et dyn. XXII, praecipue Sesonchis IV Apides producantur, quorum ultimus certe epocham attigit, quum inde ab año XII usque ad añ. XXXVIII hujus regis thronum obtinuerit. Sed ad ulteriora festinandum. Quare annos epochales post Chr. nat. 21, 46, 71, 96 – ante Chr. nat. 4, 29, 54, 79 enumerasse sufficiat, quia quatuor cyclis Apideis saeculum efficientibus, iidem semper recurrunt numeri finales, dumodo antiquioribus aevis idem Apidis systema obtinuerit.

Quod facile nobis persuadebitur. Nam hujus institutionis ea est natura atque ratio, ut non nisi exceptionaliter (veluti sub iñovatore Euergete II) a regula descitum fuerit. – Nil moror quidem Apides octo, qui Ramesse II Sesostride regnante obierint; sed magis in unum añi XXIII incumbo.

Exstat pretiosissima Apidis stela apud Aug. Mariette (Serap. tab. XV) cujus in altera et tertia parte conspicitur Apis, anno XXX Ramessis II mortuus, non occisus. Huic duo dignitarii varias curant caerimonias, quas hic loci persequi longum et supervacaneum est, quia Apis hic certe non fuit epochalis. At par taurorum sacrorum, in frontispicio primae partis conspicuorum, vel maximi est momenti, quia, si quando alias, hic de epochā agitur. Totam scenam delineatione obumbrare lubet:

Habemus hic aperte symmetricam repraesentationem: una ex parte, quae in sensu momenti sinistra est, cubat Mnevis, sub nomine Mer-ur id est μέλας ὅλως (cf. μελα atramentum), discum solarem inter cornua cum scarabaeo exhibens. Ex altera parte, quae, ut dextra monumenti, principalis est habenda, Apis (Hapu) cubat sine disco, nisi forte cornuum adparatio lunae primam phasin innuit, uraeo e cornu prominente.

Quid sibi velit inscriptio, haud ita difficile est assecutu; dicit enim textus: „Anno XXIII summo mane primi mensis Thot diei, sub regno Osymandyae Ramessis-Miamunis, hoc die excessit majestas Mnevidis - hoc die excessit majestas Apidis ad regionem transscendentalem (ⲭⲱⲱⲃⲉ) Quo textu nil possit excogitari compendiosius et instructionis plenius. Nam quaecunque ad theoriam cycli Apidis pertinent, hic quasi in nuce praebentur.

Neque audiendus est Aug. Mariette, dicens, an. XXVI, duos Apides et intra epocham mortuos hic occurrere, quae monumentalis repraesentationis depravationes merito cuiquam conjecturam injiciant, eum ne obiter quidem effigies et legendas inspexisse.

Tria sunt, quae monumento hoc praestantissimo authentice docemur: Primum, id quod maximi est momenti; Apidem et Mnevidem, sicuti epocha advenisset, simul sacro fonte esse submersos. Euphemice quidem dicitur [hieroglyphs] uza [hieroglyphs] exire, excedere (e vita); sed aliunde scimus, utrumque sacrum taurum cum epocha evanuisse mysterioso quodam modo. Quam dissertus econtra est textus eadem in tabula conspicuus, qui de tauro Hapu año XXX ejusdem regis Ramessis Sesostridis naturali sorte morteque abrepti agit! Describuntur accurate caerimoniae per septuaginta dies observari consuetae, quibus infasciatio sive mumificatio absolvebatur. Nil tale narratur supra, ubi par taurorum vere epochalium simpliciter „excessisse" dicitur, quae concinnitas apud Romanos quoque adhiberi solebat, quotiescunque mors seu caedes violenta foret patrata. Sed taurorum sacrorum occisio non ex crudelitate Aegyptiorum originem traxit, sed fluxit ex theoria astronomica: simulatque tempus praestitutum – hinc oraculum Apidis – exspirasset, symbolo quoque viventi ☥ cycli viginti quinque annorum e vita discedendum erat. Quemadmodum nostrates usurpant locutionem: „Ins Meer der Ewigkeit zerfliessen", sic apud Aegyptios taurorum submersio solemnis fuit.

Altera eaque haud minoris momenti sequela e dato praeciso deducitur. Sane, si quis theoretice doctrinam de cyclo Apidis exponere praeoptasset, accuratiorem non invenisset definitionem. Scilicet Aegyptii diem civilem a Solis ortu incipiebant; atque ad eandem epocham cycli astronomici ut referrentur, ratiocinatio poscebat. Quare valeat dies VI mensis Phamenoth, quem Lepsius epochalem reddere conatus, ab Johanne de Gumpach merito (pag. 27) explosus est. Quum enim annus vagus incipiat a primo die mensis Thot, ad eandem epocham semper recurrendum erat, si novus cyclus instaret. Simile quid de neomeniis, Sextis etc. dicendum est. Veluti in textibus templi Apollinopolitani primus Bruxius cyclum τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος deprehendit in formula anni XXV. Alias invenitur scriptum aenigmatice XXV (verbi gratia in pylone) non puerili scribarum lusu, ut Dümichen opinatur, sed quia scitissimi sacerdotes hac scribendi ratione indicare sub rosa volebant, numerum viginti quinque annorum „ter divinum" haberi debere, quod hoc ex Apidis cyclo revera bona chronologiae pars pendebat! Quod ad Sextas attinet, viginti quinque anni inter an. X Euergetis et an. X Philopatoris intercedentes, revera a Sexta in Sextam numerantur, ita ut bis diei septimo mensis Epiphi haec lunaris signatura obveniret. Cyclus meus ostendit, Euergetis I an. X revera XIV. esse cycli Apidis, quippe qui anno CCLIV ante Chr. nat. occeperit.

Tertium idque gravissimum corollarium ex Apidis stela Serapensi deducitur: absolutum datum. Nam si annus XXIII Ramessis II Sesostridis epocham denotat, quae nonnisi ano 1554 ante Chr. nat. convenire potest, revera hic rex parietarius, quemadmodum et ex Phoenice ani LII et ex Sothidis apparitione supra demonstravi, ano 1577 thronum adscenderit oportet, quum 1577–23 aequivaleat an. 1554, quem Apidis Mnevidisque epocham fuisse satis superque probatum est, saltem sapienti cuilibet.
Hinc haud ita difficile est deductu, quonam anno Exodus filiorum Israëlis statuenda sit. Ubi jam saepius animadvertendum proposui, Ramessis II Sesostridis regnum fuit sexaginta sex anorum, mensium duorum. Ergo obiit ano ante Chr. nat $\frac{1511}{1510}$. Cui successit Menephthas filius, cui idem Manetho undeviginti annos cum dimidio attribuit. Quare si hujus catastrophe coincidit cum Exodo, locum habuerit ano $\frac{1492}{1491}$ necesse est, quo nos jam antea multa vestigia duxerunt. Non exigui momenti est suma 480 anorum, quam in libro Regum Exodum inter et templi structionem intercessisse legimus. Sive hic numerus Salomonis tempore ipsius in textum receptus est, sane utpote connubio cum aula Pharaonica conjunctus, accuratam de ea re notionem accipere potuit. Sive ad Septuaginta interpretes haec notitia respicere videtur – eja! Manethonis aequales ii fuerunt, quibus recta et fide dignissima temporum computatio tribuatur.

Exodi Primordia.

I Pharaoh Pherôs-Menoptah.

Quonam Aegyptiorum rege thronum obtinente filiorum Israëlis Exodus facta sit, non solum hodie quaeritur, sed antiquitus rerum historicarum perscrutatores imprimis exercuit. Veluti Syncellus pag. 99 haec habet: Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἀπὸ Μεστραΐμ Αἰγυπτιακῶν ἐτῶν οἱ χρόνοι ἕως Νεκτανεβῶ χρειώδεις τυγχάνουσιν ἐν πολλοῖς τοῖς περὶ τὰς χρονικὰς καταγινομένοις ζητήσεις, αὗται δὲ παρὰ Μανεθῶ ληφθεῖσαι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἱστορικοῖς διαπεφωνημένως κατά τε τὰς προσηγορίας καὶ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων τῆς βασιλείας ἐκδέδονται, ἐπὶ τίνος τε αὐτῶν Ἰωσὴφ ἡγεμόνευσε τῆς Αἰγύπτου καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς τῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἡγήσατο, ἀναγκαῖον ἡγησάμην κ.τ.λ.

Ne nimis diu vagemur, Josephus Flavius in libro contra Apionem (I 26) Manethonis de leprosorum expulsione narrationem servavit, cujus haec fere est summa: Amenophin (lege Menephtham) cupiisse deorum conspectorem (θεόπτης) fieri, quemadmodum Horus rex ante eum fuisset (Sequitur jam historiola de homonymo Amenophi, id est, Hui).

Ab hoc consilium esse ei suggestum, ut totam Aegyptum leprosorum luce liberaret; tunc eum voti compotem fore. Pharaonem probato (Huiis) consilio imperasse, ut, quidquid leprâ laboraret vel aliâ immunditie foedaretur, in lapicidinas ad orientem Nili sitas tanquam in ergastula conjiceretur. Sed temporis decursu ab iis ducem fuisse electum, unum e sacerdotibus Heliopolitanis, cui nomen fuerit Osarsyphus. Cui quum sacramento sese obstrinxissent, eum legislatorem iis exstitisse ... Regem autem Amenophin, nuntio de leprosorum pastorumque exercitu accepto, filium Sethon (Sethosin II) amico credidisse, ipsum se in Aethiopiam recepisse, unde post XIII annos magna cum militum manu contra leprosos pastoresque profectus sit, eosque atroci pugna devictos ad fines usque Syriae expulisse. Osarsyphon autem illum, qui legislator iis exstiterit, etiam Moysen vocatum fuisse. (Mitto episodon de Havari urbe, ut non genuinam).

Sane erat, cur Flavius Josephus contra hunc farraginem acerbe inveheretur. Nam omnibus ex partibus critices aculeis aditum praebet. Neque magis solidum, quod Josephus ipse, Artapanum aliosque Judaeorum scriptores secutus, de Pastorum (Hyqu-schôs) cum Ebraeis identitate hallucinatus est. Nobis jam omnia dilucida fiunt, ut potè quaris, Manethonis Aegyptii narrationem primitus fuisse speciosiorem quam veriorem, nempe ut clades Pharaonis quodammodo tegeretur et invito Menophtha profecti Ebraei, ob lepram ejecti esse viderentur.

Id quod maximum est, teneatur: Per totam Pharaonum seriem nusquam duos invenies continuos reges, quibus nomina Menophthas (Syro apud Wiedemannum Amenophates, Africano Ἀμενωθής, Artapano Παλμανώθης) et Sethôs nisi quarta et quinta sede dynastiae XIX. Quare ulteriore aliorum refutatione „unice securi" jam supersedere possumus.

Monumenta Menophthae Pharaonis (qui ab articulo inthronisationis Ba-n-ra = Φερῶς et Βόκχορις!) quam plurima exstant, neque verum est, quod Brugsch in „historia (sua) Aegyptiaca" asseruit, raritatem quandam deprehendi, sicubi Menophthas thronum ascenderit. Vir sagacissimus Chabas in „historia dyn. XIX." contra hanc opinionem multa exempla in medium protulit, demonstrantia, Menophthae regnum quam firmissimis usque ad Syriam pertinentibus praesidiis gavisum.

Age pergamus in Serapeum, ubi prima ejus apparent vestigia. In tab. 21 Aug. Mariette stelam curavit depingendam, in qua sacer taurus Apis conspicitur, cui ex adverso figura „regis filii Menoptah" effictaest, his cum titulis: [hieroglyphs] „regius scriba heres, praefectus militum veteranorum, regis filius praelatus Mer(en)nuptah". Dextra ejus tenet insigne dictor ☥ cum fascia & et scipione seu sceptro ʕ; sinistra in signum adorationis paululum elevatur. Determinativum 𓀀 post nomen proprium designat judicem, ut qui dona accipere vetetur (cf. Diod. I 48 ult. et stelam juristicam Antiquarii Monacensis). Maxime vero uraeus in fronte adorantis dignus est, qui notetur: namque

hoc insigne regium probat, Menophtham tunc temporis jam fuisse cum patre Ramesse II Sesostride regni participem. Simile quid in statua Musei Berolinensis exstat, quam Menophthas usurpaverat (erat enim primitus Amenemhae III dyn. XII): in hac videmus filium Pharaonis Exodi, et ipsum Menophtham vocatum, cum patre Menophtha deo Sutech litantem, qui humano (id quod rarissimum!) capite effictus est, cornibus animalis typhonii pro galea prominentibus. Jam hic quis meminerit versūs Exod. XII 29: „Percussit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, a primogenito Pharaonis, in solio (ejus) sedentis (non „sessuro") Sane Participium הַיֹּשֵׁב potest pertinere ad „Pharaonis", ut antithesin efficiat cum captivā (XI 5 ancillae) quae est in domo cavernae (var. pone molam trusatilem)". Neque vero minus certum est, tunc temporis, ut in dynast. XII, eum morem viguisse, ut filii primogeniti („heredes" [illegible]) a patribus in societatem regni adsciscerentur.

Omnino Menophtham, quoad Ramesses II Sesostris inter vivos morabatur, fratris natu majoris Chamoas, anno LV mortui, munera in se recepisse, luculenter docemur monumentis. Concinnitatis causa Augusti Mariette verba huc spectantia citemus: „L'un mourut alors que le prince Méneptah qui devait plus tard remplacer son père Ramsès II, avait succédé à son (frère aîné) Sha-em-djom (lege Chamoas) dans le gouvernement de Memphis" (Athenaeum francogall. 1855 p. 86) Caeterum tabula quoque officialis ut ita dicam, Menophtham immediatum Sesostridis successorem exhibet.

Primis regni ejus annis bellum illud exarsit, quod populi aliquot maris mediterranei accolae contra Menophtham moverunt. Exstat textus hac de re bene ab eo gesta in muro Thebano 77 columnarum, quem abhinc duodecim años in PO primus verti. Paucis ut hic absolvam, populorum nomina propositurus sum: 1. Lebu, duces belli confoederatorum, aperte = Λίβυες Libyes, unde Africae vetustior denominatio Λιβύη Libya. 2.) Schardana = Σαρδανοί, Sardinii (heros Σάρδαν, phoenic. שָׁרְדָן). 3. Schakalasch = Σικελός Siculus (cf. Ἐλισσοί apud Syncellum cum aphaeresi primae syllaba Σεκ. 4.) Leku Lucani (bos Lucae = elephantus apud Livium, quia Pyrrhus ex Lucania cum elephantis advenerat). 5. Turscha = Τύρσεις Τυρσηνοί Tursce, Etrusci. 6. Oaschasch = Ὀσκός Oscus (cf. Jacobi Baldeji carmina „lingua oscâ"). 7. Aqaiwasch = Ἀχαιϝός Achivus.

Contra hanc nominum confrontationem, quam in Programmate Gymnasii Maximilianei (eodem tempore ac Derugatus in Periodico archaeologicâ) proposueram, aliquot añis post Brugsius prorsus aliam opposuit, nomina haec ad Colchorum tribus, in Libyen transductas, referens. Doleo, quod aequatio mea עָרֵל = qerena (cum determinativo phalli [hieroglyphs]) quam sibi vindicare videtur, ansam ei praebuerit tam praepostere de hac populorum serie judicandi. Neque Unger audiendus est, qui in „Chronologia Manethonis" p. 218 Claudii Ptolemaei Χαρσανοί cum [hieroglyphs] Schardana confert. Neque enim unquam Ϣ in Χ χ transit, sed semper vice versâ.

Praeter hunc textum prosaicum, in quo characteristicum id videatur, quod Menophthas media nocte per somnium a patrono Ptah admonetur, ut ne ipse contra hostes proficiscatur, sed bellum per legatos gerat, exstat textus poëticus, eandem materiem tractans, in pap. Anastasi II p. I–VII, rubricis distinctus, quem itidem in PO verti. Victoria de confoederatis ab eo parta ita canitur, ut populorum devictorum rara in gurgite vasto natantia appareant nomina. — Atque Pap. Anastasi III laudibus effert Menophtham. Ut pauca tantum e tanta profusione excerpam, affero pag. VII lin. 2: „Ba-en-ra Meriamun id est: Pherōs Miamun est navis princeps exercitus ([illegible] aperte [illegible]) contentiosus ([illegible]) clava ([illegible]) [illegible] quae domat Ebraeos."

Videmus hic, quamquam duo signa minus bene servata sunt, nomen Ebraeorum in cantico, quod Menophthae bellicas extollit virtutes, una cum verbo smam copt. [illegible], domare usurpatum. Atque revera Menophthas, utpote qui militibus veteranis heres throni praefuisset et in initio regni sui, prudenter a deo Ptah admonitus, bello externo in persona abstinuisset, vexandis Ebraeorum filiis tanquam herus apparitorum (Mazaiu) egregie vacabat! Neu tamen credas, Menophtham hac sola cura tempus trivisse, innumera exstant vestigia demonstrantia, eum imprimis eradendis majorum nominibus operam dedisse, quo commodius ipse auctor operum multorum evaderet. Sunt autem permulta etiam fundamenta templorum, quae ipse fecit, ita ut regnum ejus satis florens appareat.

Neque post obitum ejus - qualiscunque fuit, sive in mari rubro fluxu abreptum Menophtham, seu aliâ ratione violentâ mortuum statueris - memoriâ Aegyptiorum gratâ caruit. Museum Borély (Massiliae) servat monumentum lapideum, frustum quidem, sed quoad textum concomitantem satis integrum, quod vir diligentissimus colligendi: Eduardus Naville in PA 1879 publici juris fecit. Ipse quidem de rege Teta dynastiae VI interpretatur, sed spero eum ad meam explicationem mox transiturum esse. - E vestigiis apparet, statuam regis sedentis in superiore monumenti parte caelatam fuisse, cujus solum pedes supersunt. Ante statuam regis erectam et in pyramide stantem (bis [hieroglyphs]) in genua prolabuntur, scriba mensae regiae Amenvahsu et soror ejus sacerdotissa Amonis Hentutebu". Ex variante scriptione hujus nominis: [hieroglyphs] et aliis quibusdam symptomatibus verisimillumum redditur, hoc monumentum demum inde a XX. dynastia positum esse. Textus ipse ab Eduardo Naville totus translatus est; suma ejus est haec:

„Adoratio Osiridi, προσκύνησις statuae regis Menophthae, facta a scriba mensae regiae Amenvahsu. Dicit: „Eritis quicunque homines Aegyptii venturi sunt ad libandum hoc loco; date (sic!) panes, offendite aquam coram statua [hieroglyphs] θοτωτ hac, ut et vobis detur panis Hephaestiei, libatio et offa in Heliopoli et sepulchrum in parte occidentali (Amenti) Memphis". Similiter soror loquitur: „Adoratio Osiridi, προσκύνησις Themidi, Solis filiae, ut dent acceptionem panum apparentium super mensâ dominorum aeternitatis!

Detur mihi panis in (ex) Hephaestieo, libatio et offa in (ex) Heliopoli, nempe personae τοῦ scribae [hieroglyph] mensae regiae Amenvahsu – (sic cupit) soror ejus quam amat, domina domûs, sacerdotissa (cantatrix) Am̃onis domini thronorum utriusque terrae: Hontutebu". Textus transversalis peculiaria quaedam adjungit: „Oblatio orthodoxa Osiridi domino aeternitatis, Isidi magnae, deae matrique, ut dent durationem bonam remque omnem quae continet sufficientiam [hieroglyph] puruge, atque ut statua haec maneat coram ipsis." Hic igitur Menoptah Hori vices gerit et cum Osiride Isideque triadem efficit. Alter tractus sic habet: „Oblatio orthodoxa Osiridi domino Amenthis, Ptah (et) Socari principi aeternitatis, dent panes potiones boves anseres resque omnes bonas purasque etc. Hic quoque Menophthar cum Osiride et Ptah-Socari triadem efficit, quia ulterius par nominum arctissime jungitur, ita ut in unum confluat.

Id quod maximum est, jam videamus. Scriptio [hieroglyph] tut ⲧⲟⲩⲱⲧ statua, simulacrum bis occurrit, quinquies autem [hieroglyph], quae ad aenigmaticen respicit, ubi supra [hieroglyph] = [hieroglyph], quia saepe pro figura [hieroglyph] linea | intervenit, cujus [hieroglyph] est aequivalens phoneticum. Ter conspicitur [cartouche] statua Menophthae." Quod si quis dubitationi indulserit, moneo, in collectione Parisina simile Menophthae com̃emorativum monumentum exstare. Anno 1864, quum in Transepto, intranti a laeva, scalam portatilem adhiberem, ut propius inspicere possem, im̃inenti periculo fragoris editi deterritus, quanquam amicissimus mihi Rever. Anglus Basil. Cooper pro virili parte scalam fulsisset, infecta re descendi. Neque vero dubiam, quin hoc quoque Menophthae admoneat.

III. Moses et Aharon rebellantes.

Prouti jam supra demonstravi, Moses demum magistratûs gradum adeptus est cum titulo: „regius filius Aethiopiae Muse ὁ τῶν δυναστειῶν, probatus (δοκιμασθεὶς) a terra meridionali." Neque differre ab hoc protocollo, quod ei Ramesse II Sesostride regnante obvenerat, alterum paulo succinctius: „regius filius Aethiopiae βασιλικογραμματεὺς Muse", quod Menophtha regnante assumpsit, facile quis sibi persuaserit, quum titulus θεσυτὲρ vicem gerat epitheti τοῦ τῶν δυναστειῶν. Sed quod praedicatur „probatus a terrâ meridionali", vere unica est exceptio regulae. Hinc pellucidius fit encomium, Exod. XI 3 ei collatum: „Fuitque Moses vir magnus valde in terra Aegypti, coram servis Pharaonis et omni populo." Quid tanta honoratum dignitate virum, ut contra Pharaonem aperte rebellaret, moverit, jam videamus.

Quae erant causae, cur Moses, aulae pharaonicae membrum, utpote in familiam regiam adoptatus, populares suos ad rebellionem et defectionem excitaret. Una, eaque maxima, ob religionem degeneratam, jam multo ante tempore Aegyptios diviserat. Ut taceam de antiquissimo illo rege: Ἀγροίσης (unde Σαροίσης, quia avus ejus Ratatefaudic vat), qui ob epocham anno 3285 ante Chr. nat. Σέγχωνοσις (Dicaearcho Σεσόγχωσις) appellabatur, quique nomen suum anulo signatorio non inclusisse

videtur – formulas ejus proverbiales memorat Pap. Anastasi I et Llosi penitus cognitas – quis ignoret regis Hyqschos Apophis cum Diospolite Soecuni (Sequni-ra) epistolare comercium, in quo de deo Amone-Ra tanquam antitalanto dei Baalis-Sutech tractatur? Porro, Manethonis de leprosorum expulsione narratio perspicuo tradit, regem Horum peculiare quid sibi proposuisse, quum Θεόπτης dicatur. Exstant plures ejus repraesentationes, neque Birchio, Musei britannici praeposito, neque Guilelmo Mayero (in PA 1878) intellectae, quae ad Memphin Serapeumque spectant. In his rex Horus nomen suum annulo signatorio non inclusit, ideoque – sed perperam – potestate regia exutus viris his doctissimis videbatur. At contra se habet res: Horus hac forma nil aliud quaerebat, quam ut deo Horo, tertiae sacrosanctae triadis personae, similis evaderet. Namque Horus deus fere scribitur, demotice = omisso divinitatis signo (quia her- superus cum conjunctum tautologiam efficeret) atque solo dominationis symbolo interdum addito.

Sed Thebis quoque rex Horus peculiare quid tentavit año tertio regni sui, sicuti ex sculptura camerae sepulchralis (Qurnae exstantis) apparet. Hanc Bruxius in collect. tab. XXXVII proposuit cum hoc textu: „Tableau historique daté de l'an 3 du pharaon Horus (1476–1464 av. J. Chr.) de la XVIIIème dynastie (relegat ad Histoire d'Égypte I 124) que nous avons découvert au milieu des sculptures d'une chambre funéraire de Qourna". Historicus quidem textus, sed non ad politicam, sed ad religionem spectat.

„Anno III majestatis regis Ra-sor-cheperu sotep-en-Ra (praenomen Hori est) tunc majestas ejus apparuit, Soli similis, ex palatio suo vitae tranquillae, postquam facta est oblatio panum patri Amoni, propter apparitionem patratam ab eo ex sala aurea (catacombae): Jubili cantusque circulabant in terra tota; exclamatio tetigit coelum. Designatus est pater divinus Neferhotepu, ad accipiendos favores ex parte regis: centum myriadas rerum omnium, argenti, auri, vestimenti, unguentorum, panum, potionum (carnium et liborum). Imperavit Dominus meus Amon, ut darem favores in praesentiam eorum per Nebhehum (κολχόυτηρ?) qui satisfacit cordi Amonis Neferhotepu. Is ait: Multae sunt res, qui scit dare eas, Deus est, rex deorum (Ἀμορασονθηρ!), qui agnoscit agnoscentem se, qui remuneratur servientem sibi, qui tuetur sequentem se: ipse est Sol, corpus ejus est Discus solaris, ipse est praesens in aeternum".

Ex ultima hujus panegyrici parte jam enitet Reactio, quae contra Horum ejusque cultum Amoneum pedetentim secutura erat: Amenophis IV dico, qui Amoni tam severus persecutor exstitit, ut non solum nomen suum proprium Amenhotep (IV) mutaret in Chuenaten „Appreciator Disci solaris", sed etiam Amonis legendam in cunctis monumentis publicis privatisque eradendam curaret. Dynastia XVIII Manethonis majore ex parte discolatria fuit. — In dyn. XIX, ut singula tantum stringam, Ramesses II Sesostris templum condidit suo ex nomine „Ramses" appellatum, in quo cum diis solaribus Heliupoleos triadem constituit — fuit scalptum grande saxum hac cum repraesentatione a Francogallis apud canalem veterem et locum Abu-Keschob dictum-

saepenumero vivus se „deum magnum" 𓊹 nuti(r)-aā sivit cognominari, unde ultima pars vocabuli Νουμ-νθά-ς exorta est, et in universum ipse suam apotheosin dictasse dicendus est. — Neque haud multum ab ejus elogiis differunt, quae scrita (exempli gratia pap. Anastasi III) in laudem Menophthae profudit, a me abhinc duodecim annos in PO versa. — Quodsi igitur Moses contra talem superbiam apotheoseos mortalium virorum declamavit, non tam Aegyptiorum religioni, sed abusui rei divinae adversarius exstitit.

Altera dissensionis causa erat politica. Scilicet Menophthas rex, patris exemplum secutus, qui Ebraeorum incrementum infantibus in aquam conjectis reprimere studuerat, duris laboribus idem assecuturum se confidebat. Quarta hujus partis sectio nobis Ebraeos molem structurarum vehentes ob oculos sistet; heic loci de minoribus gentis hujus peregrinae vexationibus agendum est, quibus operum praefecti exactoresque populi succrescentem turbam minuere et ad humiliorem statum redigere jubebantur. Praestantissimum ejus rei exemplum affert pars aversa pap. Anastasi III. Data occurrentia memorant an. I et III Menophthae et urbem Ramses. Paginae duae, in dorso pagg. 5 et 6 obviae, duodevicenis lineis constant, quas sub titulo „Diarium" 1867 in PO verti explicavique. In his non minus quindecim nominibus semiticis et loca quaedam occurrunt, quae denominationem a Pharaone Menophtha duxerunt. Quorum quae ad geographiam pertinent, in sectione VI tractabuntur; quae vero personas denotant, heic loci non nisi summatim indico, quia exinde patet, multos Semitas tunc temporis in Delta fuisse.

In verso pag. 4 exstant tredecim scribarum nomina: Amunemheb; Meremapt; Sarptah; Achpet; Sebakemheb; Penamun, Chansu filius Sau-Tehuti; Kiari filius Achpet; Chansu filius Chaumapt; Padjaiserit, flabellifer(?); Enmai, filius Ptahemvaa; Pakamin, filius Ptahhotep; Sebaknecht. Nil adscriptum iis, nisi linea, qualis in computationibus obvia est, excepto Sebaknecht, qui titulatur [hieroglyphs] „Superior custodiae." Qui titulus quum in Verso pag. 3 recurrat, ubi epistola in Verso pag. 1 inchoata finitur, manifestum est, hunc Sebaknechtum epistolae aut scriptorem aut receptorem esse. Utra suppositio praeferenda sit, analysis totius textus (proh dolor mutilissimi) mox nos edocuerit. Initium et finis satis liquent, sed lin. 4, 5, 6 lacunis scatent.

[„Superior custodiae] qui recipit tributa ad implendum penum (usecht) palatii regis – vivat sanus salvusque! – adfert praeposito domus Pachati." Est quod sedes Pharaonis v. s. s bene se habet ([hieroglyphs]), mi domine: operae numerosi sunt in operando (faciendo) zamalnas (sem. [hieroglyphs] figura grandior) exteriores Pharaonis v. s. s. ad centum myriadas annorum ([hieroglyphs] Agit Pharao) diem natalem [hieroglyphs] in medio comitum suorum. Est nulla [remissio laborum] in domo regis, secundum praeceptum elapsum [hieroglyphs] super linguam tuam, nempe verbo [hieroglyphs] dictante: „O! fac restaurationem (cor facere ⲙⲟⲩⲟⲩⲓ renovare), non relaxentur luxuriantes!" Ego sum in [jam sequitur longior lacuna, quae desinit in [hieroglyphs], ergo supplendum erit „Ego sum in providendo, ut perficiant lateres suos quotidie"] ut obsequar tibi praecipienti mihi, „J,

ad [operas] domūs regiae, immiscete [iis atque dic: nolite audire vocem] τοῦ producentis labium inferius suum! nolite sedere ad custodiendos pedes binos fratrum duorum [rebellantium]! Isti extollunt capita [sua quotii]die, ut faciant recalcitrare vos; Nolite adventare et audire orationem τοῦ Levi, τοῦ magi (ζαρω) istius corrumpentis ore [suo – sed peragite labores praescriptos (Hby) sub brachio flabelliferi magni(?), τοῦ domini mei". Iteravi dicens ea verba ad τὴν συλήν ( ) τῶν ἐννέα: „O! date muratorem unum domūs superioris [ad operarios] domini mei anteriores: muratores VI, ὁ murator hic? ad? fabros lignarios!" Mandasti (ταπρο) quoque personae τοῦ Kazin, non relaxare eos ab operando? sed dare murationem muri (sic!) τοῦ domini mei, magis quam antea ita ut murent in suma VIII, qui pleni sunt manu (id est, sedulo operantur) (Verso pag. 3) Suma muratorum XII. Similiter homines (plebeji) sunt in fingendo lateres in suis tesseris (Βιχ); adducuntur ad laborandum ex domiciliis suis; sunt in faciendo ipsorum numerum laterum quotidie: non sino eos relaxari ab operando in domo novā. Hoc modo obeditum est missioni factae a domino meo (Superior custodiae Seba Knecht)."

Hoc textu, licet frusto, multa tamen huc facientia praeberi, nemo non videt. Ne multus fiam, relego lectorem ad Exod. cap I 14; V 11–23 etc., ubi Ebraeorum vexationes in exstruendis molibus et fingendis lateribus fideliter narrantur. Quod ad paleam dchau τοζ, solum fragmentulum 2 Pap. Anast. V

quod sufficiat exhibet: „Non adsunt homines ad fingendos lateres [hierogl.] : τωβε-dob Americae! [hierogl.]! non paleae adductae ex regione". Praeterea exstant textūs eadem de re multo expliciliores.

At, inquies, hoc in textu non est sermo de Ebraeis, sed de hominibus anonymis, qui operandi causa servorum ritu adducuntur et a custodibus assidue ut laborent, impelluntur! Sane, id ipsum Ebraeis factum esse novimus. Priusquam certius quidquam hac in difficillima quaestione statuatur, explorandum est, num reverā duo fratres: Moses et Aharon, hic describantur, ad quorum pedes populus, labore suspenso, sedisse dicuntur.

Diu me haesitasse confiteor, utpote in documento lacunis lacero. Sed vicit affirmatio, postquam effigies Mosis in stelulā nostrā (cf. frontispicium) viam mihi monstravit. Hāc duce signa hieratica forsan consulto deleta huncin modum transscribere ausus sum: [hierogl.] „nolite audire vocem τοῦ producentis labium suum inferius!" Primum animadvertas, allusionem ad nomen proprium Mosis מֹשֶׁה Mosche', quale exstat in textu ebraïco, et voce coptica ⲙⲟⲟⲩϣⲉ proficisci confirmatur, haud dubie hic praeberi. Deinde signa [hierogl.] seu [hierogl.], sequenti determinativo [hierogl.], non nisi de labio ⲥⲫⲟⲧⲟⲩ שׂפה accipi possunt. Denique vox [hierogl.] cheri ϧⲣⲏⲓ infra, praefixo n redditur adjectiva = „inferius".

Confirmatur haec mea explicatio iis, quae illico sequuntur: [hierogl.] „sitis non sedentes ad custodiendos pedes binos fratrum duorum!" Similis locutio saepissime occurrit. Veluti in textu regis Pianchi,

a me jampridem verso col. 3: [hieroglyphs] „magistratūs et majores domuum sunt quasi canes in custodiendis pedibus ejus (sc. Tefnachtis = Σοεφανάσης = Τέχνακτις = Τνέφαχθος). Etiam in novo Testamento haec loquendi ratio usurpatur; veluti Paulus praedicat (Act. XXII, 3) „se nutritum esse (doctrina legis) ad pedes (secus pedes) Gamalielis".

Venio nunc ad passum, qui distincte ad Levin referendus est: [hieroglyphs] „Nolite adventare et audire orationem τοῦ Levi, τοῦ magi istius corrumpentis ore (cf. ⲘⲈⲚ-ⲚⲎ corrumpere vitiare). Omnia hujus phraseos verba sunt plana perspicuaque neque, quin sensus a me elicitus sit genuinus, in dubitationem queat revocari. Assumatur is quoque passus qui modo explicatum antecedit [hieroglyphs] „Isti duo extollunt capita sua quotidie, ad faciendum recalcitrare vosmet ipsos)". Equidem censeo, neminem Aegyptologorum lacunis hujus passūs aliter mederi posse.

Quae si ita se habent, exstat documentale de Mosis Aharonisque contra Pharaonem rebellione argumentum, quo vix ullum aliud certius desiderari queat. Neque possumus quin de textu biblico recordemur, Exod. V, 4 sic ferenti: „Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moses Aharonque sollicitatis (cessare facitis) populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra!" Quo tempore haec gesta sint, haud ita liquet. Equidem suspicor, textum nunc in Verso pap. Anast. III, utpote a seriore manu quam diarium, exaratum, post sextum Menophthae regnale annum in dorso encomii scriptum esse.

IIII.
Huis scriba consiliariusque.

Saepenumero hoc in opere meö mentio injecta est Huis scribae, qui Mosis secretarius atque, ut ipse dissertius asseverat, interpretis munere fungebatur, utpote utriusque linguae, et ebraïcae et aegyptiacae, peritus. Sane operae pretium foret, papyrum Anastasi I, Mosis Huisque commune opus, denuo vertere et explicare, postquam capita hucusque tractata novam prorsus et inexhaustam attulere materiem. At proverbii memor: „ne bis in idem", lectorem ablegatum velim ad priorem illam versionem, quae Appendicis loco ad calcem libri mei „Moses Ebraeus" impressa exstat. Deliciae mehercle! sumae essent, coram discipulis sciscitandi cupidis Itinerarium illud antiquissimum viva voce exponere. Quis autem id fieri posse praesumserit recordatus, et me de obtinenda ordinarii cathedra unanimem repulsam tulisse, et ex altera parte paucitatem tantum juvenilem his studiis vacare? Valeat ergo Huis redactoris opusculum, donec consules, ne quid detrimenti capiat res publica litteraria, provideant, atque juventus ad meliores reditura fruges resipiscat.

Praeter alios eosque copiosos Huis scribae titulos supra enumeratos, unus prae caeteris ut ratio sui habeatur postulat. Quemadmodum Huis Mosen in Serapeum usque ad sarcophagum principis regiique filii Chamoas (cf. p. 17) secutus est, ita etiam postea similis ei sors cecidit.

Meminerit lector benevolus, pag. 16 ex ostraco Cailliaud peculiaria quaedam ad Huis seviorem dignitatem spectantia a me esse allata. Totum passum, utpote heic loci vel maximi ponderis, hieratice reproducere lubet:

„Scriptum per athlophorum (a) regis dextrâ, praepositum urbi et orbi nec non oasis oleïferae: scribam Hui".

Sane temeraria foret restitutio partis ultimae, nisi fulciretur textu explicito et omnibus nominibus absoluto, Canopae dico Monacensis.

Hoc monumentum nunc in Antiquario conservatum, anno 1805 a viro nobilissimo de Oberndorf ad Academiam regiam missum fuit. Effoderant eam Canopam in vico Pürgen prope Landisbergam ad Lycum, e coemeterio, ut videtur, publico medii aevi symptomata prodenti. Quanam via ex Aegypto huc delata sit, longius est quam ut heic loci disquiratur. Sufficiat asseverasse, jam materie hoc monumentulum tanquam genuinum comendari. Nam in consessu societatis anthropologicae, mense Martio, hoc año, Prof. Dr. Zittel alabastriten aragoniten eam recognovit. Est autem ejus inscriptio haecce: „Dicit Isis: amplexa sunt brachia duo (mea) id quod in te; electa sum praesidium pro Amsethâ Osiriphili, praepositi regionum exterarum oasis oleiferae: Hui(s) justificati." Primo quidem adspectu textus hic nil peculiare videtur praebere. Sed diligentius inquirenti duae occurrunt singularitates, quas in aliis Canoparum textibus frustra investigaveris, titulos duos dico.

In dissertatione academica „Nechepsos, Petosiris et Triacontaëteris" p. 111 novem populos ad Amenophis III (Memnonis) thronum deductos nominatim produxi: Hauvanu (Javanas Ἰάονες), Scha [hieroglyphs], plagam australem (ⲉⲟⲁⲙ), Sechet-Am, plagam septentrionalem, Petashu, [hieroglyphs] Ta-nehu (praeli lapsu Tahenu), Anuti-Kenes, Menti Asid, id est, nomades Asiae. Ex tota seriei dispositione apparet, septimum populum aquilonem versus in deserto habitasse. — Idem populus recentiore scribendi ratione saepius occurrit sub forma [hieroglyphs], quam Dümichen „Oases deserti libyci" ut non a se intellectam silentio praeterire maluit, Brugsius autem „Iterum oasin magnam" in [hieroglyphs] corrigendam censuit, nimirum tropaeis magistri, corrigendo magnam famam adepti, e somno excitatus. Quid correctione sua assecutus sit, non perpendisse videtur, alioquin a textu abstinuisset manum. Vox [hieroglyphs], addito determinativo [hieroglyphs], altitudinem, copt. ϫⲱ, ⲉⲧ-ϭⲏⲟⲩ denotat, quae significatio, quamquam regionibus montanis aptissima, tamen ubi de Oasibus agitur, rejicienda est, quia tantummodo depressiora loca aquam et cum ea culturam praebent. Ne multus fiam, lectorem admonitum velim nominis Nehasi (cf. supra sub v. Phinehas), quod modo plena scriptione [hieroglyphs], modo [hieroglyphs], modo [hieroglyphs] exaratum occurrit. Jam, si contuleris scriptiones [hieroglyphs] et [hieroglyphs], eandem radicem ⲛⲉϩ „oleum" enucleabis, qua nil magis consentaneum possit excogitari. Namque terra haec seu potius oasis pertinet ad [hieroglyphs] Sechet-amu, id est, „campum palmarum" atque Oasis Jovis Amonis [hieroglyphs] re vera, ut Dr. Zittel αὐτόπτης asseverat, vel maxime

oleifera est omnium oasium. Porro, si tecum reputaveris, titulum hunc Huis nostri: praepositus regioni externae: oasi oleiferae" huiusque in Canopis inexauditum et tantum in ostraco Cailliaud cum nomine proprio Hui recurrere, facile tibi persuadebis, ad eandem personam eum pertinere, eo magis, quod scriptio vetustior et stylus artis Canopae Monachii asservatae aetatem Ramessidarum aperte sapiunt. Denique, quia aliunde (cf. Brux. bb.) nobis innotuit, oases Aegyptiis exilii damnatis habitandas cessisse, forsan Huïs quoque, licet non exsul, sed praesul ejus oaseos, eorsum ablegatus fuit secundum dictamen „promoveatur, ut amoveatur". Nam revera eum Pharaonis gratiâ quondam exaruisse videtimus. Utut res se habet, Huis peridem tempus, quo Moses Aethiopiae praeerat, quam longissime distans oaseos gubernium exercuisse videtur, ita tamen, ut et haec dignitas ad fastigium magistri quondam sui proxime accederet.

Alter Huïs titulus, quem merito insolitum vocites, consistit in signis [hieroglyphs] Φιλόσιρις vel Ὀσιρίφιλος, quum in universum omnes mortui solummodo „Osiri" seu „Osiriani" titulentur. Nunquam alias autem Φιλόσιριν vel Ὀσιρίφιλον me deprehendere memini, ubicunque de Canopa, id est, parte mumificationis integranti agitur, qualis Canopa Amsetha, pectoralia ut ita dicam mortui viscera continens, haud dubie habenda est, quamquam temporum temeratorisve injuria jam dudum illa evanuerunt. Qua de singularitate maturius reflectenti tandem sese obtulit solutio aenigmatis, quam lectoribus discendi cupidis, salvo meliori, paucis expositurus sum.

In pap. Anastasi I pag. VIII Huius scriba, postquam quattuordecim capita Itinerarii Mosis a se in compendium redacta et selectionem ex iis factam esse dixit, queritur, quod Moses sibi consilium denegaverit, ita ut solus suo capite id oneris subiret. „Per sanctissimum numen Osiridis Mendesii et Tehuti (Θωϋθ), non vocavi animam cujusquam, ut mihi veniret auxilio". Tum pergit: „Est deus meus (omiss.) Tehuti ut scutum pone me. Per numen τοῦ Ptah, domini justitiae, non neglexi eorum (tuorum scriptorum) progressum, haud immemor agendi secundum dicta tua, haec jam vergunt ad realisationem. Quare fac procedens quidque ex ore tuo adversus inimicum quemvis ejus qui sepultus jacet Abydi, in domicilio patris mei! Ego sum filius legitimus ex urbe ejus, qui potitus est sepultura per cognatos in monte necropoleos. Cur „fastidit me cor tuum (Var.: Cur vereris fastidium cordis mei?")? Utinam toleres hoc („credo" meum)! Num mentionem fecit quispiam „verbi maligni (var.: „tenturae"), quod ego emisissem contra te? an consilii facetiis similis, quod abiisset „in delectamentum publici (var. „quo delectantur audientes velut nugis")? Reiterasti dictum: „Fracte brachium, expers virtutis (Ϙωϫι validus), fac activitatem scribae (justi)!" Tu vocas me, nescium, nescium (sic!)". Num transegi momentum apud te in adulationem tui? An egi contradicentem (BHQ) tibi", altero (te!) me cruciante? Mandata domini cujus nomen est „victoriosus" praevalent (tuis), leges ejus manent „augustae (Var. firmae"), ut (leges dei) Tehuti! Ego sum fulcrum familiae (omiss.) meae totius."

Hic textus, quo vix ullus difficilior, intricatissimus redditur variantibus lectionibus, quae in ostracis Cailliaud et Parisino multae occurrunt. Ut taceam de elisione

phrasium, de permutatione personarum, vel adhibitio epithetorum variat! Quo pacto haec inter se possent conciliari? Ostracon Parisinum explicat: datum „Pharmuti (mensis) die XIX" admonet similium aliis in papyris occurrentium, quae pueri pensis ludi litterarii apponere solebant! Quae pensa quum a magistris dictarentur, magna lectionum diversitas jam explicatur. Ergo Huis scribae protestatio contra Mosis vituperia publici juris apud Aegyptios facta est! Reverâ in pap. Anastasi I 27,9–28,1 proclamat: „Responde cito! O confirma ea, quae dixi de Moherilate tua, faciens ego stupescere publicum in nomine tuo (seu potius „titulo") Marina, narrans ego iis excandescentiam tuam". cf. 28,7: „Noli dicere: Foetens reddidisti nomen meum publico universo"! quae locutio admonet versûs Exod. V,21: „Occurreruntque (filii Israëlis magis oneribus pressi) Mosi et Aharoni egredientibus a Pharaone, et dixerunt ad eos: videat Dominus et judicet, quoniam foetere fecistis odorem (famam, nomen) nostrum coram Pharaone et servis ejus et praebuistis ei gladium, ut occideret nosmet".

Huis igitur scriba vere litterator, in protestatione superius versa tres mihi notiones videtur urgere: 1, Cultum suum dei Osiridis, unde jam titulus ejus Ϝιλόσοφις (Ὀσιρίδεδος) in Canopa Monacensi dilucidum redditur. Neque obliviscendum, patri ejus nomen fuisse Unnofrin, cognomen illud Osiridis notissimum, unde ambiguitas priorum protestationis phrasium aliquid lucis accipit. — 2. Jurat per deum Tehutin, propter litterarum studium, quibus erat imbutus. 3. Minatur, ut saepius in pap. Anastasi I, se ad superiores et ad regem ipsum provocaturum, ut Mosen accusaret. Quae minae mox successura erant.

Namque, prouti jam supra suspicatus eram, Huis noster is est, qui Pharaoni Menophthae, de theopsiâ cogitanti, a consiliis fuit, ut leprosorum expulsione Aegyptum mundam diisque gratam redderet. Quae hac de re nunc apud Flav. Josephum ut Manethonis verba leguntur, aperte spuria sunt recentiorum commenta. Recte quidem e juniorum cohorte quidam: Adolfus Erman, in PA 1877; pag. 147/148 observavit, Amenophin illum, cognomine Πάαπις, eundem esse cum Amenophi, Amenophis III (Memnonis) aequali, qui templum Kaka exstruxit, colossos duos „Memnonis" vocatos erexit (quae notitia Bruxio debetur) cujusque fit mentio in pap. Bulaq. III et alias: [hieroglyphs] „non occidunt dicta ejus, nomen ejus manet in aeternum" Neque vero potuit explicare Erman, qua ratione Amenophis hic Paapis, qui duobus paene saeculis prius sub Amenophi III (Memnone) floruit, ad Exodi Pharaonem consiliarius pervenerit. Paucis explicaturus sum. Protocollum quis hoc est [hieroglyphs] [hieroglyphs] „Heres, regius scriba Amenhotepu, cognominatus Hui (et) Si-Hapu". Jam vero Sihapu et Πάαπις quoad sensum congruunt, et quum hoc cognomen chronologicum Amenophi-Hui inditum sit ob epocham primi Apis, sub Amenophi III in Serapeo Memphitano conditi (cf. Aug. Mariette), jam perspicuum fit, quare cum Hui scriba nostro commutatus sit. Scripserat enim Manetho (uti ex Theodoreto serm. II de therap. novimus) τὰ περὶ Ἴσιδος (-Σιούιδος) καὶ Ὀσίριδος-Ἄπιδος τοῦ καὶ Σαράπιδος, καὶ τῶν ἄλλων θεῶν (Φοίνικος?) τῶν Αἰγυπτίων. En fons commutationis: Hui ille Paapis = „Apideus" locum obtinuit Huis scribae, itidem in Serapeo ad latus Mosis versati, atque hic Pharaoni Menophthae a consiliis fuit.

At male cessisse Hui nostro Mosis Ebraeorumque persecutio videtur. Scribit enim Manetho: τὸν δὲ Ἀμένωφιν (lege Οὖιν) ἐκεῖνον ... ὑποδεῖσθαι πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν βασιλέα (Μενοφθάν) χόλον τῶν θεῶν, εἰ βιασθέντες ὀφθήσονται. Καὶ προσθέμενον εἰπεῖν, ὅτι συμμαχήσουσί τινες τοῖς μιαροῖς καὶ τῆς Αἰγύπτου κρατήσουσιν ἐπ' ἔτη δεκατρία· μὴ τολμῆσαι μὲν αὐτὸν εἰπεῖν ταῦτα τῷ βασιλεῖ, γραφὴν δὲ καταλιπόντα περὶ πάντων, ἑαυτὸν ἀνελεῖν. Ergo Huïs, ut postea Judas, poenitentiae conscientiaeque stimulis agitatus, ipse sibi mortem conscivit. Ex contextu, licet manu recentiore defigurato, id tamen colligendum esse puto, tragicum hunc Huis exitum tredecim ante Exodum añis = 1505 ante Chr. nat. accidisse. Neque tamen, ut etiam Menophthae, memoria ejus Aegyptiis invisa fuisse videtur. Breviter, qua de causa hoc suspicer, expositurus sum.

Mater ejus erat, ut ipse in pap. Anastasi I 2,2 disserte testatus fuit: [hieroglyphs] Tavesurt (Πολυδάμνα) in districtu deae Berhud (Βηρούθ = Βάαλτις Byblensis), sacerdotissa deae Bastis in urbe Sochot (cf. sect. VII Ma-schûta - aqua Sochot = ⲙⲉϣⲱⲧ).
Atqui conjux Siphthae regis (intrusi paulo post Exodum) eodem nomine Tavesurt praedita fuit. Num Siphthas (Danaos Harmaïs, Θεῶν Homeri) primitus medicinae sectator, e familia Huis venerabilis visi sui filiam seu cognatam duxerit? –

Pater Huis nostri (cf. pap. Anast. I 2, 1/2 fuit [hieroglyphs] Unnofer Abydenus-Justus-Verusque. Constat, Unnofer abiisse apud Graecos in Ὄννοφρις, Ὄννουφρις et vel Ὄμφις = Εὐεργέτης. Miro quodam casu St. Onuphrius in foro Manacensi depictus praeterquam gloriola, etiam corona insuper insignis est.

IV.

Ebraeorum nomen.

Dramatis personae: Menophthas Pharao, Moses Osarsyphus ejusque frater Levi(tes) Aharon, cum Huei scribâ et Horo artifice, licet efficacissimi fuerint actionis socii, tamen per se non sufficiunt, ut Exodus fieri potuisse exinde praesumatur. Deest adhuc, ut ita dicam, chorus, id est populus liberandorum. Quodnam ei nomen fuisse existumandum est? De Judaeorum vocabulo certe non est cogitandum, quippe quod sero demum, post regni discidium, in notitiam scriptorum venerit. Simile quid quominus de vocabulo Israëlitarum statuamus, impedit constans vocis Israël usus jam ante Exodi tempora, ubicunque de populo designando agitur. Verbi gratia in versu 22. cap. V Exod. legitur: „Dicesque ad eum (Pharaonem): haec dicit Dominus: filius meus primogenitus Israël est! Dixi tibi, dimitte filium meum, ut serviat mihi." Quibus verbis haud ambigue populus Exodi simulque Jacobus patriarcha indigitatur, cujus a cognomine Israëlis universa familia natioque denominationem duxit. Sed antiquioribus aevis, veluti Abrahamo vivente, aliud prorsus genti nomen obveniebat. Quare errant, qui Exod. XII 40: „habitatio autem filiorum Israëlis, quā manserunt in Aegypto, fuit CDXXX an̄orum", ad Abrami usque tempora computant, τὸ πρῶτον ψεῦδος Ebraeos et Hygussos eosdem esse, secuti.

Ergo solum Ebraeorum nomen remanet, quo nationes exterae ad designandam Semiticam gentem, Aegyptiorum populo alienam, usae esse exspectentur. Re verâ vetustissimum hoc ethnicon jam duobus ante Exodum saeculis occurrit in narratiuncula haud illepida pap. Harris No 500 in museo britanico asservati. Primus aversam hujus documenti partem aggressus est Goodwinius Anglus, hieraticae scripturae facile princeps. Is in PA populum ibi reperire sibi visus est, nomine [hieroglyphs] „Imu" designatum, quod cum אימים biblico contulit. Sed recte reposuit Maspero in „Diurnali asiatico" (1878, Sextili-Septembri) non de Imu, sed de [hieroglyphs] Iupu Ἰόππη Jaffa יפו oppido esse sermonem, à duce Aegyptiorum Tehutio, Thutmosi III regnante, per dolum expugnato. Hanc igitur civitatem, apud quam Moses quoque Moher cum puellula hortum custodienti portentosum quid gesturus erat, Tehutii milites cistis inclusi, velut Trojani equi inhabitatores, astucia quadam intraverunt. Priusquam id fieret, legatus quidam exercitûs equestris (bigarum scilicet) equi ut adducerentur (jussit et pabulum iis praeberi) imperavit [hieroglyphs] ou bien qu'un Apourou coure" etc. Vox [hieroglyphs] non est simpliciter „currere", sed quemadmodum vomer [hieroglyphs] (copt. ϲιnε, ϭιnι, quam vocem anno 1866 cum Duemichenio communicavi) aratrum praecedit, sic quoque ϭιnι valet „prae(ter)ire, ducere". Ergo Ebraeus ille, ut hodiedum ejus gentis negotiatores equarii solent, equorum agmini adducendo praeerat, sive e terra Joppe accersitus, sive cum Aegyptiis profectus.

Adnotavit Maspero: „C'est dans ce nom (de Apourou) que M. Chabas avait cru devoir reconnaître le nom des Hébreux." Equidem censeo, virum sagacissimum Cavilloniensem nunc quoque huic aequationi adhaerere, neque quidquam futilibus argumentis motum esse, quae a Maspero in medium producta sunt, [hieroglyphs] aper nil esse nisi artificum genus affirmante. Ceterum hac de thesi infra fusius tractabitur.

Chabas igitur primus in opere „Miscellanea aegyptologica" I ex duobus papyris Lugdunensibus ethnicon illud eruerat. In pap. Lugd. I 349 a post praeambulum calligraphice exaratum (ut acta officialia solent) scriba quidam Qeni-amun salutat superiorem suum: Kazenam [hieroglyphs] Huin (nostrum!) qui praeerat instituto seu domanio Ramessis II Sesostridis tunc regnantis, atque verbo tenus ita pergit: „Missio haec est ad notificandum domino meo, obeditum esse missioni datae mihi a domino meo, dicente: „Advertito animum tuum (faciem!) hominibus, qui subditi sunt mihi!" Non sum vituperandus domino meo. Altera res. Quod ad equos domini mei, hi bene sunt; ego tribuo eis provisiones (avenae) quotidie. Alia res. Obeditum est missioni factae mihi a domino meo dicente: „Fac des alimenta hominibus militaribus, necnon τοῖς [hieroglyphs] Aperu, qui trahunt lapidem ad templum ([hieroglyphs] lapsu calami pro [hieroglyphs] ерпе hodiedum b-irbe) Solis (quod condit) rex Ramesses (II) Miamun-v. s. s. !-a meridie Memphis."

Ex titulo Kazena, quem heic loci Huis noster gerit, cum maxuma verisimilitudine, ad finem regni hujus regis haec spectare, concluseris.

Alterum documentum, et ipsum protocollo regis calligraphico idque duplici introductum, pap. Lugd. I 348 a pag. IV usque ad pag. X epistolare commercium similis naturae Kavisarem inter scribam et superiorem ejus: Bokenptah scribam (ordinis olatioris) continet. Quod quum ob geographicas notiones ibi occurrentes in sectione VII ex professo vertatur oporteat, hoc loco solum eum passum excerpturus sum, qui ad Ebraeos spectat. Pag. VI lin. 5-8 exstant haec: „Obeditum est missioni factae a domino meo, dicente: „Fac des alimenta hominibus militaribus nec non τοῖς [hieroglyphs] Apyriu, qui trahunt lapidem ad speculam (techenu ⲂⲈⲰϨⲚ̄ בַּחַן turris speculatoria) magnam urbis Ramessēs (II-Miamun) - v.s.s.! - qui amans est justitiae, sub directione ([hieroglyphs] baculus) magnatis τῶν Mazaiu (apparitorum) Amenemanis". Ego tribuo illis alimenta sua quovis mense, secundum praecepta bona, quae dixit mihi dominus meus".

Silentio praetereundum non est, paullo ante de re pecuaria in urbe Sochot [hieroglyphs] versanti sermonem fuisse, ita ut specula in colle aedificanda haud dubie ad urbem Ramesses רַעְמְסֵס pertinuisse existumanda sit. Neque deest signum) post nomen Ebraeorum: Apuiriu, qui sub cura (ut ita dicam) praepositorum e caterva armata τῶν Mazaiu lapides ad altitudinem collis, ubi speculatoria turris exstrueretur, (evehere) coacti sunt. Procul dubio in contextu ulteriori agitur de laboribus tunc temporis institutis, ut canalis, et fluviatilis et maritimus (rubrum inter et mediterraneum mare) a Sethoside I inchoatus, a Sesostride continuaretur.

Quidnam contra hanc aequationem populi externi Aperu cum voce עִבְרִי Ebraeus, quam Chabas proposuit, a collegis quibusdam prolatum est? Primus in carceres descendit Derugatus (Étude sur divers mon. du règne de Toutmès III p. 53), ad nomen duarum urbium [hieroglyphs] Aper cum determinativis [hieroglyphs] et [hieroglyphs] observans, esse עָפְרָה tribuum Manasse et Benjamin. Id quidem recte se habere potest, quamquam equidem in libro „Moses Ebraeus" p. 2 ad „Peraeam" (majorem) et „Peraeam" (minorem) relegavi, monens, primitivam radicis aper = עבר vim ad τὸ πέραν pertinere. Sed Derugato aliter visum est, in duabus aviculis determinativis „un petit faon de gazelle" conspicienti. At curnam Aegyptii, delineandi alias haud imperiti, non potius antilopen ipsam ob oculos posuerunt? Haec igitur opinio missa facienda fuit. Nihilo secius eam Bruxius ut cramben recoctam denuo lectoribus obtrudere ausus, in „lexico geographico" p. 114 sic scribit: „[hieroglyphs] aper représente la transcription très-fidèle de la racine עפר عفر avec le sens: avoir la couleur rougeâtre de la gazelle, du sable (de la poussière)... עֹפֶר le petit d'une gazelle, un veau (faon) עֵפֶר nom d'un fils de Midian, עָפְרָה nom de deux villes (cf. supra)..." Concludit dicens: [hieroglyphs] „la Rouge" (cf. ⲧⲣⲟϣ corona rubra) ce serait en hébreu עפר, la terre des Erythréens, des Rouges", qui a donné son nom à la mer adjacente". Ipsi potius erubescendum (ἐρυθριαστέον) fuit, talem farraginem proponere. Quid? Aegyptii, qui semel ipsos rubicunda cute praeditos delineavere, populum asiaticum, quales sunt maris rubri accolae, antithetice sic fecere?

Neque majoris est momenti, quod a Maspero (cf. supra) oppositum est, nempe vocem Aper, ad instar [hierogl.] āper, artificum generi designando inservire. Id quidem haud iverim infitias, hoc vocabulo tanquam e genuino Aegyptiorum penu hausto, designari cultiorem supellectilium ornatum. Sed cur non incrustationem intelligamus, qualis Aegypto in notissimis fuit? Ut ad animalculum עפר redeam, sive antilopen sive pullum cervinum esse statueris, quid impedit, quominus a transsiliendo עָבַר (περαιοῦσθαι) deducatur ejus denominatio? Nonne ἄιξ a verbo ἀίσσω (ex ἀΐγjω) appellatur? Utque עֶבְרָה ὕβρις superbia, id est ultra justos terminos evagans animus, ita etiam, si עָבוּר transitus respicitur, navigii genus quoddam [hierogl.] aper, aut de transfretando (περαιοῦν -οῦσθαι), aut de incrustando quasi superindumento usurpatum esse videtur. (hic pulvis"it)

Quod objicitur, Ebraeorum nomen leniore litterā ב b, contra Aperu tenui p פ scribi, jam Chabas refutavit, allegans [hierogl.] cherepu = חֶרֶב gladius" nonne ἅρπη idem est? – Poterat etiam ad [hierogl.] Ἄνουβις provocare et multa alia exempla, quae hic enumerare supervacaneum est. Sane, excepta voce ϫⲣⲟⲃⲓ falx, in copt. lex. cherepu non occurrit, atque ob hanc rem radix esse videtur importatitia, qualis aperu, quamquam in hac de primitiva introductione cogitandum est. Nam in libro Hambres" praeter verbalem notionem [hierogl.], quae passim occurrit, urbes quoque (col. 9/10 [hierogl.] et [hierogl.]), cultu Osiridis celebres, viguisse videntur. Notandum quoque, signum [hierogl.] proprie ad superindumentum (cf. superhumerale) quoddam respicere.

Unica vox appellativa, a Bruxio comparationis causa producta: ⲁⲡⲟⲗⲗⲉ junior, juvencula, apud Parthyum signo interrogationis seu potius dubitationis munita (?), melius ad animal quoddam a Syria in Aegyptum importatitium referatur: abali, denotat „fortem, robustum" et fortasse cum radice אָבַל „sursum tendere" quodammodo cohaeret. Occurret nobis iterum in denominatione Bir-abîl, eodem loco, quo Josephus Λεοντόπολιν et Sethosis triumphus „Leonis stationem" offert. Caeterum אָבִיר „fortis, equus, taurus", nil aliud quam metatheticus bos: אֶלֶף. Nam in pap. Anastasi IV 17,9 memorantur: (equi et boves boni de terra Senugar (שִׁנְעָר), juvenci abali-u primae qualitatis de terra Cheta, vaccae (ⲕⲉⲱϩⲓ vaginae!) de terra Arusa sive Asur", quae vox similem metathesin atque אֶלֶף, passa esse videtur. Quodsi reverā de rubore cogitandum esset, cur Bruxius non provocavit ad ⲉⲃⲣⲟⲥ elephas sive „elephantiasis" (morbus)? Sane hujus vocis origo haud ita liquet; caeterum constat, iisdem vocibus diversa designari animalia, veluti Vulfilas adhibet „ulbandus" pro „camelus", et germanicum „vulfs" (lupus λύκος) nil nisi „vulpes", „blau" nostratium aperte = „flavus". Multo majoris momenti, quam haec ex vocis cognatione desumta, est objectio, etiam post Exodum in Aegypto nobis occurrere illos Aperu. Veluti in pap. Harris grandiori, sub Rhampsinito (Ramesse III), memorantur „ductores, magnatum filii, Marinae, Aperiu: homines resides

in sede hac (de Heliopoli agitur) MMXCIII". Ergo 2093 ex Ebraeis, si vox [hieroglyphs] σολ circumsedere, σολε hospitari, peregrinari, diversari, habitare, praegnanti sensu = „residem, relictum esse" sumatur, Heliopoli in urbe resides erant, postquam populares eorum Exodum fecere. Qui captus vel in favorem militat opinionis, quam Chabas primus emisit, non cunctos Ebraeos Mosis evocationi praesto fuisse, sed multos ex iis remansisse. Eorum in locum substituerunt se alii, non Ebraei; nam Exod. XII 38 legitur: „Sed et vulgus promiscuum innumerabile ascendit ([hieroglyphs] ϩⲁⲁϫⲓⲉⲓ) cum iis."

In pap. Lee-Rollin idem Chabas („pap. mag. Harris p. 170) alium passum huc spectantem primus accessibilem reddidit. Dictum enim ibi lin. 4 exstat, Penhuibanem, gregum curatorem, aditum secretum ad penetrale palatii ejusdem regis sibi patefecisse [hieroglyphs] „per manum τοῦ λεττωε sive aedificatoris Adhirom". Determinativa signa probant, de nomine agi semitico, a radice רום „altum esse" et אד („Ellé" nostratibus Judaeis, cl. goth. atta „pater" valet). Hinc expeditur ulterior in latomiis Hamamatensibus sub Ramesse IV occurrens locus: [hieroglyphs] „Aperu ex illis alienigenis ([hieroglyphs] = [hieroglyphs] = ϣⲉⲙⲙⲟ barbarus peregrinus, alienigena) de terra montana Ani." Plinio est Aean Nilum inter et rubrum mare in latitudine Memphis et Heliupolis situm (cf. Brugsii l. l.), quo Ebraeos tanquam leprosos immundosque suadente Hui, a Pharaone Menophtha conjectos fuisse tradidit Manetho. — Tantum itaque abest, ut his objectionibus aequatio Aperiu = Ebraei infringatur, ut iis etiam quam optatissime corroboretur.

V.
Exodi Theatrum.

Quamnam Aegypti plagam incoluerint Ebraei, virorum ingenia doctissimorum mire jamdudum exercuit quaestio. Ne multus fiam, unius Jablonskii sententiam citasse sufficiat, multis rationibus Fayūm esse Gosen probare conati. Sane, si hortus Aegypti, qualis ille Moeridis lacu intermittendi terrae tractus fuit redditus, si fluminis irrigatio spectetur, qua [hieroglyphs] „Pajuma" = ἡ θάλασσα, ut Arabum bahr de Nilo quoque usurpatur — vel [hieroglyphs] ta-n-sche = „terra lacustris" omnium Aegypti provinciarum feracissima evasit, nulla facile alia potuit eligi, in quam melius quadraret Pharaonis dictum: „Terra Aegyptus in conspectu tuo est, cujus in optima parte fac considere patrem tuum et fratres tuos: considento in provincia Gosen, et si nosti in eis esse viros industrios, constituito eos magistros pecorum meorum" (Genes. 47,6).

Sed Exodi conditiones, quominus ad Moeridis lacum, in occidentali Nili derivatione, Ebraeos consedisse statuamus, vehementer impediant. Imo ad orientalem Nili derivationem, canalem dico (ut Lepsius recte animadvertit), omnes suadent nobis rationes, Exodi theatrum ut sistamus. Qui canalis aquam iis praebebat potoriam, qui ad rubrum versus mare tendebant, atque revera nullibi legimus, ab Ebraeis egredientibus Nilum vel Nili brachium fuisse transitum. Ergo per vallem Tumilat exierint oportet.

Contra hanc meam thesin pugnare videtur, quod Bruxius, geographiae veteris Aegypti facile princeps, in novissima sua „de Exodo" lucubratione centrum actionis (ut ita dicam) aquilonem versus protrudit, ita ut Tanis urbs tanquam focus appareat, unde Ebraeorum turba, non minus sexcentis millibus virorum, ad oram maris mediterranei sese applicans, Exodum usque ad Casium montem continuaverit. Haec sententia, ab inclytiorum Aegyptologo profecta, ne flocci fiat, vetant quaedam Veteris Testamenti loca, quibus Tanis urbs revera ut Exodi θέατρον repraesentatur. Non moror Num. XIII 23: „Ascenderuntque meridiem versus et venerunt in Hebron, ubi erant Achiman et Sisaïs et Tholmaïs, filii Enagis; nam Hebron septem annis ante Tanin urbem Aegypti condita est" – quia haec de duarum urbium antiquitate notitia non ad Exodum, sed potius ad Hycussos reges pertinere videtur, qui revera Tani in urbe imperium late vagans exercebant. Majoris est momenti, quod Psalmistes LXXVIII 12, 43 haecce habet: „Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos" – „Sicut posuit in Aegypto signa sua et prodigia sua in campo Taneos." Atqui „campus Taneos" שְׂדֵה־צֹעַן exacte respondet Aegyptiacae compositioni [hieroglyphs] Sochot Zānit, unde ϫΑΝΗ, Τάνις, Tanis, Tān. Porro invenit Bruxius monumentum, in quo aperte dictum est, templum a rege Ramesse II Sesostride ibidem conditum fuisse. Sed quominus ei obtemperemus, illico hinc Ramessen, urbem Exodi, cum Tani eandem esse colligentes, multae et gravissimae impediunt rationes.

Primum, major numerus urbium exstabat, a Ramesse II Sesostride conditarum: in Nubia, in occidentali Deltae parte, hodiedum Remsis; tertia sit suburbium Taneos, quarta eaque nobis convenientissima, in valle ab Heliopoli derivanti sita; quinta in Syria; sexta ad sinum Aelaniten etc.: ita ut facile duodenaria, uti postea ab Alexandro Macedone, eponymorum urbium copia emergat. – Accedit quod Septuaginta interpretes Ramessen urbem, contra textum ebraicum, augmenti gratia et elucidationis, accuratius definierunt apposito καὶ Ὢν, de cujus sensu genuino sectio VII nos docebit. Denique non precedit Exodus qua debet via, sicubi cum Bruxio Tani ex urbe Ebraeos profectos esse censueris. – Age, jam singula videamus.

Post Pseudo-Ramessen Bruxius statuit aequationem [hieroglyphs] סכות quae urbs, quemadmodum Tanis quoque, signo determinatur, unde semitica earum urbium origo vel populatio probabilis redditur. Equidem, qui Succoth cum [hieroglyphs] Sochet conferre ausim, voces illas zan et dhekhu ad radices ϫⲱⲱⲧⲛ pellere, abire, discedere, ⲥⲁⲧⲁⲛ servus, שָׁעָ „applicare se ad aliquem“ – et ad v. תּוֹךְ „oppressio“ r. תָּכַךְ referendas esse censeo, ita ut primitus Tanis et Dhekhu urbes „servorum“ et „oppressorum“ fuerint. Meminerit lector urbis Ῥινοκολοῦρα ad extremos fines Palaestinam versus sitae (el Arisch hodie audit) et prope Tanin fuisse canalem vel torrentem [hieroglyphs] Nahar (nachal) Nehast, unde urbs originem traxit – cujus nomen a Bruxio lex. geog. p. 357 non explicatum est, excepto initiali vocabulo נַחַל torrens – et mecum consentiet, suspicanti, urbibus his duabus signum ob servos inditum esse.

Tertiam Exodi stationem אֵתָם LXX Ὀθώμ etc. Bruxius cum monumentali scriptione [hieroglyphs] chetem [hieroglyphs] ϣⲱⲧⲁⲙ, ϣⲱⲧⲉⲙ, ϣⲧⲁⲙ etc. claudere, sigillum confert, qua comparatione nil potest esse infelicius. Quid? Ebraei, quibus eadem radix chatham, quae Aegyptiis, suppeterel, in scribenda stationis nomine aphaeresi sunt usi? Vix credibile; neque erat, cur in Masperonem inveheretur, quod thesibus suis debitam, ut putat, attentionem denegasset. Num Bruxius in toto de Exodo volumine aut mei aut Aprii mentionem injecit? Minime, sed quasi re integra novâ grassatur viâ, in desertum et in desolationem aegyptologicam ducenti.

Nam quid fecit Bruxius stationi Pihachiroth? Equidem heic loci viro Anglo cesserim, in PA 1874 p. 153 sic effato (Rev. Jos. P. Thompson Berolini): „From Migdol (de qua statione posthac sermo erit) Dr. Brugsch follows the course indicated by Schleiden (quem Bruxius, ut caeteros, silentio praeterit) along the sandy and marshy strip that lay between the Mediterranean and lake Sirbonis... The first difficulty that meets us as to this route is the absence of any motive for taking it: From Egypt to Syria there was a well-built road that ran south of Sirbonis, avoiding the dangers of that foggy tract; by taking this way, Moses if pursued could have turned off southward into a wilderness with which he was familiar, and where he had friendly relations with the Midianites; and it is scarcely credible that he would have taken the risk of the treacherous coast-line, which after two days would bring him out again upon this same highway, where the Egyptians could head him off.“

Pergit criticus: „Again, it is equally incredible that the Egyptians should have followed him into this well-known bog. That Artaxerxes and other invaders of Egypt should have suffered heavy losses there, is credible enough (Diodor. I, 30; XVI, 46) – comparetur Cambysis in deserto obrutus sabulis exercitus – but the Egyptian generals knew perfectly the characteristics of Sirbonis; they relied upon this in part as a defence of their frontier, while for strategic purposes they had built a road south of it, so as to avoid its dangers; and it is not credible that they would have taken the risk of marching around the narrow northern edge of the bog, liable at any time to be flooded, when (whereas?) by marching on the highway they could have headed Moses and compelled him either to fight, to surrender, or to be swamped in the lake". Hactenus Rev. Thompson.

O tantam viri perspicacissimi ingenuitatem (nostrates dicunt naïvitatem) qui Mose populoque credat opus esse, ubi de Ebraeorum Exodo agatur! Utroque Bruxius facile supersedendum censuit, utpote qui populum semiticum Aperu = Ebraei negaverit et Mosen – risum teneatis amici – in nomine insulae ejus in honorem appellatae assecutus sibi videatur. Scribit enim in lex. geogr. p. 308 verbo tenus sicce: „[hieroglyphs] pap. Harris I, 61, 6, 10 A-n-Mouša. Le dernier mot présente un nom propre d'un homme (sic!), et se rencontre parfois dans les textes (v. Lieblein, Index des noms propres)".

Fideliter observato proverbio „Fide, sed cui, vide!" Libellini opus perscrutatus nil inveni nisi sub No. 558 [hieroglyphs] quod nomen Maschu legi possit, si [hieroglyph] = [hieroglyph] ma sumitur, id quod verisimillimum hoc loco esse videtur.

Sane hic Maschu „dans thus, unguentum" (ϣⲟⲟⲩ, ϣⲟⲟⲩⲉ) nominis proprii personae virilis indolem prae se fert. Sed nomen insulae illius non ad virum spectat, sed ad vinum [hieroglyphs], cujus ferax fuisse traditur. Minime vero quadrat, quod Brugius l.l. adjungit: „Le nom de [hieroglyphs] MOϢA est sans doute(!) identique au nom hébreu משה Μωϋσῆς, Μωσῆς, de manière qu'on pourrait traduire [hieroglyphs] par „île de Moïse". Mirum, si Aegyptiis placuerit media in ipsorum terra sitam insulam a nomine ducis Ebraeorum invisi appellare. Neque magis probandum est, quod deinceps sequitur: „La place nommée ainsi était connue aux anciens sous le nom de Musae ou Musōn (aperte Μουσῶν!). Elle était située au midi de la ville de [hieroglyphs] SAPTU (nom. XVIII Aeg. sup. Oxyrynchites) sur la rive droite du fleuve. Il y avait un temple de Sebek, le maître de l'île de Moscha-Moïse." Invitis proh dolor! Musis haec sunt exarata. Nomine Brugius agnovit anno 1863 in PA (ab eo condita) Musam Νεμδροῦς [hieroglyphs] (var [hieroglyphs]), Σέωσις est altera, a Dümichene cum [hieroglyphs] Usaost aple collata; et („last not least" Angli dictitant) [hieroglyphs] vel [hieroglyphs] Safech-t nomine est personificatio hesterni (ⲥⲁϥ) id est praeteriti temporis, ita ut recte a me Κλειω Aegyptiaca nuncupetur? Accedit, quod urbs Musarum (Μουσῶν) haud procul ab Hermopoli aberat atque Hermes Aegyptius [hieroglyphs] Dehuti (Θωϋθ, Θώτ) aptissime cum Musis conjungitur. Quare omnis iste Brugii passus non ad Mosen spectat, atque merito auctor alioquin de re aegyptologica optime meritus, Exodum sine choro et sine actoribus peregisse dicendus est.

Multus est Bruxius in demonstrando, vocem [hieroglyphs] cum varr. „charut" ex adverso respondere nomini הַחִירֹת פִּי βάραθρα, praefixo פִּי „os" et articulo הַ = „la bouche des gouffres." Sane, per se haec aequatio nil habet, quod reprehendatur. Sed quaestio de Exodo non a singularitatibus pendet, qualis unius stationis appellatio est, multo magis a totalitate omnium symptomatum. Quare, ubi ego Pi-hachiroth ex pap. Lugdunensi sub forma [hieroglyphs] ob oculos sistam et cum Qalasht-Agrūd contulero, non dubito, quin lectorum suffragia mihi conciliaturus sim, quia tunc omnia quadrant.

Quo loco Migdol ponendum sit, haud ita in promtu est; Bruxius seligit [hieroglyphs] (p. 310) „turrim Sethoseos I" et identificat cum Tell-es-Semūt (= Samūt?). Equidem praetulerim ⲙⲉϣⲧⲟⲗ prope Heliopolin, quia ab hac sede profecti Ebraei, apud Etham (Λεοντόπολιν) angulum superius attingunt trianguli, a Meschtul usque ad rubrum mare pertinentis. Notandum quoque, quam bene hac cum suppositione quaestio de situ Baalzephonis elucidetur. Bruxius p. 177/178 „[hieroglyphs] Sesostridis", quam ego aeque ac Cholas ad Aelaniten sinum sitam censeo — „ad Dianam" Romanis fuit — ponit „au nord de (son) Migdol". Idem nominis terrae Γέσεμ [hieroglyphs], גֹּשֶׁם et גֹּשֶׁן in hodierno Faqūs recognovit. Sed adversa quadam fortuna ipse p. 229 citat [hieroglyphs] Pagos, quam eandem esse cum urbe Phacusa et Faqūs nemo non videt. Vox copt. ⲡⲁⲥⲉ, „sputum, saliva" procul dubio ad effusionem aquae trahenda est, ubi Gesem-ⲥⲉϣ-ⲙⲟⲩ idest, „effusio aquae" = גֶּשֶׁם pluvia. Sed de his in sectione VIII fusius tractabitur.

In universum Bruxio, si dux Exodi per desertum evadere studuerit, utrium ut curam gerat, consuluerim; neque enim puteos sive cisternas tuto distinguit. Veluti (lex. geogr. p. 137) sic scribit [hieroglyphs] pap. Bulaq. III, 5, 19; le mot apparaît dans cette formule, adressée à un défunt: [hieroglyphs] dont le véritable sens m'échappe entièrement". Atqui nil clarius quam: „Datur tibi aqua ad libitum tuum ad hunce (𓈖𓄿𓇋) puteum ([hieroglyphs]) ex fonte magno". Ego illo duce siti pereundum erit!! Cumque „Herculem ⲗⲉⲅⲉⲛⲁⲕⲟⲩ" in Chonsu-Europaeo [hieroglyphs] non cognoverit, frustra Soter vocabitur. Quin imo Bruxius, oasin oleiferam [hieroglyphs] in altitudinem sterilem [hieroglyphs] corrigendo, fructibus nos non recreabit, si cum incauti secuti fuerimus, sed revera „oleum et operam perdidit".

Dixi supra, Bruxium in volumine suo de Exodo quasi re integra egisse, nulla aliorum hac de re operum mentione facta. Ignoscatur ei, qui sui ipsius aeque oblitus sit Londini año 1874, et postea scribens. Exstat enim in Periodico „Salon" vocata (1875 p. 499) Vindobonâ scriptus articulus, in quo Bruxius coram societate diurnalistarum „Concordia" de Mose et Exodo disseruisse dicitur. Culmen sermonis fuit relatio, a se inscriptionem columnae conspectam esse, ferentem: „Hoc die (addito praeciso dato) Emri ex Aegypto profecti sunt" – quae communicatio cum plausu et ad admiratione audientiam excepta esse traditur. Cur Emri hi evanuerunt sine vestigiis? Cur datum istud silentio praeteritur? Num revera haec sunt serii severique auctoris, an auditores lectoresque ludibrio habentis?

VI.
Sectio geographica.

Miretur quispiam, quod in sectione modo absoluta aliquanto severius cum Bruxio egerim. Sed necesse erat, ut austerior fieret critice; alioquin mihi in iis quae jam in medium collaturus sum, continuo illius auctoritas, non melior ratio, objiciatur. Me ejus de re geographica meritis detrectare nolle, satis exinde conspicitur, quod thesibus ejus quam maxime egregiam impendo curam. Veluti in iis, quae de Tani urbe eademque Ramesse protulit, sane psalmistae versibus inniti jure queat, quia „mirabilia a Domino in campo Taneos facta“ non nisi ad Exodi primordia trahi possunt. Neque tamen rationem habuit ejus rei, quod psalmistae demum aevo haec urbs tanquam Exodi theatrum emergit; antiquiora scripta de hac urbe altum observant silentium. Mihi quidem haec diversitas inde videtur explicari, quod Salomon rex (Regg. III. 9, 24) cf II Paralipp. 8, 11) Pharaonis filiam duxit, hujusque sororem Thachphnes (Regg. III, 1, 19) Adadi dedit uxorem. Atqui domus pharaonica, unde hae duae ductae sunt, certissime fuit dynastiae XXI, atque haec inscribitur ἡ Τανιτῶν. Ne multus fiam, filias regis „Har-P-siu-n-Chā-t Miamun“ (Manethonis Ψινάχης) fuisse eas existumo. Ex eadem domo sororem Rakamat duxit postea Ὀσόρθων I, filius Bubastitae, hieratice !

Urbs haec [hieroglyph] Cha·t, cujus „stella" Horus (id est „rex legitimus") Psinaches vocatur, proprie „orientalis" audit = ϣⲁⲓ „oriens (sol)", atque hinc νομὸς Σαΐτης ubi Σαλίτης (שַׁלִּיט regens titulus quoque Josephi patriarchae sub Apophi) primus regum Pastorum, secundum Manethonem (apud Flav. Jos. contr. Ap. I 14) Αὔαριν [hieroglyph] Ha-varet „domus cruris" (Osiridis-dextri) exstrui jusserat. Hanc lectionem a se non intellectam quidam praepostere ausi sunt corrigere in ἐν νομῷ τῷ Σεθροΐτῃ pro Σαΐτῃ = Ϫαΐτῃ assibilatae ex primitiva Χαΐτῃ, non de Σαΐτῃ (Sais [hieroglyph] Sai·t sermonem esse posse rati.

Jam vero, quam apte omnia cedant, quilibet viderit: Scriptori biblico, sive Salomoni aequalis, sive multo posterior fuit, Tanis urbs reverâ, ut centrum potestatis pharaonicae, Aegyptum ipsam repraesentare visa est. Quare ex his Psalmistae versibus nil pro aequatione Tanis = Ramesses, nil contra meam de Ramesse urbe in vadi Tumilât positionem militans potest deduci. — His absolutis, ad genuinos Aegypti fontes provocandum est.

Exstat in muro Karnacensi „triumphus Sethosidos", quem hoc subtitulo abhinc decem annos in dissertatione academica fusius tractavi. Conspicitur Sethosis I, curru (bigae sunt) insistens equoque, quorum ipsissima nomina superscripta sunt, utraque manu dirigens. Pharetratus tenet arcum, gladium, clavam et funes, quibus captivi ligati sunt, quos ut textus ait, vivos Aegypto induxit. Conspiciuntur quoque duo filii, major natu Ramesses (II Sesostris), minor natu [hieroglyph] (?) set-nib, ille arcu, hic athlo [hieroglyph] munitus. Textum ipsum, ut jam a me versum, neque captivos moror.

Sethosis revertitur triumphans e Palaestina meridionali. Testis est primum arx Pa-Kanana כְּנַעַן, cujus nominis, posthac in nomen totius terrae (ut Ἑλλάς thessalica) ampliati vestigia in Khanyunas (Darom) apud Raphiam manere videntur. Sequitur specula בָּחֻן a nomine inthronisationis ejusdem regis: Ramen-mat" desumta, ad puteum sive cisternam la Bër-saf, aperte בְּאֵר־שֶׁבַע „puteus juramenti" in meridionali Palaestinae parte sita. Prouti exspectandum erat, etiam ulteriores stationes puteis designantur. Veluti la-chnuml (ϩⲟⲛⲃⲉ fons) Absabag „ sitis deminuta" (ⲥⲃⲟⲕ) revocat in memoriam Bër-zama „puteum sitis" בְּאֵר צָמָא, quae vox etiam aegyptiace exstat in scriptione zama (in agris „sitientibus" Chalebonis) - mediâ viâ Petram inter et stationem sequentem sita, quae A-n-ina „ rivus (brachium) aquae ina" designatur. Ob destructam legendae partem definiri nequit. Sed poterat esse id est „rivus fontis עין magni". - Sequitur ad latus ejus cisterna: Uati-tn-Setuchi Merneptah. Ζώουσα Μαεφθώς, quam aedem deae septentrionalis cave confundas cum eadem appellatione, in itinere Mosis Mohēris (cf. infra) ad Aelaniten sinum occurrenti. - Lepsii[x] grande volumen (Mon. III 128, a; b) immediate post hoc par legendarum, quae rotas currûs triumphalis attingunt, apertum aquarium affert, cujus legenda „ puteus Huzinā" esse videtur. Respondet exacte hodierno Hazneh, ad orientem lacûs (Birket) Ballāḥ.

x Quod idem eandem legendam in canali repetit, ejusdem levitatis est, ac Tikellothis declipsis et Ramessis protocollon.

Haec cisterna grandioris turris finitura est, ferentis legendam: Pa-maktol = Migdol. Sane hoc est oppidum Magdolon, ad orientem lacus Ballah partem situm, cujus in vicinitate Ramesses III Pelasgos et Teucros (Pulasta ; ta-da-yū) (Tekkuri) devicturus erat, eosdem ad ostium Pelusiacum pugnā navali superans. Hinc jam verisimillimum fit, etiam Bir-Maktūl in montibus Zahi (cf. ariditas, siccitas, hodie Gebel et-Tih) totam peninsulam Sinain occupantibus, a Sethoside triumphanti visam fuisse, atque omnino regem eadem viā ingressum esse, quā hodiedum caravanae utuntur. Reverā mappae geographicae viam nomadum hoc in tractu eadem cum denominatione „via caravanarum" exhibent.

Maximi momenti haec consideratio fit ad definiendam proxime sequentem stationem. Est puteus quadratus cum arboribus utrimque plantatis; rectis lineis murus videtur indicari, qualis puteo deserti praesidia solebat circumdari. Turris grandissima seu potius propugnaculum supereminet puteum cum legenda: ta at pa lām, Λεοντόπολις Josephi, das Haus des Löwen Lam (Br. Geog. I 236)." Vix credibile est, haec mea abhinc decennium impressa verba contrarium quid facta esse apud „Ebers, durch Gosen zum Sinaï" p. 508 not. *: „Das Zeichen ist undeutlich. Sollte es sein, so würden wir mit Lauth „Pelē lesen dürfen. Dies würde dann nur Pelusium sein können". Per me licet, Aprius volutet se in luto et Lutesiā Aegyptiacā (Πηλούσιον est Arabibus Tineh!), modo ne figmentis verba mea detorqueat!

Aperte Leontopolis haec A-tam est אתם, quae statio איתם Aitham quoque sonat, apud LXX O-θώμ et Νο-υ-θώμ, praefixis [hieroglyphs], id est ΠΕ, Ο, et ΝΕ variantibus. Lepsii mappa exhibet hoc loco Bir-el-abil [hieroglyphs], ἡ πηγὴ τοῦ λέοντος (τοῦ ἰσχυροῦ, namque אביר idem valet ac ϪΟΟΡ, ϬΑΜ fortis – [hieroglyphs] zam, tam), cum nota: „vetus via".

Atque mehercle! versamur revera in vetere illâ viâ, quâ ingressus est rex Sethosis I. Nam proxima ejus statio est urbs turribus munita, ad utramque ripam canalis sita, qui a Lepsio (mappa) indicatur: „vestigia canalis veteris" (mediterraneum inter et rubrum mare). Crocodili sunt conspicui multi; quare haud dubium, quin lacus Χάμψα [hieroglyphs] „lac Timsah" ob oculos sistatur. Pons conjungit separatas urbis partes, cui nomen est adscriptum [hieroglyphs] Pa-chetum-en-Zalu „claustrum τῶν peregrinorum" (ϪωιλΙ, ϬΟιλΕ). Insuper canalis ipse legendâ munitus est: [hieroglyphs] ta-denat „derivatio, canalis" ϪΟΝ, alveus fluminis, cavum ϪΑΝΕ concavus, ΘΕΡ, ΤΕΡ pars (cf. Horapollon meus ad v. [hieroglyphs] = μέρος, Taniticum (ΤΑΝΙ) (ευ)), ϬΗΝΙ rami, ϬΟΝ vallis, ΤΑΡ surculus. Iam si combinantur legendae tena sive than cum nomine urbis clausae pa-ϢΤΟΜ, habebimus illud „Thaubastum" Itinerarii, quod calami lapsu ex Thantastum, vel phonetice ex Thambastum = Thaubastum factum esse videtur.

In hac igitur urbe Sethosis I rex a magistratibus et sacerdotalis et civilis ordinis salutatur victor et florum copia ei offertur cum panegyrico. Ea pars captivorum, quae agmen a dextra claudit, legit lacum piscibus repletum.

Luce clarius exstat hic angulus iste, quem canalis maritimus cum lacu crocodilorum efformat: hic, quia cum canali altero, a Nilo usque deducto cohaerebat, crocodilos inde accepit; ille autem ut lacus separatus piscibus tantum repletus erat, qui aquae salsae haud impatientes sunt. Denominatio putei Bir-murrah tanquam „amari", haud procul a Thaubastumo in mentem revocat Exod. XV 23 sed non eundem fontem designat. Videtur haec Bir-murrah probare, in vicinitate lacûs quondam salsi puteos quoque ejusdem indolis nunc exstare.

Id quod maximum est, teneatur: Sethoseos I reditus non per viam stratam a Gaza Pelusium versus et per „pontem" Gisr-el-Qunatir (Kantarah) ad Tanin versus, sed per stationes puteorum supra demonstratas factus est. Illud Brugsius (in lex. geogr. pagg. 597, 645) persuadere conatur, hoc ego defendo, quia Sethosi I, ut postea Ramessi II ab Oronte redeunti, quam primum canalis erat assequendus, quem intra arcium coronam a se contra exterorum incursiones erectam, primus instituit. In mappula ad calcem hujus operis exstante Sethosis reditus lineolis --- indicatur.

Contra punctis distinxi Mosis Itinerarium. Longum est atque post librum meum „Moses Ebraeus" supervacaneum, omnes urbes ab eo visas ex ordine heic loci iterum enumerare. Sufficit eam tantum partem selegisse, quae ad finem ejus Itineris pertinet. Huius scriba pag. 26/27 ipse dissertis verbis enuntiat, se nunc Moheri (Mosi) ultimam diarii partem quodam̄odo in formam libri redactam propositurum:

„Mapu", inquit et infit, „scriba selecte, Mohēr cognoscens brachii sui, persecutor (bello) Aolanarum (Aelanitarum), capitane exercitûs, perscrutate posthuma terrae utriusque, o tu Cananaee, non respondes tu mihi bonum quid malumve?, neque mihi remittis consilium? Cedo redicam tibi gesta ab te omnia, finem, clausulam itineris tui. Incepi tibi inde a domo regis Sesustra (Sesostris) [hieroglyphs] v.s.s. Nonne intrasti eam cum fiducia (σαqн)? Nōne comedisti pisces in [hieroglyphs] ту Aolath (Ailath)? Nōne lavisti te in ea? Age! placeat redicam describamque tibi [hieroglyphs] Azaina (Azion) et quorsum ejus arx clausa ([hieroglyphs] ϣυτορϣ = Gaber)! Pervenias (tibi) ad aedem deae [hieroglyphs] Uati (Buto) externam, conditam a rege Sesostride v.s.s. „victoriosi: Osymandyae."

Hucusque Huis scriba duas urbes enumeravit, a Sesostride in terra Aelanitarum Mosis ductu expugnatas denominatasque. Quarum quae secundo loco fertur, Chabas eam recte cum Baal-Zephon comparat, monens, signum generis feminini vocis Baalth — haec enim respondet Βουτοῖ — et sibilantem Z proxime sequentem elisum esse. Revera deā [hieroglyphs] semper aquilonem denotat, et quid aliud sibi vult צפון? Neque vero cum eo suspicor, hanc aedem deae Uati — Romanis „ad Dianam" fuit — eandem esse atque aedem deae Uati cum nomine Sethosis conjunctam; haec enim, uti supra vidimus, ad Palaestinam meridionalem pertinet. Quod ad restitutionem meam vocis Aolath, ad librum „Moses Ebraeus" ablego.

Pergit Huis: „Seba-ail et Absa-qabu". Oppidum Seba-ail aperte semitismum sapit: Arabes hinc finxere Seba'-biar: septem cisternas, eodem fere loco sitas, ubi hodie Ismaïlia, ad lacum Timsah. Sed originalis ejus nominis vis, ut ail in Bethscheal-Beth Schean (Scythopolis) ad radicem (sensu negativo propter pedes inversos) et שׂבע „satiatio" spectare videtur, ita ut Seba-ail „satiatio annihilati" designet. Ex hoc verbo sebā' facilius quoque expeditur Arabum „Sebā'-Biar." Quod ad Absaqabu, idem quidem nomen est cum eo, quod supra in Sethosis reditu invenimus, „sitis minuta", denotans, neque vero eadem statio; nam hodiernum Abugešeb in vadi Tumilat optime quadrat, quod proxima ab Seba-ail diversandi occasio est. Lector attentus animadvertet, quam bene „Satiatio annihilati" et „Sitis minuta" hæc loci copulentur.

Sequitur statio Ainini „duo oculi" (ojos Hispani quoque de fontibus usurpant) Plinii Aean, de qua statione Huis dicit: Dicamne tibi qualitatem Ainini, nonne tu scis ejus aprata-mores? Pergit: „Nachasi atque Re Huburoth, nonne? tu eas vidisti inde a nativitate tua, o Mohēr excellens?" De his locis, quibus hodie respondent Bir (Serpentina?) rās-el-wadi et Tell-el-Rigabeh, supra luculenter egi. — Restat diversio Mosis ad Ropehu = Raphia, ejusque castrum serech = סרך. Distantia ejus ab urbe Qazatha = עזה („fortis" ut Azion, forte") fuisse dicitur ur-en-atur „longitudo schoeni, „in eundo". Revera Herodotus schoeno duos parasangas aequat, atque haec distantia quadrat.

VIII. Exodi Stationes.

Quicunque papyrum Anastasi I: Mosis Itinerarium, attentius legerit, ibidem per summitates procedi geographicas deprehendet. Nam sicuti Joppen inter et Aelaniten nulla statio intermedia memoratur, ita immediate ab hoc maris rubri sinu – hodie Akaba vocato – ad oppositam plagam transsilit narratio, de Siba aile et Rohoterothe, Nachesia, atque rursus novo saltu de Raphia et Gaza nuntium allatura. Quum abhinc decennium in dissertatione academica „Sethosis triumphus" primus emisissem sententiam, in versu Exod. XIV 2, 9 situm Baalzephonis et Pi-ha-chirothi ita indicari, ut haec statio e regione לִפְנֵי (verbo tenus „ad faciem") illius sita esse dicatur, revera autem non exiguo, sed amplo totius peninsulae Sinai intervallo distare censendae sint, maxime obstupuerunt Orientalistae quidam ob tantam interpretandi temeritatem. Atqui apud classicos quoque scriptores tales saltus occurrere scire poterant! Veluti Plinius histor. natur. VI 33 refert, peninsulae Sinaiticae maximam esse latitudinem Heroonpolin inter et Characem Lienenam – quam vocem in Aelanam esse mutandam jamdudum viderunt commentatores. Revera enim, ut peninsulae figura demonstrat, inter Heroopoliten sinum et Aelaniten latitudo peninsulae Sinai quam maxima ~~esse~~ deprehenditur.

Similiter Herodotus II 34: ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστά κῃ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθεῖα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρί. Ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἴστρῳ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. Οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἴστρῳ. Peninsulae Asiaticae latitudo rectā lineā ab Issis Ciliciae ad Sinopen usque quinque dierum iter expedito patere dicitur. – Denique C. Julius Caesar citetur, qui libro V de bello gal. c. 24/25 Eratosthenem aliosque Graecos secutus, Hercyniae (Ὀρκυνίας) silvae latitudinem novem dierum iter expedito patere testatur; quoad longitudinem, ab Helvetiis Nemetibus Rauracisque orsus, recta fluvii Danuvii (Istri) regione pertinentem facit ad fines usque Dacorum et Anartium; „hinc se flectit sinistrorsus diversis a flumine (quod hucusque legebat parallelo tractu) regionibus multarumque gentium fines propter magnitudinem attingit, neque quisquam est hujus Germaniae, qui se aut adisse ad initium ejus silvae dicat, quum dierum LX iter processerit, aut quo ex loco oriatur, acceperit." Sane totus hic Caesaris passus ad Herodotei loci similitudinem efformatus est.

Ejusdem flexionis, ut Ister et Orcynia, mediā viā, Exodus quoque filiorum Israëlis particeps fuisse judicanda est, quum Moses Exod. XIV 1/2 a Domino jubeatur dicere filiis Israëlis: „Loquere filiis Israëlis: reversi castrametentur e regione Pihachiroth, quae (statio) est Magdalum inter et mare (rubrum), contra Baal-zephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare."

Punctum ut ita dicam saliens est Eitham Αἰθάμ אֵיתָם Λεοντόπολις „in extremis finibus solitudinis" sita statio. Hinc facta est flexio itineris, huc vergebat prior Exodi pars; et quum Αἰθάμ centrum fuerit totius lineae Magdalum inter et mare rubrum, apertum est, tertium primitus sonasse: „Reversi ab Eitham, quae statio Magdalum inter et mare sita est, castrametentur e regione Pihachiroth contra Baalzephon: in conspectu ejus (Pihachiroth) castra ponetis super mare."

Similis membrorum phraseos permutatio occurrit apud Plinium, cujus passum paullo supra citavimus: „Heroonpolin inter et Characem Leaenam" Quin legendum sit: Heroonpolin inter (Characem) et Aelanam" nemini dubium erit, siculi secum reputaverit, hodiedum Arabibus eandem stationem Qalât-Ägrûd id est קְרִיעַת עַגְרוּד „fissuram Agrûd" audire. Nam קרע „dilacerare" cf. nostratium „Kerbe", prorsus congruit cum Χάραξ, a verbo χαράσσω incidere, cujus varr. ϨⲈⲖⲖⲞⲦ vallis – [hieroglyphs] etc. non ad Aelanam, quae talis incisionis expers est, sed ad Heroonpolin referendum est. Ne multus fiam, citaverim illud Vergilii (Aeneïd. I 425, IV 259) ... „magalia quondam" ubi pridem vulgo legebatur mapalia. In pap. Anastasi I p. 19 legitur [hieroglyphs] ὁ Magar (Magal), nomen ejusdem regionis atque Μάγα, Μάγαρ geographorum, in Libano sitae. Sethosis I debellaverat [hieroglyphs] ⲔⲎⲚ „finire, conficere, sufficit") ibidem hostes „stans in fissura (ⲠⲰϨ „brèche"), nescierunt illi capere arcum, vigilantes (ⲞⲨⲈⲠⲒϢⲈ) in [hieroglyphs] istis cavernis magaroth מְעָרוֹת abditis (ⲔⲎⲠ), quomodo lupi (ⲞⲨⲰⲚϢ), veriti Majestatem ejus".

Cf. Brugsii coll. I, XLV e, col. 1–14. Quis vero non audierit de Wadi Magharah, in peninsula Sinaï, ubi excavationes montium latomiaeque antiquitus extant, nostra adhuc aetate ab Anglo Macdonaldo turcusae lapidis causa cultae? Ibi fuit materies, quae modo Ma-fka, modo Do-phka, modo Ra-phka scribitur, unde si ultima varians spectatur, Raphidim quoque (ex רפד) ortum, derivandum est. – Denique citentur Rhodanim et Dodanim lectiones, in Pentateucho (gentium catalogo) obviae, sola litterarum ד Daleth et ר Resch similitudine graphica explicabiles. Quare cum fiducia quadam pronuntiaverim: Sic igitur Ἡρωώνπολις quoque ex antiquiore et genuina lectione Ἡερθώνπολις „Herthonpolis" exortum, et quam prope sint Herthu (=Cherthu) et monumentalis formae [hieroglyphs] Chardu = ἔπαυλις, paullo infra demonstrabitur.

Terra Goschem.

Postquam puncta utilia dicam directiva τῆς Exodi: Meschtul, Aitham, Pihachiroth, Baal-Zephon elucidata sunt (in mappula ad calcem operis grandioribus circulis o o o o distincta) jam certius quid de terra illa πολυθρυλλήτῳ Goschem, Γεσέμ גשן cf. גשם pluvia (effusio aquae) statui posse nemo infitias iverit. Si quis objecerit, monumentalem ejus nominis scriptionem [hieroglyphs] (var. [hieroglyphs]) Gesmu, sero demum in textibus geographicis occurrere, monere lubet, etiam de nomis quibusdam, exempli gratiâ, τοῦ Fayûm sive Moeridis lacu irrigatae regionis, hunc morem obtinuisse, ut antiquioribus aevis silentio praeterirentur, utpote qui Typhonis = CHΘ [hieroglyphs] Osiridi Horoque adversati, memoriam reliquissent. Atqui reverâ

Plutarchus Is. Osir. c. 13 habet: ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξενεγκεῖν καὶ μεθεῖναι διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στόματος εἰς τὴν θάλασσαν, ὃ διὰ τοῦτο μισητὸν ἔτι νῦν καὶ κατάπτυστον ὀνομάζειν Αἰγυπτίους – et Manethonis apud Flav. Jos. c. Apion. I, 26 verba haec sunt: τὴν τότε ἐρημωθεῖσαν τῶν Ποιμένων πόλιν Αὔαριν συνεξάγαγεν (τοὺς μιαροὺς Ἑβραίους). Ἔστι δ' ἡ πόλις κατὰ τὴν θεολογίαν ἄνωθεν Τυφώνιος. Ergo Taniticum inter et Pelusiacum Nili ostium et ultra, orientem versus – cf. infra Tell-el-Hêr = Αὔαρις – tota regio Typhonis macula adspergebatur, nimirum ob semiticas nationes Pastorum et Ebraeorum, quae ibi per saecula morabantur, deum unicum [hieroglyphs] Sutech (forma est ampliativa τοῦ [hieroglyphs] et [hieroglyphs] Set) veneratae. Omnino, quae provincia hodie El Scharkieh „orientalis" vocatur, pro theatro Exodi et versione antiquioris Gesmu ea habenda est. – Si quis mihi Brugii auctoritatem obtrudat, pridem „Klysma-Κλύσμα = Golzum" in illa legenda conspicati, nunc urbis Fa-qûs denominationem, haec ipsa ejus vacillatio, quam parum firmo nitatur fundamento, luce clarius ostendit. Atque id quoque monendum, Gesmu non urbis, sed provinciae nomen fuisse.

Recte me vidisse, emergit e legenda [hieroglyphs] „Gesmu (terra) τοῦ Orientis". Revera similis legenda occurrit [hieroglyphs] Gausch(mu), Hambres cap. 64, 23 scripta [hieroglyphs] Gasch(mu) ad canalem nomi XVII. Aegypti superioris designandum, qui pertinebat (cf. Brug. lex. geogr. p. 823) ad: [hieroglyphs] Κaιc Cynopolin. Hic quidem canalis ad occidentalem partem Aegypti Niliqque spectasse putandus est.

Porro repetitur, in scriptione [hieroglyphs] Ges-mu, non [hieroglyphs] sed [hieroglyphs] id est, nothiam mortuam (μορ θάνατος – νυμπκόρα?) et consulto [hieroglyphs] κωc „mumiam" insinuari,

× [hieroglyph], phonetice [hieroglyphs] geras, abjecto Rhotacismo κωc, haud dubie cum radice [hieroglyphs] „vincire" idem est.

quia scribae, qui textus hos geographicos redigebant, exterorum (Pastorum et Ebraeorum) odio ducti, provinciam ab illis habitatam de industriâ ita litteris mandabant, ut regio mortis et aeterni silentii posset intelligi. At primitus Goschem fuit [hieroglyphs] Gausch-mu id est „effundens aquam", sicuti e copticis vocibus ϫⲉϣ, ϫⲱϣ „effundere" et ⲙⲟⲟⲩ „aqua" satis apparet.

Neve credas, ad similitudinem „Maris mortui" (τοῦ Ἀσφαλτίτου) terram Goschem Γέσεμ (ϫⲉⲥⲉⲙ) sterilem fuisse, ulterius monet Genesis et Exodus, terram hanc optimam opimamque describentes. Atqui nil aliud est „Terra Goschem" nisi „Terra (urbis) Ramesses", quae eadem est cum Vadi Tumilât. Sane, monographiâ opus foret, si haec una vox omnibus ex partibus illustretur. Sufficiat monuisse, id quod nemo hucusque vidit, in insigni Heliopolitae nomi [hieroglyphs] hyq āt „princeps τῆς adipis (ⲥⲱⲧ adeps) et nomine Π-τι-μυρις [hieroglyphs] P-to-mera „ἡ μελάμβωλος γῆ", ἡ μελάγγειος [hieroglyphs] Keme ⲕⲏⲙⲉ nigra (Cham) omnia elementa contineri, unde Tumil-āt elucidetur. Est enim Πτίμυρις praecipue ad Deltam illud spectat, humi profunditate et fertilitate excellens; et ita Tumil-āt Appendicem τοῦ Δέλτα, cognominatum „pingue", sistit. Vel ulteriores illius orientalis Aegypti plagae planities hoc epitheto „pingue" designatas fuisse, ostendit textus a Dümichene Apollinopoli descriptus (Coll. III pl. XV a, b, ad nomon XXII [hieroglyph] var. [hieroglyph] Chens pertinens: „Nomos Chens praebet tibi bos suos, in multiplicando munera tua (tibi) quovis die altero mensis. Tu (enim) o Hore, ejector lucis, stas super [hieroglyph] selech ([hieroglyphs]) tanquam Horus etc. ... tu es Horus interfector (Typhonis), pupilla oculi solaris, gavisus de [hieroglyphs] „lacu adipis".

Pithom.

Urbs haec cum Ramesse מִסְכְּנוֹת (fortasse = ϣⲉⲧⲛⲓ, „Scheune") epitheto praedita, jamdudum ab omnibus Aegyptologis aequata fuit urbi Pa-Tum = Pithom (cf. Pi-beseth = Βούβαστις) in ostio orientali. Fuit ergo situm in principio terrae Vadi Tumilât, eo loco, ubi secundum papyr. Anastasi VI na bar-kabutha-u en Pa-Tum „piscinae (lacus, birket בְּרֵכוֹת)" erant, ad quas anno VIII Sethosis II (non Menophthae, ut Chabas opinatur) tribus quaedam Edomitarum Nomadum (ϣⲱⲥ cf. Υκουσσως reges Pastores) armentorum suorum causa a Pharaone aditum precati sunt et obtinuerunt. Quae quam bene cum Exodi narratione quadrent, Edomitas hostiliter, ut Amalegitas, Ebraeis se opposuisse referentis, nemo non videt. Tunc temporis Mosen cum suis in monte Sinai versatum esse, hoc quoque symptoma Edomitarum fugientium probet.

Exstat Itinerarium Antonini, ex quo situs urbis Pithom פִּתֹם – Herodoto Πάτουμος est – satis aperte definitur. Quum Herodotos dicat a Dario canalem paullo supra Bubastin propter urbem Patumon, Arabiae (τῆς ΑΡΑΒΙΑϹ) derivatum esse, Thoum Antonini ibi debet fuisse, quum Heliopoli exorsus, in Itinerario Pelusium versus tendenti, vicum Judaeorum inter et Tacarsatham stationem Thoum viderit. Necesse igitur est, antequam certius quid hinc elici possit, ut eruamus, quo loco Tacasartha sita fuerit. Lepsius in mappa, operi

suo monumentali praefixā recte quidem Pithom urbem (Thoum, omisso par elemento, ut in Ramesses!) prope ruinas Tell-Abu-Solimân collocavit, quibus palus (berekkabutha!) vicum inter Abbaseh et el-Serigeh vicina est—sed quoad positionem Tacasarthae, quam a meridie oppidi Salichich (cf. clausulam finalem de Mose-Salicho!) sitam fuisse putat, a veritate aberravit. Ut paucis absolvam, dico: Tacasartha, cujus nominis forma palam semitismum sapit, nil aliud est, quam ..., sejunctrix, hodie Gisr, Francogallis canalem maritimum perrumpentibus Guisre. Mons ibi assurgit, quem ingeniosae tantum machinae perforare poterant, in geographicis catalogis ..., Pe-chont-en-du descher = nasus montis rubri appellatus. Cui sacro templi agro vicinus est lacus ... pehu, cui nomen erat ... Santerui = Σεθρόη, etiam Ψεθορ = ... pu-Set-Hor, „ostium Set-Hori" vel, ut Derugato juniori („monetae nomorum" p. 42 videtur) ... Pschet-Hor „lacus Hori." — Antiquitus pons jungebat utramque ripam lacus Menzaleh ... = auter-aō = „fluvius magnus", unde Arabum „Gisr-el-qanatir" vel „Qantarah", id est ... Gasr pontis". Eodem in nomo XXII supra Hori legendam citavi, cui offertur sacrificium ... „quovis secundo mensis die", cujus eponymus Har-ant-atef-f „Horus ultor patris sui" (Ἁρενδώτης). Quacum consentit legenda nomi finitumi XXIII. ferens: „Tu, Hore, foramen disci solaris, occidentis in regione vitae (Amenthi) ... repuerascens quovis tricesimo die", quia hujus eponymus est ... „Insurgens" (Set). Inter utrumque ... „mediator τοῖν ἀντιοῖν (Hor-Set) unde ⲡ-ⲉⲣⲟⲩⲱⲓ-ⲛⲓ-ⲑⲟⲓⲧ.

Post Tacasartham sequitur Tell-el-Hēr = ... Ἄβαρις et Faramah = ⲡⲉⲣⲉⲙⲟⲩⲛ = ... = Πηλούσιον.

× Notandum, Lutetiam Parisiorum quoque Arabibus esse Tineh „lutosa (ⲟⲙⲉ)", ut Pelusium = Tineh".

Ramesses urbs Exodalis.

Omnium primus, nomen urbis רעמסס Raamses cum nomine regis parietarii [hieroglyphs] Ῥαμεσσῆς Μεαμοῦν idem esse, vidit Lepsius (Chronol.), qui Havaris quoque situm anno 1866 primus apud Tell-el-Hēr recognovit. Quum Septuaginta interpretes praebeant: Καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραώ, τήν τε Πειθὼμ καὶ (τὴν) Ῥαμεσσῆ καὶ Ὢν, ἥτις ἐστὶν Ἡλιούπολις, jam dudum suspicatus sum, in καὶ Ὢν latere appositionem, qua situs urbis Ῥαμεσσῆ, quo melius ab aliis ejusdem nominibus oppidis distingueretur, indicaretur. Quare lectionem καὶ in κατ' mutandam esse proposui. Sed recte reposuit Aprius („Per Gosen ad Sinaïn" p. 493): „Lauth's Vorschlag, das καὶ Ὢν der LXX in κατ' Ὢν zu verändern ist nicht annehmbar, da der Kopte „ΝΕΜ (et, καί)" übersetzt". Nihilominus, quoad viscera causae, conjectura mea recte se habet, modo alia τοῦ καὶ detur explicatio. Hanc jam indicavi καὶ scribendo, quae vox nil aliud est nisi ΚΑΙΕ „ager" vel ΚΑϨΙ „terra", ita ut, si hoc praeferatur, scribendum sit καΐ, quod in καὶ facile transiit.

Inter omnes constat, urbem Heliopolin [hieroglyphs] Anu unde אוֹן et אֹן On-Ὢν, plerumque praefixo [hieroglyph] vel duali [hieroglyph] ta, taui muniri. Hinc jam pridem nomen protodynastae Menae cum XVII successoribus ethnicum: ΘΕΕΝΙΤΗϹ Θεεινίτης deduxi, quia revera prima et secunda dynastia Manethonis ab Heliopoli-Anu sunt oriundi, ubi [hieroglyphs] Schesu-Hor „asseclae Hori" regnabant theocratice, quorum ultimus [hieroglyphs] Baten-Bytes, cum cognomine chronologico Σιθῶδις = [hieroglyphs] Se-Dhuti „filius τοῦ Θωΰθ", an. 4245 a. Ch. nat.

Porro, supra ad legendam nomi Heliopolitae hyq-ât „dux adipis" provocavi, ejusque cum nomine Tumilât Π-τι-μυς(ις)-ιον ἡ μελάγγειος τῆς πιμελῆς combinationem suggessi. Praeterea, catalogi geographici saepius praebent epitheton coelum (tuum, Osiris) τῆς Χημιάς (μελαμβώλου) qui deus, quum Ser-eat (שר), „princeps senex" audiat, exinde vocem Σησιαδικη γῆ apud Manethonem (Syncell. p. 72) elucidari persuasum mihi est. Denique lectorem ad cognomina Ἀξιμος „domus scientiae" et Ἀσεδεκ „sedes observationis (astronomicae)" allego, quae supra cum titulis Mosis explicavi.

Forte fortuna exstat textus hieraticus, unde aliquid huc spectans queat elici, papyrum Anastasii III dico. Postquam panegyricus Menophtham Pharaonem ut „domitorem Ebraeorum" (con-Aprin) celebravit, pergit (pag 7 lin. 3): „lanceam manu gestans, ruit in sedem nativitatis suae in urbe Anu – edixit victorias in terra omni. Pulcher quam maxime est dies ruitionis tuae – dulcis quam maxime vox tua in loquendo – quando exstruebas Par-Ramessu-Mer-Amun, urbem principem omnis regionis, extremam τοῦ circuli. Pulchri sunt adspectu recessus albi (et) āroth-cippi (ערות) ex lapide lazuli et armeno (ma-fek) consistentes. Sedes ast, ubi explicat se equitatus tuus – sedes (magna) lustrandi peditatus tui – sedes appellendi mercenarios tuos classicos: hi sunt in producendo (mari) tibi tributa. Laudatus sis hymnis, qui venisti, cum praefectis sagittariorum, trucium vultu, fervidorum animo (πιρα), refrigeratorum, ex quo conspexere principem (hyq) v.s.s – stantem (non recedentem) in pugna; non steterunt

immundi (μιαροί) coram eo; isti dispersi sunt (ϭωρεμ perdere) in conspectu fortitudinis tuae: (hieroglyphs) Ba-en-Ra (Ρεγιος)-Miamun-v.s.s. essentia tua est essentia aeterna; est essentia aeterna essentia tua (sic). Stabilitus in sede patris tui: Ra-Harmachis (patroni Heliupoleos)." Clausula: „Explicit bene cum satisfactione; per magnatem in dignitatibus (ΔΥΗΤ) suis, praeconisati ab oppido suo; regium missum ad regionem omnem (exteram), praefectum primum terrarum peregrinarum: Amunemaptem, veridicum. Fecit hoc (πανηγυρικόν) anno III .... (Thoth, Phaophi, Athyr, Choiahk?) die XVIII.

Ergo Ramesses urbs, a Menophtha Pharaone in honorem patris sui: Ramessis II Sesostridis eponymi, novis operibus ornata, quasi Campus Martius erat, ubi lustratio exercitûs peragebatur. Huc Ebraei quoque, ab urbe Cohenis (Levitae) Aharonis) - Vico Judaeorum prope μεψτοτλ exorsi, Patumon cui vicus Schēch-Mūsa' (senex sive πρεσβύτερος Moses?) adjacet, legentes et canali se applicantes, convenerunt per wadin Tumilât, in centrum vallis, Mosis natale solum (Bir-Râs-el-wadi et Rigabeh), ubi Ramesses urbs haud dubie sita erat. Hoc loco Francogalli (non procul ab Abu-Keschel (Absagab) sub Bonaparte regionem lustrantes, monumentum illud τετράγωνον invenerunt, quo Ramesses II Sesostris ut membrum triados solaris repraesentatur.

Quare summo jure Exod. XIII 17/18 dicitur: „Quum igitur Pharao emisisset populum, non eos duxit Deus per viam terrae Palaestinorum, quae vicina est-reputans, ne forte poeniteret eos, si vidissent adversum se bella consurgere et reverterentur in Aegyptum - sed circumduxit per viam deserti, quae est juxta mare rubrum" etc.

Sochet [hieroglyphs] סֻכֹּת Succoth-Ma-sthûta ⲙⲉϣϣⲱⲧ.

Exod. XIII pergit: „et armati ascenderunt filii Israëlis de terra Aegypti." Num idcirco Ramesses urbs a Mose prima statio selecta fuerit, quia ipse ibidem natus expositus et a filia Pharaonis servatus esset (cf. supra cognomen Hasarsiph) an ob strategicam rationem, haud ita liquet, neque majoris est momenti, quum cap. XII vv. 37/38 disserte dicatur: „Profectique sunt filii Israëlis de Ramesse in Soccoth sexcenta fere millia peditum absque parvulis. Sed et vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves et armenta et animantia diversi generis multa nimis." Videamus, quid secunda statio proprie valeat, non poëticam lucubrationem seculi, qualis panegyricus pap. Anastasi III fuit, sed planam prosaicamque scribae Cavisaris descriptionem. Pap. Lugd. I 348 VI:

„Scriba Cavisar salutem dicit plurimam domino suo: scribae Bokenphthah. Missio haec est ad certiorem faciendum te, esse domum domini mei bene; ejus armenta (jumenta ⲉⲉⲥ) bene; ejus famulos bene; ejus jumenta, quae in [hieroglyphs] urbe Suchet (ⲥⲱϣⲉ campus, cf. nostratium „Felden, Velden") bene; noli dare cor tuum in dorso eorum," id est, „noli sollicitus esse de iis."

Priusquam ulterius pergam, annotare lubet, Ebraeos quoque rei pecuariae quam studiosissimos fuisse. Sic enim legimus Genes XLVI 33/34: „Quumque vocaverit (Pharao) vos et dixerit, quod est opus vestrum? respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in praesens, et nos et patres nostri. Haec autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gosche(na), quia detestantur Aegyptii omnes pastores ovium." Ibid. XLVII, 6: „trade iis terram Gessen. Quod si nosti in iis viros industrios, constitue magistros pecorum meorum."

Sequitur jam ille de Ebraeis passus: „Obeditum est mandato domini mei dicentis: Fac des provisiones ⲡⲙⲁ frumentarias hominibus militaribus, nec non Ebraeis (Apŏrïu) qui (occupati) sunt in trahendo lapidem ad speculam (ⲃⲉⲭⲉⲛ) (ⲡⲁⲓ), conditum in urbe Ramessis II Miamunis, amantis justitiae". Datae sunt praefecto τῶν Mazaiu: Amenemani. Ego sum (occupatus) in tribuendo illis provisiones suas frumentarias quovis mense, secundum consilia bona, quae mihi dixit dominus meus". Quam bene Ramesses urbs Exodalis quadret cum Sochet modo memorata, eo facilius intelligitur, quod secundam biblicam narrationem unius diei iter eas intercedebat. — Pergit Cavisar de Ramesse urbe domino suo reddere rationem: „Procurantur, in faciendo mandata omnia ab domino meo mihi: bene sunt, valde; observantur diligenter; non est cur vituperet me dominus meus". Alia res. Domus divina quae demandata est curae domini mei, bene est, valde; observatur diligenter: Deus illius, oblationes intrant coram eo quotidie in hora sua (debitā) omnis diei: panes, potiones, anseres, boves, vina, placentae pistoris (τῶν pinsere), thura, flores, resque omnes bonae geminae purae: Numen ejus (Dei) vivit salvum sanumque". Jam sequitur geographicum quid: „Cavisar salutem dicit plurimam domino suo: Est quod dux (militum ⲙⲉⲗ-ⲓⲧⲟⲛ) Nokmus (Νήδγμος) revertitur Memphin, ut transportet illuc unam statuam Pharaonis v. s. s. et faciat intrare (ⲁⲕ ⲇ) id est introducat illam in templum Ptah Memphitani, a meridie muri ejus, domini suburbii Anch-tavi (vita utriusque terrae). Certiorem ego facio dominum meum dicendo (נאצב): Viget floretque urbs Ramessis-Miamunis v. s. s laudatio, sicut Hephaestus (Ptah-Memphitanus).

Eitham et Hori triangulum.

Quae continuo sequuntur, generalia sunt; scribit enim Cavisar, solitis praeambulis praemissis, omnia mandata sibi a domino suo de laboribus praescriptis [hieroglyphs] apu (ΗΠΙ) accurate esse peracta, ita ut domini sui vituperium non incurrat. Sed qualis naturae fuerint haec mandata, haud ita liquet ex praesenti epistola; proxumum caput nos edocebit, de canali maritumo sermonem esse, usque ad lacum Ballat pertinenti.

Post Succoth („Campum") venerunt Ebraei in stationem Eitham, de qua supra jam satis disputatum est: Exod. XIII 20: Profectique de Soccoth, castrametati sunt in Eitham, in extremis finibus solitudinis" (statione sitã). Sane, nil nisi stratagema Mosis erat, quod a canali Niliaco deflectebat iter et in illecebram quasi inducebat Pharaonem. Nam Exod. XIV 3, postquam ½ deflectio nova meridiem versus in Pihachiroth narrata est, textus pergit sic: „Dicturusque est Pharao super filiis Israëlis: Coarctati sunt in terrã, conclusit eos desertum". Haec ergo fuit causa, cur Moses eadem via progrederetur, quã Sethosin redeuntem supra deprehendimus. Legit, ut ita dicam, hypotenusam ejus trianguli, cujus cathetas a duobus aquariis formari vidimus, crocodilos et pisces continentibus. De lacu crocodilorum (lac Timsah) supra a me satis dictum est. Restat, ut aquarium seu piscinam enucleemus.

Catalogi monumentorum geographici exhibent nomen [hieroglyphs] Supt-Achem „triangulum sou ϩⲟϫⲙ (= melius „farinati ⲟⲩϣⲁⲙ)" quae forma dei Hori est, ubi ex agro ejus nomi (XX) sacro [hieroglyphs] (ⲟⲩⲟⲓⲉ) „ager Hori" apparet. Vidimus, in

terdum Goschem-abt (LEBT) [hieroglyphs] id est, Γεσεμ „orientale" huic nomo ad-scribi. Quare mihi quidem persuasum est, lacum ejus nomi [hieroglyphs]-ani, eundem esse cum lacu Ballah, praesertim cum meridionali ejus parte, cui nomen est „Ras-el-Ballah". Pap. Lugd. I 350 col. III lin. 4 exhibet pisces: [hieroglyphs] bpalit-u (et alios numero 1205), unde fortasse ballah descendit. Hoc igitur loco [hieroglyphs] Ailam Λεοντόπολις אֵילָם (Ὀλώμ, No-r-Ἰεόμ) statio „in extremis finibus solitudinis" sita fuit; hodie Bîr-Abil „puteus leonis". Quodsi cum Sethosi redeunte hac linea progrediaris, alteram ejus metam occupari deprehendes vico Mugfar = [hieroglyphs] Muagab-Hor, „aqua refrigerationis Hori" (ωχεβ refrigerare); nam Hambres in libro c. Nicol. legitur: [hieroglyphs] „Ego (Thoti loquitur, ut in Hermetico libro) sum, qui ordinavi (τωϣ) refrigerationem certaminis τοῖν ἀντιοῖν", quorum unus Horus, alter Set-Typhon. Ex hoc Mu-ageb-Hor ortum est nomen nomi Μυεκφορίτης et Mugfâr, non ex „insula (μογε) regis [cartouche] Snefru", uti Brugschio placuit. — Haud procul ab hoc loco fuit urbs Φαγρωριόπολις non a pisce Φάγρος denominata, sed a duce plagae illius orientalis Pagruru [hieroglyphs], qui Aethiopum Aegyptiorumque regi [succedenti Navatho] Pianchio restitit fortiter. Is fuit [hieroglyphs] Heres et praeses urbis Pa-sept-Hor „τοῦ trianguli divini", Assurbanipali mox succubiturus, qui cuneiformibus litteris eadem fere tradit, quae Stela Pianchi; interque ea nomen urbis Pi-sapt memorat. Omnino viginti tetrarcharum nomina (δύο δεκάδες - δωδεκαρχίαι) primus contuli; quinquennio post Brugschius in „Göttingensibus", ne minimâ quidem mei mentione factâ.

Pi hachiroth פִּי הַחִירֹת Ἡρωώνπολις (Χάραξ) - Ἔπαυλις.

Fiat nunc analepsis pap. Lugdun. I 348, VIII 4. Cavisar scribit domino suo Bokenptah: „Alia salutatio domini mei: Est quod sum reversus a statione Charedu, habens vecturam pa-Kar (unde Χάρων portitor) duplicem piscatorum, qui transportant pisces eos, qui pertinent ad baridem (βᾶρις) quae tendit ad locum, ubi praepositus operarum Nechtis versatur. Ego eram ascendens superficiem (ⲑⲟⲟⲥ) aquae, ego inveni eam (baridem) in portu (ⲘⲞⲚⲎ) vocato a (nomine inthronisationis) Vesuma-sotep-en-ra (Ὀσυμανδύας) v. s. s. sub baculo (jussu) athlophori Rechi." — Ex iis quae hucusque percepimus, procul dubio id saltem eruitur, fuisse Charedu stationem ad canalem sitam, ut Ramessez urbem, Sochoth, Pithom et portum Osymandyae. Iam vero classica apud Herodotum traditio fert (II 108): καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον, nempe captivi, a Sesostride ex Asia adducti. Notandum quoque, apud Herodotum Sesostrin imediate post Moerin regem memorari, et ipsum ob Nili in Fayûm derivatione inclytum, atque ibi ejus encomiorum Darii cupiditatem narrari, qua Sesostrin aequare studebat. Atqui Darius certissime canalem Sesostridis restaurandum suscepit, quem monumentum bilingue, hieroglyphicum et cuneiforme, apud stationem Chaluf (Cambysu?) repertum, Darium cum viginti Persiae provinciis memoret. (cf. Oppertium: Rapports etc). Post Darium Ptolemaeus II Philadelphus, serius Trajanus Imperator, nostra aetate Lessepsius opus dudum inchoatum perfecit.

Hujus canalis fluviatilis, Nilum inter et mare rubrum porrecti, initium fuisse Pithom apud Bubastin, „ostium orientis" (cognomen) urbem supra cognovimus. Finem ejus, quoad stationes exodales, exhibet Pe-ha-charud פִּי הַחִירֹת „ostium sedis plantatae" (ⲡⲱⲧ plantare, consitum esse - ⲥⲱ sedere ϫⲏ manere, ⲱϣ congregatio, ⲱϣⲉ σύνοδος, ⲱϣⲁⲓ coetus, ⲱϣⲓ fundamentum, ϩⲟⲏ sella) Arabibus hodiernis Qalât-Agrûd, quae vox composita proprie fissuram montis denotat, ut Χάραβ et ϩⲉⲗⲗⲟⲧ. Aprius in libro „per Gosen ad Sinaïn" interdum „Qalashl" exaravit, haud dubie calami lapsu, ex Lepsii scriptione Qalʒal exorto, qui litteram ϒet ϥ duobus spiritibus ʒ transscribere solet.

Ab hac igitur „Sede plantata" Heroonpolis quoque et Heroonpolites sinus nomen duxit (pro Ἡρθώνπολις -ώης) uti supra demonstratum est, qui ex adverso urbis Ailath et Aelanitae sinus recte a Mose in Exodo situs fuisse perhibetur. Ab hujus urbis Herthonpoleos portu (hodie Sueiz) exorsae, naves per canalem fluviatilem cum Nilo et Memphi comercium habebant.

Perrecturus sum nunc in vertendo pap. Lugdun. I 348 VIII lin. 7. Postquam appulsio in portu Osymandyae et athlophori Reché regimen memorata sunt, textus persequitur: „Sed (...) evanescenti (ⲫⲗⲏⲟⲧ - pelu) vento (secundo) (cf. ⲙⲁ-ⲛ̄-χώρα), naves onerariae sunt revertentes ad descensum suum versus urbem Suchet (Succoth) salvae; ego autem proficiscor ad locum ubi versantur naves onerariae domini mei (in eo) pag. IX: ego enim sto in prora navis onerariae, in navigando (ad) lucum

Hephaestiei (Ϙⲭⲏⲥ alias) in comitatu domini mei, ad procuranda negotia portus, quae se dant (𓂋𓈖𓏏𓆑 𓈖𓏥), in conformando me consiliis bonis, quae dixit mihi dominus meus". Alia res: Cavisar scriba domino suo Bokenptah scribae: Missio haec est ad certiorem faciendum dominum meum, obeditum esse missioni factae factae (sic!) a domino meo, dicente: „Fac des pabulum leonibus et dorcadibus (ⲥⲟϩⲥ), nec non bobus, qui sunt in sede hac", bene sunt; noli sollicitus esse de iis". Sane haec admonent paradisorum, quos Persarum reges, veluti Cyrus minor (Xenophon Anab. I, 2) Celaenis instituerat, cum arboretis. Ex altero quoque documento apparet, canalem fluviatilem transportandis molibus inserviisse. Pap. Anastasi V, 24, 3 sqq.: „Est quod profecti sumus ex loco, ubi Pharao versatur (Ramessi in urbe?), habentes tres naves onerarias cum trabibus et lapidibus suis collectis, quum dictum esset nobis: „Ite & tergo inspectoris Pharaonici, cito, cito, habentes moles pyramidum, appropinquate illis cito, cito! Ob illas obedite, secundum verbum, quod dixit, omne. Facite, erigite eas super sede earum aeterna"! Sic Pharao jussit. Considerate, ut intretis claustrum (𓊃𓏏𓄿) Ramessis II Miamunis-v. s. s.-Djalense (𓍑𓃀𓏏𓈉)". Anno XXIII Pajni XIII. die. Aggressuri sumus ad evacuationem navium onerariarum in aede Ramessis II Miamunis-v. s. s.- Vos vehite statuas grandes Pharaonis -v. s. s.- appropinquate illis et facite ut mittat nobis inspector Pharaonis de omnibus quae nostrum est facere". — Ex his apparet, vel grandissimas moles, ut pyramidas et statuas regis colossales, in canali fluviatili esse transportatas, et Ramessen urbem portus commoditate excelluisse. Sed jam de canali maritimo sermo futurus est.

Canalis Maritimus.

Pergit Cavisar scriba (pap. Lugd. I 348 IX 6) ita referre: „Vivas salvus sanusque! Missio haec est ad certiorem faciendum dominum meum: scribam Bokenptah, qui dixerat scribae Cavisari: „Est quod tibi mittitur scriptum hoc verbo tenus dicens: Quando appropinquat tibi epistola mea, versanti in canali [hieroglyphs] vici [hieroglyphs] Pa-āuar ([hieroglyphs] hiatus oris), qui canalis extendit se (? lacuna) usque ad hunc vicum [hieroglyphs], fac ut attendas animum tuum (faciem tuam) omni rei, quam tuum est facere, ut peragatur bene et diligenter valde. [hieroglyphs] fac ut consideres collectam ([hieroglyphs] ?) tuam operarum [hieroglyphs], quam facere tuum est. Tu considera statum (numerarium) opificum ([hieroglyphs]) qui tecum sunt"! Ego (Cavisar) redditurus sum te scientem omnis personae nominatim: collectam operariorum, hominum ingenuorum (ⲡⲁⲓϩⲉ liber), gnarorumque; artificum (ⲗⲉⲃ), alumnorum (ⲧϣⲉ), hominum cujusvis speciei, expeditorum manu sollertium: hi faciunt opera diversa, singulatim labores praescriptos ab ordinibus magnatum, qui praesunt expeditionibus: Superior maximus palatii, dux praefectorum horariorum certant ([hieroglyphs] nemu cf. ⲉⲧ-ⲛⲉϣ sodalis) scientiā (suā); exuberans [hieroglyphs] (cf. ⲟⲩⲉⲡ exuberatio carnis) magnus cellarum; scriba mensarum; aedificatores (ⲕⲉⲧⲱⲧ) diversi; asseclae diversi; nuntii expeditionum diversi; protectores, proceres, mactatores [hieroglyphs] diversi; procurator dactylorum; coqui escarum diversi; magistri gustandorum vinorum; architechnites; dux artificum dolandi ([hieroglyphs])

praefectus (director) legatorum militarium. Similiter gestatores manūs aheneae (instrumentum); pugnatores ([illegible]) diversi; cuniculari i, plantatores; gestatores [illegible] baza (aperte [illegible] dissecare) lapidis caesi, diversi; [illegible] (sequitur longior lacuna) . . ; suppeditatores victuum et potuum [illegible]; pistores [illegible] frumentatores (?) . . tonsores [illegible] diversi; sutores [illegible], confectores placentarum (in servitio?) domini mei."

Hic textus, quem jam abhinc decennium verteram, vividus mihi venit in mentem, quum Zoriffā baride anō 1873 una cum discipulo quondam meo Ibrahimo Mustapha (Stephano) Negibo ([illegible]) Nilum ascendens descendensque veherer. Anō 1866 Lepsius ad canalem maritimum ei obviam factus est, et quum salutatione peracta, Dr. Ibrahimus eum comiter germanice alloqueretur, admiratione comotus, unde ei hujus linguae notitia obvenisset, postquam comperit, ex meis Instituti aegyptiaci alumnis unum eum esse, gratam posthac in relatione coram academia Berolinensi ejus memoriam egit. Is igitur, utpote qui a principio usque ad finem artis medicae gnarus, operarum coloniae, in canali effodiendo occupatae, officia praestitisset, machinarum a Francogallis adhibitarum memor, sexcenta mihi narravit de mirifico illo opere, gentiumque mixtarum linguali comercio. Quibus ego tanto avidiorem praebui aurem, quanto melius e papyro Lugdunensi I 348 vetustiorem de illa plaga ejus canalis notitiam perceperam.

Sane, licet haud pauca loca, ob lacunas et detritūs, destructa, et nonnulli tituli nondum satis perspecti sint, tamen de canali maritimo sermo esse debet.

Nam signa [illegible] per se ipsa satis demonstant, de canali esse sermonem eodem, qui in Sethosidis reditu nobis supra occurrit. Proh dolor! quae pedetentim sequuntur, haud ita distincte leguntur [illegible] Pa-āuar פער „hiare, hiatus". Caeterum, quid dubitandum, quum hodiedum ad lacum crocodilorum (Timsah) puteus existit: Bir-el-Fauar nominatus? Textus imediate sequens quidem lacunā periit, exceptis signis [illegible]; sed porro distincte legitur: [illegible] pa-demam [illegible] „vicus, pagus". Ergo Phauar „hiatus" locus erat habitatus.

Quo melius, quae modo produxi, a lectore cognoscantur, angulum illum, qui Horo-āchem ([illegible]) prae caeteris, ob victorias de Set-Typhone reportatis, risisse videtur, veluti ex Sethosidis triumpho restituendus est, apponere lubet: Quo signum crucis + posui (infra), ea parte vicus Phauar situs fuit, unde puteus hodiedum Bir-el-Fauar audit, a meridie putei Bir-el-Tiheh [illegible] zaki [illegible] „ariditas", ab occidente putei Bir-muna„amari", a septentrione putei Scheikh (: fortasse pro ϢΗΙ „puteus") ha-madig- [illegible] dulcis (aquae). Aegyptiis quoque illac (non Pelusii, ut Brugsch lex. geogr. p. 401 videtur) urbs et orbis [illegible] ΝΟΤΕΜ „dulcis" notus fuit Ἄγχιδυμος ὕμνος Homeri, ubi Horus et Set antagonistae cultu fruebantur; (Cf. Pap. Bonon.: Chabas: Miscell. egypt. 1873). Nimirum Horus, id est cultura, Typhoni, id est, deserto angulum istum expuerat, canali eodem ducto, ita tamen, ut uterque coleretur, quemadmodum in area Fayūm.

Moses igitur, Ebraeos Etham versus, et rursus ad alterum angulum, ad- obus canalibus in lacu amaro formatum, ducens, conditione sine quā non: aquā usus [illegible]

Moses-Nebi-Salichus.

Restat, ut de Mosis cognomine loquar, quod hodiedum ab incolis peninsulae Sinaïticae summā cum reverentiā usurpatur, atque per se ipsum documento est, Mosis in illa regione mirabilia non excidisse ex accolarum memoria. Quod cognomen quum hucusque nullibi alias occurrat, neque apud profanos, neque apud sacrarum litterarum scriptores, paullo fusius de ejus origine disserendum esse videtur.

Jamdudum mihi persuasum habebam, sanctum illum virum peninsulae Sinaïticae, cui modo Scheikh (πρεσβύτερος) modo Nebi= נָבִיא προφήτης cognomen seu titulus inditur, eundem cum Mose esse. Audiamus primum, quaenam de eo praedicent indigenae, Aprium („per Gosen ad Sinaïn" p. 239–565) secuti, qui fabulas quas putat, diligentissime collegit. – De Cenotaphio, in honorem prophetae el-Salich in wadi τοῦ πρεσβυτέρου, haud procul a wadi Tarfa (mannae) condito, varia fama traditur. Tamen in eo consentiunt narratores, fuisse Salichum vatem divinum, qui ante Muhammedi tempora camelum e petrā evocārit, superbientesque Thamuditas, ad quos missus fuisset divinitus, terrae motu obruisse. Jam ex hac Qurani narratiunculā satis apparet, de Mose, cum tonitribus et terrae concussione legem promulgante, sermonem esse. Quin etiam tribus quaedam nomadum nomen proprium El Sawalêha sibi vindicant ita ut Salichus heros eorum eponymus sit, summopere honoratus.

Eodem pertinent „Banu Salichü sive Gebalieh, antiquitus monachorum coenobio servorum instar addicti – Panegyris Salichi, cui interfuit Tischendorfius, Codicis Sinaitici repertor – maxime vero, quod in monte (Gebel) Mûsa nomadum caterva idem sacrificium atque in monte Salichi offerunt, oves etc. Quid? nonne titulus el-Katiba כָּתֵב „scriba", qui Salicho inditur, optime quadrat cum Mosis designatione Θεσνεν-βασιλικογραμματεύς? Sed idem Salichus προφήτης fuit, id est oraculi divini pronuntiator. „Simulatque Amina Muhamedum peperit, alba nubes descendit super prophetam et vox audita est exclamans: Facitote cum Muhamedo circulationem per totum mundum atque praesentatote eum omnibus angelis, geniis, hominibus, animalibus. Datote illi Adami staturam, Sethi scientiam, Noachi fortitudinem, Abrahami caritatem (erga Deum), Ismaëlis linguam, Isahaci complacentiam, Salichi eloquentiam, Mosis energiam etc." Ex his apparet, Salichum aut Levin aut Mosen fuisse. Alterius ut statuam, haec me movent argumenta, quae fontibus Aegyptiacis deducturus sum:

Mentionem feci supra (p. 224) vocis Serech, quae turrim Gazae urbis designat, et cum סֶגֶר contuli. Sane, quoad sensum congruunt, quia utrique vis τοῦ occludendi סְגֹר inest (cf. סהר turris, arx, propugnaculum). Sed exstat genuina aequatio: Sagar (pap. Anastasi V 18,7) nomi VIII Aeg. infer. apud urbem, de qua supra disputatum est. Haec eadem turris atque צֹעַר Genes XIII, 10: „sicut Aegyptus (est paradisus) venientibus in Segor".

At Serech fuit turris speculatoria seu notificatoria (a cor facere, et rech notam) qualis etiam cui Horus insidet cf. ⲥⲣⲁϩ exemplum, triumphus, ⲥⲕⲗⲏ feretrum, ϭⲁⲣⲁ lorica ferrea reticulata, ⲥⲁϩⲣⲁ schedula cui pretium inscriptum est, epistola (ⲥⲁⲕⲛⲓⲛ etc. sagena)

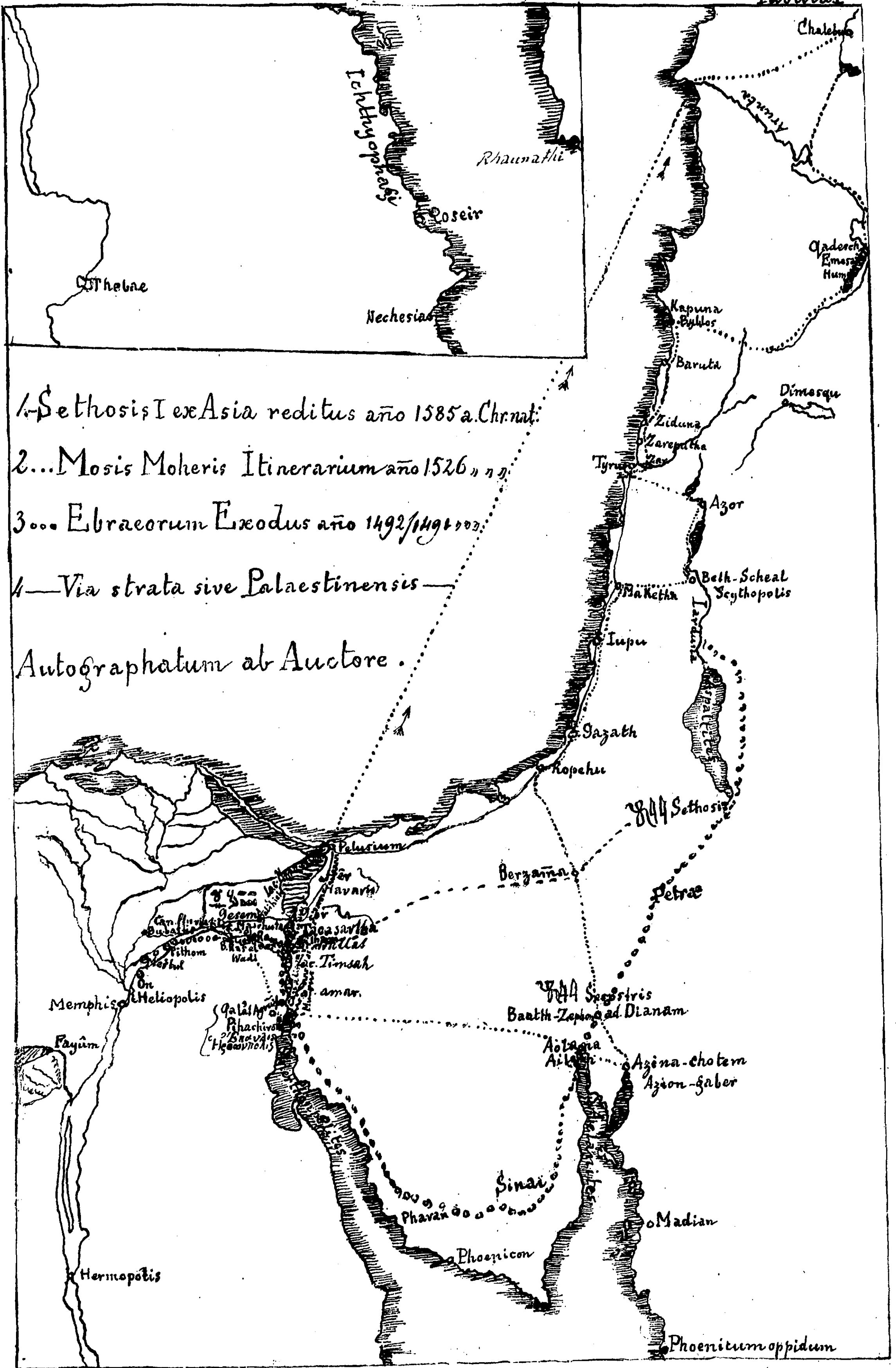

Omnes hae voces metathesin expertae sunt, exceptâ voce ϣⲁⲗϩ Χαρακτῆς, modo sibilanti s in sch transmutatâ, ut saepius. So Praestantissimum vocis ϣⲁⲗϩ (ex salich exortae) exemplum praebet Zodiacus rectangularis, quem cum circulari abhinc XIV annos primus elucidavi, demonstrando, Tiberii Imperatoris Romani natalitium: diem XVIII. Novembris, ibidem repraesentavi. Reverâ, si strata undecim cum septenis denis triangulis, ut solis orientis radii hôc loci pro mensibus et diebus usurpantur, accurate computaveris, habebis datum emblematice scriptum XVII = 17. Nov., prouti textus graecus fert: Ἀθύρ κα', anni fixi Alexandrinorum, qui dies cum die XVII. Novembris Romanorum congruit. Hinc ergo Deae Athyris caput τῷ [hieroglyph] praeditum est, duas decadas praeterlapsas ellipsibus et lineolis suggerens, ita ut Χαρακτῆς horoscopi: ϣⲁⲗϩ, insuper τῷ [hieroglyph] insignitus, scilicet dies XXI. mensis Athyr, unice eluceat. — Quid collegae huic dato fecere? — Nihil.

Quod ad Mosen, cujus caput huic emblemati supra ex adverso positum vides, idem [hieroglyph] tegumen illi obvenit, utpote Deum suum notificanti. Audiamus ejus aequalem: Bokenchonsin, in Glyptotheca Monacensi sedentem (cf. dissert. mea an. 1863) „Ego testis veri sum, dignus domino suo; cultor [hieroglyphs] notificans Deum suum.... [hieroglyphs] [hieroglyphs] magnificans (et) notificans Deum suum". Talis igitur [hieroglyphs] notificator Dei sui" fuit Moses, et hinc cognomen [hieroglyph] Salichus ei inditum fuit. Quodsi Deus hic O. M. concesserit, in libro de Exodo ipsâ fusius tractabitur; sin minus, exclamo ad posteros:

„Exoriare, aliquis, nostrumque opus exequere ultra!

Finis adest (— lector, plaude!), corona operis.

Tabula I
1.–Sethosis I ex Asia reditus año 1585 a. Chr. nat.
2... Mosis Moheris Itinerarium año 1526 " "
3... Ebraeorum Exodus año 1492/1491 " "
4— Via strata sive Palaestinensis —
Autographatum ab Auctore.
Ichthyophagi
Rhaunathi
Coseir
Thebae
Nechesia
Qadesch
Emesa
Kapuna
Byblos
Baruta
Dimesqu
Ziduna
Zarepatha
Tyrus
Azor
Beth-Scheal
Scythopolis
Maketha
Iupu
Gazath
Ropehu
Sethosis
Pelusium
Havaris
Berzama
Petrae
Gesem
Pithom
Timsah
Memphis
On
Heliopolis
Fayûm
Sesostris
Baath-Zephon ad Dianam
Aelana
Ailath
Azina-chotem
Azion-gaber
Sinai
Pharan
Phoenicon
Madian
Hermopolis
Phoenicum oppidum

Tabula II

